

การวิเคราะห์เครือข่ายการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตร
ของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย

นางศกามาศ ธนพัฒน์พงศ์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทสาขาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

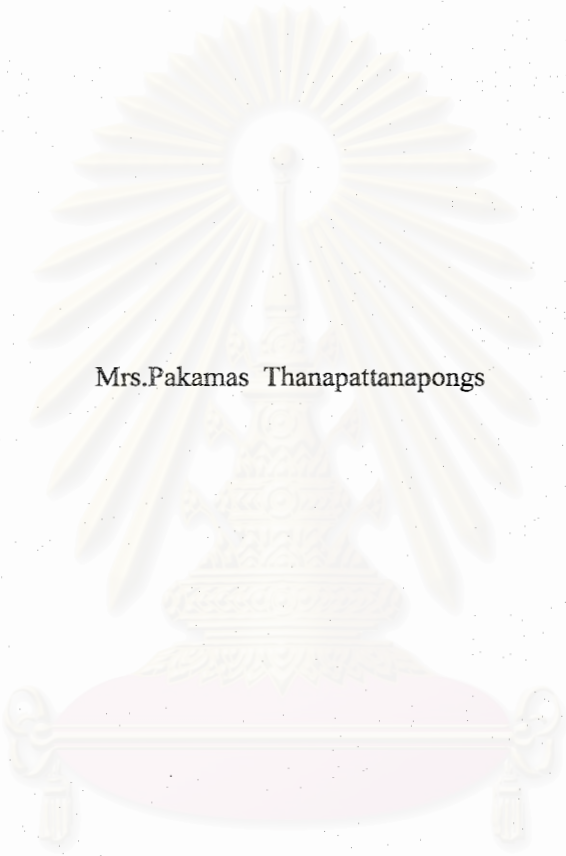
ปีการศึกษา 2545

ISBN 974-17-2816-6

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I20828627

COMMUNICATION NETWORK ANALYSIS FOR AGRICULTURAL DEVELOPMENT OF
AGRICULTURAL MASS MEDIA ASSOCIATION OF THAILAND

Mrs.Pakamas Thanapattanapongs

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Development Communication

Department of Public Relations

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2002

ISBN 974-17-2816-6

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การวิเคราะห์เครือข่ายการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตร
ของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย

โดย

นางพกามาศ ธนพัฒน์พงศ์

สาขาวิชา

นิเทศศาสตร์พัฒนาการ

อาจารย์ที่ปรึกษา

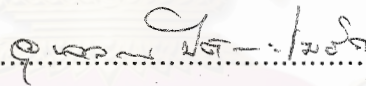
รองศาสตราจารย์ ดร. ปารีชาติ สถาปิตานนท์

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

.....คณะบดีคณะนิเทศศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ จุมพล รอดคำดี)

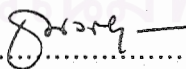
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ อุบลวรรณ ปิติพัฒน์ไฉม)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. ปารีชาติ สถาปิตานนท์)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ธนวดี บุญลือ)

สถาบันวิจัยประชากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พจนานุกรม : การวิเคราะห์เครือข่ายการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตรของ
ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย. (COMMUNICATION NETWORK
ANALYSIS FOR AGRICULTURAL DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL
MASS MEDIA ASSOCIATION OF THAILAND) อ.ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์
ดร.ปาริชาติ สถาปิตานนท์, 186 หน้า. ISBN 974-17-2816-6.

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะเครือข่ายของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่ง
ประเทศไทย การสื่อสารในเครือข่าย และปัจจัยที่มีผลต่อการก่อตัวและขยายตัวของเครือข่าย โดยใช้
ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ให้ข้อมูล
สำคัญจำนวน 30 คน

ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะเครือข่ายของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย เป็นเครือข่าย
ที่มีความหลากหลาย มีแกนนำเป็นศูนย์กลาง องค์ประกอบของเครือข่าย ประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่
กลุ่มแกนนำ กลุ่มสมาชิก และกลุ่มพันธมิตร โดยการสื่อสารในเครือข่ายเป็นการสื่อสารใน
แนวระนาบหรือแนวนอนซึ่งมีประเด็นในการสื่อสาร 7 ประเด็น ได้แก่ การจัดกิจกรรมออกค่าย
ทัวร์เกษตร สถานการณ์การเกษตรของประเทศ การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ภายในชมรม การประสาน
ข้อมูลและแบ่งปันข้อมูล ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของชมรม ประเด็นทั่ว ๆ ไป และประเด็นเรื่อง
ส่วนตัว

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของเครือข่าย ประกอบด้วย 6 ปัจจัย ได้แก่ ลักษณะของแกนนำ
แนวคิดอุดมการณ์ของชมรม การใช้เครือข่ายระหว่างบุคคล ความต้องการในผลประโยชน์
โอกาสในการสะท้อนปัญหาทางการเกษตร และบริบทสังคม

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อขยายตัวของเครือข่าย ประกอบด้วย ปัจจัยหลัก 2 ปัจจัย ได้แก่ ลักษณะ
ของแกนนำ และลักษณะของเนื้อหาหรือสาร นอกจากนี้ยังประกอบด้วยปัจจัยสนับสนุน 7 ปัจจัย
ได้แก่ การเผยแพร่ข่าวทางสื่อมวลชน การบอกปากต่อปากของเครือข่ายระหว่างบุคคล การไปร่วม
กิจกรรมทัวร์เกษตร ความหลากหลายของสมาชิก ความต้องการความรู้ทางการเกษตร
ความต้องการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และบริบทสังคม

ภาควิชา การประชาสัมพันธ์
สาขาวิชา นิเทศศาสตร์พัฒนาการ
ปีการศึกษา 2545

ลายมือชื่อนิติ.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

##4485090028 : MAJOR DEVELOPMENT COMMUNICATION

KEY WORD : COMMUNICATION NETWORK/AGRICULTURE/FACTORS/DEVELOPMENT

PAKAMAS THANAPATTANAPONGS : COMMUNICATION NETWORK ANALYSIS
FOR AGRICULTURAL DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL MASS MEDIA
ASSOCIATION OF THAILAND, THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. PARICHAT
SATHAPITANONDA, Ph.D. 186 pp. ISBN 974-17-2816-6.

The objective is to study the characteristics of network, the communication process in the network of Agricultural Development of Agricultural Mass Media of Thailand and the factors affecting the success of the association's formation and viability. The qualitative research method with in-depth interview technique was used to collect data from 30 persons.

The results of the research are as follows :

The Agricultural Development of Agricultural Mass Media of Thailand has various networks and has the leaders as the center. The component of the networks has 3 groups : leaders groups, members groups, alliances groups. The communication network is in the horizontal process, which is composed of activities of agricultural tours, situation of agriculture in country, problem solving in the association, coordination and exchanging of information, activities' movement, general issues and personal talking.

The communication factors in forming an association include 6 items : characteristics of the leaders, ideological principles of the association, interpersonal network, need for profits, opportunities for reflecting agricultural problems and social context.

The communication factors in the expansion of information network include 2 main factors : characteristics of the leaders, characteristics of content or message. The supporting factors include distributing information in mass media, mouth to mouth communication in the network, participation in agricultural tour activities, membership diversities, need for agricultural knowledge, need for experience exchanging and social context.

Department : Public Relations

Filed of study : Development Communication

Academic Year 2002

Student's signature.....

Advisor's signature.....

Co-advisor's signature.....

Pakamas Thanapattanapongs

Parichat

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ บรรลุล่วงวัตถุประสงค์แห่งความตั้งใจของผู้วิจัยได้ เป็นเพราะได้รับความกรุณาและช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากผู้มีพระคุณหลายท่าน หลายฝ่ายด้วยกัน

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ สถาปิตานนท์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ซึ่งจุดประกายความคิดในการทำวิทยานิพนธ์ และได้ให้ข้อชี้แนะ คำแนะนำต่าง ๆ โดยทุ่มเทความรู้ความสามารถ สละเวลาดูแลเอาใจใส่ และผลักดันให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จได้ในที่สุด

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ อุบลวรรณ ปิติพัฒนะโนโยติ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.ธนวิดี บุญลือ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้ทั้งแรงคิดในการศึกษาและกำลังใจ ซึ่งผู้วิจัยรู้สึกสัมผัสได้อย่างลึกซึ้ง อีกทั้งขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา แก้วเทพ อาจารย์ผู้ซึ่งถ่ายทอดความรู้ในวิชาวิจัยคุณภาพและมีส่วนสนับสนุนให้ผู้วิจัยได้จัดทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ตลอดจนขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ คณะนิเทศศาสตร์ทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้อย่างยอดเยี่ยม ซึ่งผู้วิจัยจะขอจดจำไว้มิรู้ลืมพระคุณ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ เครือข่ายมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย อันได้แก่ ศ.ดร.ธีระ สุตะบุตร อาจารย์ชัยวัฒน์ ศีตะจิตต์ คุณเสริมสุข ลีวลม คุณถวิล สุวรรณมณี คุณปัญญา เจริญวงศ์ ดร.ไทรรัตน์ สุนทรประกัสสร และคุณพิชญา พงสาวกุล อีกทั้งพี่และเพื่อนสื่อมวลชน เพื่อนร่วมงานฝ่ายประชาสัมพันธ์ มก.ทุกท่านที่ให้โอกาสและให้การสนับสนุน รวมทั้งหยิบยื่นน้ำใจไมตรีที่ดั่งใจให้กับผู้วิจัยเสมอมา

ผู้วิจัยขอขอบคุณ เพื่อนร่วมรุ่นนิเทศศาสตร์พัฒนาการ 24 ทุกคนที่แสดงความห่วงใย ซึ่งผู้วิจัยรับไว้ด้วยความซาบซึ้งใจเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะผู้ที่เป็นปียมิตร อันได้แก่ คุณจริมา ทองสวัสดิ์ คุณมนตรา สายวิวัฒน์ คุณอภิสร่า ปังเร็ว และขอขอบคุณอภิสร่า เกิดชูชื่น ที่ช่วยเขียนพงเข้าตาให้เมื่อเวลาสับสน

ผู้วิจัยขอกราบแทบเท้าขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ ที่มอบพลังความรักอันยิ่งใหญ่และเชื่อมต่อเป็นพลังแห่งความสำเร็จของลูกในวันนี้ ขอขอบคุณพี่ ๆ น้อง ๆ ครอบครัวเจริญจิตต์ทุกคน หลานธนพล จุนจิน และผู้ที่อยู่เบื้องหลังคือ คุณพรศักดิ์ และลูกศุภวิชญ์ ธนพัฒน์พงศ์ ซึ่งผู้วิจัยขอความร่วมมือและขอกำลังใจได้ตลอดเวลา นานา

สุดท้ายผู้วิจัยขอขอบพระคุณจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันการศึกษาอันทรงเกียรติและเป็นที่ยกย่องของผู้วิจัย ซึ่งผู้วิจัยขอปวารณาตัวในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม วงการศึกษา และคณะนิเทศศาสตร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสืบต่อไป

สารบัญ

		หน้า
	บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
	บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
	กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
	สารบัญ.....	ช
	สารบัญ (ต่อ).....	ช
	สารบัญตาราง.....	ฉ
	สารบัญแผนภูมิ.....	ญ
บทที่		
1	บทนำ.....	1
	ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
	วัตถุประสงค์การวิจัย.....	12
	ปัญหาคำถามการวิจัย.....	12
	ขอบเขตการวิจัย.....	12
	นิยามศัพท์.....	13
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	14
2	แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	15
	แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตร.....	15
	แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน.....	17
	แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายทางการสื่อสาร.....	20
	แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสารและการสื่อสารในองค์กร.....	29
	แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มและการรวมกลุ่ม.....	39
	แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม.....	48
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	56
3	ระเบียบวิธีวิจัย.....	57
	แหล่งข้อมูล ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง.....	57
	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	62
	การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ.....	63
	การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	64
	การวิเคราะห์ข้อมูล.....	64
	การนำเสนอข้อมูล.....	65

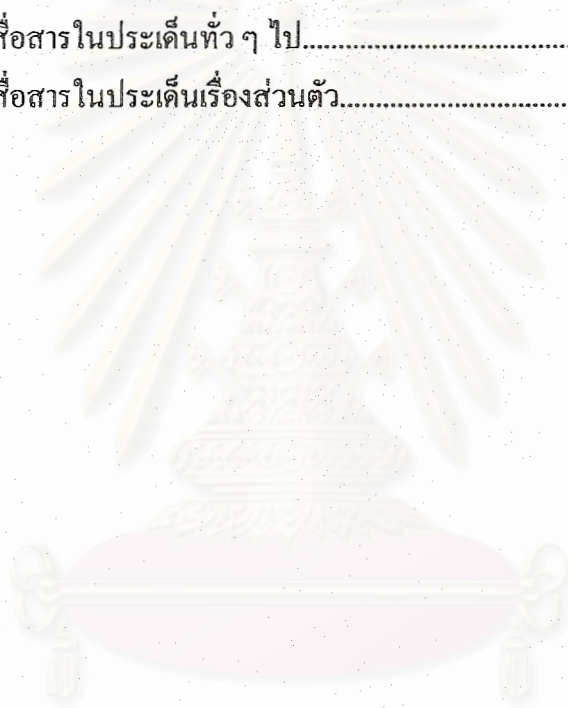
สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่	
4 ผลการวิจัย	66
ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับชมรมส้อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย.....	66
ลักษณะเครือข่ายของชมรม.....	74
องค์ประกอบของเครือข่าย.....	75
การสื่อสารในเครือข่าย.....	79
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อตัวของเครือข่าย.....	101
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการขยายตัวของเครือข่าย.....	107
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	114
สรุปผลการวิจัย.....	114
อภิปรายผล	125
ข้อเสนอแนะ.....	144
รายการอ้างอิง.....	148
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก.....	153
ภาคผนวก ข.....	163
ภาคผนวก ค.....	179
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	186

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	กระบวนการสื่อสารในการเผยแพร่ข่าวสารการจัดทัวร์เกษตร.....	84
2	กระบวนการสื่อสารในประเด็นสถานการณ์เกษตรของประเทศ.....	88
3	กระบวนการสื่อสารในประเด็นการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ภายในชมรม.....	92
4	กระบวนการสื่อสารในประเด็นการประสานข้อมูลและแบ่งปันข้อมูล.....	94
4	กระบวนการสื่อสารในประเด็นการประสานข้อมูลและแบ่งปันข้อมูล (ต่อ)	95
5	กระบวนการสื่อสารในประเด็นความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของชมรม.....	97
6	กระบวนการสื่อสารในประเด็นทั่วไป.....	99
7	กระบวนการสื่อสารในประเด็นเรื่องส่วนตัว.....	100

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
1 โครงสร้างการสื่อสารระหว่างระบบ.....	3
2 พัฒนาการของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย.....	72
3 ลักษณะเครือข่ายของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย.....	75
4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อตัวของเครือข่ายชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่ง ประเทศไทย.....	102
5 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการขยายตัวของเครือข่ายชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่ง ประเทศไทย.....	108

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ทั้งในด้านการใช้พื้นที่และจำนวนผู้ประกอบอาชีพต่างก็อยู่ในภาคเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือ ประชากรของประเทศไทยมีอาชีพในการเกษตรมาประมาณร้อยละ 80 และสินค้าการเกษตรเป็นสินค้าขาออกที่สำคัญ นำรายได้เข้าประเทศร้อยละ 90 ของสินค้าขาออกทั้งหมด ซึ่งอาจถือได้ว่าการเศรษฐกิจส่วนรวมของประเทศขึ้นอยู่กับอาชีพการเกษตรเป็นสำคัญ (ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ, 2510 : 1)

นอกจากนี้ ภาคการเกษตรยังมีความเชื่อมโยงกับภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ เมื่อใดก็ตามที่ผลผลิตและรายได้ของภาคการเกษตรสูงขึ้น ก็จะมีผลทำให้เศรษฐกิจของประเทศมีความเจริญก้าวหน้า และความยากจนของประชาชนในชนบทลดน้อยลง และในทางตรงกันข้ามถ้าผลผลิตและรายได้ภาคการเกษตรตกต่ำ ภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ ก็พลอยได้รับผลกระทบต่อเนื่องตามไปด้วย

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้การเกษตรจะเป็นงานที่สำคัญในการสร้างเสริมความสุขสมบูรณ์ให้แก่ประเทศชาติโดยส่วนรวม แต่โดยสภาพความเป็นจริงแล้วตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน “การเกษตร” ก็ยังเป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทย ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา (Development Country) มาโดยตลอด ทั้งนี้สามารถพิจารณาปัญหาทางการเกษตรได้ใน 2 ระดับด้วยกัน คือ ระดับจุลภาค และระดับมหภาค

ระดับจุลภาค (Micro Level) เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทยยังคงอาศัยอยู่ในชนบท และประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรมเป็นส่วนมาก (ประมะ สตะเวทิน, 2540 : 155) ซึ่งผู้ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมเหล่านี้มีความด้อยในหลาย ๆ เรื่อง กล่าวคือ ด้อยทั้งความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ ซึ่งการอ่านออกเขียนได้เป็นเครื่องมือสำคัญในการแสวงหาข่าวสารของมนุษย์ ทำให้ไม่สามารถที่จะสร้างผลผลิตทางการเกษตรให้ได้คุณภาพดี และมีปริมาณคุ้มค่ากับการลงทุนทั้งด้านแรงงานและทุน เพราะใช้วิธีการเกษตรแบบเก่าซึ่งเป็นมรดกตกทอดมาจากปู่ย่าตายาย ไม่สามารถที่จะปรับปรุงที่ดินทำกิน ซึ่งมีอยู่จำกัดให้มีคุณภาพดีขึ้น ขาดความสามารถทางการค้าเมื่อสร้างผลผลิตออกมาแล้วก็ไม่สามารถนำผลผลิตไปสู่ตลาดได้ ขาดข่าวสารเกี่ยวกับสังคมภายนอกทำให้มีโลกทัศน์แคบ และขาดความกระตือรือร้นทะเยอทะยาน ยึดติดกับขนบธรรมเนียมประเพณีแบบดั้งเดิมและต่อต้านการเปลี่ยนแปลง (ประคิษฐ์ อดัญธิ : 2542) นอกจากนี้การพัฒนาการเกษตรโดยวิธีการใช้รูปแบบของการเกษตรสมัยใหม่ก็ได้สร้างปัญหาให้เกิดขึ้นกับเกษตรกรรม

ไทยและสภาพแวดล้อมอย่างมากมาในปัจจุบัน เช่น เกิดมลพิษทางอากาศ น้ำเสีย ป่าไม้ถูกทำลายลงอย่างรวดเร็ว เป็นต้น

ระดับมหภาค (Macro Level) ภาคการเกษตรเป็นภาคที่ใหญ่ที่สุด และมีความสำคัญที่สุดในระบบเศรษฐกิจของประเทศ แต่ในช่วงปี พ.ศ. 2528-2533 พินุลย์ เจียมอนุกุลกิจ (ข้าวยเศรษฐกิจการเกษตร, กุมภาพันธ์ 2535 : 3) พบว่า โครงสร้างการเกษตรของประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก กล่าวคือ คำนีตัวชี้วัดที่สำคัญสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลง โดยพิจารณาจากอัตราการขยายตัวเศรษฐกิจส่วนรวมของประเทศไทยอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 8.8 ต่อปี ในขณะที่อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของสาขาเกษตรอยู่ในระดับเพียงร้อยละ 3.5 ต่อปี ในขณะที่ภาคอุตสาหกรรมมีการขยายตัวถึงร้อยละ 11.5 ต่อปี จึงเห็นได้ว่าการขยายตัวเศรษฐกิจสาขาการเกษตรอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าการขยายตัวเศรษฐกิจส่วนรวมอยู่มาก แม้ว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา จะระบุถึงความสำคัญของการพัฒนาการเกษตรมาโดยตลอดก็ตาม แต่เราก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า แผนและนโยบายในการพัฒนาส่วนใหญ่มุ่งเน้นที่จะให้มีการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศจากเกษตรกรรมไปสู่อุตสาหกรรมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ในขณะที่ภาคการเกษตรก็ยังประสบปัญหาต่าง ๆ มากมาย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2529 : 42) และส่งผลกระทบไปยังภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ ด้วย โดยเฉพาะปัญหาผลผลิตล้นตลาด หรือปัญหาที่ประเทศต่าง ๆ กีดกันการนำเข้าสินค้าการเกษตรจากประเทศไทยหลายชนิด

กล่าวโดยสรุปก็คือ ผลกระทบที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการพัฒนาประเทศตลอดระยะเวลาเกือบ 40 ปีที่ผ่านมา ที่ให้ความสำคัญต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก จนกระทั่งประเทศประสบปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจในช่วงปี พ.ศ. 2540 ในที่สุดนั้น ได้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาเชิงโครงสร้างที่สะสมมานานและไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง สะท้อนให้สังคมไทยได้มองเห็นตัวคนที่แท้จริงว่า เรามีศักยภาพพระดับใด ทั้งด้านการผลิต การจัดการ การศึกษาอบรม การวิจัย การประดิษฐ์ คิดค้น ฯลฯ ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำพาประเทศไปสู่การพัฒนา

เป็นที่ทราบกันดีว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่มีความได้เปรียบทางด้านเกษตรกรรมอย่างมาก เนื่องจากมีสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้ออำนวย ตลอดจนภูมิปัญญาที่สั่งสมมาโดยตลอดของบรรพบุรุษไทย

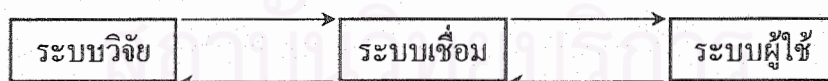
ดังนั้น ในการพัฒนาประเทศจึงต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาการเกษตรเป็นอันดับต้น โดยมุ่งบูรณะสร้างเสริมขีดความสามารถของเกษตรกรให้มีโอกาสและช่วยทางที่จะยกระดับฐานะรายได้ และชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า การพัฒนาเป็นกระบวนการเพิ่มพลังการเรียนรู้ เพิ่มขีดความสามารถของบุคคลในการตัดสินใจในการแก้ปัญหาเพื่อดำรงชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุผลตามความมุ่งหมายที่กำหนด (พจน์ บุญเรือง, 2527 : 2)

อย่างไรก็ดี การพัฒนาประเทศเป็นปรากฏการณ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ หลายกิจกรรมของประเทศ ดังนั้น ในการดำเนินการพัฒนาประเทศ รัฐบาลหรือผู้นำของประเทศจึงต้องดำเนินการวางแผนพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ของประเทศไปพร้อม ๆ กัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาประเทศ การสื่อสารจึงถูกนำไปใช้ในการพัฒนากิจกรรมด้านต่าง ๆ ในเวลาเดียวกัน (ปรมะ สตะเวทิน, 2540 : 152)

และหากเรามองย้อนไปพิจารณาแผนพัฒนาต่าง ๆ ที่ผ่านมาของประเทศไทยเราก็พบว่า ยังไม่บรรลุผลสำเร็จตรงตามเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งมูลเหตุแห่งความล้มเหลวไม่บรรลุผลสำเร็จนั้นมีหลายประเด็นด้วยกัน มูลเหตุหนึ่งที่สำคัญและเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปก็คือ ความล้มเหลวหรือหย่อนประสิทธิภาพของการสื่อสารที่แนบเนื่องอยู่กับแผนพัฒนาหรือโครงการพัฒนาเหล่านั้น (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะนิเทศศาสตร์, 2521 ฉบับโรเนียว : 1)

ฉะนั้น การสื่อสารจึงถือเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งของการพัฒนา ซึ่งการที่จะแก้ปัญหาการเกษตรของประเทศไทยนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ภาครัฐและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จะต้องให้ความสนใจช่วยเหลืออย่างจริงจัง เพื่อพัฒนาการเกษตรทั้งในระดับจุลภาคและมหภาค โดยการใช้กระบวนการในการสื่อสารเข้ามาสนับสนุนเพื่อพัฒนาการเกษตร หรือเรียกว่าเป็นการใช้การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตรนั่นเอง

การสื่อสารมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาการเกษตรก็เพราะว่า การสื่อสารเป็นกระบวนการซึ่งเปรียบเสมือนสะพานเชื่อมโยงหรือส่วนเชื่อมระหว่างแหล่งวิทยาการที่เป็นหน่วยงานมุ่งค้นคว้าวิจัยความก้าวหน้าในการพัฒนาการเกษตรหรือมองในแง่โครงสร้างระบบการสื่อสาร แหล่งวิทยาการก็คือ ระบบวิจัยเชื่อมกับเกษตรกร ซึ่งก็คือระบบผู้ใช้ โดยเกษตรกรจะเป็นผู้นำวิทยาการเหล่านั้นไปปฏิบัติเพื่อเพิ่มผลผลิตหรือลดต้นทุนการผลิต รวมไปถึงการพัฒนาคุณภาพของผลผลิต ทั้งนี้เพื่อสภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีของเกษตรกร

แผนภูมิที่ 1 โครงสร้างการสื่อสารระหว่างระบบ

เค เอ็น ซิงห์ (K.N. Singh) ได้กล่าวในบทความเรื่อง “The Need for Communication Strategy for Rural Development” ว่าในระบบวิจัย (Research System) มีหน่วยงานย่อย ๆ ได้แก่ สถาบันการศึกษา สถาบันทดลอง และสถาบันวิจัยที่มีนักวิทยาศาสตร์หรือนักประดิษฐ์ทำหน้าที่ในการศึกษาค้นคว้าเพื่อความก้าวหน้าของวิทยาการในการผลิต จากนั้นระบบเชื่อม (Linking System) ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานพัฒนา อันได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริม พัฒนาการ จะนำวิทยาการจากระบบวิจัยสู่ผู้ใช้ (Client System) ซึ่งได้แก่เกษตรกรหรือสมาชิกในสังคมโดยตรง หรืออาจผ่านผู้ผลิต

ปัจจัยการผลิต เช่น เอกชนที่ผลิตปุ๋ย หรือเคมีภัณฑ์ เพื่อแพร่วิทยาการให้เกษตรกรยอมรับ ขณะเดียวกันระบบเชื่อมโยงเป็นตัวกลางในการนำความต้องการและปัญหาสู่ระบบวิจัยเพื่อศึกษาค้นคว้าต่อไป (อ้างในพรสิทธิ์ พัฒนานารักษ์, 2533 : 460)

การสื่อสารเพื่อพัฒนาการเกษตรมีความสำคัญต่อการที่จะเป็นส่วนเชื่อมระหว่างระบบวิจัยและระบบผู้ใช้ ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงวัตถุประสงค์และบทบาทขององค์การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตรแล้ว สามารถแบ่งได้ดังนี้ (อ้างในพรสิทธิ์ พัฒนานารักษ์, 2533 : 464)

1. เพื่อยกระดับความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรหรือผู้รับสาร : การสื่อสารดังกล่าวมีลักษณะในการแนะนำวิทยาการด้านการเกษตรใหม่ ๆ ที่เหมาะสมให้เกษตรกรได้รับรู้และนำไปขบคิด

2. เพื่อให้ข่าวสารการเคลื่อนไหวทางด้านการเกษตร : การสื่อสารในลักษณะนี้เป็นการรายงานความก้าวหน้าหรือความเปลี่ยนแปลงทางด้านวิทยาการและการตลาดให้เกษตรกรได้รับทราบ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการติดตามวิทยาการสมัยใหม่และการค้าผลผลิตด้านการเกษตรของเกษตรกร

3. เพื่อแนะนำส่งเสริมการพัฒนาการผลิตทางด้านการเกษตร : การสื่อสารในลักษณะนี้เป็นการแนะนำส่งเสริมวิทยาการสมัยใหม่ โดยการจูงใจให้เกษตรกรเกิดความรู้สึกต้องการทดลองใช้วิทยาการสมัยใหม่นั้น

4. เพื่อกระตุ้นและสนับสนุนให้เกษตรกรมีความสามารถในการผลิต : โดยการนำศักยภาพที่มีอยู่ในตัวออกมาใช้เพื่อการพัฒนาการผลิต การสื่อสารดังกล่าวจะเป็นการกระตุ้นหรือยั่วยุให้เกษตรกรได้มองเห็นบทบาทและความสามารถที่ซ่อนอยู่ในตัวเกษตรกรที่สมควรนำออกใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวมในด้านการผลิต

5. เพื่อเป็นการให้ข้อมูลแก่เกษตรกรในการเสริมสร้างความเข้าใจสู่สถานการณ์ต่าง ๆ : โดยรู้จักปัญหา ความต้องการแท้จริง อันจะเป็นผลให้มีการพัฒนาการผลิตได้ผลตรงตามความต้องการ การสื่อสารเป็นลักษณะของการรายงานข้อมูลต่าง ๆ ทางด้านการเกษตรเพื่อให้เกษตรกรได้รับรู้ข้อมูลหรือเรื่องราวนั้น และอาจเป็นประโยชน์ในโอกาสต่อไป

6. เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้และข่าวสารต่าง ๆ ทั้งในชุมชนและต่างชุมชนนั้น : โดยการทำให้เกษตรกรได้รับรู้เรื่องราวหรือวิทยาการที่อาจเป็นประโยชน์และเหมาะสมแก่ระดับการพัฒนาในสภาพสังคมที่ไม่แตกต่างกันมากนัก

7. เพื่อจัดสร้างบรรยากาศให้เกษตรกรมีโอกาสนำปัญหาหรือความรอบรู้ความสามารถ : โดยรู้จักปฏิบัติตนให้มีค่าทางเศรษฐกิจและสังคม มีวิธีการทำงาน ศิลปะปฏิบัติตนในการครองชีพและการสังคม

8. เพื่อช่วยให้การดำรงชีพของเกษตรกรเป็นไปตามมาตรฐาน : โดยการทำให้เกิดการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรทั้งในด้านการประกอบอาชีพ และการดำรงชีพเป็นไปตามมาตรฐาน เพราะการสื่อสารเป็นส่วนเชื่อมสำคัญที่จะก่อให้เกิดการยกระดับมาตรฐานการดำรงชีพ

9. เพื่อช่วยให้สมาชิกในครอบครัวเกษตรกรมีโลกทัศน์ทางการเกษตรกว้างขวางขึ้น : ทั้งนี้เนื่องจากการสื่อสารช่วยให้เกิดการรับรู้เรื่องราวกว้างขวางยิ่งขึ้น

10. เพื่อสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นอยู่และอาชีพ และความอิสระและพึ่งตนเอง : มีความรักต่อถิ่นที่อยู่และประเทศชาติอันจะสร้างความเชื่อมั่นให้กับตนเอง

11. เพื่อช่วยให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ : เพราะการสื่อสารการเกษตรจะช่วยให้เกษตรกรได้รับรู้และเข้าใจความจำเป็นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนการนำทรัพยากรทรัพยากรธรรมชาติไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ในการสื่อสารเพื่อการพัฒนาเกษตรนั้น จำเป็นต้องใช้สื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อบุคคลจากภายนอก เช่น เกษตรอำเภอ สื่อบุคคลท้องถิ่น เช่น ผู้นำชุมชน สื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ สื่อเฉพาะกิจ เช่น หอกระจายข่าว วิดีโอ หรือแม้แต่สื่อพื้นบ้าน เช่น ลิเก ลำตัด หมอลำซิ่ง ก็สามารถที่จะนำสื่อต่าง ๆ เหล่านี้มาใช้เป็นเครื่องมือในการแพร่กระจายข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาจากรัฐบาล หรือจากหน่วยงานภาครัฐบาล ภาคเอกชน ไปสู่ประชาชนซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายของการพัฒนาได้ อีกทั้งสื่อยังช่วยในการกระตุ้นหรือส่งเสริมให้ประชาชนมีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งก็หมายถึงการพัฒนาประเทศในภาพรวมนั่นเอง

นอกจากการใช้สื่อต่าง ๆ แล้ว ในประเด็นของรูปแบบการสื่อสารที่ประชาชนดำเนินการอยู่จริง เช่น การดูงาน การสร้างเครือข่าย การเยี่ยมชม การเสวนา ฯลฯ ก็เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตรเช่นกัน ซึ่งกาญจนา แก้วเทพ และคณะ ได้สรุปผลการวิจัยโครงการวิจัย เพื่อประมวลองค์ความรู้เรื่อง “ระบบการสื่อสารเพื่อชุมชน” (วารสารนิเทศศาสตร์, เมษายน - มิถุนายน 2544 : 5) พบว่า การวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสารแบบเดิม ๆ ที่ชาวบ้านยังใช้อยู่และได้นำมาประยุกต์ใช้ในงานพัฒนาด้วย เช่น การสื่อสารแบบเห็นหน้าค่าตา การไปเยี่ยมไปยามกัน การพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างไม่เป็นทางการ (เช่น การโตกกันของชาวอีสาน) เป็นรูปแบบการสื่อสารที่สำคัญในชนบท แต่ยังมีกรณีวิจัยในเรื่องดังกล่าวน้อยเกินไป ดังนั้น ทิศทางการวิจัยในอนาคตควรเน้นรูปแบบการสื่อสารที่ประชาชนกำลังดำเนินการอยู่จริง ๆ

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าสื่อมวลชนช่วยในการนำและขยายการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลังพัฒนา เมื่อใดที่สื่อมวลชนเข้ามาร่วมเคลื่อนไหวประเด็นทางสังคม ก็จะสามารถสร้างผลสะท้อนได้อย่างมหาศาล ทั้งในทางบวกและทางลบ ดังจะเห็นได้ว่าข่าวสารทางด้านการเกษตรในหน้าหนังสือพิมพ์ นิตยสาร หรือวารสารทางการเกษตรก็ตีในรายการวิทยุหรือโทรทัศน์ก็ดี ได้รับความสนใจจากบุคคลทั่ว ๆ ไปไม่ใช่เพียงแค่เกษตรกรเท่านั้น เพราะสิ่ง

ที่เกิดขึ้นมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นผลผลิตทางด้านเกษตรกรรมล้มตลาค หรือการขาดแคลนสินค้าเกษตรบางอย่างก็มีผลกระทบต่อราคาสินค้าในท้องตลาด ความเสียหายจากอุทกภัย หรือดินฟ้าอากาศแปรปรวนส่งผลกระทบต่อผลผลิตของเกษตรกร การใช้สารเคมีทางการเกษตรมีผลต่อผู้บริโภค การตัดแต่งทางพันธุกรรมพืช (GMO) มีผลต่อการส่งออกสินค้าไทย รวมไปถึงข่าวสาร การแนะนำหรือส่งเสริมให้เกษตรกรหรือประชาชนปลูกพืชเศรษฐกิจใหม่และสัตว์เศรษฐกิจใหม่ที่กำลังทำรายได้อย่างสูงให้กับผู้เลี้ยงก็ยังมีผลต่ออาชีพ การลงทุน ราคาสินค้าในท้องตลาด และรายได้ของเกษตรกรโดยตรง เกษตรกรบางรายอาจโชคดีที่ร่ำรวยจากสัตว์เศรษฐกิจใหม่จนยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น แต่เกษตรกรบางรายอาจถึงกับหมดเนื้อหมดตัว แลยังมีหนี้สินพะรุงพะรังเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ สาเหตุที่เป็นดังนั้นก็เพราะว่าข่าว บทความ สารคดี ความรู้ หรือรายการทางการเกษตรที่เฉพาะเจาะลึกไปถึงรากฐานของปัญหาที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรอย่างแท้จริงยังมีน้อยมาก เช่น ปัญหาหนี้สินของเกษตรกร ปัญหาการถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายทุน ที่ดิน และพ่อค้าคนกลาง ตลอดจนปัญหาการขาดความรู้ทางวิชาชีพที่จำเป็น ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ทำให้เกษตรกรหลงเชื่อในข่าวสาร ที่ขาดการถ่วงถ่วงอย่างถูกต้องจนเกษตรกรตัดสินใจยอมรับนวัตกรรมจากการแพร่กระจายข่าวสารของสื่อมวลชนสายการเกษตร เทคโนโลยีการเกษตร และสิ่งแวดล้อมไปอย่างผิด ๆ โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์

ตัวอย่างต่อไปนี้ แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลอย่างมากของสื่อมวลชนที่มีต่อการยืนยันในการตัดสินใจยอมรับนวัตกรรมการเลี้ยงตัวนกหว้า ซึ่งเป็นสัตว์เลี้ยงขนาดเล็กนำเข้ามาในประเทศไทย และมีข่าวว่าเป็นสัตว์เศรษฐกิจตัวใหม่ที่มีการสนับสนุนให้เลี้ยงผ่านสื่อโทรทัศน์ จนทำให้เกษตรกรมีความมั่นใจและเชื่อถือ หลงเชื่อข่าวการเลี้ยงตัวนกหว้าโดยมีการลงทุนเป็นจำนวนมาก ผลสุดท้ายก็ไม่มีผู้มาติดต่อซื้อ และไม่รู้จะนำไปจำหน่ายที่ใด จนถึงขั้นหมดเนื้อหมดตัวไปตาม ๆ กัน (อ้างใน ฌรงค์ สมพงษ์, 2543 : 172)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตัวอย่างข่าวเกษตรกรที่สร้างความเสียหายให้แก่เกษตรกร

เกษตรกรเลี้ยงนากหญ้าระยองเศร้า

จากการสำรวจของฝ่ายป้องกันศัตรูพืช จังหวัดระยอง เมื่อเวลา 08.00 น. วันที่ 5 เม.ย. พบว่ามีผู้เลี้ยงนากหญ้าในพื้นที่จังหวัดระยองประมาณ 90 ราย คาดว่ามีการลงทุนเลี้ยงนากหญ้า รวมทั้งการลงทุนทำคอกด้วย มีมูลค่าไม่ต่ำกว่า 10 ล้านบาท ซึ่งขณะนี้ต่างต้องสูญเสียเงินไปแบบไม่รู้จะไปรับคืนที่ใคร และมีปัญหาตามมาคือ ไม่รู้จะนำนากหญ้าไปไว้ที่ไหน จะมาทิ้งก็สงสาร จะปล่อยทิ้งก็ไม่ได้ เพราะมีความผิด เพราะนากหญ้าเป็นสัตว์แพร่พันธุ์ได้เร็วมาก และจะเป็นปัญหาต่อพืชผลทางการเกษตร

นายรำพึง พุทธรักษ์ อายุ 33 ปี บ้านเลขที่ 18 หมู่ 3 ต.หนองตะพาน อ.บ้านค่าย เปิดเผยว่าเมื่อ 2 ปีที่แล้ว ตนเองเป็นผู้เลี้ยงนากหญ้ารายแรกของจังหวัด ตอนนั้นตนได้นำตะพานน้ำไปส่งที่จ.ราชบุรี เห็นมีผู้เลี้ยงนากหญ้าเป็นจำนวนมากและผู้เลี้ยงบอกว่ารายได้ดีกว่าการเลี้ยงตะพานแถมยังเลี้ยงง่าย ประกอบกับตนได้ดูรายการทีวีรายการหนึ่งที่มีการสนับสนุนให้มีการเลี้ยงนากหญ้าว่าเป็นสัตว์เศรษฐกิจตัวใหม่ จึงยิ่งทำให้มีความมั่นใจมากขึ้น เลยตัดสินใจติดต่อไปยังบริษัทแห่งหนึ่ง ที่ ต.ปากแสด อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี สั่งซื้อพ่อ-แม่พันธุ์มาเลี้ยง จำนวน 7 คู่ ในราคาตัวละ 1 หมื่นบาท เป็นจำนวนเงิน 1.4 แสนบาท

โดยทางบริษัทฯ ได้ทำสัญญาว่า เมื่อนากหญ้าออกลูกแล้วจะรับซื้อคืนในราคาตัวละ 5,000 บาท ในช่วงแรกที่ทำกรเลี้ยงทางบริษัทจะซื้อลูกนากหญ้าถึงบ้านด้วยเงินสด จึงทำให้ตนมั่นใจขยายคอกและลงทุนซื้อนากหญ้ามาเพิ่มอีก 5 คู่ แต่ต่อมาบริษัทได้ตั้งเงื่อนไขใหม่โดยขอลดราคาการรับซื้อลูกของนากหญ้าจากตัวละ 5,000 ลงเหลือตัวละ 3,000 บาท และลดลงมาถึง 1,000 บาท และ 500 บาทตามลำดับ โดยอ้างว่ามีผู้เลี้ยงน้อย ไม่คุ้มค่าส่งออกต่างประเทศ จนกระทั่งมีข่าวครึกโครมทางหน้า น.ส.พ. บริษัทจึงปิดตัวลง ขณะนี้ตนเองและผู้เลี้ยงนากหญ้าอีกจำนวนมากเลยไม่รู้จะนำลูกนากหญ้าไปขายให้ใคร เพราะไม่มีใครออกมารับผิดชอบเลย เลยต้องยอมรับในชะตากรรมครั้งนี้ไปโดยปริยาย

(ที่มา : ข่าวหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับวันอังคารที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2541 หน้า 2)

ดร.ฉวี หิรัญรักษ์ (2537 : 99) ได้สรุปประเภทของข่าวเกษตรที่มีการนำเสนอผ่านสื่อมวลชนไว้ 6 ประการ ดังนี้

1. ข่าวกิจกรรมความเคลื่อนไหวของหน่วยงานหรือองค์กรทางการเกษตร
2. ข่าวราคาสินค้าที่เกี่ยวข้องกับผลิตผลทางการเกษตร ซึ่งจะมีผลต่อการผลิตทางการเกษตร
3. ความรู้ทางด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่มีการศึกษาวิจัยและนำมาใช้ประโยชน์
4. ข่าวการพยากรณ์อากาศและปัญหาด้านอุทกภัยและภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ฝนแล้ง ซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับเกษตรกร

5. ข่าวการระบาดของโรคและแมลง ศัตรูพืช ซึ่งจะต้องกำจัดโดยเร็ว

6. ข่าวโรคระบาดของสัตว์ เช่น โรควัวบ้า เป็นต้น

นอกจากนี้ ผู้สื่อข่าวสายการเกษตรจะต้องมีความรู้ทางการเกษตรเพียงพอที่จะสามารถอธิบายให้กับผู้รับสารได้อย่างถูกต้อง ผู้สื่อข่าวสามารถหาความรู้ทางการเกษตรได้จากการค้นคว้าหาความรู้ทางการเกษตรได้จากการค้นคว้าหาจากหนังสือหรือสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม รวมไปถึงแหล่งข่าวทางเกษตรกรรม ซึ่งนับว่าเป็นเครือข่ายการสื่อสารที่สำคัญ ได้แก่ หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชน สมาคม ชมรม สหกรณ์การเกษตร ฯลฯ เป็นต้น ผู้สื่อข่าวจะต้องรอบรู้ถึงศักยภาพ ขอบข่ายความรับผิดชอบของหน่วยงานแต่ละหน่วยเป็นอย่างดี เพื่อความสะดวกในการติดต่อและสืบค้นข้อมูลอย่างถูกต้องชัดเจน

จากตัวอย่างการสนับสนุนให้มีการเลี้ยงนากหญ้าเป็นสัตว์เศรษฐกิจตัวใหม่ของรายการเกษตรทางโทรทัศน์รายการหนึ่งดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงการขาดความรู้ในแหล่งข่าวสารทางเกษตรกรรมของสื่อมวลชน ขณะเดียวกันก็สะท้อนให้เห็นถึงการแย่งชิงประเด็นข่าวเพื่อการนำเสนอสู่มวลชนอย่างรวดเร็วแต่ขาดการกลั่นกรองสารอย่างถูกต้อง หรือแม้กระทั่ง “สื่อ” อาจจะเป็น “หลวมตัว” ตกเป็นเครื่องมือของนักธุรกิจค้ากำไร โดยไม่รู้ตัวก็อาจจะเป็นไปได้เช่นกัน

ถวิล สุวรรณมณี (สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2545) หัวหน้าข่าวสถานีวิทยุ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กล่าวว่า การพัฒนาการเกษตรในปัจจุบันมีความก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วทั้งในด้านเทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่ การผลิต รวมไปถึงการส่งออก จนทำให้ข่าวสารทางการเกษตรมีมากมายหลายประเด็น แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ข่าวสารที่เผยแพร่ออกไปนั้นมีความแตกต่างและไม่สอดคล้องกัน ทำให้ประชาชนเกิดความสับสนในข่าวสารที่ได้รับ ทั้งนี้เกิดจากเจตนาของผู้ให้ข่าวส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งคือสื่อมวลชนสายการเกษตรมีอยู่อย่างกระจัดกระจายและขาดการเชื่อมโยงประสานงาน มีการหมุนเวียนนักข่าวกันทำงาน เนื่องจากสายข่าวเกษตรไม่ได้รับความสำคัญเท่าที่ควร นักข่าวไม่ได้พบปะกับกลุ่มของตัวเอง ดังนั้นจึงเหมือนกับทำงานคนเดียว ไม่มีทิศทางการทำงาน ความผิดพลาดในการเผยแพร่ข่าวสารจึงเกิดขึ้น ดังกรณีเช่น “นากหญ้า” เพราะว่ามีสื่อเข้าใจ

ผิดและตกเป็นเครื่องมือของนักธุรกิจ จึงส่งผลกระทบต่อไปยังเกษตรกร จนเกิดความเสียหายในวงกว้างต่อการพัฒนาการเกษตรของประเทศ

จากการศึกษาในเบื้องต้น พบว่ากรณีการแพร่กระจายข่าวสารเรื่อง นากหญ้า ของสื่อมวลชนสายเกษตร คือ ปรากฏการณ์ทางสังคมที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นของการนำกระบวนการทางการสื่อสารเข้ามาใช้เพื่อการพัฒนาการเกษตร กล่าวคือ การแสดงบทบาทของสื่อมวลชนซึ่งเป็นสถาบันหนึ่งของสังคมในเรื่องของการสื่อสารนั้น ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมโดยทั่วไป และในแง่มุมมองของสื่อมวลชนสายการเกษตรเองก็เกิดการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างหนักทั้งในประเด็นทางด้านสามัญสำนึก วิชาชีพ และวิชาการ จนมีการก่อตัวและรวมตัวกันก่อตั้งเป็นชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยขึ้น เพื่อผลในการวิเคราะห์ตรวจสอบข่าวซึ่งกันและกันเป็นการป้องกันมิให้เกิดปัญหาความเสียหายดังเช่นกรณี “นากหญ้า” ขึ้นอีกเป็นระลอกสอง

ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย หรือ ช.ก.ท. (Agricultural Mass Media Association of Thailand : AMMAT) ก่อตัวขึ้นในปี พ.ศ. 2541 จากการริเริ่มของนายถวิล สุวรรณมณี ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้ประกาศข่าว สถานีวิทยุมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในขณะนั้น และนายปัญญา เจริญวงศ์ หัวหน้าข่าวเกษตร หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ โดยมีความคิดเห็นร่วมกันว่า ที่ผ่านมาการเสนอข่าวของสื่อมวลชนสายการเกษตรในบางครั้งยังไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้ประชาชนเกิดความสับสนในข่าวสารที่ได้รับ จากนั้นได้แพร่ขยายความคิดนี้ไปยังสื่อมวลชนสายการเกษตร เทคโนโลยีการเกษตร และสิ่งแวดล้อม ได้แก่ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ จนมีการรวมตัวรวมกลุ่มกันก่อตั้งเป็นชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยอย่างไม่เป็นทางการในเวลาต่อมา

วัตถุประสงค์ในการก่อตั้งชมรมฯ มีดังนี้

1. สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสื่อมวลชนเกษตรแขนงต่าง ๆ และส่งเสริมให้มีการร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้มากขึ้นระหว่างสมาชิก
2. ส่งเสริมให้ผู้ทำหน้าที่สื่อมวลชนเกษตรได้แลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูลข่าวสาร ประสบการณ์ แนวความคิด และร่วมกันพัฒนารูปแบบ เทคนิคและวิธีการ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาวิชาการและวิชาชีพ ให้ก้าวหน้าทันเหตุการณ์และเกิดประสิทธิภาพในการเผยแพร่ความรู้และข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตร ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่เกษตรกร และการเกษตรกรรมของประเทศ
3. ส่งเสริมให้สื่อมวลชนเกษตรมีบทบาทในการช่วยเหลือสนับสนุนการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน โดยยังคงอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสมไว้ได้
4. เป็นศูนย์กลางประชาสัมพันธ์นำเสนอข้อมูลและข่าวสาร โดยร่วมมือกับภาครัฐ และภาคเอกชน เพื่อลดและยุติความขัดแย้งในวงการผลิต การค้าสินค้าและผลิตภัณฑ์เกษตร ทั้งในและระหว่างประเทศ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ความมั่นคงในการประกอบการทางเกษตรกรรมทุกประเภท

5. พัฒนาและส่งเสริมผู้ทำหน้าที่สื่อมวลชนเกษตร ให้มีความรู้ ความสามารถ และจรรยา วิชาชีพ เพื่อให้มีความมั่นคงก้าวหน้าในสายงานอาชีพ ตลอดจนมีสวัสดิการที่ดี ซึ่งจะอำนวยความสะดวกแก่การทำหน้าที่สื่อมวลชนเกษตรได้อย่างสมบูรณ์

6. ติดต่อกับสมาคม มูลนิธิ ชมรม องค์กร หรือสถาบันอื่น ๆ ซึ่งมีวัตถุประสงค์คล้ายคลึงกัน ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการสร้างความมั่นคง ความก้าวหน้า และความผาสุกของเกษตรกร และอาชีพการเกษตรโดยรวม

7. ไม่มุ่งแสวงหาผลกำไรทางเศรษฐกิจ

การปรากฏตัวของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย หากพิจารณาเปรียบเทียบกับ สถาบัน องค์กร หรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นมาในสังคมไทยแล้ว แทบจะเรียกได้ว่าไม่มีอะไรที่น่า ตื่นเต้นในแง่การรับรู้ของสาธารณชน แต่หากนำภารกิจอันเกิดจากวัตถุประสงค์ของคนกลุ่มเล็ก ๆ เพียงไม่กี่คนที่ถือเป็นผู้ก่อการมาวัดขนาดับผลลัพธ์ ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดแล้ว อาจจะกล่าวได้ว่า ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย เป็นฟันเฟืองตัวเล็ก ๆ ที่จะทำหน้าที่ขับเคลื่อนกลไกขนาดใหญ่ระดับชาติ นั่นคือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรให้ดีขึ้นท่ามกลางภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ และ แนวคิดการดำรงชีวิตอยู่แบบเศรษฐกิจพอเพียง

กล่าวคือ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย ได้ผลักดันให้ สื่อมวลชนสายการเกษตรที่มีอยู่อย่างหลากหลายกระจายตัวในสื่อประเภทต่าง ๆ เช่น วิทยุกระจาย เสียง วิทยุโทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ มารวมตัวกันและหันหน้ามาร่วมมือกันนำเสนอข้อมูลข่าวสาร และสาระความรู้ทางการเกษตรในลักษณะของการเกื้อกูลจุดดีจุดเด่นซึ่งกันและกัน แทนการแข่งขัน ในการเปิดประเด็น ข่าวเด็ดและแย่งชิงกลุ่มผู้บริโภคข่าว นอกจากนี้ ชมรมฯ ยังเปรียบเสมือน กองบัญชาการใหญ่ ในการเฝ้าระวังข้อมูลข่าวสาร นวัตกรรม หรือนโยบายทางการเกษตรของหน่วย งานต่าง ๆ ทั้งในประเทศและนอกประเทศ โดยจะทำการวิเคราะห์ ตรวจสอบเบื้องต้น เบื้องหลัง อย่างละเอียดถี่ถ้วน หากไม่ชอบมาพากลชมรมฯ ก็จะส่งสัญญาณเตือนบอกกล่าวแก่สมาชิก รวมทั้ง เกษตรกรและประชาชนให้ทราบโดยทั่วกัน ตัวอย่างเช่น กรณีลำไยป้องกัน ซึ่งเป็นพันธุ์ของ เวียดนามได้เข้าตีตลาดลำไยของประเทศไทยเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2542 ด้วยสาเหตุเพราะ ลูกโตกว่า ทั้งเกษตรกรและผู้บริโภคของไทยต่างก็พากันซื้อกิ่งพันธุ์ (กิ่งพันธุ์ละ 1,500 บาท) ลำไยป้องกันไป ปลูกกันจำนวนมากเพื่อหวังผลทางการค้า เมื่อชมรมฯ ได้วิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูล ก็พบว่า ลำไยป้องกันลูกโตแต่มีน้ำมาก เกษตรกรและผู้บริโภคจะไม่ทราบข้อเท็จจริงนี้จนกว่าจะนำ ลำไยป้องกันไปแปรรูปทำลำไยอบแห้ง ซึ่งเมื่อถึงขั้นตอนนี้แล้ว เกษตรกรหรือผู้ผลิตก็จะเป็นผู้เสีย ผลประโยชน์ ดังนั้น ชมรมฯ จึงได้ส่งสัญญาณเตือนไปยังสื่อมวลชนสายการเกษตรด้วยกัน รวมทั้ง เตือนเกษตรกรและประชาชนไปว่า พันธุ์ลำไยของไทยนั้นดีที่สุดแล้ว (ถวิล สุวรรณมณี, สัมภาษณ์ : 9 กุมภาพันธ์ 2545)

สำหรับภารกิจของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยที่กระทำอย่างต่อเนื่องตลอดมานั้น ได้แก่ การจัดการเสวนาทางวิชาการ เพื่อระดมความคิดเห็นของนักวิชาการเกษตรต่อสถานการณ์ทางการเกษตรหรือปัญหาทางการเกษตรอย่างเร่งด่วน เช่น เรื่องปุ๋ยปลอม การจัดสัมมนาเชิงวิชาการ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความอยู่รอดการเกษตรไทย เพื่อระดมความคิดเห็นจากนักวิชาการ นักการตลาด สื่อมวลชน เกษตรกร ตลอดจนประชาชนทั่วไป เช่น เรื่อง “ปลากัดไทยเพื่อการส่งออก”, เรื่อง ไก่ชน : อนาคตสดใสหรือหัวใจเชือกสุดท้าย เป็นต้น การจัดออกค่ายทัวร์เกษตร พาสมาชิกและผู้สนใจทั่วไป ไปสัมผัสกับเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในอาชีพ โดยได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการภาคการเกษตร ได้แก่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรมส่งเสริมการเกษตร, กรมประมง, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และอื่น ๆ เช่น การไปทัวร์สวนกล้วยไม้ส่งออก รายใหญ่ของประเทศไทยที่จังหวัดราชบุรี, การไปชมฟาร์มนกกระจอกเทศที่ได้มาตรฐานครบวงจร และใหญ่ที่สุดที่จังหวัดพิจิตร, การปลูกดอกทิวลิป พืชเศรษฐกิจใหม่ของศูนย์ส่งเสริมการเกษตรที่สูง จังหวัดเชียงราย เป็นต้น, การจัดสาธิตอบรมวิชาทางการเกษตรต่าง ๆ เช่น การทำสบู่-แชมพู จากสมุนไพร เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม เป้าหมายในอนาคตของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยก็คือ การเป็นองค์กรที่ให้ความรู้ทางการเกษตร ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นเวทีใหญ่ทางการเกษตรระดับชาติที่มีพลังและบทบาทต่อสังคม โดยชมรมฯ แห่งนี้จะเป็นที่พึ่งให้แก่ประชาชนทุกระดับ เพื่อผลในการพัฒนาการเกษตรของไทย

ปัจจุบัน ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย มีนายไตรรัตน์ สุนทรประภัสสร เป็นประธานชมรมฯ มีสมาชิกจำนวนกว่า 400 คน และเครือข่ายเกิดขึ้นอีกมากมาย สำนักงานชั่วคราวของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย ตั้งอยู่ที่อาคารสารนิเทศ 50 ปี (ชั้น 1) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

แม้ว่าการก่อตัวของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย จะยังไม่เป็นรูปร่างอย่างเป็นทางการในขณะนี้ แต่ก็มีประเด็นที่น่าสังเกตว่า การรวมตัวของสื่อมวลชนสายการเกษตรในครั้งนี้น่าจะนำมาสู่การพัฒนา รูปแบบ วิธีการและเนื้อหาการนำเสนอข่าวสารด้านการเกษตรให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และมีประสิทธิภาพมากขึ้น กับทั้งได้รับการยอมรับว่ามีบทบาทที่ชัดเจนในการพัฒนาการเกษตรของประเทศด้วยกระบวนการสื่อสาร เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรที่ยั่งยืน รวมทั้งเป็นการนำเสนอและจุดประกายแนวทางการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านกลไกทางสื่อมวลชน สมดังความมุ่งหมายที่ตั้งเอาไว้

จากที่มาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะค้นคว้าในเชิงลึกเกี่ยวกับ “การวิเคราะห์เครือข่ายการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตรของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย” ด้วยเพราะงานวิจัยเรื่องเครือข่ายการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตรยังไม่มีใครเคยทำวิจัยมาก่อน ที่ผ่านมางานวิจัยด้านการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตรส่วนใหญ่มักจะมีมุ่ง

ศึกษาในปัจจัยอื่น ๆ เช่น ผู้รับสารหรือเกษตรกร, ผู้ส่งสารหรือหน่วยงานของรัฐบาล, การยอมรับนวัตกรรมการเกษตร หรือไม้ก็ประสิทธิผลของสื่อชนิดต่าง ๆ ดังนั้น การศึกษาเรื่องเครือข่ายการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตร ผู้วิจัยได้ตั้งความหวังไว้ว่า จะทำให้ได้ฐานข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับเครือข่าย, ลักษณะโครงสร้างของเครือข่ายที่มีป็นิธานในการทำงานเพื่อการพัฒนาการเกษตรของประเทศ, การเชื่อมโยงเครือข่ายของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย ตลอดจนปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลให้เครือข่ายก่อตัวและขยายตัว ซึ่งจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในงานพัฒนาได้ต่อไป เปรียบเสมือนกับเป็นการบุกเบิก “ทางเดินใหม่” ที่เชื่อมต่อบรรยากาศระหว่างระบบวิจัย (แหล่งวิทยาการ) และระบบผู้ใช้ (เกษตรกร) ได้อย่างมีระบบเพิ่มขึ้นอีกทางเดินหนึ่ง ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแนวทางในการค้นคว้าหาคำอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยมุ่งศึกษาในมิติของเครือข่ายการสื่อสารแบบองค์รวม (Holistic/Whole Approach) อันจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปศึกษาค้นคว้าในลักษณะแยกส่วน หรือการวิเคราะห์ถึงบทบาทหน้าที่ด้านต่าง ๆ ต่อไป

ปัญหาการวิจัย

1. ลักษณะเครือข่ายของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยเป็นอย่างไร และมี การสื่อสารกันอย่างไรในเครือข่าย
2. ปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลให้เกิดการก่อตัวและขยายตัวของเครือข่ายชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะเครือข่ายของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยและการสื่อสารในเครือข่าย
2. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการก่อตัวและขยายตัวของเครือข่ายของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงเครือข่ายการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตรของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นชมรมที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวของสื่อมวลชนสายข่าวเกษตรและสิ่งแวดล้อมเป็นครั้งแรกของประเทศไทย โดยจะศึกษาให้เห็นถึงภาพรวมของเครือข่ายการสื่อสารของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย ตั้งแต่การริเริ่มก่อตั้งชมรมจนถึงปัจจุบัน คือ ระหว่าง พ.ศ. 2541-2545

นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้อง

1. การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการถ่ายทอด หรือการแลกเปลี่ยนข่าวสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร โดยผ่านสื่อบุคคล สื่อเฉพาะกิจ และสื่อมวลชน
2. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตร หมายถึง กระบวนการในการสื่อสารที่ทำการเชื่อมโยงระหว่างแหล่งวิทยากรหรือระบบวิจัย ซึ่งรวมถึงการนำประสบการณ์ตรงมาถ่ายทอดให้กับระบบผู้ใช้เทคโนโลยีหรือเกษตรกร เพื่อมุ่งสู่การนำวิทยาการเหล่านั้นไปปฏิบัติอันจะเป็นประโยชน์ต่อการเพิ่มผลผลิต การลดต้นทุนการผลิต หรือการพัฒนาคุณภาพของผลผลิต หรือการพัฒนาคุณภาพของผลผลิต
3. ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย หมายถึง สื่อมวลชนสายข่าวเกษตรและสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วยวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ มารวมตัวกัน เพื่อให้เกิดพลังในการพัฒนาการเกษตรของประเทศตามวัตถุประสงค์ของชมรมฯ ที่ตั้งเอาไว้
4. เครือข่าย หมายถึง การรวมตัวกันของบุคคลที่มีความสนใจเหมือนกันและได้ทำกิจกรรมร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน โดยบุคคลที่มารวมตัวกันนั้นอาจจะเป็นผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมอย่างใกล้ชิด หรือเป็นผู้เฝ้าดูอยู่ห่าง ๆ ก็ได้ ในกรณีงานวิจัยนี้ เครือข่าย หมายถึง เครือข่ายของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย ประกอบด้วย กลุ่มแกนนำ กลุ่มสมาชิก และกลุ่มพันธมิตร ซึ่งมีเป้าหมายร่วมของการรวมตัว คือ การพัฒนาการเกษตร
5. เครือข่ายการสื่อสาร หมายถึง ระบบการแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กร หรือสมาชิกในองค์กร เพื่อกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งอันนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายร่วมกัน และในการศึกษาครั้งนี้ หมายถึง การแพร่กระจายข้อมูลข่าวสาร หรือการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันในบรรดาสมาชิกและเครือข่ายของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย รวมทั้งกับบุคคลอื่น ๆ ภายนอก ได้แก่ สมาชิกในสังคม เป็นต้น
6. การสื่อสารในเครือข่าย หมายถึง กระบวนการในการสื่อสารหรือทิศทางในการสื่อสาร การไหลของข่าวสาร การแพร่กระจายและการเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตร รวมทั้งข่าวสารของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย ระหว่างสมาชิกของชมรม ระหว่างแกนนำของชมรม และระหว่างแกนนำกับสมาชิกชมรม รวมถึงเครือข่ายของชมรมด้วย
7. รูปแบบการสื่อสาร หมายถึง วิธีการสื่อสารที่แกนนำ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ชมรม และที่ปรึกษาชมรม ตลอดจนสมาชิกและพันธมิตรใช้ในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน เพื่อแลกเปลี่ยนข่าวสาร ความคิดเห็น ข้อมูลความรู้ทางการเกษตรและที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของชมรม โดยเฉพาะจะสื่อสารในรูปของการพูดคุย การเขียน การประชุม การพบปะกันอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ การโทรศัพท์ การส่งโทรสาร การส่งข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

8. ปัจจัยที่มีผลต่อการก่อตัวของเครือข่าย หมายถึง เหตุผลหรือองค์ประกอบที่อยู่เบื้องหลังการรวมตัวกันของสื่อมวลชนสายการเกษตร เพื่อก่อตั้งเป็นชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย

9. ปัจจัยที่มีผลต่อการขยายตัวของเครือข่าย หมายถึง องค์ประกอบในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบุคคลกลุ่ม และสังคม ซึ่งตระหนักถึงปัญหาทางการเกษตรของประเทศ และให้การสนับสนุนการดำเนินงานของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย อันนำไปสู่หนทางในการพัฒนาการเกษตรได้อย่างสะดวกและคล่องตัว

10. กลุ่มแกนนำ หมายถึง กลุ่มผู้ก่อการในการก่อตั้งชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย และกลุ่มคณะกรรมการชั่วคราวของชมรม ซึ่งทั้งสองกลุ่มนี้เป็นกลุ่มบุคคลสำคัญที่เป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างเครือข่าย

11. กลุ่มสมาชิก หมายถึง สื่อมวลชนสายการเกษตร นักวิชาการเกษตร นักการศึกษา นักประชาสัมพันธ์ นักเกษตรกรรม บุคคลทั่วไปในทุกสาขาอาชีพ ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการเกษตร และองค์การสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ซึ่งมีความสนใจและสมัครเข้าเป็นสมาชิกของชมรม รวมถึงชมรมได้มีมติให้เชิญเข้าเป็นสมาชิก กลุ่มสมาชิกนี้แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ สมาชิกสามัญ สมาชิกวิสามัญ และสมาชิกกิตติมศักดิ์

12. กลุ่มพันธมิตร หมายถึง บุคคล กลุ่มบุคคล หน่วยงาน สถาบันหรือองค์กร ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ที่ให้การสนับสนุนการดำเนินงานของชมรม ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ให้ข้อมูลข่าวสาร เปิดสถานที่ให้เอี่ยมชม หรือสนับสนุนอุปกรณ์สิ่งของต่าง ๆ แก่ชมรม เป็นต้น ซึ่งกลุ่มพันธมิตรนี้มีได้เป็นสมาชิกของชมรม

13. กลุ่มสื่อมวลชนเกษตรที่ไม่ได้เป็นสมาชิกชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย หมายถึง บุคคลที่ผู้ประกอบอาชีพสื่อมวลชนเกษตรเป็นหลัก แขนงวิทยุหรือโทรทัศน์ หรือสิ่งพิมพ์เกี่ยวกับการเกษตร ที่ทำหน้าที่เผยแพร่ข่าวสารผ่านสื่อในสังกัดที่ยังเปิดกิจการอยู่และยังไม่ได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อได้ข้อมูลในการศึกษาและพัฒนาเครือข่ายการสื่อสาร โดยนำลักษณะโครงสร้างที่เป็นเครือข่ายการสื่อสารในเรื่องวิธีการรวมกลุ่มมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ

2. เพื่อเป็นแนวทางการรวมกลุ่มของบุคคลทางสังคมในการร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อการพัฒนาสังคม การบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวมและประเทศชาติ

3. เพื่อเป็นข้อมูลให้ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย ใช้เป็นแนวทางการพัฒนาองค์กรและเครือข่ายสมาชิกต่อไป

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “เครือข่ายการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตรของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย” ผู้วิจัยได้กำหนดแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นกรอบในการอธิบายปัญหาในการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตร
2. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน
3. แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายทางการสื่อสาร
4. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสารและการสื่อสารในองค์การ
5. แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มและการรวมกลุ่ม
6. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
7. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตร

ปรมะ สตะเวทิน (2539 : 230-231) กล่าวว่า การสื่อสารมีความสำคัญและมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสังคม การสื่อสารเป็นสายใยของสังคมและเป็นส่วนประกอบที่แนบเนื่องกับกระบวนการสังคมอย่างต่อเนื่อง วิวัฒนาการของสังคมจากกำเนิดจนถึงสภาพปัจจุบันและการเปลี่ยนแปลงไปสู่อนาคตอาศัยการสื่อสารเป็นปัจจัยพื้นฐานทั้งสิ้น อาจกล่าวได้ว่า สังคมเกิดจากการสื่อสาร สังคมดำรงอยู่ได้ด้วยการสื่อสาร และเมื่อสังคมจะพัฒนาต่อไปก็ต้องอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมืออย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หากปราศจากการสื่อสาร สมาชิกของสังคมก็ไม่สามารถรับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาและย่อมไม่สามารถเปลี่ยนเป็นคนที่ทันสมัยได้ สังคมโดยรวมก็ไม่อาจพัฒนาได้ในขณะที่สังคมกำลังอยู่ในขั้นตอนของกระบวนการพัฒนานั้น การสื่อสารจะถูกนำมาใช้เพื่อส่งเสริมและขยายการพัฒนา ตลอดจนทำให้งานพัฒนาดำเนินไปได้โดยสะดวก การสื่อสารจะทำหน้าที่เป็นกลไกสังคมที่จะผลักดันให้สังคมพัฒนาไปตามเป้าหมายที่วางไว้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการพัฒนาอาชีพ การพัฒนาเกษตรกรรมจากวิธีดั้งเดิม มาเป็นวิธีการสมัยใหม่

ประเทศไทยซึ่งเป็นเช่นเดียวกับประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่ที่พบว่าปัญหาการเกษตรเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาเหล่านี้ ในขณะที่คนส่วนมากต้องพึ่งพิงผลิตผลทางการเกษตรและใช้ภาคการเกษตรเป็นแหล่งประกอบอาชีพหลัก ดังนั้น การใช้การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตรจึงมีความจำเป็น

อาจกล่าวได้ว่า การสื่อสารมีบทบาทต่อการพัฒนาทางด้านการเกษตรของเกษตรกรได้ ดังนี้

1. ยกกระดับความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรหรือผู้รับสาร ด้วยการแนะนำวิทยาการด้านการเกษตรใหม่ๆ ที่เหมาะสมให้เกษตรกรได้รับรู้และนำไปขบคิด
2. ให้ข่าวสารการเคลื่อนไหวทางด้านการเกษตร เป็นการรายงานความก้าวหน้าหรือความเปลี่ยนแปลงทางด้านการเกษตรและการตลาดให้เกษตรกรได้รับทราบอันจะเป็นประโยชน์ต่อการติดตามวิทยาการสมัยใหม่และการค้าผลผลิตด้านการเกษตรของเกษตรกร
3. แนะนำส่งเสริมการพัฒนาการผลิตทางด้านการเกษตร เป็นการแนะนำส่งเสริมวิทยาการสมัยใหม่โดยจงใจให้เกษตรกรเกิดความรู้สึกต้องการทดลองใช้วิทยาการสมัยใหม่
4. กระตุ้นและสนับสนุนให้เกษตรกรมีความสามารถในการผลิต โดยการนำศักยภาพที่มีอยู่ในตัวออกมาใช้เพื่อการพัฒนาการผลิต เป็นการกระตุ้นหรือช่วยให้เกษตรกรได้มองเห็นบทบาทและความสามารถที่ซ่อนอยู่ในตัวเกษตรกรที่สมควรนำออกมาใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวมในด้านการผลิต
5. ให้ข้อมูลแก่เกษตรกรในการเสริมสร้างความเข้าใจสู่ภาวะการณ์ต่าง ๆ โดยรู้จักแก้ปัญหาคำถามความต้องการที่แท้จริง อันเป็นผลให้มีการพัฒนาการผลิตได้ผลตรงตามความต้องการเป็นลักษณะของการรายงานข้อมูลต่าง ๆ ด้านการเกษตรเพื่อให้เกษตรกรได้รับรู้ข้อมูลนั้นหรือเรื่องราว นั้นและอาจเป็นประโยชน์ในโอกาสต่อไป
6. การแลกเปลี่ยนความรู้และข่าวสารต่าง ๆ ทั้งในชุมชนและต่างชุมชน โดยการทำให้เกษตรกรได้รับรู้เรื่องราวหรือวิทยาการ ที่อาจเป็นประโยชน์และเหมาะสมแก่ระดับการพัฒนาในสภาพสังคมที่ไม่แตกต่างกันมากนัก
7. สร้างบรรยากาศให้เกษตรกรมีโอกาสในทางพัฒนาปัญญาหรือความรอบรู้ความสามารถโดยรู้จักปฏิบัติตนให้มีคุณค่าทางเศรษฐกิจและสังคม มีวิธีการทำงาน ศิลปะการปฏิบัติตนในการครองชีพและสังคม
8. ช่วยในการดำรงชีพของเกษตรกรเป็นไปตามมาตรฐาน โดยการทำให้เกิดพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรทั้งในด้านการประกอบอาชีพและการดำรงชีพเป็นมาตรฐาน เพราะสื่อมวลชนเป็นส่วนเชื่อมสำคัญที่จะก่อให้เกิดการยกฐานะมาตรฐานการดำรงชีพ
9. ช่วยให้สมาชิกในครอบครัวเกษตรกร มีโลกทัศน์ทางการเกษตรกว้างขวางขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากสื่อมวลชนช่วยให้เกิดการรับรู้เรื่องราวกว้างขวางยิ่งขึ้น
10. สร้างความภูมิใจในความเป็นอยู่และอาชีพ ความอิสระและพึ่งตนเอง มีความรักต่อถิ่นที่อยู่และประเทศชาติอื่นจะสร้างความเชื่อมั่นให้กับตนเอง
11. ช่วยให้การใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะสื่อมวลชนจะช่วยให้เกษตรกรได้รับรู้และเข้าใจความจำเป็นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนการนำทรัพยากรธรรมชาติไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน

HAROLD D. LASSWELL (1948) ได้ให้แนวคิดในการศึกษาบทบาททางสังคมของสื่อมวลชน ว่าเป็นกิจกรรมทางสังคมอย่างหนึ่ง แบ่งได้เป็น 3 ประการ ดังนี้

1. หน้าที่ในการพิทักษ์ไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมทางสังคม (Surveillance of the environment) ซึ่งหมายถึง หน้าที่ในด้านการสังเกตและติดตามเอาใจใส่เหตุการณ์ หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกสังคม เท่ากับว่าทำหน้าที่เก็บรวบรวมและกระจายข่าวสารต่าง ๆ ที่ควรแก่การสนใจไปสู่สมาชิกในสังคม เพื่อให้ตระหนักถึงภัยอันตรายและมองเห็นโอกาส หรือช่องทางต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม

2. หน้าที่ในการหาความสัมพันธ์ในส่วนต่าง ๆ ของสังคม (Correlation of the parts of society) ซึ่งหมายถึง การทำหน้าที่ชี้แจงให้เข้าใจว่ามีส่วนใดในสังคมที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเหตุการณ์ หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้น โดยการศึกษารายละเอียดของเหตุการณ์และเรื่องราวเหล่านั้นอย่างรอบคอบ พร้อมทั้งทำหน้าที่ในการตีความ และอธิบายขยายความเข้าใจให้แก่สมาชิกของสังคม ซึ่งเท่ากับเป็นการกระตุ้นให้มีปฏิกิริยาได้ตอบสนองต่อเหตุการณ์ หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้น

3. หน้าที่ในการถ่ายทอดมรดกทางสังคมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง (Transmission of the social heritage) หมายถึง หน้าที่สืบทอดความคิดเห็น ความเชื่อ ค่านิยม และบรรทัดฐานทางสังคมจากสมาชิกของสังคมในยุคต่อ ๆ ไป เพื่อเป็นการอบรมให้สมาชิกใหม่ของสังคมได้เรียนรู้บทบาท และสถานภาพทางสังคม ต่อมา Schramm (1964) และคนอื่น ๆ รวมทั้ง Wright (1975) ได้เสนอหน้าที่ที่สำคัญเพิ่มเติมอีก 1 ประการ รวมเป็นหน้าที่ที่ 4 ของการสื่อสารมวลชน

4. หน้าที่ในการให้ความบันเทิง (Entertainment) เป็นการสร้างสรรค์ความสนุกสนานเพลิดเพลินให้แก่สมาชิกในสังคมเพื่อการพักผ่อน และลดความตึงเครียดจากสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่แต่ละคนประสบอยู่ในสังคมสมัยใหม่ ซึ่งหน้าที่นี้มีไข่มุกเพียงความสนุกสนานอย่างเดียว แต่ควรมีความรู้ที่น่าสนใจสอดแทรกอยู่ด้วย

โดยปกติสื่อมวลชนไม่ว่าจะเป็นวิทยุ, โทรทัศน์, หนังสือพิมพ์, ภาพยนตร์ หรือนิตยสาร จะปฏิบัติภารกิจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากสังคมครบถ้วน ทั้ง 4 ประการ ส่วนการเน้นที่ภารกิจใด ๆ จะมีความมากน้อยแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์หลักและสภาวะแวดล้อมของแต่ละสังคม

นอกจากนี้ Schramm (อ้างใน จุมพล รอดคำดี, 2532) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนไว้ดังนี้

1. สื่อมวลชนเป็นยามตรวจสอบ (The mass media as watchman) คือ การให้ข่าวสารและอธิบายเหตุการณ์ต่าง ๆ ว่าได้รู้หน้าไปเพียงใด หน้าทีสื่อมวลชนต่าง ๆ ก็ได้ทำหน้าที่อยู่แล้ว ซึ่งในการพัฒนาประเทศก็เช่นกัน ถ้าขาดสื่อมวลชนข่าวสารพัฒนาประเทศก็จะถึงหมู่ประชาชนได้ช้ากว่ากำหนด ซึ่งผลอาจจะทำให้แผนการพัฒนาต่าง ๆ ล้มเหลวได้

2. สื่อมวลชนเป็นผู้ก่อให้เกิดสิ่งที่น่าสนใจขึ้น ส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกรู้สึกและสร้างเสริมประสบการณ์แก่ประชาชนอย่างกว้างขวาง (The mass media can widen horizons) สื่อมวลชนได้เข้ามามีบทบาทในการนำสิ่งใหม่ ๆ มาให้กับประชาชนได้รู้จัก และได้ทราบว่าผู้อื่นหรือสังคมอื่นเขาเป็นอย่างไร มองในแง่การพัฒนาแล้วก็เท่ากับว่า ช่วยสร้างเสริมประสบการณ์ที่ดี และช่วยทำให้ประชาชนแต่ละคนเกิดความรู้สึกเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคนเพื่อให้เกิดความอยากที่จะร่วมมือกัน

3. สื่อมวลชนเป็นผู้ก่อให้เกิดความน่าสนใจขึ้น (The mass media can focus attention) หมายถึงว่า สื่อมวลชนจะเป็นผู้นำเอาสิ่งต่าง ๆ มาทำให้เป็นที่น่าสนใจขึ้น ซึ่งในประเทศที่กำลังพัฒนาสามารถสร้างสื่อมวลชนให้มีบทบาทที่สำคัญที่ทำให้การพัฒนาประเทศเป็นสิ่งที่น่าสนใจแก่ประชาชน

4. สื่อมวลชนสามารถสร้างความทะเยอทะยานให้กับประชาชนได้ (The mass media can rise aspirations) โดยจะเป็นผู้สร้างความทะเยอทะยานทั้งในส่วนตัวและชาติให้เกิดความอยากอยู่ดีกินดี หรือแสวงหาวิถีชีวิตที่ดีกว่า การที่คนเราพอใจในสิ่งที่เป็นอย่างจนเกินไปก็อาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การพัฒนาเป็นไปได้ช้า

5. สื่อมวลชนเป็นผู้สร้างบรรยากาศของการพัฒนาให้เกิดขึ้น (The mass media can create a climate for development) ในที่นี้หมายถึงว่า สื่อมวลชนได้กระตุ้นและให้มโนภาพและความรู้แก่ประชาชนในด้านการพัฒนาต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ซึ่งก่อให้เกิดความสนใจในสิ่งต่าง ๆ ก่อให้เกิดการเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและสิ่งที่ควรจะเป็นในอนาคตว่าควรจะดีกว่าปัจจุบันอย่างไรบ้าง

6. สื่อมวลชนช่วยทำให้เกิดกระบวนการตัดสินใจในทางอ้อมทั้งในแง่ของทัศนคติและค่านิยมต่าง ๆ (The mass media can help only indirectly to change strongly held attitudes or valued practices) สื่อมวลชนจะเป็นตัวกระตุ้นในทางอ้อมให้ประชาชนเกิดการเปลี่ยนทัศนคติและค่านิยมเดิม ถึงแม้ว่าจะยังไม่มีใครพิสูจน์ได้แน่ชัด สื่อมวลชนก็เข้ามามีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงในทางอ้อม กระบวนการตัดสินใจในการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญนั้นต้องอาศัยสื่อบุคคลเป็นสื่อที่สำคัญ

7. สื่อมวลชนช่วยส่งเสริมการตัดสินใจโดยผ่านข่าวสารไปทางสื่อบุคคล (The mass media can feed the interpersonal channels) หมายถึง การกระจายข่าวสารผ่านสื่อมวลชนไปเพื่อวัตถุประสงค์ ให้ประชาชนหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับเอาข่าวสารจากสื่อมวลชนนั้นไปถ่ายทอดอีกต่อหนึ่ง ซึ่งผลก็คือ ทำให้มีการตัดสินใจได้ดีขึ้น

8. สื่อมวลชนสามารถสร้างสถานภาพให้บุคคลได้ (The mass media can confer status) หมายถึงว่า สื่อมวลชนสามารถสร้างชื่อเสียงให้แก่บุคคลได้ โดยอาจจะใช้วิธียกย่องหรือเอ่ยถึงอยู่เสมอ เท่ากับว่าสื่อมวลชนช่วยสร้างความสนใจให้เกิดขึ้นแก่ตัวบุคคล ซึ่งหมายถึงบุคคลนั้นอาจจะกลายเป็นผู้นำในการพัฒนาประเทศต่อไปได้

9. สื่อมวลชนสามารถขยายนโยบายของรัฐบาลให้เป็นที่เข้าใจหรืออภิปรายกันกว้างขวางขึ้นในหมู่ประชาชนแต่ละท้องถิ่นได้ (The mass media can border the policy dialogue) ความคิดเห็นหรือแนวนโยบายของรัฐบาลในการบริหารประเทศย่อมเป็นที่สนใจแก่ประชาชนเป็นอันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในท้องถิ่นของตนเองว่าจะมีแผนหรือนโยบายในการพัฒนาอย่างไร เมื่อสื่อมวลชนได้ช่วยขยายความหรือถ่ายทอดออกไปอย่างกว้างขวางแล้วประชาชนก็ย่อมจะแสดงความเข้าใจและพร้อมที่จะปฏิบัติตามได้ด้วย

10. สื่อมวลชนสามารถควบคุมหรือบังคับให้คนในสังคมปฏิบัติตามบรรทัดฐานทางสังคมได้ (The mass media can enforce social norms) สิ่งใดก็ตามที่ถือว่าเป็นการกระทำที่ผิดไปจากบรรทัดฐานทางสังคม ถ้ายังไม่มีการนำมาตีแผ่กันในหมู่ประชาชนอย่างกว้างขวางแล้ว ทุกคนในสังคมก็ดูเหมือนว่าจะมีปฏิกิริยาคัดค้านหรือแสดงความไม่เห็นด้วยอยู่ในใจเท่านั้น แต่เมื่อไรก็ตามที่สื่อมวลชนนำมาตีแผ่สู่สาธารณชน การคัดค้านอย่างออกหน้าออกตา ก็จะเกิดขึ้นทันที ซึ่งเท่ากับว่าสื่อมวลชนได้ช่วยให้สังคมอยู่ในกรอบหรือบรรทัดฐานที่วางไว้ได้

11. สื่อมวลชนช่วยสนับสนุนการมีรสนิยมที่ดี (The mass media can help form tastes) ในการพัฒนาประเทศ สื่อมวลชนจะเป็นผู้ที่ช่วยทำให้เกิดการตัดสินใจเลือกในสิ่งที่ถือได้ว่าเป็นการปฏิบัติที่ถูกต้อง การกระทำบางอย่างอาจจะกลายเป็นสิ่งที่ล้าสมัยหรือค่อนข้างจะไม่มีวัฒนธรรมบางสิ่งบางอย่างสามารถบอกได้ว่า สิ่งเหล่านี้คือ เอกลักษณ์ของชาติ เพราะเป็นสิ่งที่แสดงถึงความ เป็น “คนไทย” เป็น “ของไทย” เป็นต้น

12. สื่อมวลชนสามารถเปลี่ยนทัศนคติที่ไม่ฝังแน่นหรือค่อย ๆ เปลี่ยนทัศนคติบางอย่างให้มั่นคงขึ้น (The mass media can affect attitudes lightly held, and slightly canalize stronger attitudes) จริงอยู่ว่ายังพิสูจน์ไม่ได้ว่าสื่อมวลชนโดยลำพังสามารถเปลี่ยนทัศนคติของประชาชน แต่ก็มีหลักฐานบางอย่างที่แสดงให้เห็นว่า บางครั้งสื่อมวลชนสามารถเปลี่ยนทัศนคติที่ยึดกันอย่างไม่ฝังแน่นนักได้ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะสิ่งแปลกใหม่หรือเป็นทัศนคติที่สังคมสมัยใหม่เข้ามามีส่วนทำให้เกิดสภาวะการตัดสินใจขึ้นว่า จะเป็นตามสมัยนิยมหรือจะยังยึดถือของเก่าดี ซึ่งในจังหวะนี้ถ้าสื่อมวลชนเสนอแนวทางที่ดีกว่า มีเหตุผล มีน้ำหนัก ก็อาจจะมีผลต่อการเปลี่ยนทัศนคติได้

13. สื่อมวลชนทำหน้าที่เป็นครู (The mass media as teachers) หมายความว่า สื่อมวลชนได้ทำหน้าที่ให้การศึกษา ให้ความรู้แก่ประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อมในการดำเนินชีวิต หรืออาจช่วยเสริมการสอนของครูให้ดีขึ้น ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการพัฒนาสังคมทางหนึ่ง

แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายทางการสื่อสาร

ระบบการสื่อสารของมนุษย์ประกอบด้วย เครือข่ายของบุคคลแต่ละคน แต่ละกลุ่ม ซึ่งมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนสารสนเทศในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง และมีผลให้เกิดการติดต่อมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างบุคคลที่อยู่ในเครือข่ายขึ้น

ในการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลหรือกลุ่มคนในชีวิตประจำวัน ย่อมมีการแลกเปลี่ยนและใช้สารสนเทศต่าง ๆ ร่วมกันเสมอ ในการให้และรับสารสนเทศนั้น คู่สื่อสารจำเป็นต้องมีการตีความและแปลความหมายสารสนเทศหรือข่าวสารให้ตรงกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันนั่นเอง ซึ่งในการติดต่อสื่อสารกันนี้จะมีลักษณะเป็นเครือข่าย (Network) (สุนันทา มวลชุมพล, 2527 : 17) พิชนี เชนจรรยาและคณะ (2534 : 28) กล่าวว่า เครือข่ายการสื่อสาร คือระบบการแพร่กระจายข้อมูลในบรรดาสมาชิกของกลุ่ม

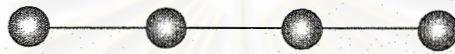
กาญจนา แก้วเทพ (2538 : 60) ให้คำจำกัดความเรื่องเครือข่าย (Network) ไว้ว่า คำว่า Network ในภาษาอังกฤษให้ภาพพจน์ที่ชัด คือ “Net” (ตาข่าย) ที่โยงใยถึงกัน และพร้อมที่จะ “Work” เมื่อต้องการใช้งาน ดังนั้น ความหมายของ “เครือข่าย” จึงหมายถึง รูปแบบหนึ่งของการประสานงานของกลุ่มบุคคล หรือองค์กรที่ต่างก็มีทรัพยากรของตนเอง มีเป้าหมาย มีวิธีทำงาน และมีกลุ่มเป้าหมายของตนเอง บุคคลกลุ่มหรือองค์กร เหล่านี้ได้เข้ามาประสานงานกันอย่างมีระยะเวลานานพอสมควร แม้อาจจะไม่ได้มีกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอก็ตาม แต่ก็จะมีการวางรากฐานเอาไว้ (เปรียบเสมือนมีสายโทรศัพท์ต่อไว้) เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีความต้องการที่จะขอความช่วยเหลือหรือขอความร่วมมือจากกลุ่มอื่น ๆ เพื่อแก้ปัญหา ก็สามารถติดต่อไปได้

นอกจากนี้ ปรีชาต สถาปิตานนท์ สโรบล (2542 : 30) กล่าวถึงเครือข่ายว่า เครือข่ายจะมีความเกี่ยวข้องกับบุคคล การรวมกลุ่มของบุคคล ประสานงานของบุคคล และเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ดังนั้น การก่อตัว การพัฒนา การขยายเครือข่ายก็ดี จำเป็นต้องมีเวทีที่มีกิจกรรมต่าง ๆ ให้คนมารวมตัวกัน เพื่อให้มีการประสานงานกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพราะตรงนี้ทำให้เกิดความผูกพัน สนิทสนม เป็นเหมือนเพื่อน เป็นญาติ เป็นมิตรกัน ซึ่งเป็นหัวใจหลักของเครือข่าย ไม่ใช่มาเพื่อต่อแล้วก็ไป แต่มาเพื่อต่อแล้วต่อให้ติด

Harold J. Leajitt ได้ทดลองทำการวิจัยเกี่ยวกับการสื่อสาร โดยใช้แบบของการสื่อสารหลายแบบ พบว่า การสื่อสารจัดแยกออกได้เป็น 2 แบบ คือ แบบที่มีศูนย์กลาง กับแบบกระจายอำนาจ

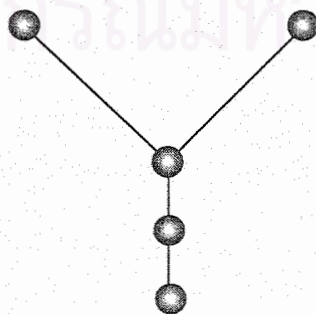
1. การสื่อสารแบบมีศูนย์กลาง (Centralized Communication) เป็นการสื่อสารที่มีใครคนใดคนหนึ่งเป็นศูนย์กลางหรือทางผ่าน โดยที่สมาชิกคนอื่น ๆ ไม่มีการติดต่อกันโดยตรง แต่ต้องผ่านคนกลาง

1.1 เครือข่ายการสื่อสารแบบลูกโซ่ (Chain Network) ได้แก่ เครือข่ายการสื่อสารที่สมาชิกแต่ละคนจะติดต่อไปยังสมาชิกคนอื่นที่อยู่ถัดไปเท่านั้น เนื่องจากมีข้อจำกัดในแง่การประสานงาน และการติดต่อระหว่างสมาชิกในกลุ่ม บางครั้งจึงเป็นความยากลำบากที่กลุ่มจะทำงานให้สำเร็จได้ตามที่ต้องการ การขาดความเป็นอิสระในการติดต่อสื่อสาร เพราะสมาชิกจะติดต่อกับบุคคลอื่นได้เพียง 1 คน หรือ 2 คน ที่ต่อจากเขาเท่านั้น จึงทำให้ความพอใจของสมาชิกในกลุ่มค่อนข้างต่ำ

เครือข่ายการสื่อสารแบบลูกโซ่

1.2 เครือข่ายการสื่อสารแบบตัววาย (Y Network) ได้แก่ เครือข่ายการสื่อสารที่มีสมาชิกที่อยู่ตรงกลางเพียง 2 คน จะทำหน้าที่ประสานงานและส่งข้อมูลที่ได้รับจากสมาชิกคนอื่น ๆ ที่อยู่รอบนอก การสื่อสารแบบนี้จะมีความเหมาะสมกว่าแบบลูกโซ่ในแง่ที่ทำให้งานสำเร็จได้ดีกว่า เพราะข้อมูลสามารถผ่านทิศทางต่าง ๆ ได้มากกว่า แทนที่จะอาศัยคนที่อยู่ถัดไปเท่านั้น โดยปกติบุคคลที่อยู่ตรงกลางสักคนหรือ 2 คนเท่านั้น ที่มีความพอใจในรูปแบบการสื่อสารแบบนี้ แต่ส่วนที่เหลือของกลุ่มหรือผู้ที่อยู่รอบนอกมีความพอใจต่ำ รูปแบบของข่ายการสื่อสารแบบตัวยานี้มักจะเกิดขึ้นในกลุ่มที่มีสมาชิกเพียง 1 คน หรือ 2 คนเท่านั้นที่จะรับทำงาน และรับผิดชอบต่อผลสำเร็จของงาน ในขณะที่ส่วนเหลือของกลุ่มไม่ยอมรับผิดชอบ

เครือข่ายการสื่อสารแบบตัววาย

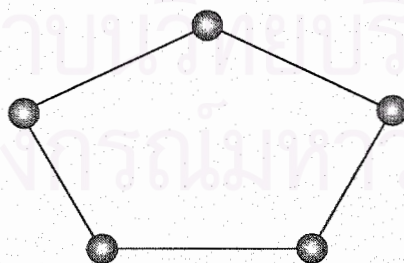
1.3 เครือข่ายการสื่อสารแบบวงล้อ (Wheel Network) ได้แก่ เครือข่ายการสื่อสารที่มีสมาชิกคนหนึ่งเป็นผู้รับข่าวจากสมาชิกคนใดคนหนึ่งแล้วส่งข่าวนั้นยังสมาชิกคนอื่น ๆ บุคคลที่อยู่ตรงกลางของกลุ่มจะเป็นผู้มีอำนาจอย่างแท้จริงและเป็นผู้นำของกลุ่ม เพราะเป็นผู้เดียวที่รับผิดชอบผลสำเร็จของงาน

เครือข่ายการสื่อสารแบบวงล้อ

2. การสื่อสารแบบกระจายอำนาจ (Decentralized Communication) เป็นการสื่อสารที่สมาชิกในกลุ่มติดต่อกันโดยอิสระ ไม่มีใครตัดสินใจคนเดียว แต่ร่วมกันคิดร่วมกันแก้ปัญหา เป็นวิธีที่ใช้ได้ตรงกับกระบวนการกลุ่มมาก เพราะทุกคนมีปฏิสัมพันธ์กัน (Interaction) ผลที่ออกมาจะได้ทั้งผลผลิต (Product) และกระบวนการ (Process) ของกลุ่ม หมายถึง การสื่อสารแบบนี้คำนึงถึงการเอาใจใส่ผู้ทำงาน สิ่งแวดล้อมในการทำงาน ขวัญและกำลังใจของกลุ่มด้วย

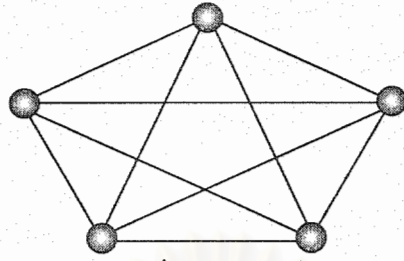
2.1 เครือข่ายการสื่อสารแบบวงกลม (Circle Network) ได้แก่ เครือข่ายการสื่อสารที่มีสมาชิกในกลุ่มทุกคนสามารถติดต่อกับกลุ่มสมาชิกที่อยู่ถัดจากตนทั้งสองข้าง สถานะของทุกคนมีความเท่าเทียมกัน และทุกคนมีความพอใจ อย่างไรก็ตาม ปัญหาเรื่องความรับผิดชอบจะเกิดขึ้น เพราะจะหาคนรับผิดชอบไม่ได้ เนื่องจากแต่ละคนมีฐานะเท่าเทียมกัน จะหาใครมาเป็นศูนย์รวมของกลุ่มไม่ได้

เครือข่ายการสื่อสารแบบวงกลม

2.2 เครือข่ายการสื่อสารแบบทุกช่องทาง (All Channel Network) ได้แก่ เครือข่ายการสื่อสารที่สมาชิกทุกคนสามารถติดต่อกับสมาชิกคนอื่นได้โดยตรง ไม่ต้องผ่านสมาชิกคนอื่น ๆ

ทั้งในการรับข่าวและส่งข่าว อาจถือได้ว่าเป็นเครือข่ายการสื่อสารที่สมบูรณ์ที่สุด เพราะไม่มีข้อจำกัดการสื่อสารของสมาชิก โดยเครือข่ายนี้จะเปิดโอกาสให้มีปฏิริยาซ้อนกลับสูงที่สุด

เครือข่ายการสื่อสารแบบทุกช่องทาง

Shaw (อ้างใน ยุกต เบ็ญจรงค์กิจ, 2534) ทำการสรุปผลงานวิจัยในเรื่องของเครือข่ายการสื่อสารไว้ในประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. เครือข่ายแบบรวมอำนาจสู่ส่วนกลาง จะก่อให้เกิดผู้นำเพียงคนเดียว และเกิดขึ้นได้ง่ายกว่าระบบกระจายอำนาจ เพราะคนกลางในโครงสร้างจะได้รับข่าวสารเกี่ยวกับปัญหามากกว่าสมาชิกคนอื่น ๆ ทำให้เขาเป็นผู้ควบคุมความสำเร็จในการทำงานของกลุ่ม เพราะเขาอยู่ในตำแหน่งตัวเชื่อมการสื่อสารที่สำคัญ

2. โครงสร้างการสื่อสารแบบกระจายอำนาจ มีประสิทธิภาพมากกว่าในการแก้ปัญหาที่สลับซับซ้อน แต่โครงสร้างการสื่อสารแบบรวมอำนาจมีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาง่าย ๆ มากกว่า ในการทำงานง่าย ๆ ใช้ข้อมูลข่าวสารจำนวนน้อย งานที่ต้องการข้อมูลเพียงประการเดียว เครือข่ายแบบรวมอำนาจจะทำงานโดยก่อให้เกิดข้อผิดพลาดน้อย และสำเร็จกว่าแบบกระจายอำนาจ เพราะการติดต่อสื่อสารแบบนี้เป็นการติดต่อสื่อสารทางเดียวที่ถูกครอบงำโดยผู้นำเพียงคนเดียว ความเป็นระเบียบถูกกำหนดขึ้นเพื่อไม่ให้มีข่าวสารมาก ส่วนการติดต่อสื่อสารแบบวงกลม สมาชิกของกลุ่มจะติดต่อกับบุคคล 2 คนได้ พวกเขาจึงใช้เวลามากกว่า แต่ในงานที่ต้องใช้ข้อมูลร่วมกัน และต้องมีการปฏิบัติด้วยนั้น โครงสร้างการสื่อสารแบบกระจายอำนาจจะทำงานได้รวดเร็วและมีข้อผิดพลาดน้อยกว่าแบบรวมอำนาจ

3. สภาวะข่าวสารท่วมท้นมักจะเกิดขึ้นในเครือข่ายการสื่อสารแบบรวมอำนาจ เพราะข่าวสารและการตัดสินใจจะไปรวมอยู่ที่จุดศูนย์กลางของเครือข่าย ทำให้ผู้นำของโครงสร้างการสื่อสารแบบนั้นอยู่ในสภาวะข่าวสารท่วมท้นได้ ส่วนเครือข่ายแบบกระจายอำนาจนั้น ทุกคนต้องใช้ข้อมูลร่วมกัน ต้องเป็นผู้ตัดสินใจ และเป็นผู้นำ ดังนั้น จึงเป็นการยากที่จะมีใครเกิดสภาวะข่าวสารท่วมท้นได้

จะเห็นได้ว่า โครงสร้างของการติดต่อสื่อสารสามารถมีอิทธิพลต่อความรู้สึกของคน รวมทั้งยังมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานของกลุ่มในด้านความรวดเร็ว ความถูกต้อง และการปรับตัวอีกด้วย

นอกจากนี้ ในการวิเคราะห์เครือข่ายการสื่อสารยังจำเป็นจะต้องคำนึงถึงลักษณะความแตกต่างของบทบาทของบุคคลในเครือข่ายการสื่อสาร โดย Monge (1987 อ้างใน Steven Windahl, 1992 : 77) ได้แบ่งบทบาทของคนในกลุ่มออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. Membership คือ กลุ่มบุคคลเป็นสมาชิกในกลุ่มและพวกของเครือข่าย
2. Liaison role คือ ปัจเจกบุคคลที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างกลุ่มหนึ่งไปยังอีกกลุ่มหนึ่ง
3. Star role คือ ปัจเจกบุคคลซึ่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับคนอื่น ๆ เป็นจำนวนมาก
4. Isolate role คือ ปัจเจกบุคคลที่มีการติดต่อสื่อสารกับคนอื่น ๆ น้อยมาก และจะไม่เผยแพร่ต่อ
5. Boundary – Spanning role คือ ปัจเจกบุคคลที่ติดต่อระหว่างกลุ่มตัวเองกับกลุ่มภายนอกสังคม เพื่อนำสิ่งต่าง ๆ ภายนอกสังคมเข้ามาเผยแพร่ในสังคมของตน

ถ้าหากมองในบทบาทของทีม ที่มีการเชื่อมบทบาทแต่ละบทบาทกับลักษณะบุคลิกภาพของสมาชิกภายในกลุ่ม จะพบว่ามียุทธศาสตร์ภายในกลุ่มอยู่ 8 บทบาทด้วยกัน คือ (Hartley, 1997) (อ้างถึงในตติยา เลหาศิริรานนท์, 2543 : 27)

- Coordinator หรือ Chair ทำหน้าที่จัดการและประสาน ช่วยให้กลุ่มมุ่งเน้นไปยังวัตถุประสงค์หลักและให้สมาชิกในกลุ่มได้เข้ามามีส่วนร่วม
- Team leader หรือ shaper ริเริ่มและเป็นผู้นำ เสียงในการได้รับความพึงพอใจหรือค้อยประสิทธิภาพ ผลักดันและกระตุ้นให้ไปสู่เป้าหมาย
- Innovator หรือ plant จัดหาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ใหม่ๆ
- Monitor – evaluator ค้นหาข้อวิพากษ์วิจารณ์ที่ไม่น่าพึงพอใจ
- Team worker สนับสนุนให้เกิดสปีริตภายในกลุ่ม
- Completer ตรวจสอบว่าทุกสิ่งเสร็จสมบูรณ์ และทันตามกำหนด
- Implementer หรือ Company worker มุ่งเน้นการปฏิบัติและทำงานอย่างหนักในกลุ่ม
- Resource investigator ติดต่อกับภายนอกกลุ่ม

มีนักวิชาการบางท่านได้แบ่งบทบาทของสมาชิกภายในเครือข่ายแตกต่างออกไปดังนี้ (Hellweg, 1997 : 178)

- liaison role ทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างกลุ่มต่าง ๆ โดยไม่ได้เป็นสมาชิกของกลุ่มใดเลย
- liaison ทำหน้าที่เช่นเดียวกับคนส่งข่าว (messenger) และมักจะเป็นแหล่งเริ่มต้นของข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เป็นบุคคลที่มีความสำคัญเพราะเป็นผู้ควบคุมการไหลของข่าวสารภายใน เครือข่าย
- bridge role ทำหน้าที่เช่นเดียวกับ liaison แต่เป็นสมาชิกของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยข่าวสารที่ไหลผ่าน bridge นั้นมีโอกาสที่จะเกิดการบิดเบือนได้สูงกว่า liaison

- gatekeeper role ทำหน้าที่เป็นเครื่องกรองข้อมูลข่าวสารทั้งที่รับเข้าภายในเครือข่ายและส่งออกนอกเครือข่าย โดยการเป็นผู้ตัดสินใจว่าข้อมูลข่าวสารใดควรจะผ่านเข้าออกนี้ทำให้ gatekeeper เป็นผู้มีอิทธิพลภายในเครือข่าย
- isolate role เป็นปัจเจกบุคคลที่ทำการสื่อสารค่อนข้างน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับสมาชิกคนอื่น ๆ ภายในเครือข่าย ซึ่งอาจเกิดจากการมีหน้าที่เฉพาะเจาะจงภายในเครือข่าย อันเป็นหน้าที่ที่ไม่จำเป็นต้องสื่อสารกับสมาชิกคนอื่น ๆ ภายในเครือข่ายมากนัก
- boundary spanner หรือ cosmopolite ทำหน้าที่เชื่อมต่อเครือข่ายของตนเองกับสิ่งแวดล้อมภายนอก

ข้อแตกต่างระหว่าง Monge กับ Hellweg คือ Hellweg ได้เพิ่ม bridge role เข้าไปเพื่อแยกแยะให้เห็นชัดเจนว่าลักษณะของข่าวสารที่ไหลผ่าน liaison กับ bridge นั้นแตกต่างกันโดยข่าวสารที่ไหลผ่าน bridge มีโอกาสถูกบิดเบือนมากกว่า อันเนื่องมาจาก bridge เป็นสมาชิกของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในเครือข่ายอยู่

นอกจากนี้ ลักษณะความสัมพันธ์ที่ liaison กับ bridge มีกับสมาชิกคนอื่น ๆ ภายในเครือข่ายก็แตกต่างกัน เนื่องจาก liaison ถือว่าไม่มีกลุ่มสังกัดภายในเครือข่าย ดำเนินบทบาทอย่างอิสระ ในขณะที่ bridge เป็นสมาชิกของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในเครือข่าย

ถ้าหากมองในบทบาทของทีม ที่มีการเชื่อมบทบาทแต่ละบทบาทกับลักษณะบุคลิกภาพของสมาชิกภายในกลุ่ม จะพบว่ามีบทบาทภายในกลุ่มอยู่ 8 บทบาทด้วยกันคือ (Belbin อ้างถึงใน Hartley, 1997 : 228)

- Coordinator หรือ chair ทำหน้าที่จัดการและประสานงาน ช่วยให้กลุ่มมุ่งเน้นยังวัตถุประสงค์หลักและให้สมาชิกในกลุ่มได้เข้ามามีส่วนร่วม
- Team leader หรือ shaper ริเริ่มและเป็นผู้นำ เสี่ยงในการได้รับความพึงพอใจหรือด้อยประสิทธิภาพ ผลักดันและกระตุ้นให้ไปสู่เป้าหมาย
- Innovator หรือ plant จัดหาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ใหม่ ๆ
- Monitor - evaluator ค้นหาข้อวิพากษ์วิจารณ์ที่ไม่น่าพึงพอใจ
- Team worker สนับสนุนให้เกิดสปีดภายในกลุ่ม
- Complete ตรวจสอบว่าทุกสิ่งเสร็จสมบูรณ์และทันตามกำหนด
- Implementers หรือ company worker มุ่งเน้นการปฏิบัติและทำงานอย่างหนัก
- Resource investigator ติดต่อภายนอกกลุ่ม

นอกจากนี้ Gladwell (อ้างถึงในกิตติ กันภัย, 2543 : 6) ได้กล่าวถึง กฎคนพิเศษจำนวนหนึ่ง (The Law of the Few) โดยกล่าวว่า ในสังคมทุก ๆ สังคม หรือในทุก ๆ วงการ จะมีคนอยู่กลุ่มหนึ่งที่มีความพิเศษและสำคัญเหนือคนอื่น ๆ ที่เหลือเป็นไปตามหลัก "80/20 Principle" คนจำนวน 20% เหล่านี้มีคุณลักษณะพิเศษคือ มีพรสวรรค์ทางสังคมบางประการ ซึ่งไม่พบในคนส่วนใหญ่ (80%) เช่น มีความอยากรู้อยากเห็นมาก เข้ากับคนง่าย รู้จักคนมาก มีความรู้และพร้อมที่จะช่วยเหลือแจกจ่ายข้อมูลให้กับผู้อื่น มีความสามารถในการโน้มน้าวใจสูง เป็นต้น Gladwell แบ่งกลุ่มคนพิเศษนี้

ออกเป็น 3 พวก คือ กลุ่มผู้เชื่อมประสาน (connector) กลุ่มฐานข้อมูลเคลื่อนที่ (mavens) และกลุ่มผู้โน้มน้าวใจ (salesman)

กลุ่มผู้เชื่อมประสาน (Connectors)

คือ กลุ่มคนที่มีพรสวรรค์ในการเชื่อมต่อส่วนต่าง ๆ ของสังคมและวัฒนธรรมย่อย (subworlds, subcultures) เข้าไว้เป็นเครือข่ายที่มีลักษณะคล้ายปิรามิด โดยตัวเองอยู่บนยอดปิรามิด สามารถเข้าถึงคนจำนวนมากภายใต้เครือข่ายตามลำดับชั้นอย่างกว้างขวางในเวลาอันรวดเร็ว คนในกลุ่มนี้รู้จักคนจำนวนมากเนื่องจากมีอุปนิสัยชอบสนิทสนมกับผู้คน รักการสร้างความสัมพันธ์ ถึงแม้ว่าความสัมพันธ์นั้นจะไม่แนบแน่น (weak tie) แต่ก็แข็งแรงพอที่จะเชื่อมโยงเครือข่ายได้

กลุ่มฐานข้อมูลเคลื่อนที่ (mavens)

มีลักษณะเป็น “ธนาคารข้อมูล” (data bank) คนกลุ่มนี้รู้ข้อมูลกว้างขวางมากมายที่คนอื่นไม่รู้ มีนิสัยชอบสะสมข้อมูลความรู้ และที่สำคัญเป็นพิเศษคือ ชอบช่วยให้ข้อมูลและความรู้แก่ผู้อื่นในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ “mavens” จึงอุปมาคล้าย “ครู” หรือ “information brokers” ที่ชอบสะสมซื้อขาย และแลกเปลี่ยนข้อมูลอยู่เสมอ

กลุ่มผู้โน้มน้าวใจ (salesman)

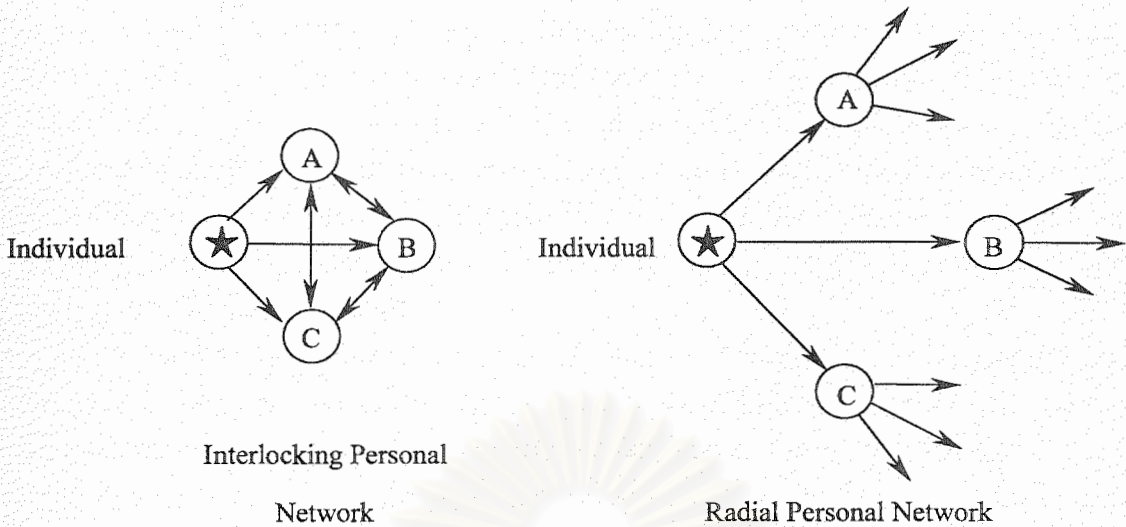
ในขณะที่ “connectors” มีลักษณะเป็นตัวเชื่อมโยงในสังคม (social glue) และ “mavens” เป็นธนาคารข้อมูล (data bank) คนกลุ่มสุดท้ายใน 20% ที่ Gladwell เสนอ มีลักษณะเหมือนคนขายของที่เก่งกาจ คนกลุ่มนี้มีทักษะในการโน้มน้าวใจที่ดียิ่ง สามารถทำให้ผู้ฟังคล้อยตามได้อย่างง่ายดาย

คน 3 ประเภทนี้ มีความพิเศษสุดในแง่การสร้างการประสานเชื่อมโยงคนในสังคม (social connections)

นอกจากนี้ Everett M. Rogers และ D. Lawrence Kincaid จากหนังสือ Communication Networks ยังกล่าวถึงเครือข่ายการสื่อสารว่า การติดต่อสัมพันธ์กันของคู่สื่อสารภายในเครือข่ายจะมี 2 ลักษณะ คือ

1. เครือข่ายความสัมพันธ์ส่วนบุคคลที่เป็นแบบกระจาย (radial personal network) หมายถึง การที่บุคคลหนึ่งมีการติดต่อสัมพันธ์กับคนหลาย ๆ คน ซึ่งในกลุ่มที่เขาติดต่อกับกันนี้จะไม่มีการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างกันเลย ส่วนใหญ่บุคคลที่ติดต่อกับจะมีความผูกพันแบบผิวเผิน (weak ties) เช่น เป็นเพียงคนรู้จัก หรือเพื่อนร่วมงาน เป็นต้น และจะเป็นการติดต่อสัมพันธ์ของบุคคลที่มีลักษณะแตกต่างกัน

2. เครือข่ายความสัมพันธ์ส่วนบุคคลแบบเกี่ยวซ้อนติดกัน (interlocking personal network) หมายถึง การที่บุคคลหนึ่งมีการติดต่อสัมพันธ์กับคนหลาย ๆ คน โดยที่กลุ่มคนในเครือข่ายความสัมพันธ์แบบนี้จะมีการติดต่อสัมพันธ์ถึงกันหมด และมีความสัมพันธ์กันสนิทสนมแน่นแฟ้น (strong tie) เช่น เพื่อนสนิท หรือญาติ โดยที่จะมีลักษณะที่เหมือนกันหรือคล้ายกันมาก

นอกจากนี้ Roger และ Kincaid ยังกล่าวไว้ในหนังสือ *Communication Networks* ว่า นอกจากคู่สื่อสารจะมีลักษณะความผูกพันต่อกันในแบบต่าง ๆ แล้วในการติดต่อสื่อสารแต่ละครั้ง คุณลักษณะของคู่สื่อสารที่เหมือนกันและแตกต่างกันจะเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถทำนายได้ว่า “ใครจะถ่ายทอดข่าวสารต่อไปยังใครและในการถ่ายทอดข่าวสารนั้นจะมีประสิทธิภาพเพียงไร” คุณลักษณะที่เหมือน (homophily) หมายถึง ระดับความเหมือนกันของบุคคลสองคนที่มีปฏิริยาสัมพันธ์ต่อกันในด้านต่าง ๆ เช่น ความเชื่อ ค่านิยม การศึกษาสภาพทางสังคม ความชอบ เป็นต้น ซึ่งตรงกันข้ามกับคุณลักษณะที่แตกต่างกัน (heterophily) ซึ่งหมายถึง ระดับความแตกต่างกันของบุคคลทั้งสองที่มีปฏิริยาสัมพันธ์กันในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวมีผู้ให้ทรรศนะว่า “การสื่อสารจะเกิดขึ้นได้บ่อย มีประสิทธิภาพ และเป็นไปด้วยความราบรื่นนั้น เมื่อผู้ร่วมสื่อสารมีลักษณะที่คล้ายกัน ความราบรื่นนั้น เมื่อผู้ร่วมสื่อสารมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน” ดังที่ทาร์ด (Tarde) ได้กล่าวว่า “ความสัมพันธ์ทางสังคมจะใกล้ชิดกันมากขึ้นระหว่างบุคคลที่มีอาชีพและการศึกษาเหมือนกัน”

เสนาะ ดิยาวัว (2542 : 132) ได้ให้ความเห็นว่าอิทธิพลของเครือข่ายการสื่อสารจะมีอิทธิพลต่อลักษณะความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม เพราะลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกจะขึ้นกับว่าในกลุ่มมีเครือข่ายการสื่อสารอย่างไร ผลกระทบดังกล่าว ได้แก่

1. การเกิดขึ้นของความเป็นผู้นำกลุ่ม (Group Leaderships) เครือข่ายการสื่อสารจะมีผลโดยตรงกับการเกิดผู้นำ เพราะบุคคลที่มีศูนย์กลางในกลุ่ม (Relative Centrality) สูงขีดความสามารถที่จะมีอิทธิพลต่อกลุ่มก็จะสูงและบุคคลนั้นก็จะเป็นผู้นำของกลุ่มในที่สุด ซึ่งทำให้บุคคลดังกล่าวมีอำนาจควบคุมหรือสั่งการในกลุ่ม และสามารถยืดข่ายงานที่สำคัญที่เป็นหัวใจของกลุ่ม ดังนั้น การตัดสินใจของเขาจึงก่อให้เกิดผลกระทบต่องานของกลุ่มได้มากกว่าคนอื่น ๆ จะเห็นได้ชัดในเครือข่ายแบบวงล้อหรือมีศูนย์กลาง (Wheel Network) บุคคลที่อยู่ตรงกลางจะเป็นผู้นำ ซึ่งต่างจากเครือข่ายการสื่อสารแบบทุกช่องทางหรือติดต่อกันได้หมดทุกคน และแบบวงกลม ซึ่งไม่มีผู้อยู่ตรงกลาง เพราะทุกคนมีระดับศูนย์กลางเท่ากันหมด และสมาชิกแต่ละคนจะสลับกันทำหน้าที่เป็นผู้นำ ดังนั้น การเกิดขึ้นของความเป็นผู้นำจะเกิดขึ้นในเครือข่ายการสื่อสารแบบมีศูนย์กลางมากกว่า แต่ก็อาจเกิดปัญหาได้มากเช่นกัน อย่างในกรณีของการเกิดความหนาแน่นมากเกินไปของกิจกรรมการสื่อสาร เพราะข้อมูลและการตัดสินใจมักจะรวมอยู่ที่ผู้นำ หรือศูนย์กลางของกลุ่มทำให้รับภาระมากเกินไปและผลงานที่ออกมาอาจขาดประสิทธิภาพ

2. การแก้ปัญหาของกลุ่ม (Group Problem Solving) ประสิทธิภาพของเครือข่ายการสื่อสารที่จะนำมาใช้ในการแก้ปัญหากลุ่มจะมีมากน้อยเพียงใด จะขึ้นกับชนิดของปัญหาและความยุ่งยากซับซ้อนของปัญหา ถ้าเป็นปัญหาง่าย ๆ ที่ไม่ต้องใช้ความคิดลึกซึ้งในการแยกปัญหาจะเหมาะสมกับเครือข่ายแบบรวมอำนาจ (Centralized Network) แต่สำหรับปัญหาที่ต้องอภิปรายเพื่อหาข้อสรุปที่เหมาะสมจะต้องใช้เครือข่ายแบบกระจายอำนาจ (Decentralized Network) จะมีประสิทธิภาพมากกว่า เพราะปัญหาที่ยากลึกลับซึ่งนี้ต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างรวดเร็ว และต้องผิดพลาดน้อยที่สุด

3. ผลกระทบต่อขวัญของกลุ่ม (Group Morale) กลุ่มที่มีลักษณะเครือข่ายแบบกระจายอำนาจจะทำให้ความพึงพอใจในการทำงานสูงกว่ากลุ่มที่มีลักษณะเครือข่ายแบบรวมอำนาจ ซึ่งระดับความพึงพอใจของสมาชิกที่อยู่รอบนอกของกลุ่มจะต่ำกว่าระดับความพึงพอใจของสมาชิกที่อยู่ตรงศูนย์กลางของกลุ่ม จะเห็นได้ว่ารูปแบบการสื่อสารในกลุ่มที่ทำให้ขาดความเป็นอิสระทางการสื่อสารมากเท่าใด ความพึงพอใจในการทำงานจะยิ่งลดลง และในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มเครือข่ายการสื่อสารแบบรวมอำนาจ จะทำให้สมาชิกมีความสัมพันธ์ในทางลบเมื่อเปรียบเทียบกับเครือข่ายการสื่อสารแบบกระจายอำนาจ

เครือข่ายการสื่อสารอีกประเภทหนึ่งที่ควรพิจารณาก็คือ “ความแนบแน่นของความสัมพันธ์แบบหลวม” (The Strength of Weak Ties) ซึ่ง Thomas E. Harris (1993 : 174) ได้อธิบายว่าเป็นความสัมพันธ์ของคนที่อยู่ห่างไกลกัน ไม่ได้เป็นบุคคลที่อยู่ในกลุ่ม หรือสภาพแวดล้อมเดียวกัน ซึ่งเมื่อคนเหล่านี้ได้พบปะกันแบบเป็นครั้งคราวก็จะรับรู้เกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารจากที่อื่น ๆ เพิ่มมากขึ้น ซึ่งต่างจากการพบปะของคนกลุ่มเดียวกัน เพราะพวกเขาจะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อมูลข่าวสารในเรื่องเดิม ๆ ที่พวกเขารับรู้ร่วมกันอยู่แล้ว จะเห็นว่าความแนบแน่นของความสัมพันธ์แบบหลวมจะมีความสัมพันธ์กับการเผยแพร่ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อมูลใหม่ ๆ เข้าไปยังกลุ่มต่าง ๆ และเป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และเราสามารถได้ประโยชน์จากความแนบแน่นของความสัมพันธ์แบบหลวมในการจัดการของกลุ่มได้ เช่น ใช้ในการตัดสินใจและควบคุมวิกฤตการณ์ของกลุ่ม, ช่วยสนับสนุนในกระบวนการตัดสินใจ, ช่วยให้คำปรึกษาแนะนำ ติดตามกิจกรรมของกลุ่ม หรือช่วยเป็น “สะพาน” ในการขยายหรือสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มอื่น ๆ ต่อไป (เวทินี่ สตะเวทิน, 2542)

Granovetter (1973) ได้อธิบายงานของ Coleman, Katz และ Manzal ในเรื่องของความแนบแน่นของความสัมพันธ์แบบหลวมว่าคนที่สามารถไปมีความเชื่อมโยงกับกลุ่ม หรือข่ายงานต่าง ๆ มักจะเป็นคนที่มีตำแหน่งริมข่ายงานมากกว่าคนที่ตำแหน่งอยู่ที่ศูนย์กลาง เนื่องจากคนที่อยู่ริมข่ายงานมักจะไม่ได้ทำตามบรรทัดฐานของกลุ่ม และการเผยแพร่ข่าวสารที่มีจุดอ่อนของข่ายงานย่อยนั้นเกิดจากคู่เชื่อมที่อาจเป็นคู่สัมพันธ์แบบหลวมนั่นเอง (ศักดิ์ดา ทวีศรี, 2532 : 25)

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายการสื่อสาร ผู้วิจัยใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการศึกษาวิเคราะห์ถึงลักษณะและโครงสร้างของเครือข่าย เป้าหมายของเครือข่ายคืออะไร กลไกอะไรที่ทำให้สมาชิกเกาะกลุ่มรวมตัวกันเป็นเครือข่าย ตลอดจนรักษาความเป็นเครือข่ายเอาไว้ได้ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดปัญหานำการวิจัยที่ 1 ไว้ดังนี้

ปัญหานำการวิจัยที่ 1 “ลักษณะเครือข่ายของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยเป็นอย่างไร และมีการสื่อสารกันอย่างไรในเครือข่าย”

แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสารและการสื่อสารในองค์การ

รูปแบบการสื่อสาร

เราสามารถจำแนกรูปแบบของการสื่อสารได้ตามทิศทางการสื่อสาร ซึ่งจะแบ่งเป็น 2 ทิศทางคือ

1. การสื่อสารทางเดียว (One – way Communication) หมายถึง การสื่อสารที่ผู้ส่งสารถ่ายทอดข่าวสารหรือคำสั่งไปยังผู้รับสาร มีลักษณะเป็นเส้นตรง ไม่มีการย้อนกลับหรือดู ปฏิกริยาของ ผู้รับ โดยทั่วไปจะเป็นไปในรูปของนโยบาย คำสั่ง และอาจจะผ่านสื่อมวลชนในการเสนอข่าวสารหรือรายงานข่าวสารต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ

อย่างไรก็ตามการสื่อสารแบบทางเดี่ยวยังมีข้อได้เปรียบคือ รวดเร็ว เมื่อคนหลายคนร่วมกันคิดว่าจะตกลงกันได้ต้องใช้เวลานานมาก แต่ถ้าคนเดียวเสนอความคิด ความคิดนั้นจะเกิดขึ้นได้ รวดเร็วกว่า การสื่อสารแบบทางเดียวเหมาะกับสถานการณ์ที่ผู้สื่อความมีความรู้และความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ สูงกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง แต่การสื่อสารแบบนี้จะทำให้ขวัญและกำลังใจของอีกฝ่ายหนึ่งถูกกระทบกระเทือน

2. การสื่อสารแบบสองทาง (Two – way Communication) หมายถึง การสื่อสารที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถส่งข่าวสาร และแลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างกันและกัน ผู้ส่งจะให้ความสนใจกับปฏิกริยาโต้กลับของผู้รับสาร (feedback) ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เป็นการเปิดโอกาสให้อีกฝ่ายได้แสดงความคิดเห็นและความเข้าใจ ในเรื่องต่าง ๆ นับว่าเป็นการลดช่องว่างทางการสื่อสารที่ดี ป้องกันการตีความหมายผิดและสามารถสร้างขวัญและการมีส่วนร่วมในการดำเนินการได้ และสร้างความรู้สึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของผลงานร่วมกัน ซึ่งการสื่อสารในลักษณะนี้จะออกมาในลักษณะของการประชุมหรือการปรึกษาหารือ ซึ่งบุคคลมีทำการสื่อสารในลักษณะนี้ควรเป็นบุคคลที่กระตือรือร้น (Active) ในการแสวงหาและรับฟัง รวมทั้งกระจายข่าวสารไปยังฝ่ายตรงข้ามไม่ควรนิ่งเฉย (Passive) รอให้ข่าวสารมาถึงตัวเองตลอดเวลา

Harold J. Leavitt (อ้างใน กรชวลิต หอมไกรลาส, 2540 : 23) ได้กล่าวถึงการทดลองเปรียบเทียบระหว่างการสื่อสารทางเดียวกับการสื่อสารสองทาง ซึ่งผลการทดลองปรากฏว่าการสื่อสารทางเดี่ยวยาวเร็วกว่า แต่ในเรื่องความถูกต้องแม่นยำ และการสร้างความมั่นใจแก่ผู้รับสารควรใช้การสื่อสารแบบสองทาง แต่ Leavitt ยังได้เสนอแนะว่า การสร้างความมั่นใจแก่ผู้รับสารควรใช้การสื่อสารแบบสองทาง หากต้องการความรวดเร็วและความถูกต้องอย่างง่าย ๆ ในการติดต่อสื่อสารแล้วการสื่อสารทางเดี่ยวยังมีความเหมาะสมมากกว่า

จากการศึกษาของ ภูเขา ศรีวิลาส (2539) ที่ทำการศึกษาระบวนการแก้ไขปัญหาของชุมชนที่อยู่บนพื้นฐานของการช่วยเหลือเกื้อกูลภายในชุมชน พบว่ากลุ่มกิจกรรมที่มีขนาดเล็ก มีสมาชิก

กระตือรือร้น กล้าแสดงความคิดเห็น และมีการสื่อสารสองทางระหว่างสมาชิกกลุ่ม จะส่งผลให้ชุมชนแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การจำแนกรูปแบบการสื่อสารตามสัญลักษณ์ที่ใช้ในการสื่อสาร แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

การสื่อสารแบบใช้ถ้อยคำหรือแบบวจนะ (Verbal Communication) คือ การสื่อสารที่อาศัยคำพูด หรือตัวเลข เป็นสัญลักษณ์ของข่าวสาร สัญลักษณ์อาจจะเป็นภาษาพูด ภาษาเขียน เพื่อใช้ในการสื่อความหมายให้ผู้รับสารเข้าใจความหมายตรงตามที่ต้องการ ลักษณะการสื่อสารแบบนี้ได้แก่ การสนทนา การสัมภาษณ์ การเขียนบันทึก การประชุม เป็นต้น

การสื่อสารแบบไม่ใช้ถ้อยคำหรือแบบอวจนะ (Non - verbal Communication) คือ การสื่อสารที่แสดงออกทางท่าทาง สีหน้า การเคลื่อนไหวส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกายตามธรรมชาติของคน ซึ่งแต่ละบุคคลก็สื่อสารกับบุคคลอื่นโดยมีความหมายเฉพาะของตนเอง เช่น การพยักหน้าแสดงความเข้าใจ สันหน้าหมายถึงปฏิเสธ เป็นต้น

ทั้งการสื่อสารแบบวจนะและอวจนะ จะต้องดำเนินไปควบคู่กันเพื่อให้การสื่อสารนั้นมีประสิทธิภาพ และเกิดความเข้าใจตรงกันระหว่าง ผู้ส่งสารกับผู้รับสาร

นอกจากนี้ รูปแบบของการสื่อสารยังสามารถจำแนกได้ตามลักษณะการใช้ ใต้เป็น 2 ลักษณะคือ

การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ (Informal communication) เป็นการสื่อสารที่เกิดขึ้นเอง และเกิดขึ้นจากการสื่อสารระหว่างบุคคล ซึ่งไม่มีใครได้รับมอบหมาย หรือ บังคับให้ใช้การติดต่อผ่านช่องทางใดช่องทางหนึ่งอย่างตั้งใจ แต่การสื่อสารแบบนี้ จะเกิดเมื่อสมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นอย่างอิสระ ในอัตราความถี่และความเข้มข้นของการสื่อสารต่าง ๆ กัน และจะมีความรวดเร็วในการสื่อสาร แต่ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ อาจจะมีผิดจากความเป็นจริงได้ง่าย จากการศึกษาของพัชณี เษยจรรยา และคณะ (2542 : 43) พบว่า เมื่อเวลาผ่านไปเครือข่ายของการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการจะค่อย ๆ กลายเป็นแหล่งข้อมูลที่ไม่เป็นระเบียบ (unstructured) ในการแลกเปลี่ยนข่าวสารในเครือข่ายนอกจากนี้ ได้มีผู้เสนอว่าในการปฏิบัติงานควรเริ่มจากการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการในระยะแรกเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกแล้วจึงตามด้วยการสื่อสารแบบเป็นทางการในภายหลัง หรือใช้ควบคู่กันไป (กรชวลิต หอมไกรลาส, 25)

การสื่อสารแบบเป็นทางการ (Formal communication) เป็นการสื่อสารระหว่างบุคคล ซึ่งเกิดปฏิสัมพันธ์ในโครงสร้างที่มีแบบแผนกำหนดไว้อย่างแน่นอน (prescribed communication) สารจะถูกส่งออกไปตามลำดับขั้น หรือ ตามลักษณะหน้าที่ของภารกิจ โดยจะไหลผ่านสายใยความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการ ดังนั้นในเรื่องของบทบาทและสถานภาพของบุคคล หรือ สมาชิก

จึงเป็นสิ่งที่ควรพิจารณาอย่างมาก เพราะชีวิตในสังคมส่วนใหญ่วันนี้ต้องการวางรูปแบบเครือข่ายการสื่อสารทั้งสิ้น (พัชนี เชนจรรยา และ คณะ 2542 : 43)

และเราสามารถจำแนกรูปแบบการสื่อสารได้ตามช่องทางการเดินสาร ได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

การสื่อสารจากบนลงล่าง (Downward Communication) เป็นข้อมูลที่ส่งจากบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งสูงกว่าลงมายังผู้ปฏิบัติงาน รูปแบบของการสื่อสารอาจเป็นคำสั่งด้วยวาจาจากเป็นลายลักษณ์อักษรหรือภาพ อาจเป็นข่าวสารเกี่ยวกับวิธีการทำงาน นโยบาย เป้าหมายในการดำเนินงาน ผลการปฏิบัติงาน เสนาะ ดิเยาว์ (2542 : 441) กล่าวว่า การสื่อสารในแบบนี้เป็นแนวคิดแบบดั้งเดิมที่ผู้บริหารยอมมีสิทธิที่จะสั่งการไปยังผู้ใต้บังคับบัญชาได้ และการสื่อสารในลักษณะจะทำให้ตัวสารมีน้ำหนัก มีความน่าเชื่อถือ เนื่องจากเป็นสารที่ส่งมาจากผู้ที่ได้รับการยอมรับ ทำให้เป็นข่าวสารที่น่าสนใจ

การสื่อสารจากล่างขึ้นบน (Upward Communication) เป็นข้อมูลที่ส่งจากบุคคลที่อยู่ในระดับต่ำกว่าไปยังบุคคลที่มีตำแหน่งหรือระดับสูงกว่า ซึ่งการสื่อสารในรูปแบบนี้จะทำให้ฝ่ายบริหาร หรือ ที่มีตำแหน่งสูงกว่ารับรู้ข้อมูลต่าง ๆ ในระดับการปฏิบัติ และสามารถนำข้อมูลในส่วนนี้ไปใช้ประโยชน์

การสื่อสารในแนวนอน (Horizontal Communication) เป็นการสื่อสารที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลในระดับเดียวกัน จะเป็นสิ่งแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เพราะพื้นฐานของการสื่อสารนี้ขึ้นอยู่กับบรรยากาศของความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ที่เกิดขึ้นโดยความสมัครใจของแต่ละคนโดยไม่ต้องมีสิ่งจูงใจ (เสนาะ ดิเยาว์, 2541 : 442)

เนื่องจากการสื่อสารในแนวนอน เป็นกิจกรรมทางการสื่อสารที่เสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลให้ดีขึ้น แต่ก็มีผลกระทบต่อสื่อสารในรูปแบบอื่น ๆ ซึ่งปัญหาและอุปสรรคที่ควรระวังมี 3 ประการคือ

1. การขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เนื่องจากการสื่อสารในแนวนอนมีลักษณะค่อนข้างจะเป็นการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการ คือ มักจะเป็นเรื่องส่วนตัวไม่ว่าจะเป็นการประสานงาน การแลกเปลี่ยนข้อมูล หรือ การสร้างความเข้าใจร่วมกัน ความไว้วางใจจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะทำให้การสื่อสารดังกล่าวบรรลุวัตถุประสงค์

2. ผลกระทบต่อการสื่อสารในแนวตั้ง เมื่อบุคคลในระดับเดียวกันติดต่อกันเองแม้จะทำให้การดำเนินงานสำเร็จลุล่วงอย่างรวดเร็ว แต่บางครั้งการประสานงานกันอาจเกิดความผิดพลาดได้ทำงานอาจไม่เป็นแบบอย่างเดียวกัน

3. ก่อให้เกิดการแข่งขันซึ่งกันและกันระหว่างเพื่อนร่วมงาน ซึ่งผลของการแข่งขันจะกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้

นอกจากนี้ในเรื่องของรูปแบบการสื่อสาร (Sven Windahl และคณะ (1992 : 46) ได้พิจารณาปฏิกริยาระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ว่ามีส่วนที่จะทำให้การสื่อสารนั้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยได้ศึกษาถึงปฏิกริยาระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารใน 4 ลักษณะคือ

1. ผู้รับสารและผู้ส่งสารตื่นตัว จะทำให้เกิดสภาพการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน
2. ผู้ส่งสารตื่นตัว แต่ผู้รับสารเป็นฝ่ายรับอย่างเดียว รูปแบบการสื่อสารจะเป็นลักษณะที่ผู้ส่งสาร ส่งสารอย่างเดียว แต่ผู้รับสารไม่มีปฏิกริยาโต้ตอบใด ๆ
3. ผู้ส่งสารเป็นฝ่ายรับอย่างเดียว แต่ผู้รับสารตื่นตัว คือ ผู้ส่งสารมีข้อมูลข่าวสารอยู่แต่ไม่เผยแพร่ ส่วนผู้รับสารจะเป็นประเภทที่อยากรู้ อยากเห็น พยายามค้นหาข้อมูลเอง
4. ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารตั้งรับทั้งคู่ จะไม่เกิดผลอะไรขึ้น เพราะข้อมูลข่าวสารทุกอย่างจะถูกเก็บไว้

ความสำคัญของการสื่อสารต่อองค์การ

เชสเตอร์ ไอ. เบอ์นาร์ด (Barnard, 1968 : 142-149) เป็นบุคคลแรกที่ทำให้ความสนใจถึงความสำคัญต่อการศึกษาในเรื่องของการติดต่อสื่อสารในองค์การ โดยเห็นว่าการติดต่อสื่อสารเป็นสื่อกลางเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของบุคคลต่าง ๆ ในองค์การให้เข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และอาจช่วยให้สามารถปฏิบัติการให้สำเร็จตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์การได้

กรีซ สิบสนธิ์ (2538 : 64-68) ให้ความหมายว่า การสื่อสารในองค์การ คือ กระบวนการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างบุคคลทุกระดับ ทุกหน่วยงาน โดยมีความสัมพันธ์กันภายใต้สภาพแวดล้อมบรรยากาศขององค์การ ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนไปตามกาลเทศะ บุคคล ตลอดจนงานเรื่องราวและวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร

เมเยอร์ และ เมเยอร์ (Myers and Myers, 1982 : 7) (อ้างใน พรศักดิ์ ธนพัฒน์พงศ์, 2541 : 42-44) ระบุถึงความสำคัญของการสื่อสารที่มีต่อองค์การอย่างน้อย 3 ประการ คือ

1. การสื่อสารทำให้เกิดความหมาย หมายถึง การที่บุคคลจะเรียนรู้ความหมายของสิ่งต่าง ๆ จากการสื่อสาร ยังมีการสื่อสารมากขึ้นก็ยิ่งทำให้บุคคลมีความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น การที่บุคคลมีความเข้าใจความหมายของการสื่อสาร ก็เพราะบุคคลใช้สัญลักษณ์ในการสื่อสารให้เหมาะสมกับข้อมูล และเหตุการณ์ที่ต้องการ โดยการที่บุคคลแต่ละคนมีความคิดรวบยอดอยู่แล้ว จะใช้การสื่อสารอย่างไรจึงจะแสดงความหมายที่ตนต้องการได้ กระบวนการในการสื่อสารที่เลือกใช้คำหรือสัญลักษณ์ หรือวิธีการใด ๆ ได้ถูกต้องเหมาะสมก็เพราะบุคคลเข้าใจความหมายของการสื่อสารที่เลือกใช้ ซึ่งทำให้บุคคลที่ติดต่อสื่อสารเข้าใจความหมายอย่างเดียวกัน

2. การสื่อสารทำให้คาดคะเนความคิดกันได้ หมายความว่า การที่บุคคลติดต่อสื่อสารกัน โดยการใช้สัญลักษณ์ หรือเครื่องหมายใด ๆ เป็นเวลานาน ๆ นอกจากจะทำให้เข้าใจความหมายกันได้แล้ว ก็ยังทำให้ทั้งสองฝ่าย สามารถคาดคะเนการกระทำหรือความคิดกันได้ เนื่องจากบุคคลย่อมจะเรียนรู้จากประสบการณ์ว่า รูปแบบการสื่อสารอย่างหนึ่งเกิดจากความคิดอย่างหนึ่ง หากใช้รูปแบบหรือวิธีการอีกอย่างหนึ่ง ความคิดจะเป็นอย่างหนึ่งแตกต่างกันออกไป การเลือกใช้คำ วิธีการ หรือการกระทำ ตลอดจนอากัปกริยาที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร จะสะท้อนให้เห็นแนวคิดหรือพฤติกรรมบางอย่างของบุคคลซึ่งได้มีการติดต่อสื่อสารกัน ในระยะแรกอาจไม่เข้าใจ แต่เมื่อมีการสื่อสารกันบ่อยครั้ง ก็จะทำให้เกิดความคุ้นเคยและเรียนรู้พฤติกรรมทางการสื่อสารจนสามารถคาดคะเนพฤติกรรมหรือแนวความคิดของอีกฝ่ายหนึ่งได้

3. การสื่อสารทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันนั้นมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ

ประการแรก การสื่อสารเชิงวัจนะ ได้แก่ การพูดหรือเขียน

ประการที่สอง การสื่อสารเชิงอวัจนะ ได้แก่ การแสดงกิริยาอาการ ท่าทาง การแต่งตัว หรือการแสดงออกทางพฤติกรรมอื่น ๆ ที่มีความหมายในด้านต่าง ๆ

การสื่อสารเชิงวัจนะและเชิงอวัจนะนี้เป็นข้อมูลที่จะให้ผู้ติดต่อสื่อสารเข้าใจความหมายได้ โดยจะแสดงให้เห็นบทบาท ฐานะ ความสำคัญของบุคคลในองค์การ นอกจากนี้ยังบ่งบอกถึงสภาพต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในองค์การ

การสื่อสารกับกิจกรรมภายในองค์การ

เสนาะ ตีเยาว์ (2541 : 5-8) กล่าวถึงกิจกรรมการสื่อสารในองค์การว่า การสื่อสารเป็นกิจกรรมที่จำเป็นสำหรับองค์การ โดยกิจกรรมขององค์การทุกอย่างต้องอาศัยการสื่อสารเป็นองค์ประกอบทั้งสิ้น โดยสามารถแยกพิจารณากิจกรรมออกเป็น 6 ส่วนด้วยกัน คือ

1. การตัดสินใจ การตัดสินใจนับว่าเป็นสิ่งสำคัญมากขององค์การ เพราะองค์การประกอบด้วยคนและงาน คนจะต้องบริหารองค์การ นั้นหมายถึงต้องมึงานออกมาอันเป็นผลมาจากการอุทิศความรู้ความสามารถ หากองค์การมีความคิดริเริ่มที่จะนํานวัตกรรมหรือโครงการใหม่มาใช้ ฝ่ายบริหารจำเป็นต้องมีเทคนิคในการตัดสินใจมาช่วย เพื่อให้การตัดสินใจมีความผิดพลาดน้อยที่สุด ซึ่งการตัดสินใจโดยอาศัยเทคนิคต่าง ๆ นั้น จะต้องมีความรู้ในการแสวงหาข้อมูลมาเป็นส่วนประกอบ รวมทั้งมีความชำนาญในการสื่อสารเพื่อให้สามารถรวบรวม วิเคราะห์ แปลความหมาย ประมวลผลและส่งผ่านข้อมูลไปตามช่องทางต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุถึงบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเหล่านั้น

2. ความเจริญและพัฒนา องค์การที่ตั้งมาจะต้องมีความเจริญก้าวหน้าต่อไป การที่บุคคลในองค์กรจะพัฒนาไปได้มากน้อยเพียงใด นอกจากขึ้นอยู่กับความสามารถของบุคคลนั้นแล้ว องค์กรมีส่วนสำคัญในการให้ความรู้ และสร้างบรรยากาศของการพัฒนาขึ้น ซึ่งการพัฒนานั้นจะต้องอาศัยการสื่อสารเป็นสำคัญ

3. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน องค์การแต่ละแห่งมักได้ชื่อว่า เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านใดด้านหนึ่งตามลักษณะของงานหรือบริการที่องค์กรจัดขึ้น ลักษณะของความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านนี้เป็นส่วนทำให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ การสื่อสารภายในองค์กรจะเป็นเครื่องมือในการสร้างบรรยากาศให้บุคลากรรู้ถึงสภาพการทำงาน และความต้องการขององค์กรที่มีต่อบุคลากรเกิดความเข้าใจระหว่างกันและกัน

4. มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีงานขององค์กรคือ การผลิตสินค้า หรือบริการต่าง ๆ ขึ้นมา ความรู้ในด้านการผลิตและการให้บริการ ถือเป็นกิจกรรมที่องค์กรให้ความสำคัญอย่างมาก มิเช่นนั้น องค์กรจะล้าหลัง องค์กรจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างความรู้ทางด้านเทคโนโลยี โดยกระบวนการถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะต้องอาศัยการสื่อสารเข้าไปเป็นส่วนช่วยผลักดัน

5. การควบคุมและประสานงาน งานหลักของผู้บริหารองค์กรคือ การควบคุมและโน้มน้าวพฤติกรรมของบุคคลในองค์กรให้เป็นไปตามที่ต้องการ โดยทั่วไปกิจกรรมขององค์กรย่อมเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้หากต้องการควบคุมให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการ ผู้บริหารองค์กรต้องควบคุมกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ ซึ่งการที่จะให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดนี้จะต้องมีการประสานงานกับหน่วยงานให้ดำเนินกิจกรรมสอดคล้องกันกับวัตถุประสงค์ การควบคุมและการประสานงานจึงต้องอาศัยความรู้ด้านการสื่อสารเข้ามาช่วย เพื่อติดตามงานให้ดำเนินไปตามแผนที่กำหนดไว้ หากองค์กรขาดความรู้ด้านการสื่อสารแล้ว ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติจะไม่สามารถนำกระบวนการบริหารงานมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์กรจะต้องสร้างบรรยากาศและจัดช่องทางการสื่อสารในระดับต่าง ๆ อย่างทั่วถึง เพื่อให้ข้อมูลเคลื่อนไหวจากหน่วยงานหนึ่งไปยังอีกหน่วยงานหนึ่งได้ตลอดทั่วทั้งองค์กร

6. การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม โดยในหลักการแล้ว องค์กรเกิดขึ้นและดำเนินงานภายใต้สภาพแวดล้อมภายนอก สภาพแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นด้านกายภาพ วัฒนธรรม และเทคโนโลยี จึงมีอิทธิพลต่อองค์กรทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม องค์กรจึงต้องอาศัยการสื่อสารเพื่อเป็นเครื่องมือในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมเหล่านั้น จึงเป็นปกติที่องค์กรจะต้องติดตามข่าวสารที่เกิดขึ้นภายในองค์กร โดยจัดการรวบรวมข่าวสาร วิเคราะห์ข่าวสาร และส่งผ่านข่าวสารไปยังสมาชิกและหน่วยงานย่อยขององค์กร เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และปรับตัวให้สอดคล้องกับผลกระทบด้านต่าง ๆ

แนวทางการพิจารณาการสื่อสารในองค์การ

ได้มีการจำแนกการสื่อสารในองค์การ โดยมีแนวทางการพิจารณาว่า องค์การมีการสื่อสารได้ใน 3 แนวทาง คือ

1. แนวทางมหภาค (Macro Approach) โดยถือว่าองค์การเป็นระบบรวมซึ่งต้องมีการติดต่อกับองค์กรอื่น หรือหน่วยงานภายนอก กิจกรรมที่องค์กรกระทำถือว่าเป็นกิจกรรมโดยส่วนรวม หรือเป็นงานที่ต้องทำโดยบุคลากรในองค์การทั้งหมด ลักษณะของการสื่อสารที่ถือว่าเป็นระบบรวมนี้ แบ่งออกเป็น 4 รูปแบบคือ

- การติดตามรายงานและวิเคราะห์ข้อมูลที่เกิดขึ้นภายนอก โดยองค์กรจะอยู่รอดได้นั้นย่อมขึ้นอยู่กับ การปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่องค์กรนั้นตั้งอยู่ การปรับตัวนี้้องค์การจะต้องเสาะหาข้อมูลต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายนอก แล้วจึงรายงานข้อมูลเหล่านั้นให้กับผู้รับผิดชอบทราบ กิจกรรมเหล่านั้น รวมถึงการติดตามว่าเกิดอะไรขึ้นภายนอกองค์การ เพื่อให้องค์กรเกิดการปรับตัว

- การพิสูจน์ให้เห็นจริง จากการติดตามและวิเคราะห์ข้อมูลจากภายนอกองค์การจะนำไปสู่การเจรจาต่อรองเพื่อบรรลุข้อตกลงบางอย่าง การที่จะให้มีการตกลงหรือเป็นไปตามเงื่อนไขของการต่อรอง ต้องมีการพิสูจน์ให้เห็นว่าทำได้ตามที่เจรจาต่อรองเอาไว้ การพิสูจน์ให้เห็นได้จริงเท็จเพียงใด เป็นเรื่องของความรู้สึกรู้ใจของบุคคลที่มีการติดต่อสื่อสารกัน ดังนั้น องค์การต้องใช้วิธีการที่เป็นกลยุทธ์ทางการสื่อสารเข้ามาช่วยเพื่อสร้างความมั่นใจ และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการกระทำตามข้อตกลง

- การติดต่อกับองค์กรอื่น การดำเนินการขององค์กรหนึ่งย่อมกระทบกระเทือนต่อองค์กรอื่น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ กิจกรรมขององค์กรย่อมมีผลกระทบซึ่งกันและกัน องค์การจึงต้องคอยตรวจสอบว่า การดำเนินการขององค์กรอื่นจะมีผลกระทบต่อองค์การตนเองอย่างไร และกิจกรรมขององค์กรตนเองจะกระทบกับองค์กรอื่นหรือไม่ การได้มาซึ่งข้อค้นพบนี้จะต้องอาศัยการสื่อสารที่มีอยู่ในช่องทางต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นจากสื่อมวลชน หรือสื่อบุคคลอื่น ๆ

- การกำหนดวัตถุประสงค์ การกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์การ นับว่าเป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยการสื่อสารมากที่สุด ก่อนที่องค์กรจะกำหนดวัตถุประสงค์จะต้องมีการวิเคราะห์ข้อมูลจากภายนอก ประกอบกับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับขีดความสามารถภายใน แม้ผู้บริหารระดับสูงจะมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบาย แต่ผู้บริหารในระดับรองลงไปก็มีส่วนช่วยในการให้ข้อมูลจากระดับล่างเรื่อยลงไปจนถึงระดับผู้ปฏิบัติงาน หากผู้บริหารระดับสูงขาดซึ่งข้อมูลในการตัดสินใจ ก็ยากที่จะกำหนดวัตถุประสงค์ที่เหมาะสมขึ้นมา

2. แนวทางจุลภาค (Micro Approach) การสื่อสารในแง่นี้จะเน้นความสำคัญของหน่วยงานหรือส่วนย่อยขององค์การ ภายในองค์การจะประกอบด้วยหน่วยงานต่าง ๆ แต่ละหน่วยก็มีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันและกัน การสื่อสารจึงเป็นเครื่องมือที่จะสร้างประสิทธิภาพในการทำงาน เพื่อให้บรรลุใน 6 ลักษณะ คือ

- ก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมของการเป็นสมาชิกกลุ่ม
- ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้
- ก่อให้เกิดเครือข่ายความเชื่อมโยงระหว่างสมาชิก
- สร้างบรรยากาศในการทำงาน
- เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาองค์การ ทั้งในด้านของการไม่ได้รับข้อมูลที่เพียงพอ

และในด้านของการไม่มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ปฏิบัติงาน

3. แนวทางเฉพาะบุคคล (Individual Approach) การสื่อสารที่เป็นกิจกรรมระหว่างบุคคล พิจารณาในแง่ของพฤติกรรมสื่อสารของบุคคลในองค์การ ซึ่งงานหรือกิจกรรมในองค์การจะสำเร็จมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของสมาชิกทุกคน ลักษณะของการสื่อสารในระบบเฉพาะบุคคลนี้แบ่งเป็น 6 ลักษณะคือ

- การพูดคุยกันในกลุ่มที่ทำงานด้วยกัน
- การประชุมเพื่อตัดสินใจ หรือมีมติในข้อเสนอต่าง ๆ
- การโต้แย้งและให้เหตุผลในสิ่งที่มีความเห็นไม่ตรงกัน
- การผลิตเอกสารขององค์การ
- การบันทึกโต้ตอบ
- การทำข้อตกลงและสัญญา

ระดับของการติดต่อสื่อสารภายในองค์การการติดต่อสื่อสาร

เครือข่ายการติดต่อสื่อสารภายในหน่วยงานและระหว่างหน่วยงานจะถูกแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. การติดต่อสื่อสารที่เป็นทางการ หมายถึง ข่ายการติดต่อสื่อสารที่เป็นทางการ โดยมีกฎระเบียบ หรือข้อกำหนดที่ชัดเจน ได้แก่ แผนภูมิขององค์การ ระเบียบคำสั่ง คำแนะนำ รายงานที่ผลิตออกมาตามระยะเวลาที่แน่นอน ข่าวสารที่เป็นทางการนี้ก่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ คือ การวินิจฉัยสั่งการ หรือนโยบายที่มีผลใช้บังคับในขอบเขตอำนาจของหน่วยงาน ดังนั้น ในองค์กรขนาดใหญ่เกือบทั้งหมด ช่องทางการติดต่อสื่อสารที่เป็นทางการ และโครงสร้างอำนาจหน้าที่ที่เป็นทางการจะมีความเกี่ยวข้องกันและกันอย่างแยกไม่ออก

2. การติดต่อสื่อสารในระดับรองลงไป หมายถึง ช่องทางการติดต่อสื่อสารที่เป็นทางการในระดับรอง ซึ่งการติดต่อสื่อสารแบบนี้จะทำหน้าที่ส่งข่าวสารตามโครงสร้างอำนาจที่ไม่เป็นทางการซึ่งปรากฏอยู่ในหน่วยงาน สมาชิกทุกคนของหน่วยงานจะต้องรู้ และสังเกตกฎระเบียบปฏิบัติที่ไม่เป็นทางการว่า เป็นการติดต่อสื่อสารเรื่องอะไร จากใครถึงใคร กฎเหล่านี้มักไม่มีการเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร หากเรียนรู้ได้จากประสบการณ์และตัวอย่างในทางปฏิบัติ รูปแบบการติดต่อ

สื่อสารเช่นนี้มักเป็นอุปสรรคต่อสมาชิกใหม่ บุคคลภายนอก รวมทั้งผู้ใช้บริการของหน่วยงาน โดยการติดต่อสื่อสารในระดับที่เป็นทางการรองลงไป แบ่งออกเป็น

- การสื่อสารตามระเบียบปฏิบัติ และจารีตประเพณี
- การสื่อสารที่ไม่เป็นทางการ

หลักการทั่วไปถือว่า ช่องทางการติดต่อสื่อสารที่เป็นทางการในระดับรองลงไปเกิดขึ้นจากการที่บุคคลในองค์กรมีความจำเป็นที่ต้องติดต่อสื่อสารตามหน้าที่ แต่เกิดความไม่สะดวกที่จะแทรกแซงหรือลดขั้นตอนการติดต่อกันตามสายบังคับบัญชาที่วางกันเอาไว้ และเกิดขึ้นเพื่ออุดช่องว่างที่เกิดจากการติดต่อระดับเดียวกัน นอกจากนี้แล้ว ยังเป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงานคนอื่น กับผู้ร่วมงานอีกคนหนึ่งมากกว่าผู้ใต้บังคับบัญชากับผู้บังคับบัญชา แม้จะเกิดการติดต่อระหว่างคนต่างระดับกันในช่องทางที่เป็นไปตามธรรมเนียมประเพณี ความไม่เป็นทางการของข่าวสารที่แลกเปลี่ยนกันจะลดความแตกต่างกันตามฐานะไปโดยปริยาย สิ่งสำคัญก็คือ บุคลากรจะมีแนวโน้มที่จะพูดคุยกันตามอิสระ และเปิดเผยกับคนในระดับเดียวกันมากกว่าผู้ใต้บังคับบัญชา ดังนั้น การติดต่อสื่อสารที่เป็นอยู่ในระดับของความไม่เป็นทางการจะตอบสนองอย่างตรงไปตรงมา และมีความเที่ยงตรงมากกว่าช่องทางที่เป็นทางการ

ช่องว่างของการสื่อสารที่เป็นทางการในองค์กร หมายความว่า เครื่องข่ายของงานที่เป็นทางการไม่ก่อประโยชน์ที่สำคัญให้กับหน่วยงานได้อย่างเต็มที่ ฉะนั้น ช่องทางที่เป็นทางการจึงไม่สามารถที่จะถ่ายทอดข่าวสารส่วนใหญ่ได้จริง และยังช่องทางที่เป็นทางการมีข้อจำกัดมากขึ้นเท่าใด ช่องทางที่เป็นทางการในระดับที่รองไปก็ยิ่งขยายตัวมากขึ้นเท่านั้น จึงสรุปได้ว่า ทุกองค์การมีความต้องการที่จะมุ่งสู่ระบบการติดต่อสื่อสารที่สมบูรณ์ครบถ้วน และแม้ช่องทางที่เป็นทางการในระดับรองลงไป จะช่วยอุดช่องโหว่ที่มีอยู่ในระบบที่เป็นทางการได้ และผู้นำองค์กรก็สามารถที่จะจำกัดขอบเขตความเจริญเติบโตของระบบที่เกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการได้โดย

- สั่งห้ามการติดต่อสื่อสารระหว่างกันและกัน
- จับแยกตัวบุคคล
- การจัดให้มีการกรองข่าวจากช่องทางภายนอกองค์กร
- การคัดเลือกบุคคลที่มาทำหน้าที่ด้านข่าวสารโดยเฉพาะ

ข้อบ่งชี้เป็นตัวกำหนดสำคัญที่จะทำให้เกิดการติดต่อสื่อสารที่เป็นทางการ และการติดต่อสื่อสารในระดับรองลงไป ก็คือ ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์กร ซึ่งมีลักษณะหลักการดังนี้

- การประสานงานกันระหว่างกิจกรรมต่าง ๆ ในองค์กรยิ่งมากขึ้นเพียงใด การขยายตัวของช่องทางที่เป็นทางการรองลงมาก็ยิ่งมากขึ้นเพียงนั้น
- ระดับความไม่แน่นอนของเนื้อหาสาระของหน้าที่ในองค์กรยิ่งมีมากขึ้นเพียงใด การขยายตัวของช่องทางที่เป็นไปตามระเบียบประเพณี และไม่เป็นทางการก็ยิ่งขยายตัวมากขึ้นเท่านั้น

สิ่งที่ได้จากการศึกษาพบว่า เมื่อผู้ปฏิบัติงานไม่สามารถทำนายสิ่งแวดล้อมได้ บุคคลเหล่านั้นก็ไม่อาจสรุปผลใด ๆ ได้โดยพิจารณาจากสิ่งแวดล้อมอย่างเดียว และบุคคลเหล่านั้นก็มีแนวโน้มที่จะใช้ช่องทางที่ไม่เป็นทางการมากขึ้น โดยการพูดคุยระหว่างบุคคลในระดับเดียวกัน เพื่อจัดการความคลุมเครือ ซึ่งกลายเป็นที่มาของการบิดเบือนข่าวสาร ซึ่งกำหนดเป็นหลักการได้ว่า

- หากองค์การใดกำลังดำเนินงานภายใต้เวลาที่จำกัดอย่างมาก ก็มีแนวโน้มที่จะใช้ช่องทางที่เป็นทางการรองลงไปอย่างกว้างขวางขึ้น เพราะไม่มีเวลาที่จะทบทวนระเบียบ หรือคำสั่งต่าง ๆ ดังนั้น เมื่อเกิดวิกฤตการณ์ขึ้นมา ผู้วินิจฉัยสั่งการจะเสาะหาข้อมูลเท่าที่พอจะหาได้โดยไม่คำนึงว่าจะมาจากช่องทางใด เพราะผู้วินิจฉัยสั่งการเหล่านี้ มีแนวโน้มที่จะวางใจเจ้าหน้าที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แม้ว่าเจ้าหน้าที่เหล่านั้น จะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกันอย่างเป็นทางการ ในภาวะวิกฤตก็ตาม

- หน่วยงานย่อยที่มีความขัดแย้งอย่างรุนแรงมีแนวโน้มที่จะใช้ช่องทางที่เป็นทางการเท่านั้น ซึ่งหน่วยงานที่มีความสัมพันธ์ที่ดีจะใช้ช่องทางที่เป็นทางการรองลงไป ดังนั้น จะเกิดความเป็นปฏิปักษ์กันอย่างรุนแรง ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการติดต่อสื่อสาร ที่อาจจะปฏิเสธการแลกเปลี่ยนเหตุผลหรือรายละเอียดที่จำเป็นได้

- หากสมาชิกขององค์กรมีความสัมพันธ์ที่มั่นคงระหว่างกันและกัน หรือระหว่างบุคคล/องค์กรภายนอกแล้ว เครื่องข่ายการติดต่อสื่อสารที่เป็นทางการรองลงไปจะมีประสิทธิภาพมากกว่า

การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลภายในองค์กร

การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล เป็นองค์ประกอบหนึ่งในองค์กร ซึ่งการจะติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลภายในองค์กรด้วยกัน และเกิดขึ้นระหว่างบุคคลภายนอก ดังนั้น เพื่อให้สมาชิกขององค์กรได้แสดงความคิดเห็นที่มีต่อองค์กร จึงเกิดหลักการทั่วไปคือ

- ช่องทางระหว่างบุคคล มักใช้ในลักษณะการรายงานมากกว่าคำสั่ง
- เนื่องจากผู้ส่งข่าวสารระหว่างบุคคลจะอยู่ในฐานะสมาชิกธรรมดามากกว่า เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจอย่างเป็นทางการ จึงไม่ต้องแบกภาระความรับผิดชอบเท่าที่ควร ในประเด็นนี้ ข่าวสารระหว่างบุคคลจึงแตกต่างจากข่าวสารที่เป็นทางการในระดับรองลงไป ซึ่งจะนำส่งข่าวสารโดยบุคคลที่ปฏิบัติการในฐานะเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ แต่คล้ายกันในลักษณะที่ไม่ต้องมีการบันทึกไว้
- เครื่องข่ายระหว่างบุคคล สามารถส่งข่าวสารด้วยความเร็วสูงกว่าเครื่องข่ายที่เป็นทางการสูง เพราะไม่ต้องการการตรวจสอบ ซึ่งจะทำให้การเผยแพร่ข่าวสารเป็นไปด้วยความล่าช้า

นอกจากนี้แล้ว ในหลายกรณีของการติดต่อสื่อสารที่เป็นทางการระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ นั้นมีความบกพร่องด้วยสาเหตุหลายประการ คือ

- ระยะเวลาที่ข่าวสารที่เป็นทางการจะส่งผ่านจากเจ้าหน้าที่ระดับต่ำจากหน่วยงานหนึ่งไปยังเจ้าหน้าที่ระดับเดียวกันในอีกหน่วยงานหนึ่งจะต้องใช้เวลายาวนาน

- ข่าวสารที่เป็นทางการจะต้องมีการบันทึกไว้ ทั้งที่เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องอาจจะต้องการอภิปรายเรื่องราวต่าง ๆ อย่างไม่เป็นทางการเสียขั้นหนึ่งก่อน ซึ่งการอภิปรายปัญหาในลักษณะนี้เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการบริหารองค์การ แต่กลับไม่ได้นำมาอ้างอิง

- เจ้าหน้าที่ในระดับต่ำอาจจะไม่ต้องการแสดงความคิดเห็นต่อผู้บังคับบัญชาในช่วงเวลาโดยตรงในระยะเวลาที่กำหนดให้ เนื่องจากมีความรู้สึกกดดัน จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดช่องว่างทางการสื่อสารอื่น เพื่อให้สามารถนำข้อมูลข่าวสารมาใช้ประโยชน์ก่อนจะมีการตัดสินใจครั้งสำคัญ

ดังนั้น การติดต่อสื่อสารที่เป็นทางการในระดับที่ไม่เข้มงวดมากนักจึงเข้ามามีบทบาทต่อความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงาน อย่างไรก็ตามเจ้าหน้าที่ในแต่ละองค์กรมักจะไม่ค่อยมีความคุ้นเคยกับเครือข่ายการติดต่อสื่อสารที่ไม่เป็นทางการ จึงกลายเป็นเรื่องลำบากในการที่เจ้าหน้าที่หรือบุคลากรในหน่วยงานเดียวกันต่างหน่วยงานจะติดต่อสารด้วยช่องทางที่ไม่เป็นทางการในทันที แต่ความยากลำบากดังกล่าวอาจถูกกำจัดให้หมดไป หากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานสามารถสร้างความสัมพันธ์ส่วนตัวหรือใช้ความพยายามติดต่อสื่อสาร โดยรูปแบบที่ไม่เป็นทางการกับเจ้าหน้าที่อื่นที่มีแนวโน้มที่จะเข้าถึงได้ง่าย

อุปสรรคในการติดต่อสื่อสารระหว่างหน่วยงานจะแก้ไขได้ไม่ถนัดนัก หากหน่วยงานมีความขัดแย้งกันอย่างรุนแรง ทำให้เครือข่ายการติดต่อสื่อสารที่ไม่เป็นทางการจะถูกปิดตายสำหรับสมาชิกขององค์การ โดยคำสั่งของผู้มีอำนาจบังคับบัญชา ความรู้สึกที่รวมกันจะเป็นศัตรูจะเกิดขึ้นในทุกระดับ ผลที่ตามมาคือต่างฝ่ายต่างพยายามใช้กลยุทธ์ที่จะปกปิดกิจกรรมและความคิดของบุคคลในองค์การเอาไว้ให้เป็นความลับ ดังนั้นการจะกล่าวถึงการดำเนินงานของอีกฝ่ายหนึ่งโดยอีกฝ่ายหนึ่งก็จะไม่ได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง และในบางครั้งก็เพิ่มสิ่งที่เป็นอคติเข้าไปด้วย

การรวมตัวของสื่อมวลชนเกษตรเพื่อพัฒนาการเกษตรของประเทศไทยจำเป็นต้องมีการนำการประสานงานและการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก หน่วยงานภายนอก และประชาชนทั่วไปมาใช้ ดังนั้น การนำความคิดเกี่ยวกับการสื่อสารมาใช้เป็นกรอบวิจัยเครือข่ายการสื่อสารของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย จะทำให้ทราบถึงรูปแบบของการสื่อสารของชมรมฯ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดปัญหาการนำวิจัยที่ 1 ไว้ดังนี้

ปัญหาการนำวิจัยที่ 1 “ลักษณะเครือข่ายของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยเป็นอย่างไร และมีการสื่อสารกันอย่างไรในเครือข่าย”

แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่ม

Dweight Sanderson (อ้างใน พัฒน์ บุญรัตนพันธุ์, 2517 : 147) ได้ให้คำนิยามของกลุ่มไว้ว่า กลุ่มคือ “บุคคลรวมกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป โดยมีแบบแผนของการปฏิบัติต่อกันในทางจิตวิทยา และเป็นที่ยอมรับกันในสมาชิกของกลุ่มเอง และรวมทั้งกลุ่มอื่น ๆ ด้วย ทั้งนี้ก็เนื่องจากกลุ่มมีแบบอย่างของพฤติกรรมร่วม โดยเฉพาะ”

ส่วนกลุ่มในงานพัฒนาชุมชน พัฒน์ บุญยรัตนพันธุ์ อธิบายว่า หมายถึง มวลชนที่คิดได้รวมกัน ได้ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป และมารวมกันเพื่อดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อรวมกันแล้วในที่สุดก็จะสามารถเกิดพลังขึ้น ถ้ามีการจัดตั้งและวิธีการดำเนินงานที่แน่นแฟ้นเคลื่อนไหวไปในทิศทางที่วางไว้ ประชาชนเกิดความเชื่อถือ ศรัทธาที่จะเข้าร่วมมือให้ความสนับสนุนมากยิ่งขึ้น เมื่อประชาชนสนับสนุนมากขึ้น กลุ่มก็เคลื่อนไหวมากขึ้น ทำให้กลุ่มนั้นขยายผลได้กว้างขวาง เมื่อกลุ่มขยายผลได้กว้างขึ้น พลังกลุ่มและขีดความสามารถของกลุ่มจะสูงขึ้น กลุ่มอื่น ๆ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติในชุมชนก็จะเข้ามารวมหรือสนิทเข้าด้วยกัน ทำนองเดียวกัน แม่เหล็กซึ่งเมื่ออุณหภูมิของแม่เหล็กวิ่งไปทิศเดียวกันก็จะเกิดเป็นพลังแม่เหล็กดูดเหล็กต่าง ๆ ได้และอุณหภูมิของแม่เหล็กจะทำให้เหล็กที่ถูกกลาย เป็นแม่เหล็กไปด้วย นี่แสดงให้เห็นว่ากลุ่มที่แข็งแกร่งจะช่วยกลุ่มที่อ่อนแอ การมารวมกันไม่เพียงแต่ มารวมกันเฉย ๆ แต่มุ่งให้ต่างคนต่างได้รับความพอใจ ต่างมีความเข้าใจแจ่มกระจ่างใน วัตถุประสงค์ของการมารวมกัน มุ่งบรรลุถึงจุดประสงค์นั้น มีความปรารถนาร่วมกันในอันที่จะ แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนให้หมดสิ้นไป โดยคำนึงถึงขีดความสามารถของตนเป็นหลัก

หากพิจารณาถึงองค์ประกอบของกลุ่มตามความหมายข้างต้น กลุ่มจะประกอบด้วย

1. คนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ไม่จำกัดในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา และเพศ มารวมกันหรือมาปรึกษาหารือกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อที่จะแก้ไขหรือจัดข้อขัดข้องในเรื่องนั้น ๆ หรือปัญหา นั้น ๆ ให้หมดไป หรือให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของตนเองที่มีจุดมุ่งหมายเอาไว้
2. ความสนใจร่วม ความสนใจร่วมกันนี้มักจะแสดงออกได้ชัดจากวัตถุประสงค์ของกลุ่ม กลุ่มทุกกลุ่มที่ตั้งขึ้นมาจะต้องมีวัตถุประสงค์ ซึ่งเป็นเป้าหมายที่สมาชิกทุกคนต้องการจะให้บรรลุ ความสนใจร่วมกันนี้จะเป็แรงดึงดูดให้สมาชิกรวมกลุ่มกัน เพื่อได้รับผลประโยชน์จากความสนใจ นั้น ๆ
3. การปฏิบัติต่อกัน องค์ประกอบที่สำคัญที่สุด คือ สมาชิกภายในกลุ่มนั้นจะต้องมีความ สัมพันธ์เป็นพิเศษ และมีปฏิริยาโต้ตอบซึ่งกันและกันมากกว่าที่จะมีต่อบุคคลภายนอกกลุ่ม ใน กลุ่มสมาชิกจะมีความรู้สึกรับรู้ต่อสมาชิกอื่น ๆ ที่รวมอยู่ในที่เดียวกัน และให้ความสำคัญต่อสมาชิก นั้น ๆ ตามบทบาทและฐานะ

จิตติ มงคลชัยอรัญญา (ม.ป.ป. : 1) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับ “กลุ่ม” ว่าเป็นการร่วมพลัง ของคนจำนวนหนึ่งเพื่อแก้ไขปัญหาที่ประสบอยู่ หรือร่วมกันกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (หรือหลายสิ่ง) เพื่อให้ได้รับประโยชน์ตามที่ตน (และกลุ่มของตน) ปรารถนา การรวมพลังนี้ อาจมองได้ 2 นัย คือ 1) รวมพลังเพื่อต่อรองเรียกร้อง ขอรับความช่วยเหลือจากภายนอก และ 2) รวมพลังเพื่อต่อรอง ดำเนินการด้วยตนเองให้มากที่สุด เพื่อแก้ไขปัญหาของตน

นอกจากนี้ จิตติ ยังได้กล่าวถึงองค์ประกอบของกลุ่มว่าจะต้องประกอบไปด้วย

1. สมาชิก ซึ่งมีขนาดเท่าใดก็ได้ แล้วแต่ความจำเป็นในการรวมพลังเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ สิ่งสำคัญที่พึงมีในสมาชิกก็คือ คุณสมบัติบางอย่างที่มีความคล้ายคลึงกัน ความไวเนื้อเชื่อใจกัน ความเชื่อมั่นหรือความมั่นใจในตนเองและกลุ่ม และความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

2. คณะผู้แทน ที่มีความรู้ความสามารถบางประการที่เหนือกว่าสมาชิก ซึ่งสมาชิกจะต้องไตร่ตรอง พิจารณาและเสนอ หรือเลือกผู้แทนของตนเข้าไปทำหน้าที่บางอย่างแทนตนเอง ซึ่งตนเองนั้นไม่สามารถกระทำได้

3. คณะจัดการ เป็นคณะที่จะดำเนินการที่จะให้ปัญญา หรือความต้องการของกลุ่มได้รับการดำเนินการแก้ไข ซึ่งในกลุ่มที่มีขนาดเล็ก บุคคลที่จะทำหน้าที่เป็นคณะจัดการอาจจะเป็นผู้แทนบางคนหรือบางครั้งอาจเป็นสมาชิกบางคนก็ได้ ที่จะมาทำหน้าที่นี้

Rosenfeld (1973 อ้างถึงใน บุบล เบ็ญจรงค์กิจ, 2534) ได้กล่าวถึงเหตุผลที่ทำให้คนมารวมกลุ่มกัน โดยสรุปจากทฤษฎีพื้นฐานในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของ Shutz ซึ่งกล่าวว่า ความต้องการของบุคคลแต่ละคนมีอยู่ 3 ประการคือ

1. ต้องการมีสังกัดหรือเป็นเจ้าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
2. ต้องการมีอำนาจและการควบคุม
3. ต้องการความรักทั้งในแง่รักคนอื่นและให้คนอื่นรัก

Rosenfeld เห็นว่า ความต้องการดังกล่าวนี้ เป็นเหตุผลที่ช่วยอธิบายว่าเหตุใดมนุษย์จึงรวมตัวกันเป็นกลุ่มย่อยหรือมีแนวโน้มที่จะรวมกันเป็นกลุ่มอยู่ การสื่อสารระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม การสร้างความผูกพันสามัคคี การช่วยกันแก้ปัญหาและตัดสินใจการโต้ตอบกัน ฯลฯ เหล่านี้ จะทำให้กลุ่มสามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกแต่ละคนได้

Marwin Shaw (อ้างใน มานิตา คอยระงับ, 2543 : 19-20) ได้เน้นสาเหตุที่คนเข้าร่วมกลุ่มนั้นมียุ่ด้วยกัน 5 ประการสำคัญคือ

1. ความน่าสนใจอันเกิดจากความสัมพันธ์ส่วนตัว (Interpersonal Attraction) Shaw ได้เน้นถึงกลุ่มคนที่รวมกันว่ามีส่วนสร้างความใกล้ชิดสนิทสนมกัน การติดต่อกันบ่อย ๆ จนกระทั่งเกิดผลแห่งการ มีปฏิกริยาร่วมกันในการปฏิบัติแก่กัน เกิดความรักความชอบกันเป็นการส่วนตัว อันอาจเกิดจากความเหมือนกันในทัศนคติ รูปร่าง ความสามารถ ฯลฯ การมีลักษณะท่าทาง และบุคลิกที่น่าศรัทธาก็เป็นได้

2. กิจกรรมของกลุ่ม (Group Activities) การที่คนเราเข้าร่วมกลุ่ม กิจกรรมของกลุ่มมีความสำคัญไม่น้อย กิจกรรมของสมาชิกกลุ่ม หรือผู้ไปร่วมกลุ่มกับกิจกรรมที่กลุ่มจัดนั้นสอดคล้องพ้องกับความสนใจของผู้เข้าร่วม ความสนใจในกิจกรรมในที่นี้มิจำเป็นว่าผู้เข้าร่วมกลุ่มจะต้องมีความสามารถ แต่เขามีความสนใจในกิจกรรมนั้น

3. เป้าหมายของกลุ่ม (Group Goal) การมีเป้าหมายของกลุ่มที่สนใจ หรือเป้าหมายเดียวกันในคนอาชีพเดียวกัน มีความสนใจเหมือนกัน แม้ต่างอาชีพกันแต่หากมีงานอดิเรกที่มีเป้าหมายตรงกันก็คบกันได้และรวมกลุ่มกันได้ ซึ่งเห็นอยู่เสมอ ๆ เพราะฉะนั้นจึงพอสรุปได้ว่า เป้าหมายของกลุ่มที่ทำให้คนรวมกัน หรือเข้ากลุ่มกันก็เพราะเขามีความรับผิดชอบในเป้าหมายของกลุ่มที่วางไว้เหมือนกันนั่นเอง

4. ความเป็นสมาชิกของกลุ่ม (Group Membership) ในการเป็นสมาชิกของกลุ่มใดก็ตาม สมาชิกย่อมได้รับรางวัลอยู่ด้วยเสมอ อย่างน้อยก็คือความใกล้ชิดสนิทสนมกัน เป็นพี่น้องกัน มีการเคารพอย่างไม่เคยคิดมาก่อน ความสบายใจ ชื่อเสียง (Prestige) จะติดตามมา มีการยอมรับกันในกลุ่ม สิทธิในกลุ่ม ฯลฯ ในการจงใจการเป็นสมาชิกของกลุ่มให้แน่นแฟ้น Gewirts และ Bear เน้นว่า “การตัดสินใจบางประการของสมาชิกเมื่อกระทำผิดกติกาจะเป็นการส่งเสริมให้คนระวังและกระตือรือร้นในการอยู่รวมกลุ่มได้อย่างดี”

5. การเอาความเป็นสมาชิกกลุ่มเป็นเครื่องมือหาประโยชน์ (Instrumental Effects of Group Membership) จากการศึกษาเรื่องกลุ่ม ได้ค้นพบว่า สมาชิกบางคนเข้าร่วมกลุ่มเพื่อหวังประโยชน์บางประการ มิใช่เป็นเป้าหมายของการรวม การเข้าสมาคมที่มีชื่อเสียงเพราะได้มีโอกาสสนิทสนมกับผู้ใหญ่ อันจะเป็นประโยชน์แก่หน้าที่การงาน หรือภารกิจที่ประกอบอยู่ เพราะคนที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันก็อยากที่จะให้กลุ่มบรรลุถึงเป้าหมายเหมือนกันทุก ๆ คน แต่หากเป้าหมายส่วนตัวของคนในกลุ่มยังไม่บรรลุ การเห็นอกเห็นใจกันก็จะเกิดขึ้น การช่วยเหลือส่วนตัวมักจะเกิดขึ้น

วิไลรงค์ ฤกษ์ฤทธิ (อ้างใน ประทุม ฤกษ์กลาง, 2534 : 72) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องกลุ่มในสังคมไทย และสรุปว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดกลุ่มได้แก่

1. ปัจจัยด้านสังคม เช่น ความต้องการเข้าสังคม ต้องการเพื่อน ต้องการพึ่งพาอาศัย และช่วยกันทำงานเป็นกลุ่ม
2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ คือ มีกิจกรรมด้านเศรษฐกิจสอดคล้อง คล้ายคลึงกันเช่น การมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ
3. ปัจจัยด้านเทคโนโลยี เทคโนโลยีสมัยใหม่ย่อมจะมีผลในการติดต่อสัมพันธ์ทางสังคม และส่งผลต่อการดำรงชีวิต เช่น เทคโนโลยีด้านการสื่อสาร การคมนาคม จะช่วยให้การติดต่อระหว่างกลุ่มสะดวกขึ้น และช่วยในการให้ข้อมูลข่าวสารเร็วขึ้น
4. ปัจจัยด้านชีวภาพและจิตวิทยา เช่น การต้องการเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ ต้องการการยอมรับในความสามารถ และอื่น ๆ

จากการศึกษาวิจัยของ บุญเกิด มาอ่อง (2537) ที่ได้ทำการศึกษา “การรวมกลุ่มกันและการทำกิจกรรมของผู้ฟังวิทยุ จส. 100” พบว่า เหตุผลของการเข้าร่วมกิจกรรมเหล่านี้ เพื่อทำประโยชน์ให้กับสังคมตามแนวทาง “ด้วยใจเพื่อสังคม” ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของ จส. 100 นอกจากนั้นแล้วยังพบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมนั้นยังแฝงไปด้วยผลประโยชน์ส่วนตัว

ประเภทของกลุ่ม

แนวคิดเกี่ยวกับการจำแนกกลุ่มออกเป็นประเภทต่าง ๆ นั้นสามารถแยกแยะได้มากมายตามแต่จะใช้กฎเกณฑ์เป็นหลักในการแบ่ง

Feldman และ Arnold (1983 อ้างถึงใน ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ : 2534) ได้แบ่งประเภทของกลุ่มออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1. แบ่งตามกิจกรรม

- กลุ่มการทำงาน (Work Groups) คือ กลุ่มที่รวมตัวกันเพื่อทำงานร่วมกันเพื่อความสำเร็จของงาน

- กลุ่มสังคม (Social Groups) คือ กลุ่มที่รวมตัวกันเพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมในหมู่สมาชิก เช่น กลุ่มฟุตบอล

2. แบ่งตามการเกิดกลุ่ม

- กลุ่มทางการ (Formal Groups) คือ กลุ่มที่สร้างขึ้นเพื่อปฏิบัติงานเฉพาะ เช่นกลุ่มผู้บริหารระดับสูง กลุ่มทางการที่เกิดบ่อย คือ กลุ่มสั่งการ (Command Group) กลุ่มงานชั่วคราว (Temporary Task Group)

- กลุ่มไม่เป็นทางการ (Informal Groups) เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ สมาชิกกลุ่มรวมตัวกันอย่างสมัครใจและเปลี่ยนแปลงได้

Dalton (1983 อ้างถึงใน ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ, 2534) ได้ศึกษาการทำงานแบบไม่เป็นทางการและแยกประเภทออกเป็น 3 ประเภทคือ

- Horizontal Cliques ประกอบด้วยคนที่มีตำแหน่งเหมือนกันในลักษณะงานเดียวกัน
- Vertical Cliques ประกอบด้วยคนที่มีตำแหน่งงานสูงต่ำ ในแผนกหรือฝ่ายเดียวกัน
- Random Cliques ประกอบด้วยคนจากแผนกต่าง ๆ และระดับตำแหน่งแตกต่างกันซึ่งกลุ่มนี้จะประกอบด้วยคนที่มีควมสนใจร่วมกันในการกระทำอันใดอันหนึ่ง

กลุ่มที่จัดตั้งอย่างเป็นทางการ โดยทั่วไปมักถูกกำหนดไว้ตั้งแต่แรกเริ่มตั้งองค์การเป็นกลุ่มที่มีการกำหนดตัวสมาชิกของกลุ่มอย่างแน่นอน มีประกาศจัดตั้งวัตถุประสงค์ ภารกิจ อำนาจหน้าที่ที่ถูกกำหนดไว้อย่างรัดกุม กลุ่มเหล่านี้เกิดจากความต้องการขององค์การ สมาชิกในกลุ่มถูกมอบหมายให้เข้ามาอยู่ในกลุ่ม โดยไม่คำนึงถึงความต้องการเฉพาะบุคคล

กลุ่มที่รวมกันอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน เช่น การรวมกลุ่มกันเพื่อมุ่งหมายให้เกิดความคล่องตัวในการทำงานของบุคลากรหลาย ๆ ฝ่ายและกลุ่มที่ไม่เกี่ยวข้องกับการทำงาน ซึ่งเป็นกรรวมตัวกันตามความต้องการความสนใจของแต่ละบุคคล

เมื่อนุชย์มารวมตัวกันเป็นกลุ่มแล้ว มีการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันของบุคคลภายในกลุ่ม ก็จะเกิดการเรียนรู้ทำให้กลุ่มมีการเปลี่ยนแปลง ปรับตัวและปรับความสัมพันธ์ต่อกันในลักษณะที่ต่อเนื่อง โดยลักษณะดังกล่าวถือได้ว่าเป็นธรรมชาติของกลุ่มที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งระยะในการพัฒนาของกลุ่มนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ระยะ ดังนี้ (วินิจ เกตุขำ : 2522)

1. ระยะก่อตั้ง (Forming stage)

เป็นระยะที่คนเพิ่งมาพบกันหรือเพิ่งมารวมกัน แต่ละคนต่างก็มีความรู้สึกว่าตนเองเป็นศูนย์กลางหรือเป็นคนสำคัญ สภาพของกลุ่มยังรวมกันไม่ติดยังไม่มีความเห็นหรือผู้นำเกิดขึ้น ทุกคนยังสับสนท่าที แต่คาดว่าคนจะเป็นหัวหน้าหรือผู้นำได้จะต้องเก่งกว่าตนเอง ทุกคนพยายามที่จะแสดงให้คนอื่นรักและยอมรับ บางทีอาจเรียกว่า ระยะที่มีการแข่งขันและศูนย์กลางอยู่ที่ตนเอง (Individually center or competitive Phase)

2. ระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ (Storming Stage)

เป็นระยะที่แต่ละคนยังไม่ยอมตกลงกันได้ คอยจับผิดและคอยโต้แย้งเถียงกัน ความรู้สึกของสมาชิกจะเกิดความคับข้องใจหรือขัดแย้ง เพราะไม่รู้ว่ากลุ่มจะเอาอย่างไรดี ถ้ายังไม่มีผู้นำต่างก็พยายามจะเป็นผู้นำ ถ้าได้ผู้นำหรือมีผู้นำแล้วก็มักจะตำหนิเป็นปฏิบัติ และคอยจับผิดผู้นำ ซึ่งงานจะไม่สำเร็จลงได้เลย จะต้องใช้เวลามารวมกลุ่มกันต่ออีก บางทีอาจเรียกระยะแห่งความขัดแย้งหรือความคับข้องใจ (Conflict and Frustration Phase)

3. ระยะยินยอม (Norming Stage)

เป็นระยะที่สมาชิกเริ่มแก้ไขข้อบกพร่องในทางลบของตนเอง เพราะได้เรียนรู้อะไรจากกลุ่มมากขึ้น เช่น คนพูดมากก็พูดน้อยลง ใช้อารมณ์มากก็ลดลง ยินยอมรับผิดชอบและหาทางแก้ไขอาจจะเป็นเพราะได้ข้อคิดจากสมาชิกหลาย ๆ คน จำนนด้วยเหตุผล ได้แนวคิด หรือบรรทัดฐานที่เป็นกลาง ๆ ของกลุ่มมากขึ้น ซึ่งเสมือนค้นพบปทัสฐาน (Norm) ของกลุ่มขึ้นแล้ว ทุกคนพยายามปฏิบัติตามมากขึ้น บางทีอาจเรียกว่า ระยะที่กลุ่มมีความสามัคคีกลมเกลียว (Group harmony Phase)

4. ระยะปฏิบัติการ (Performing Stage)

เป็นระยะที่สมาชิกร่วมมือประสานงานกันเป็นอย่างดี สามารถดำเนินการไปตามเป้าหมายของกลุ่ม มีผลงานของกลุ่มออกมา สมาชิกจะยึดพลังของกลุ่มเป้าหมายของกลุ่มเป็นสำคัญ อดทนต่อการขัดแย้งมากขึ้น ซึ่งช่วยให้พัฒนาตนเองไปด้วยบางที่เรียกว่า ระยะที่มีผลงานและยึดกลุ่มเป็นศูนย์กลาง (Group – Centered, Productive Phase)

แนวความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการเสริมสร้างและพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่ม

พัตน์ บุญรัตนพันธุ์ (2517 : 150-160) ได้สรุปแนวคิดเป็นหลักการพื้นฐานของการเสริมสร้างกลุ่มและเครือข่าย เรียกว่า “หลักการรวมกลุ่ม 3 ชั้น 3 ตอน” ดังนี้

ขั้นที่ 1 ว่าด้วยการจัดตั้งกลุ่ม

การจัดตั้งกลุ่ม เป็นขั้นตอนสำคัญยิ่ง เพราะหากได้ดำเนินการจัดตั้งให้ถูกวิธีทุกขั้นตอน ตั้งแต่เริ่มแรกก็จะทำให้กลุ่มหรือเครือข่ายมีคุณค่า และเจริญก้าวหน้าไปสู่ขั้นตอนอื่น ๆ ได้ง่าย ซึ่งในการจัดตั้งกลุ่มและเครือข่ายนั้นควรยึดหลักการ 8 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ว่าด้วยการค้นหาผู้นำ หรือหน่วยนำ

ตอนที่ 2 ว่าด้วยการหาความต้องการของแต่ละบุคคล ก่อนที่จะนำมากำหนดความต้องการร่วมของกลุ่มและเครือข่าย

ตอนที่ 3 ว่าด้วยความสมัครใจในการเข้าร่วมกลุ่มและเครือข่าย รวมถึงการสร้าง ความซื่อสัตย์ และความจงรักภักดี

ตอนที่ 4 ว่าด้วยสิ่งแวดล้อมที่คล้ายคลึงกัน มีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน ทำให้สามารถร่วมกันทำงานได้ง่าย และเกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ตอนที่ 5 ว่าด้วยการมีวัยใกล้เคียงกัน ทำให้มีความคิดอ่าน ความสนใจ ความต้องการและความสามารถในการงานใกล้เคียงกัน เข้าใจกันในการทำงานหรือร่วมกิจกรรม

ตอนที่ 6 ว่าด้วยเพศเดียวกัน โดยกิจกรรมบางอย่างจำเป็นต้องแบ่งแยกเพศจึงเหมาะสม ในขณะที่บางกิจกรรมต้องร่วมกันดำเนินกิจกรรมทั้งชายและหญิง

ตอนที่ 7 ว่าด้วยการมีความสัมพันธ์ต่อกันที่ไม่ขัดแย้ง การที่สมาชิกกลุ่มและเครือข่ายจะมีความสามัคคีกลมเกลียว ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ จนทำให้กิจกรรมบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ จะต้องมีการมีกลไก หรือกฎระเบียบที่สามารถระงับข้อพิพาทระหว่างสมาชิกด้วยตนเองได้

ตอนที่ 8 ว่าด้วยสถานการณ์ที่บีบตัว หมายถึง สถานการณ์ที่จะทำให้คนมารวมตัวอยู่ด้วยกัน เพื่อความอยู่รอดหรือรักษาผลประโยชน์ ซึ่งตรงกับความต้องการของกลุ่มหรือสมาชิกเครือข่ายที่จะมารวมตัวกัน

ขั้นที่ 2 ว่าด้วยความเคลื่อนไหวของกลุ่ม

หลังจากที่ได้ดำเนินการจัดตั้งกลุ่มอย่างถูกวิธีในขั้นที่ 1 แล้ว จะต้องส่งเสริมให้สมาชิกในเครือข่ายเกิด “ความเคลื่อนไหว” เพราะการเคลื่อนไหวของสมาชิกเครือข่ายเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการช่วยผลักดันให้กลุ่มเกิดพลังการต่อสู้ ในลักษณะต่าง ๆ และพลังการต่อรองในโอกาสต่อไป

การดำเนินงานเพื่อให้กลุ่มมีการเคลื่อนไหว จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ก่อตั้งต้องใช้ความอดทนในการทำความเข้าใจต่อสมาชิกทุกคนของกลุ่ม เพื่อให้เกิดความตระหนักและซาบซึ้งในบทบาทและหน้าที่ของตนเอง อันจะทำให้ทุกคนได้ร่วมผนึกกำลังอย่างมีระเบียบแบบแผน ผลที่ได้ก็คือ พลังในการต่อสู้ และพลังในการต่อรองในโอกาสต่อไป ซึ่งในขั้นที่ 2 นี้ มีหลักเกณฑ์ที่สำคัญคือ

ตอนที่ 1 ว่าด้วยการส่งเสริมให้มีการประชุม พบปะ หรือสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อแลกเปลี่ยนทัศนคติซึ่งกันและกัน โดยมีเป้าหมายในการสร้างความสัมพันธ์ในกลุ่มสมาชิกให้แน่นแฟ้นขึ้น และยังเป็น การหาแนวทางที่เหมาะสมในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

ตอนที่ 2 ว่าด้วยการส่งเสริมแนวคิด ขระระดับจิตใจของกลุ่มสมาชิก

ตอนที่ 3 ว่าด้วยการส่งเสริมให้มีระเบียบวินัย อันได้แก่ การมีกฎเกณฑ์ข้อบังคับในการรวมกลุ่ม และมีระเบียบวินัยในการปฏิบัติต่อกัน

ตอนที่ 4 ว่าด้วยการส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างบุคคล เพื่อรักษาไว้ซึ่งความแน่นแฟ้นกลมเกลียว สามารถที่จะใช้กระบวนการสันติวิธีในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

ตอนที่ 5 ว่าด้วยการส่งเสริมกิจกรรม เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มได้เคลื่อนไหว และเป็นการฝึกการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง

ตอนที่ 6 ว่าด้วยการส่งเสริมด้านวิชาการ โดยเครือข่ายหรือกลุ่มต้องมีการสร้างเสริมแนวคิดที่เป็นวิชาการ หรือความรู้ใหม่ ๆ ที่จำเป็น และเกิดประโยชน์โดยตรงต่อสมาชิกเครือข่าย

ตอนที่ 7 ว่าด้วยการส่งเสริมผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งจะเป็นสิ่งที่สำคัญในการที่จะทำให้เครือข่ายสามารถดำรงอยู่ได้ โดยการจัดสรรผลประโยชน์ต้องเที่ยงธรรม เสมอภาค หากขาดประโยชน์ร่วมกัน หรือขัดประโยชน์ระหว่างสมาชิกแล้ว กลุ่มก็จะแตกความสามัคคี และสลายตัวไปในที่สุด

ตอนที่ 8 ว่าด้วยการส่งเสริมและดำรงไว้ซึ่งสถานภาพผูกพัน โดยต้องพยายามส่งเสริมให้สมาชิกมีความผูกพัน พร้อมไปกับการส่งเสริมให้รู้จักบทบาทหน้าที่ซึ่งจะต้องมีต่อกันและกัน และรู้จักการรับผิดชอบร่วมกัน

ขั้นที่ 3 ว่าด้วยการเจริญเติบโตของกลุ่ม

ประกอบด้วย 8 ขั้นตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ว่าด้วยสหสัมพันธ์รวมกลุ่ม ซึ่งเป็นการทำให้กลุ่มเล็ก ๆ ที่เกิดขึ้นมาในระบบสังคมสามารถเข้ามารวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อน หรือเครือข่ายเดียวกันได้

ตอนที่ 2 ว่าด้วยการสร้างหน่วยนำร่วม โดยการนำเอาตัวแทนหรือผู้นำของแต่ละกลุ่มมารวมตัวกันเป็น “หน่วยนำร่วม” เพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มเล็ก ประสานงาน และประสานผลประโยชน์ระหว่างกลุ่ม

ตอนที่ 3 ว่าด้วยการสร้างผลประโยชน์ร่วม เพื่อช่วยให้กลุ่มสามารถเคลื่อนไหวไปในทิศทางเดียวกัน เกาะติดกัน เพราะเกิดผลประโยชน์ในกิจกรรมที่ร่วมกัน โดยแต่ละกลุ่มต่างร่วมมีส่วนได้ส่วนเสียในกิจกรรมที่ดำเนินการ

ตอนที่ 4 ว่าด้วยการสร้างกิจกรรมพึ่งพา เป็นวิธีการที่กลุ่มต้องอาศัยซึ่งกันและกัน โดยมี “หน่วยนำร่วม” เป็นตัวกลางในการช่วยให้กิจกรรมของกลุ่มต่าง ๆ มีความเกี่ยวพันกัน พึ่งพากัน แล้วจึงสร้างผลประโยชน์ที่สูงขึ้นไป

ตอนที่ 5 ว่าด้วยการเพิ่มพูนความสามารถทางวิชาการ โดยอาศัยแลกเปลี่ยนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ ตลอดจนความต้องการของกลุ่มที่มีต่อกัน ซึ่งจะช่วยให้กลุ่มพัฒนาความสามารถที่มีความโดดเด่นจำเพาะ หรือความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านขึ้นมา และยังมีกรปรับเปลี่ยนรูปแบบกิจกรรมให้มีความทันสมัย เหมาะสมกับความต้องการของสมาชิกในแต่ละช่วงเวลา

ตอนที่ 6 ว่าด้วยการสร้างพลังร่วมในการดำเนินกิจกรรมระหว่างสมาชิกเครือข่าย โดยจะต้องมีการส่งเสริมให้สมาชิกหรือกลุ่มเครือข่ายย่อยร่วมทุน ร่วมวิชาการ ร่วมจัดกลุ่ม ร่วมกำลังคน ร่วมกำลังวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งถ้ามีการรวมตัวกันมากเท่าใด พลังมหาศาลก็จะเกิดขึ้นมากเท่านั้น

ตอนที่ 7 ว่าด้วยการลดความสิ้นเปลืองร่วม ได้แก่ การลดความสิ้นเปลืองของแรงงาน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งด้านการบริหารจัดการด้วย

ตอนที่ 8 ว่าด้วยการสร้างพลังต่อรอง หมายถึง อำนาจของกลุ่มในการรักษาผลประโยชน์ของสมาชิกเครือข่าย และสามารถดำรงเครือข่ายเอาไว้ได้ พลังต่อรองเป็นพลังในการต่อสู้ของสมาชิกกลุ่มหรือสมาชิกในเครือข่ายซึ่งเกิดจากการรวมกลุ่มกันอย่างมีระบบและระเบียบแบบแผน ซึ่งนับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนา

อย่างไรก็ตาม การที่เครือข่ายจะสามารถก่อตัวขึ้นมา รักษาความเป็นกลุ่มก้อน พัฒนาตนเองและสร้างพลังในการต่อรองได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการที่สำคัญ 5 กระบวนการ คือ

- 1) การปลุกจิตสำนึก (Conscientization)
- 2) การรวมพลัง (Organization)
- 3) การส่งเสริมความรู้ด้านเทคโนโลยี (Technology)
- 4) การบริหารจัดการ (Management)
- 5) กระบวนการสนับสนุน (Support)

โดยทั้ง 5 กระบวนการนี้จะต้องมีการพิจารณาและวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของทั้งผู้นำและสมาชิกให้แน่ชัดว่า

- 1) ใครเชื่อมโยงกับใคร
- 2) อะไรคือเนื้อหาสาระที่ทำให้เกิดการเชื่อมโยง
- 3) แบบแผน (Pattern) ของความเชื่อมโยงเป็นอย่างไร
- 4) ความสัมพันธ์ระหว่างแบบแผนเครือข่ายกับพฤติกรรมสมาชิกเป็นไปในรูปแบบใด
- 5) ความสัมพันธ์ระหว่างแบบแผนพฤติกรรมองค์การกับปัจจัยอื่น ๆ ทางสังคมมีหรือไม่ ด้วยเหตุผลประการใด

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มนี้ ผู้วิจัยจะใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการวิเคราะห์ถึงเหตุผลที่ทำให้คนรวมกลุ่ม โดยพิจารณาว่า ปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้เกิดการก่อตัวและรวมกลุ่มขึ้นมา ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดปัญหานำการวิจัยที่ 2 ไว้ดังนี้

ปัญหานำการวิจัยที่ 2 “ปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลให้เกิดการก่อตัวและขยายตัวของเครือข่ายชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย”

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ความหมายของคำว่า “การมีส่วนร่วม” นั้น นักวิชาการในสาขาต่าง ๆ ได้ให้คำนิยามไว้หลากหลาย ดังนี้

Hay (อ้างใน สุจินต์ ดาววีระกุล, 2527 : 15) ได้ให้คำนิยามการเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมว่า “เป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจ ในลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อกกลุ่มคน และระหว่างกลุ่มต่อกกลุ่ม ซึ่งเป็นส่วนประกอบของกิจกรรมของกลุ่มนั้น ๆ ซึ่งอาจจะเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้”

Davis (1972 : 136) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์ กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นกับทั้งให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

Bhasin (1978 : 69) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนาจะต้องยึดหลักที่จะให้ประชาชนตระหนักถึงสภาพที่เป็นอยู่ สภาพทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เจ้าหน้าที่ของทางราชการหรืออื่น ๆ จะต้องยึดหลักให้ประชาชนสามารถวิเคราะห์สภาพการณ์ที่เป็นอยู่ของเขาและกระทำการเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของเขา ซึ่งจะต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงของประชาชนเองมิใช่อิทธิพลจากภายนอก

กรณีการ ชมดี (2524) ให้คำจำกัดความการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง ความร่วมมือของประชาชนไม่ว่าจะเป็นปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกัน เข้ามารับผิดชอบเพื่อการดำเนินการพัฒนา และการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการโดยการกระทำผ่านกลุ่ม หรือองค์กรเพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (อ้างใน ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, 2527 : 6) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาไว้ดังนี้ การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริมชักนำ สนับสนุนและสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งส่วนบุคคล กลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องรวมกัน

นอกจากนี้ สหประชาชาติ (UN) โดย องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO : ยูเนสโก) ได้ทำการรวบรวมจากเอกสารที่มีการศึกษาโดยนักวิชาการสาขาต่าง ๆ ซึ่งมีการระบุความหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาไว้ เช่น

1. การมีส่วนร่วม คือ การพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือโดยสมัครใจ โดยประชาชนผู้ได้รับผลกระทบต่อโครงการใดโครงการหนึ่งของโครงการสาธารณะด้านต่าง ๆ ซึ่งคาดว่าจะมีผลต่อการพัฒนาชาติ แต่ไม่ได้คาดหวังว่าจะให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงโครงสร้างหรือวิจารณ์เนื้อหาของโครงการ

2. การมีส่วนร่วม คือ การให้ประชาชนรู้สึกตื่นตัวเพื่อที่จะทราบถึงการรับความช่วยเหลือหรือสนองตอบต่อโครงการพัฒนา ขณะเดียวกันก็สนับสนุนความคิดริเริ่มของคนในท้องถิ่น

3. การมีส่วนร่วม คือ การยอมให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินโครงการ และร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนา นอกจากนี้ ยังเปิดโอกาสให้กับความพยายามที่จะประเมินผลอีกด้วย

4. การมีส่วนร่วม คือ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันต่อกระบวนการตัดสินใจต่าง ๆ ที่จะมีส่วนต่อพวกเขาเหล่านั้น

5. การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนมีทั้งสิทธิ และหน้าที่ ที่จะร่วมแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นอย่างรับผิดชอบ โดยมีการระดมทรัพยากรในท้องถิ่น และเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาใหม่ ๆ เช่นเดียวกับการก่อตั้งและดำรงรักษาองค์กรต่าง ๆ ในท้องถิ่น

6. การมีส่วนร่วม คือ กระบวนการดำเนินกิจการอย่างแข็งขัน โดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีส่วนร่วมนั้นเป็นผู้มีความคิดริเริ่ม และได้มีการมุ่งใช้ความพยายาม ตลอดจนเป็นตัวของตัวเองที่จะดำเนินการตามความคิดริเริ่มนั้น

7. การมีส่วนร่วม คือ การที่ได้รับการจัดการที่จะใช้ความพยายามที่จะเพิ่มความสามารถเพื่อควบคุมทรัพยากร และระเบียบกฎเกณฑ์ในสถาบันต่าง ๆ ในสภาพสังคม ทั้งนี้ กลุ่มที่ดำเนินการและเคลื่อนไหวที่จะดำเนินการ จะไม่ถูกควบคุมในด้านทรัพยากรและระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ

แนวความคิดเกี่ยวกับการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนนั้น ได้บังเกิดขึ้นกับชุมชนต่าง ๆ ทั่วโลก ซึ่งการมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิด 3 ประการ คือ (นิรันดร์ จงวุฒิเวทย์ อ้างถึงในทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, 2527 : 182 - 183)

1. ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจและความห่วงกังวลของบุคคล ซึ่งบังเอิญพ้องต้องกัน กลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม
2. ความเดือดร้อน และความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้นลงมือกระทำร่วมกัน
3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่ม หรือชุมชนไปในทิศทางที่ปรารถนาการตัดสินใจร่วมกันนี้ จะต้องรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดความคิดริเริ่มกระทำที่สนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่เกี่ยวกับกิจกรรมนั้น

อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมอาจจะเกิดจากแนวคิดอื่น ๆ เช่น

1. ความศรัทธา ที่มีต่อความเชื่อถือนุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์
2. ความเกรงใจ ที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือ หรือมีเกียรติยศตำแหน่ง ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจที่จะมีส่วนร่วมด้วยทั้ง ๆ ที่ยังไม่มีศรัทธา หรือความเต็มใจอย่างเต็มเปี่ยมที่จะกระทำ เช่น ผู้ใหญ่ออกปากขอแรงผู้น้อยก็จะช่วย
3. อำนาจบังคับ ที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้ปวงชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่าง ๆ เช่น การออกกฎหมาย

สรุปแล้ว จากนิยามและแนวคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับความหมายของการมีส่วนร่วมอย่างกว้างนั้น ได้แก่ การมีส่วนร่วมช่วยเหลือโดยสมัครใจ รวมทั้งการให้ประชาชนเข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจ และกระบวนการดำเนินการของโครงการ ตลอดจนร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการ ซึ่งเป็นค่านิยมที่น่าจะมีความยึดหยุ่น เป็นการปฏิบัติงานที่จริงจัง โดยบ่งบอกว่า โครงการหรือแผนงานนั้นจะมีการนำสิ่งที่เรียกว่า “การมีส่วนร่วม” เพื่อใช้กำหนดวัตถุประสงค์ ดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ตลอดจนการประเมินผล

สำหรับความหมายของการมีส่วนร่วมที่ระบุเอาไว้อย่างเฉพาะเจาะจง ได้แก่ การที่ให้ประชาชนมีสิทธิและหน้าที่ในการแก้ไขปัญหา การให้ประชาชนเป็นผู้มีความคิดริเริ่ม มุ่งการใช้ความพยายาม การใช้ความเป็นตัวของตัวเองเพื่อเข้าดำเนินการ ควบคุมทรัพยากร ตลอดจนกฎ

ระเบียบต่าง ๆ ของสถาบันเพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านี้ ซึ่งในความหมายระดับนี้ เน้นที่กลุ่มของการดำเนินการร่วมกัน ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของบุคคลเป็นปัจจัยสำคัญในการก่อตัวของกลุ่ม เพราะเมื่อบุคคลที่มีเป้าหมายและมีความต้องการตรงกันมารวมตัวกันก็จะก่อให้เกิดความสามัคคีร่วมมือร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบด้วยกันอย่างสมัครใจ เพื่อให้เกิดการพัฒนาและเกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการ

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

ปาริชาติ สถาปิตานนท์ สโรบล (2543 : 19) กล่าวว่า กระบวนการสำคัญกระบวนการหนึ่งในการร่วมการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication Process) ซึ่งเป็นเรื่องกระบวนการสนทนาโต้ตอบกัน (Dialogical Process) ของสมาชิกในสังคม บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน (Equal basis) เพื่อค้นหาแนวทางในการเปลี่ยนแปลงสังคม และดำเนินการร่วมกัน โดยเชื่อว่าการสนทนาโต้ตอบกันของสมาชิกในสังคม คือ การระดมสมองของสมาชิกในสังคม (Brain Storming) ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกในสังคมได้หันหน้าเข้าหากัน พูดคุย เจรจากันเพื่อทำความเข้าใจกับข้อมูลข่าวสารเบื้องต้น หลักการและแนวทางที่หลากหลายสำหรับการตัดสินใจร่วมกันเกี่ยวกับสังคมตน ซึ่งจะนำไปสู่การเกิดสำนึกเชิงสาธารณะร่วมกัน (Public Conscientization) กระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) ระหว่างสมาชิกในสังคม เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมที่เหมาะสม และเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในสังคม

สำหรับเป้าหมายของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมนั้น กาญจนา แก้วเทพ (2542 : 42-52) ได้สรุปไว้ดังนี้

1. เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนมองเห็นคุณค่าของตนเอง เช่น การนำเอาภูมิปัญญาของชาวบ้านมาเผยแพร่ในวงกว้าง
2. เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับชาวบ้านที่เข้ามามีส่วนร่วม และเพื่อให้เห็นคุณค่าความคิดและความเชื่อของเขา ตัวอย่างเช่น เมื่อมีการนำเอาแนวคิดเรื่อง เศรษฐกิจแบบพอเพียงมาเผยแพร่ในวงกว้าง และคนทั่วไปให้การยอมรับผ่านการแสดงทัศนะผ่านสื่อ ก็ทำให้ชุมชนมีความมั่นใจในคุณค่าของตนเอง

3. เพื่อพิสูจน์ความเชื่อของชุมชนที่เคยคิดว่าตนเองไม่สามารถใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ซับซ้อนได้ การเข้าร่วมฝึกฝนอบรมการผลิตสื่อ จะพิสูจน์ให้ชาวบ้านเห็นว่าพวกเขาสามารถจะใช้เทคโนโลยีใหม่ได้หากมีโอกาส

4. เพื่อสร้างทักษะในการสร้างสื่อให้กับชุมชน เพื่อเป็นช่องทางที่ชุมชนจะส่งข่าวสารออกไปจากจุดยืน มุมมอง และทัศนะของตนเอง

5. เพื่อให้ชุมชนได้แสดงความรู้สึก ปัญหา วิธีการวิเคราะห์ปัญหา รวมทั้งวิธีการแก้ปัญหาจากทัศนะของชุมชน

6. ผลจากการสื่อสารของชุมชนที่อาจจะเกิดจากการริเริ่มของบางส่วนของชุมชนหรือจากชุมชนใดชุมชนหนึ่ง จะช่วยยกระดับความมีสติและความรับผิดชอบให้กับทั้งชุมชนหรือชุมชนอื่น ๆ เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เราต้องยอมรับว่า ผลจากการใช้กระบวนการทัศนวิสัยการพัฒนาแบบบนลงล่างนั้นไม่เพียงแต่จะไม่ได้ผลตามที่คาดหวังเอาไว้เท่านั้น หากทว่ายังทิ้งร่องรอยแห่งความสูญเสียในเชิงภูมิปัญญาและวัฒนธรรมเอาไว้ด้วย กล่าวคือ ชาวบ้านจะเกิดวัฒนธรรมแห่งการพึ่งพา การรอคอยความช่วยเหลือจากภายนอก และไม่เชื่อมั่นว่าตนเองจะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยความสามารถของตนเอง

7. เนื่องจากเนื้อหาการสื่อสารชุมชนนั้น จะเน้นเรื่องราวที่มีสาระประโยชน์ต่อชีวิตของชุมชนเอง ดังนั้นสื่อประเภทนี้จึงช่วยเพิ่มสัดส่วนของการสร้างสื่อที่มีสาระให้แก่ชุมชนให้มีปริมาณเพิ่มมากขึ้น เพื่อถ่วงดุลย์กับการสื่อสารที่มุ่งเน้นแต่ความบันเทิงและหลีกเลี่ยงปัญหา ที่สื่อจากภายนอกอัดฉีดเข้าไปในชุมชน

ในด้านองค์ประกอบของการสื่อสาร หากพิจารณาถึงกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมแล้วสามารถนำมาอธิบายให้เห็นชัดเจนถึงการมีส่วนร่วมในองค์ประกอบต่าง ๆ ของการสื่อสารได้ดังต่อไปนี้

1. เป้าหมายของการสื่อสาร ได้กำหนดให้ชุมชนมีส่วนร่วมในระดับใด เช่น ในระดับเข้าร่วมร่วมแสดง ระดับของผู้รับสารที่คอยป้อนปฏิกิริยาย้อนกลับ ระดับวางนโยบาย

2. ลักษณะสองทางการสื่อสาร ยิ่งการสื่อสารที่เอื้ออำนวยให้มีลักษณะการตอบโต้กันอยู่ตลอดเวลามากขึ้นเท่าใด โอกาสที่ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมก็ยิ่งมีมากขึ้นเท่านั้น

3. ใครคือผู้ส่งสาร ในชุมชนเองโอกาสที่คนส่วนใหญ่จะได้เข้ามาเป็นผู้ส่งสารมีมากน้อยและทั่วถึงหรือไม่ หรือเมื่อเปรียบเทียบกับระหว่างสื่อมวลชนอาชีพ เจ้าหน้าที่รัฐ และชาวบ้าน สักส่วนที่จะได้เป็นผู้ส่งสารเป็นอย่างไร

4. ประเภทของเนื้อหาสาร เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวกับสภาพความเป็นจริงของชุมชนหรือเปล่า

5. ประเภทของช่องทาง/สื่อ โดยหลักการทั่วไปแล้ว สื่อขนาดเล็ก เช่น สื่อเฉพาะกิจจะเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมได้มากกว่าสื่อมวลชน สื่อที่ชาวบ้านคุ้นเคยเช่นสื่อประเพณี ก็จะมีสื่อ

อำนวยความสะดวกให้ชาวบ้านเข้าร่วมได้ง่ายกว่าสื่อสมัยใหม่ที่แปลกหน้า อย่างไรก็ตาม ก็ไม่ได้หมายความว่า การปิดโอกาสโดยสิ้นเชิงสำหรับสื่อสมัยใหม่หรือสื่อที่มีขนาดใหญ่เช่นสื่อมวลชน เพียงแต่มีข้อพึงระวังถึงความยากง่ายในการเข้ามีส่วนร่วมของสื่อประเภทต่าง ๆ และการค้นคิดสร้างสรรค์กิจกรรม และช่องทางแบบใหม่ที่จะอำนวยความสะดวกในการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชน

6. ผู้รับสารและการมีปฏิกริยาป้อนกลับ สำหรับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมนั้นจะมีความเชื่อพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับผู้รับสารที่แตกต่างไปจากสื่อสารเพื่อการพัฒนากระแสหลัก กล่าวคือ กระบวนทัศน์ใหม่นี้จะเชื่อว่าผู้รับสารนั้นมีใช้ผู้ที่วางแปลและไม่รู้อะไรเลย เกี่ยวกับเนื้อหาสารที่จะสื่อไป หากแต่ความรู้ที่ผู้รับสารมีนั้น อาจจะเป็นความรู้คนละชุดที่แตกต่างจากที่ผู้ส่งคาดคิดเอาไว้ ดังนั้น การจัดช่องทางสำหรับปฏิกริยาป้อนกลับก็เป็นปัจจัยที่จำเป็นอย่างขาดไม่ได้ของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

ขั้นตอนและรูปแบบของการมีส่วนร่วม

ในเรื่องขั้นตอนการมีส่วนร่วมนั้น อาจพิจารณาได้จากบทบาทของปัจเจกบุคคล เช่น บุคคลที่เป็นกลุ่มผู้ริเริ่ม ขั้นตอนในการมีส่วนร่วมก็จะมุ่งเน้นที่การกำหนดนโยบายและการวางแผนงาน กลุ่มสมาชิก ขั้นตอนการมีส่วนร่วมก็จะอยู่ที่การปฏิบัติงานตามแผนงานที่ถูกกำหนดขึ้น ส่วนกลุ่มเครือข่ายหรือพันธมิตร ขั้นตอนการมีส่วนร่วมก็จะเป็นการสนับสนุนปัจจัยต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำเนินงานของกลุ่ม เช่น ปัจจัยด้านทรัพยากร หรือปัจจัยด้านวัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น สำหรับขั้นตอนของการมีส่วนร่วมนี้ ไพรัตน์ เจริญมิตร (2527 : 74) ได้กล่าวถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายของการพัฒนาที่กำหนดไว้ ดังนี้

1. ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้าปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนความต้องการของชุมชน
 2. ร่วมคิดหา สร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองความต้องการของชุมชน
 3. ร่วมวางแผนนโยบาย แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน
 4. ร่วมการตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
 5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงาน พัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
 6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรม โครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง
 7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงานโครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมาย
 8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้
- โดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

ขั้นตอนดังกล่าวข้างต้น คล้ายคลึงกับแนวคิดของ เจมส์ คี บีนทอง (2527 : 10) ที่ได้ระบุไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมี 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

จะเห็นได้ว่า ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของบุคคลนั้นขึ้นอยู่กับบทบาทของแต่ละบุคคลเป็นหลัก เพราะคนที่มีความบทบาทหน้าที่ต่างกันย่อมมีขั้นตอนของการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกันด้วย

นอกจากขั้นตอนของการมีส่วนร่วมแล้ว รูปแบบของการมีส่วนร่วมก็เป็นประเด็นที่น่าสนใจศึกษาเช่นกัน เพราะในการเข้ามามีส่วนร่วมของบุคคลนั้น แต่ละคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ในรูปแบบต่าง ๆ มากมาย ดังนั้น รูปแบบของการมีส่วนร่วมของบุคคลก็ขึ้นอยู่กับบทบาทของบุคคลนั้นด้วยเช่นกัน เช่น ผู้ก่อการหรือแกนนำมักจะมีรูปแบบของการมีส่วนร่วมในการเป็นผู้นำ มีส่วนร่วมในการเป็นกรรมการ, สมาชิก ก็มักจะมีส่วนร่วมในการประชุม และมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน ส่วนเครือข่ายพันธมิตรก็อาจจะมีส่วนร่วมในการออกเงิน และมีส่วนร่วมในการออกวัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น

จากการศึกษารูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน โดย วรรณิการ์ ชมดี (2524 : บทคัดย่อ) พบว่า “ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในแบบต่าง ๆ คือ การร่วมประชุม การร่วมออกแรง การร่วมออกเงิน การร่วมออกวัสดุอุปกรณ์ การร่วมเป็นผู้นำ การร่วมเป็นคณะกรรมการ การร่วมเป็นผู้ชักชวน และการร่วมเป็นผู้ริเริ่ม โดยมีส่วนร่วมในการประชุมมากที่สุด รองลงมาคือ ร่วมออกแรง และร่วมเป็นผู้ชักชวน

ศาสตราจารย์โจเซ อักบายานี จูเนียร์ (Prof. Jose A. Agbayani, Jr, 1970) ได้จัดลำดับขั้นของการเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้ (อ้างในปัญญา สวัสดิ์เสรี, 2538 : 25-26)

1. การร่วมประชุม
2. การออกความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ
3. การตีปัญหาให้กระจ่าง
4. การออกเสียงสนับสนุนหรือคัดค้านปัญหา
5. การออกเสียงเลือกตั้ง
6. การบริจาคเงิน
7. การบริจาควัสดุ
8. การช่วยเหลือด้านแรงงาน
9. การใช้โครงการที่เป็นประโยชน์ให้ถูกต้อง
10. การช่วยเหลือในการรักษาโครงการ
11. ทำงานกับตัวนำในการเปลี่ยนแปลง

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของบุคคล สามารถสรุปประมวลรูปแบบการมีส่วนร่วมได้ดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม
2. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินงาน
3. การมีส่วนร่วมในการใช้ทรัพยากร
4. การมีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ
5. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
6. การมีส่วนร่วมในการคิดหาวิธีการแก้ไขปัญหา
7. การมีส่วนร่วมในการวางแผน
8. การมีส่วนร่วมในการประชุม
9. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม
10. การมีส่วนร่วมในการออกเสียงสนับสนุนหรือคัดค้านปัญหา
11. การมีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการหรือบริหารงาน
12. การมีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิก
13. การมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ชักชวนหรือประชาสัมพันธ์
14. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามกิจกรรมที่วางไว้
15. การมีส่วนร่วมในการลงทุนหรือบริจาคเงิน/ทรัพย์สิน
16. การมีส่วนร่วมในการออกแรง หรือสละแรงงาน
17. การมีส่วนร่วมในการออกวัสดุอุปกรณ์
18. การมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา คิดตาม ประเมินผล

อย่างไรก็ตาม การที่บุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบดังกล่าวข้างต้นได้นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับสภาพการณ์หรือบริบททางสังคมในขณะนั้นอีกด้วยว่า มีลักษณะเป็นเช่นไร ดังที่ นีรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 : 179) ได้สรุปลักษณะของการเข้ามามีส่วนร่วมของบุคคลไว้ ดังนี้

1. ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct participation) โดยผ่านองค์กรที่จัดตั้งโดยประชาชน (Inclusive organization) การรวมกลุ่มเยาวชนต่าง ๆ
2. ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม (Indirect participation) โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน (Representative organization) กรรมการของกลุ่ม หรือชุมชน
3. ประชาชนมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้ (Open participation) โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนประชาชน (Non – representative organization) เช่น สถาบันหรือหน่วยงานที่เชิญชวนหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อไรก็ได้ตลอดเวลา

การศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของบุคคลนี้ จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการนำไปวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของบุคคลในแต่ละกลุ่มของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย กล่าวคือ กลุ่มผู้ก่อการ กลุ่มคณะกรรมการชั่วคราว และกลุ่มสมาชิกเครือข่าย ตลอดจนกลุ่มพันธมิตรและกลุ่มสื่อมวลชนเกษตรอื่น ๆ ที่ยังไม่ได้เป็นสมาชิก เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่า การมีส่วนร่วมของบุคคลนั้น จะนำมาซึ่งเหตุและผลในการก่อตัวและขยายตัวของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดปัญหำการวิจัยที่ 2 ไว้ดังนี้

ปัญหำการวิจัยที่ 2 “ปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลให้เกิดการก่อตัวและขยายตัวของเครือข่ายชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย”

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1. ร่างข้อบังคับของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย ซึ่งถือเป็นข้อตกลงร่วมกัน และใช้ปฏิบัติต่อสมาชิกทุกคน เพื่อการดำรงอยู่ของชมรม และเพื่อเป็นการรับรองความน่าเชื่อถือของชมรมต่อสังคมภายนอก ซึ่งในขณะที่ทำการวิจัยอยู่นี้ ร่างข้อบังคับดังกล่าวยังไม่ได้ได้รับการรับรองจากสมาชิกชมรม ประกอบด้วยข้อบังคับในหมวดต่าง ๆ รวม 10 หมวด 47 ข้อ (รายละเอียดดูที่ภาคผนวก ข.) ดังนี้

- หมวดที่ 1 ข้อความทั่วไป ว่าด้วยชื่อชมรม เครื่องหมายของชมรม และที่ตั้งของชมรม
- หมวดที่ 2 วัตถุประสงค์ของชมรม
- หมวดที่ 3 สมาชิกและสมาชิกภาพ ว่าด้วยประเภทสมาชิก การสมัครเข้าเป็นสมาชิก การพิจารณาคำขอสมัครเข้าเป็นสมาชิก วันเริ่มสมาชิกภาพ การขาดจากสมาชิกภาพ ทะเบียนสมาชิก
- หมวดที่ 4 สิทธิและหน้าที่ของสมาชิก
- หมวดที่ 5 ค่าลงทะเบียนเข้าเป็นสมาชิกและค่าบำรุงชมรม
- หมวดที่ 6 คณะกรรมการบริหาร ว่าด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการบริหาร การให้ได้มาซึ่งประธานชมรม วาระของคณะกรรมการบริหาร การพ้นจากตำแหน่งกรรมการ อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหาร
- หมวดที่ 7 การประชุมใหญ่
- หมวดที่ 8 การเงิน เงินทุนพิเศษ และการบัญชี
- หมวดที่ 9 การแก้ไขข้อบังคับ การเลิกชมรม และการชำระบัญชี
- หมวดที่ 10 บทเฉพาะกาล

นอกจากนี้ ยังมีเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการประชุม เอกสารประกอบการจัดสัมมนาทางวิชาการ การจัดออกค่าย-ทัวร์เกษตร ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำมาใช้ศึกษาเป็นข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ประกอบการวิจัยต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจกงานวิจัยที่เกี่ยวกับเครือข่ายการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตรนี้ยังไม่มีผู้ใดเคยศึกษาวิจัยมาก่อน ดังนั้นจึงไม่สามารถนำงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสรุปให้เห็นเป็นแนวทางได้ เพราะเท่าที่ผ่านมางานวิจัยด้านการสื่อสารการเกษตรมักจะมุ่งศึกษาในปัจจุบันอื่น ๆ เช่น ในเรื่องของผู้รับสารหรือเกษตรกร, การยอมรับนวัตกรรมการเกษตร, ประสิทธิภาพของสื่อชนิดต่าง ๆ หรือที่แตกต่างจากงานวิจัยอื่น ๆ ก็มีการศึกษาเกี่ยวกับผู้ส่งสาร ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐบาลในการใช้การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตร

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้พยายามค้นหางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตร และเครือข่ายการสื่อสารแบบอื่น ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยของผู้วิจัยต่อไป โดยแบ่งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องออกเป็น 4 เรื่องด้วยกัน คือ

1. งานวิจัยที่เกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อพัฒนาการเกษตร

- บทบาท แนวทาง และประสิทธิภาพของกรมส่งเสริมการเกษตรในการใช้การสื่อสารเพื่อพัฒนาการเกษตร (2542)

วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ของ ประดิษฐ์ อดิษฐ์ พบว่า โดยภาพรวมแล้ว การใช้การสื่อสารเพื่อพัฒนาของกรมส่งเสริมการเกษตร แม้จะเป็นหน่วยงานของราชการ และโครงสร้างการสื่อสารมวลชนหลัก ๆ ไม่ว่าจะเป็นวิทยุกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ก็ตาม ล้วนอยู่ในความควบคุมดูแลของหน่วยงานราชการด้วยกัน หรืออยู่ในความดูแลของรัฐบาลก็ตาม แต่ก็มักจะไม่มีเอื้อต่อกรมส่งเสริมการเกษตรที่จะเข้าไปใช้ช่องทางเหล่านี้มากนัก การพัฒนาช่องทางการสื่อสารอื่น ๆ เช่น ช่องทางการสื่อสารในระดับท้องถิ่น จึงเป็นสิ่งที่กรมส่งเสริมการเกษตรควรเร่งพัฒนาเพื่อนำมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและให้ข่าวสารความรู้ สามารถกระจายได้ถึงเกษตรกรได้ทั่วถึงมากขึ้น นอกจากนี้กรมส่งเสริมเกษตรยังควรส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาทำการเกษตรแบบยั่งยืนต่อไป เพื่อแก้ไขปัญหาการทำเกษตรสมัยใหม่ซึ่งได้สร้างปัญหาอย่างมากให้กับเกษตรกรและสภาพแวดล้อม อีกทั้งผู้ผลิตสื่อเองก็ยังไม่ทิ้งการเสนอความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตรสมัยใหม่ด้วย

ทั้งนี้ พรสิทธิ์ พัฒนานุรักษ์ (2533 : 514) ได้สรุปงานวิจัย ลักษณะการสื่อสารในงานพัฒนาการเกษตรในประเทศไทยไว้ว่า มีรายงานวิจัยอยู่เป็นจำนวนมากที่ศึกษาถึงเรื่องดังกล่าว และส่วนใหญ่ศึกษาเกี่ยวกับการใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงในการพัฒนาด้านการเกษตรกรรม เพราะเป็นสิ่งที่สื่อมวลชนที่มีบทบาทในการให้ความรู้ได้อย่างรวดเร็ว กว้างขวาง และราคาถูก ระยะเวลาที่ควรจะจัดคือ ช่วงเช้า 05.00-08.00 น. และช่วง 19.00-20.00 น. แต่อย่างไรก็ดีสื่อที่มีอิทธิพลต่อการเกษตรมากที่สุดคือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริม

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายการสื่อสาร

- ศิลปินเพลงไทยและเครือข่ายการสื่อสารกับแฟนคลับ (2540)

วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ของ เจษฎา รัตนเขมากร พบว่า เครือข่ายการสื่อสารของแฟนคลับที่จัดตั้งขึ้นโดยบริษัทและโดยศิลปินนั้น ตัวศิลปินถือเป็นตำแหน่งศูนย์กลางที่สุดในเครือข่าย เพราะจะเป็นตำแหน่งที่ส่งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ไปให้กับสมาชิก ส่วนแฟนคลับที่จัดตั้งขึ้นโดยแฟนเพลงอย่างเป็นทางการนั้นพบว่า ผู้จัดตั้งแฟนคลับเป็นตำแหน่งศูนย์กลาง ซึ่งสมาชิกจะต้องเข้าไปหาตำแหน่งศูนย์กลางเอง โดยสมาชิกมักจะนำข่าวสารนั้นส่งต่อไปให้เพื่อนสมาชิกด้วยกันอีกทอดหนึ่ง ซึ่งถือเป็นการติดต่อสื่อสารในรูปแบบดาข่าย

- การศึกษาเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มชีวิต (2542)

วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ของ จารุณี พชรพิมานสกุล ได้ศึกษาถึงลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มชีวิต และปัจจัยการสื่อสารที่ส่งผลต่อพัฒนาการของ

เครือข่ายกลุ่มชีวิต พบว่า ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มชีวิตเป็นเครือข่ายการสื่อสารแบบแนวระนาบ และเครือข่ายการสื่อสารกลุ่ม ประกอบด้วย 3 กลุ่ม หลัก คือ มูลนิธิชีวิต กลุ่มแกนนำภายนอก และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่วนรูปแบบการสื่อสารแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ รูปแบบติดต่อสื่อสารภายในกลุ่ม และรูปแบบการติดต่อสื่อสารระหว่างเครือข่ายของกลุ่ม

- การสื่อสารในการก่อตัวและการขยายเครือข่ายของชมรมผู้เลี้ยงปลากะพงขาวอำเภอชะอำ จังหวัดปัตตานี (2543)

วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ของ อรอนันต์ วุฒิเสน พบว่า เครือข่ายการสื่อสารของชมรมผู้เลี้ยงปลากะพงขาวนั้น ตัวผู้นำชมรมถือเป็นตำแหน่งศูนย์กลางของข่าย ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการรวมกลุ่ม ได้แก่ ความเป็นสังคมเครือญาติ ความเป็นสังคมมุสลิม ความเป็นผู้ที่ประสบปัญหาเหมือนกัน และความต้องการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ

- เครือข่ายการสื่อสารกลุ่มและบทบาทในการอนุรักษ์เพลงสุนทราภรณ์ของกลุ่มอนุรักษ์เพลงและลีลาสุนทราภรณ์ (2543)

วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ของตติยา เลหาดีรานนท์ พบว่า ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มแบ่งออกเป็น 4 ระดับ คือ 1. กลุ่มผู้นำมีลักษณะการสื่อสารแบบวงล้อผสมผสาน กับแบบทุกช่องทาง 2. การสื่อสารระหว่างกลุ่มผู้นำกับสมาชิกเป็นแบบวงล้อ 3. ลักษณะการสื่อสารระหว่างสมาชิกมีรูปแบบการสื่อสารแบบวงกลม 4. การสื่อสารระหว่างกลุ่มอนุรักษ์กับบุคคลทั่วไปมี 2 รูปแบบ คือ แบบวงล้อ และแบบกระจาย

- เครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มการเมืองท้องถิ่นใน จ. ชลบุรี (2544)

วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ของ พรรณสิริ จิตรรัตน์ พบว่า ลักษณะเครือข่ายของกลุ่มเป็นเครือข่ายของการสื่อสารแบบรวมศูนย์ มีนายสมชาย คุณปลื้ม เป็นศูนย์กลาง ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในกระบวนการรวมกลุ่ม ปัจจัยหลักคือ ผู้นำกลุ่มและการจัดสรรผลประโยชน์ระหว่างสมาชิก ปัจจัยสนับสนุนคือ การสื่อสาร การพยายามจัดหาความขัดแย้ง ความเคร่งครัดในกฎระเบียบ โครงสร้างเครือข่ายที่ครอบคลุม และผลงานด้านการพัฒนาที่เป็นรูปธรรม

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการก่อตัวของประชาคม

- การสื่อสารในการจัดการประชาคมบางลำพู (2542)

วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ของเวทีณี สตะเวทิน ได้ศึกษาพัฒนาการของประชาคมบางลำพู, ปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อการก่อตัวของประชาคมบางลำพู และกลไกการสื่อสารในการจัดการประชาคมบางลำพู พบว่า พัฒนาการของประชาคมบางลำพูแบ่งออกเป็น 4 ระยะ คือ ระยะเรียนรู้ ระยะปรับกระบวนการ ระยะเผชิญปัญหา และระยะแสวงหาทางออก โดยมีปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อการก่อตัวของประชาคมบางลำพู 5 ปัจจัย ด้วยกัน คือ 1. แนวคิดของบุคคลในการเข้าร่วม 2. ความผูกพันกับชุมชนของคนดั้งเดิมในพื้นที่ 3. ลักษณะของแกนนำริเริ่มในการก่อตัว 4. ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารในการก่อตัว และ 5. การกระตุ้นจากบุคคลภายนอก สำหรับกลไกการสื่อสารในการจัดการประชาคมบางลำพูนั้น วิเคราะห์จากกิจกรรมเชิงรุกและกิจกรรมในเชิงปกป้องผลประโยชน์ของชุมชน โดยศึกษาจากการสื่อสารภายในแกนนำ, แกนนำกับประชาชนในพื้นที่ และแกนนำกับบุคคลภายนอก

- กลยุทธ์การสื่อสารอันนำไปสู่การก่อตัวเป็นชุมชนพัฒนาของชุมชนมุสลิมภูฎีขาว แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร (2542)

วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ของปณิธา รื่นบรรเทิง พบว่า วิวัฒนาการของชุมชน แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะของการก่อตัว ระยะเริ่มต้นการพัฒนา และระยะที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ส่วนปัจจัยที่ส่งผลทำให้ชุมชนเกิดการก่อตัวเป็นชุมชนพัฒนา สามารถแยกได้เป็น 2 ลักษณะคือ ปัจจัยภายในชุมชนคือ สภาพชีวิตความเป็นอยู่ ลักษณะทางกายภาพ และแนวคิดการพัฒนาของคนในชุมชน ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ ความเจริญเติบโตของสังคมเมือง และการได้รับความสนับสนุนจากกลุ่มองค์กรภายนอกชุมชน

- การสื่อสารในการจัดการประชาคมทับเที่ยง (2544)

วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ของ อรุณีวรรณ นาศรี พบว่า ปัจจัยที่เอื้อต่อการก่อตัวของประชาคมทับเที่ยง ประกอบด้วย ลักษณะของแกนนำที่สัมพันธ์กับสังคมภายนอก นำเชื่อดี มีอุดมการณ์ของนักสู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง กว้างขวางรู้จักคนมาก ลักษณะของเนื้อหาหรือสารเป็นประเด็นร่วมที่หลายฝ่ายเกี่ยวข้องได้และเป็นประเด็นในเชิงสร้างสรรค์ลักษณะของช่องทางการสื่อสาร ใช้ในการสื่อสารระหว่างบุคคลระหว่างบุคคลแบบปากต่อปากในการชักชวนให้มาเข้าร่วม เช่น แนวคิดของบุคคลที่เข้าร่วมนั้นเป็นเพราะมีความคิดเพื่อสาธารณะ และมีความพอใจในกิจกรรมของกลุ่ม

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในระดับกลุ่ม

- การสร้างแนวคิดเชิงทฤษฎีที่เกี่ยวกับความสามารถในการสื่อสารระดับกลุ่มในองค์กรไทย (2543)

วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ของ วิริยา ชุนพรหม ซึ่งมุ่งเน้นที่จะศึกษาแนวคิด แนวทางการศึกษา และดรชชนที่เกี่ยวกับความสามารถในการสื่อสารระดับกลุ่มในองค์กรไทย เพื่อนำไปสร้างเป็นเครื่องมือวัดความสามารถในการสื่อสารระดับกลุ่ม ในองค์กรไทยที่มีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มที่มีความสามารถในการสื่อสารระดับกลุ่มในองค์กรไทย คือ กลุ่มที่สมาชิกมีความสามารถในการถ่ายทอดสาร และตีความสารได้เข้าใจตรงกัน โดยอาศัยความรู้การสื่อสารเชิงกลยุทธ์ (Strategic communication knowledge) ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของกลุ่ม ความรู้ในเชิงวัฒนธรรม และความรู้ที่เกิดจากความเข้าใจร่วมกัน รวมถึงทักษะการสื่อสาร (Tactical communication skills) อันได้แก่ ทักษะในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ทักษะการจัดการความขัดแย้ง และทักษะการสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มอื่น

จากการที่ได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยเห็นว่า เรื่อง “เครือข่าย” เป็นรูปแบบการสื่อสารที่ประชาชนดำเนินการอยู่จริง แต่ยังมีงานวิจัยในเรื่องเครือข่ายน้อยเกินไป โดยเฉพาะงานวิจัยทางด้านเครือข่ายการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตร ยังไม่เคยมีใครศึกษาวิจัยมาก่อน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงคาดหวังว่า การศึกษาในครั้งนี้ จะเป็นการสนับสนุนให้เห็นถึงทิศทางงานวิจัยในอนาคตที่เน้นรูปแบบการสื่อสารที่ประชาชนกำลังดำเนินการอยู่จริง ๆ ว่ามีความสำคัญอย่างไรในงานพัฒนาประเทศ

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “เครือข่ายการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตรของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย” ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาถึงภาพรวมของเครือข่ายการสื่อสาร (Holistic Approach) ในประเด็นต่าง ๆ และนำข้อมูลที่ได้รับมาทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบปัญหาการวิจัย โดยผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัยไว้ดังนี้

1. แหล่งข้อมูล ประชากร และกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย
2. การกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. การนำเสนอข้อมูล

แหล่งข้อมูล ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

จากการศึกษาข้อมูลปฐมภูมิของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย พบว่า มีประชากรดังนี้

1. กลุ่มผู้ก่อการในการก่อตั้งชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย มีจำนวน 3 คน
คือ บุคคลที่ริเริ่มก่อตั้งและจัดการให้มีการรวมกลุ่ม รวมถึงบุคคลที่มีส่วนร่วมในการให้คำปรึกษา แนะนำ สนับสนุน และผลักดันให้มีการก่อตั้งชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย

2. กลุ่มคณะกรรมการชั่วคราว มีจำนวน 5 คน (2 ใน 5 คือผู้ก่อการ)
คือ กลุ่มคณะบุคคลที่วางรากฐานการดำเนินงานของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย โดยจัดทำร่างระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ของชมรมฯ กำหนดวิสัยทัศน์ทิศทางการพัฒนาชมรมฯ ตลอดจนจัดการประชุมคณะกรรมการ บริหารงานชมรมฯ ประสานงานเชื่อมโยงเครือข่าย และจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้แก่เครือข่ายสมาชิก

3. กลุ่มสมาชิก ประกอบด้วย
3.1 สมาชิกสามัญ ได้แก่ ผู้ประกอบอาชีพสื่อมวลชนเกษตรเป็นหลัก แขนงวิทย์ หรือ ไรท์เตอร์หรือสิ่งพิมพ์เกี่ยวกับการเกษตรที่ทำหน้าที่เผยแพร่ข่าวสารผ่านสื่อในสังกัดที่ยังเปิดกิจการอยู่ ซึ่งได้ยื่นคำขอเข้าเป็นสมาชิก มีจำนวนประมาณ 13 คน

3.2 สมาชิกวิสามัญ ได้แก่ บุคคลในวงการศึกษ ฝึกอบรม และวิจัยด้านการเกษตร ผู้ประกอบการเกษตรกรรมทุกประเภท หรือบุคคลผู้ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ทั้งภาครัฐและเอกชน และยื่นคำขอเข้าเป็นสมาชิก มีจำนวนประมาณ 400 คน

3.3 สมาชิกกิตติมศักดิ์ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ องค์กร สถาบัน ซึ่งคณะกรรมการชมรมมีมติเป็นเอกฉันท์ให้เชิญเข้าเป็นสมาชิก และผู้นั้น หรือองค์กร สถาบันนั้นตอบรับคำเชิญ มีจำนวน 13 คน 2 สถาบันหลัก ได้แก่ หน่วยงานต่าง ๆ ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

4. กลุ่มพันธมิตร คือ บุคคล กลุ่มบุคคล หน่วยงาน สถาบัน หรือองค์กร ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการที่ให้การสนับสนุน การดำเนินงานต่าง ๆ ของชมรม และมีได้เป็นสมาชิกของชมรม

5. กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพสื่อมวลชนเกษตรเป็นหลัก แขนงวิทยุ หรือโทรทัศน์ หรือสิ่งพิมพ์เกี่ยวกับการเกษตรที่ยังมิได้สมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกของชมรม

กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้ใช้กรอบคุณลักษณะของประชากรกลุ่มเป้าหมายการวิจัยตั้งข้างต้นเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยแต่ละคนที่ได้คัดเลือกจะเน้นบุคคลที่สามารถทำหน้าที่เป็นตัวแทนหลักของกลุ่มประชากรได้ดีในฐานะผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการให้ข้อมูลเชิงลึกอย่างแท้จริง และมีความละเอียดเกี่ยวกับโครงสร้าง เครือข่าย การมีส่วนร่วมของบุคคลในแต่ละกลุ่ม โดยผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงานกับกลุ่มเป้าหมาย แล้วคัดเลือกบุคคลจากทั้ง 5 กลุ่มให้เป็นตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ จำนวนทั้งหมด 30 คน ดังนี้

1. กลุ่มผู้ก่อการในการก่อตั้งชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย จำนวน 3 คน ซึ่งได้แก่ คนวงในจำนวน 2 คน คือ

1.1 นายถวิล สุวรรณมณี หัวหน้าข่าว สถานีวิทยุมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

1.2 นายปัญญา เจริญวงศ์ หัวหน้าข่าวเกษตร หนังสือพิมพ์ไทยรัฐและคนวงนอกอีก 1 คน คือ

1.3 นายชัยวัฒน์ ศีตะจิตต์ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

2. กลุ่มคณะกรรมการชั่วคราว จำนวน 3 คน ได้แก่

2.1 นายเปรมปรี ฌ สงขลา ที่ปรึกษาชมรม

2.2 นายไตรรัตน์ สุนทรประภัสสร ประธานชมรม

2.3 นายเกียรติพันธ์ จันทราปิตย์ ประชาสัมพันธ์

3. กลุ่มสมาชิก จำนวน 18 คน ได้แก่

3.1 สมาชิกสามัญ คัดเลือกจากสมาชิกที่ประกอบอาชีพสื่อมวลชนเกษตรเป็นหลัก แขนงวิทยุกระจายเสียง 1 คน วิทยุโทรทัศน์ 1 คน และสิ่งพิมพ์ 1 คน รวมจำนวน 3 คน โดยสมาชิกดังกล่าวได้ทำหน้าที่เผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตรผ่านสื่อในสังกัดที่เปิดกิจการอยู่ไม่ต่ำกว่า 10 ปี

3.2 สมาชิกวิสามัญ คัดเลือกจากสมาชิกที่มีการประสานงานติดต่อให้ข้อมูลข่าวสาร และเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชมรมฯ อย่างสม่ำเสมอ เช่น การประชุม การสัมมนา การฝึกอบรม, การออกค่ายหรือทัวร์เกษตร (จัดเฉลี่ยปีละ 6 ครั้ง), ฟังและดูรายการทางการเกษตร อ่านหนังสือพิมพ์/วารสาร/นิตยสารที่มีคอลัมน์หรือบทความทางการเกษตรเป็นประจำ, และคัดเลือกจากระยะเวลาการเข้าเป็นสมาชิกตั้งแต่ปี ที่ 1 พ.ศ. 2541 จนถึงปีปัจจุบัน พ.ศ. 2545 รวมจำนวน 10 คน

3.3 สมาชิกกิตติมศักดิ์ คัดเลือกจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญและมีบทบาททางด้านการเกษตร เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป และคัดเลือกจากผู้แทนองค์การหรือสถาบันที่มีหน้าที่ในการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร จำนวน 5 คน

4. กลุ่มพันธมิตร จำนวน 3 คน

5. กลุ่มสื่อมวลชนเกษตรที่ยังมิได้เป็นสมาชิกของชมรม จำนวน 3 คน

การกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1. แบบสัมภาษณ์เจาะลึกที่มีโครงสร้าง โดยผู้วิจัยได้ออกแบบแนวคำถามปลายเปิดจากแนวคิดและทฤษฎีที่อ้างไว้ในบทที่ 2 เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างตอบคำถาม หรือสามารถให้ข้อมูลได้อย่างอิสระ ตามความคิดเห็น หรือข้อเท็จจริงที่ปรากฏ ซึ่งแนวคำถามเหล่านี้ผู้วิจัยจะใช้อย่างยืดหยุ่นตามสถานการณ์ สภาพแวดล้อม ความเหมาะสมและเงื่อนไขเวลา โดยอาจไม่เรียงคำถามตามลำดับที่กำหนดไว้ แต่จะใช้ความพยายามเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตอบหรือให้ข้อมูลครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ อย่างครบถ้วน

สำหรับประเด็นในการสัมภาษณ์นั้น จะประกอบด้วยประเด็นหลักตามปัญหาคำถามการวิจัย ซึ่งมีกรอบที่เป็นประเด็นที่ต้องการศึกษา โดยกำหนดไว้เป็นหัวข้อต่าง ๆ ในโครงร่างการสัมภาษณ์ ดังนี้

1) ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยและการสื่อสารในเครือข่าย

1.1 ลักษณะการติดต่อสื่อสารกันของสมาชิกในกลุ่ม

1.2 ลักษณะการติดต่อสื่อสารกันระหว่างแกนนำ

- 1.3 ลักษณะการติดต่อสื่อสารกันระหว่างแกนนำกับสมาชิกในกลุ่ม
 - 1.4 รูปแบบการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทั้งภายในและภายนอกกลุ่ม
 - 1.5 หัวข้อการสนทนา หรือข่าวสารที่กลุ่มชอบพูดคุยกัน มีเรื่องอะไรบ้าง
 - 1.6 ลักษณะเฉพาะที่สมาชิกในกลุ่มคิดว่าเหมือนกัน มีอะไรบ้าง
- 2) ปัจจัยที่มีต่อการก่อตัวและขยายตัวของเครือข่าย
- 2.1 บทบาทของแกนนำกลุ่มในการประชุม และปรึกษาเพื่อจัดกิจกรรมต่าง ๆ
 - 2.2 การเผยแพร่ข่าวสารภายในกลุ่ม
 - 2.3 บทบาทของสมาชิกในกลุ่มแต่ละคน หรือแต่ละฝ่าย
 - 2.4 การเผยแพร่ข่าวสารติดต่อสื่อมวลชน และสาธารณชน โดยใช้ช่องทางสื่อต่าง ๆ
 - 2.5 บทบาทของกลุ่มในการช่วยพัฒนาการเกษตรของประเทศ
 - 2.6 ความคาดหวังในการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น ๆ ในการพัฒนาการเกษตร

ในอนาคต

2. แบบบันทึกภาคสนาม ผู้วิจัยจะใช้ในการบันทึกข้อมูลที่รวบรวมได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก, การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง, และการสังเกตกลุ่มตัวอย่าง ตลอดระยะเวลาของการศึกษาวิจัย

3. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยจะใช้ในการเข้าถึงซึ่งข้อมูลสำคัญบางประการ โดยเฉพาะในด้านบรรยากาศ สภาพแวดล้อม การแสดงออกของบุคคล อันจะเป็นการช่วยเสริมความเข้าใจในปรากฏการณ์ ปัจจัย หรือเงื่อนไขต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างแจ่มชัด

4. เครื่องบันทึกเทป เพื่อบันทึกการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยจะใช้ควบคู่ไปกับการจดบันทึกสาระสำคัญขณะดำเนินการสัมภาษณ์ ทั้งจากการไปพบกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยตรงและการสัมภาษณ์ผ่านทางโทรศัพท์

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการพิจารณาและตรวจสอบจากอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยได้ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาที่ใช้เป็นแนวทางการสัมภาษณ์ว่ามีความชัดเจนและครอบคลุมในประเด็นปัญหาการวิจัย ตลอดจนตั้งประเด็นคำถามต่าง ๆ ได้ตรงกับปัญหาที่ต้องการศึกษาวิจัยมากที่สุด ตลอดกระบวนการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจะใช้การเก็บและรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ประกอบด้วยการสังเกต แบบไม่มีส่วนร่วม และดำเนินการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) ตามประเด็นดังกล่าวที่ได้กำหนดไว้ในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งผู้วิจัยจะใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และใช้หลัก Network Sampling คือ ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์แนะนำบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อ ๆ กันไป โดยมีขั้นตอนและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ส่งหนังสือแนะนำตัวผู้วิจัยให้คุณพิชญา พงสาวกุล (เจ้าหน้าที่ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย) ชวนนำเสนอในที่ประชุมของชมรม
2. ผู้วิจัยนัดหมายขอเข้าพบกลุ่มตัวอย่างเพื่อสัมภาษณ์ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ขอทำเนียบที่อยู่/ที่ทำงาน/หมายเลขโทรศัพท์ของกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มเอาไว้แล้ว
3. สร้างสัมพันธภาพที่ดีในการสัมภาษณ์ และพูดคุยเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรของประเทศไทยในมุมมองต่าง ๆ
4. ผู้วิจัยขอเข้าร่วมกิจกรรมการออกค่าย-ทัวร์เกษตร การประชุมสัมมนาที่ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยจัดขึ้น เพื่อใช้เป็นโอกาสในการขอทำความรู้จัก และนัดสัมภาษณ์บุคคลที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมากขึ้น
5. สร้างความสัมพันธ์ในลักษณะ “คนใน” และสร้างความสนิทสนม เพื่อให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน
6. ทุกครั้งที่เสร็จสิ้นการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะรีบดำเนินการถอดเทปอย่างละเอียด ตามความเป็นจริงวันต่อวัน ทั้งนี้เพื่อให้สามารถนำประเด็นแต่ละปรากฏการณ์ที่ได้มานั้น มาจัดเรียบเรียงให้สมบูรณ์ ซึ่งจะนำไปสู่การสรุปข้อมูลเป็นระยะไป และเพื่อเป็นประโยชน์ในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไปด้วย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจะดำเนินการไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้รูปแบบการวิเคราะห์ดังนี้

1. การจัดจำแนกประเภทข้อมูล (Typological) จากข้อมูลที่ได้ในการสัมภาษณ์และการสังเกตทั้งหมด จากนั้นจึงนำมาจำแนกตามกรอบทฤษฎีที่นำไปใช้ในการวิเคราะห์
2. ทำการเปรียบเทียบและตรวจสอบข้อมูล (Comparison) แบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อแสวงหาความเชื่อถือได้ของข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้จากหลายแหล่ง ได้แก่ กลุ่มผู้ก่อการก่อตั้งชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย คณะกรรมการชั่วคราวของชมรม และกลุ่มสมาชิก รวมทั้ง

การศึกษาจากเอกสารหรือสื่ออื่นที่เกี่ยวกับชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย โดยการนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ร่วมกันว่า มีความถูกต้องสอดคล้อง หรือมีข้อแตกต่างในประเด็นใดบ้าง

3. สร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Induction) จากข้อมูลที่ได้ในขั้นตอนที่ 1 และ 2 เพื่อสร้างข้อสรุป การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะที่จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าหรือนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป

การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เพื่อชี้ให้เห็นถึงลักษณะเครือข่ายของการสื่อสารของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์เครือข่ายการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตรของชมรมสี่มวชนเกษตรแห่งประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะเครือข่ายของชมรมสี่มวชนเกษตรแห่งประเทศไทย และการสื่อสารในเครือข่าย รวมทั้งศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อตัวและขยายตัวของเครือข่ายชมรมสี่มวชนเกษตรแห่งประเทศไทย การวิจัยนี้ใช้หลักการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 30 คน ประกอบด้วย กลุ่มผู้ก่อการ 3 คน กลุ่มคณะกรรมการชั่วคราว 5 คน กลุ่มสมาชิก 18 คน กลุ่มพันธมิตร 3 คน และกลุ่มสี่มวชนเกษตรที่ยังมิได้เป็นสมาชิกของชมรม 3 คน (รายละเอียดดูในบทที่ 3) โดยผู้วิจัยขอนำเสนอข้อมูลใน 2 ประเด็น ดังนี้

1. ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับชมรมสี่มวชนเกษตรแห่งประเทศไทย

2. ผลการวิจัย

- 2.1 ลักษณะเครือข่ายของชมรมสี่มวชนเกษตรแห่งประเทศไทยและการสื่อสารในเครือข่าย

- 2.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อตัวและขยายตัวของเครือข่ายชมรมสี่มวชนเกษตรแห่งประเทศไทย

ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับชมรมสี่มวชนเกษตรแห่งประเทศไทย

จากการให้สัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่างและการศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องพบข้อมูลเบื้องต้นที่น่าสนใจ และทำให้เข้าใจในความเป็นชมรมสี่มวชนเกษตรแห่งประเทศไทยมากยิ่งขึ้น ซึ่งผู้วิจัยขอแบ่งการนำเสนอข้อมูลเบื้องต้นออกเป็น 2 ประการ ดังนี้

- ข้อมูลเกี่ยวกับชมรมสี่มวชนเกษตรแห่งประเทศไทย
- ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชมรมสี่มวชนเกษตรแห่งประเทศไทย

ข้อมูลเกี่ยวกับชมรมสี่มวชนเกษตรแห่งประเทศไทย

ชมรมสี่มวชนเกษตรแห่งประเทศไทย คือ องค์กรอิสระ ซึ่งจัดตั้งขึ้นอย่างไม่เป็นทางการจากการรวมตัวของสี่มวชนสายการเกษตรทั้ง 3 แขนง คือ สิ่งพิมพ์ วิทยุ และ โทรทัศน์ เป็นครั้งแรก ก่อตั้งขึ้นในปี 2541 ที่ผ่านมา (รายละเอียดดูที่หน้า 70)

ที่ตั้งหรือสถานที่ทำการชั่วคราวของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยนั้น ตั้งอยู่ที่ ชั้น 1 อาคารสารนิเทศ 50 ปี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน กรุงเทพฯ โดยที่ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยเข้าใช้สถานที่ตั้งแต่เดือนมกราคม 2542 เรื่อยมา จนถึงปัจจุบัน

สำหรับเหตุผลสำคัญที่ทำให้ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยโดยคณะกรรมการชั่วคราวหรือกลุ่มแกนนำตกลงเห็นชอบร่วมกันที่จะใช้สถานที่ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นที่ตั้งของชมรมนั้น ผลจากการสัมภาษณ์และจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารพบว่า เนื่องจาก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นแหล่งศูนย์กลางของสารทางการเกษตร ซึ่ง ณ บริเวณที่ตั้งของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ อยู่ในโซนที่เรียกว่าเกษตรกลางบางเขน มีหน่วยงานในสังกัดของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์อยู่รอบด้าน ได้แก่ กรมประมง กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กรมพัฒนาที่ดิน กรมป่าไม้ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เป็นต้น นอกจากนี้ในอนาคตอันใกล้ สำนักงานใหญ่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ก็จะย้ายมาอยู่ใกล้ชิดติดกับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์อีก ทำให้มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มีความเหมาะสมในแง่ของ “สารทางการเกษตร” ที่จะหลั่งไหลเข้ามาเป็นอย่างมาก อีกทั้งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ยังเป็นสถาบันวิชาชีพที่ให้ความรู้ทุกด้านทุกสาขาของภาคเกษตร และผลิตภัณฑ์การบูรณาการทางการเกษตรของชาติไว้มากมาย โดยกระจายตัวไปตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ ทั้งที่อยู่ในหน่วยงานของราชการ และบริษัทเอกชน รวมถึงเจ้าของธุรกิจการเกษตรประเภทต่าง ๆ ครอบคลุมทุกวงจร ทำให้มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นแหล่งศูนย์รวมการเกษตรของชาติที่ใหญ่ที่สุดในระดับประเทศและภูมิภาคเอเชีย ดังนั้น การที่ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย ก่อตั้งขึ้น ณ บริเวณเกษตรกลางบางเขน จึงน่าที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรตามวัตถุประสงค์และปณิธานในการก่อตั้งชมรมเป็นอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ การที่ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยมีสถานที่ทำการเป็นหลักแหล่ง ยังทำให้การทำงานของคณะกรรมการชั่วคราวและกรรมการมีความคล่องตัวขึ้น ทั้งในแง่ของการประชุม การนัดพบปะกันหรือแม้แต่การเข้ามาทำข่าวให้กับสื่อในสังกัดของแต่ละคน ก็มีความสะดวกและคล่องตัวมากขึ้น ตลอดจนชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยยังเป็นเสมือนบ้านหรือที่พักชั่วคราวให้กับสื่อมวลชนสายการเกษตรที่เข้ามาทำข่าว ณ บริเวณเกษตรกลางบางเขนอีกด้วย

ทางด้านภารกิจหรือหน้าที่สำคัญของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยนี้ก็คือ ให้การสนับสนุนการพัฒนาการเกษตรของประเทศ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรอย่างยั่งยืน โดยการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ผ่านกลไกทางสื่อมวลชน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ชมรมเป็นฟันเฟืองตัวเล็ก ๆ ที่จะทำหน้าที่ขับเคลื่อนกลไกขนาดใหญ่ระดับชาติ นั่นคือการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรให้ดีขึ้นท่ามกลางภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ และแนวคิดการดำรงชีวิตอยู่แบบเศรษฐกิจพอเพียง

ทั้งนี้ เป้าหมายของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ด้าน โดยที่แต่ละด้านได้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการรวมตัวของสื่อมวลชนสายการเกษตร และจัดตั้งเป็นชมรมขึ้นเพื่อเป็นแหล่งศูนย์รวมของบรรดาสื่อมวลชนสายการเกษตรทุกแขนง เป้าหมายของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยมีดังนี้

1. สร้างความสัมพันธ์ สร้างความมั่นคง พัฒนาวิชาชีพ

สะท้อนให้เห็นถึงสภาพของสื่อมวลชนสายการเกษตรที่อยู่กระจัดกระจายกัน ไม่มีการรวมศูนย์ ไม่มีทิศทางการทำงาน มีรายได้น้อย และไม่มี ความมั่นคงในอาชีพเพราะขึ้นอยู่กับนายจ้างเป็นหลัก ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีการจัดตั้งชมรมขึ้นเพื่อจะได้คอยช่วยเหลือและปกป้องกัน ตลอดจนส่งเสริมให้มี ความรู้ความสามารถในสายงานอาชีพ เพื่อความมั่นคง และก้าวหน้าต่อไป

2. พัฒนาสื่อเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการพัฒนาการเกษตรของประเทศ

สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของสื่อกับการพัฒนาการเกษตรของประเทศที่ขาดการพัฒนา รูปแบบ เทคนิค และวิธีการที่จะนำไปสู่การพัฒนาวิชาการ และวิชาชีพให้ก้าวหน้าทันเหตุการณ์ และเกิดประสิทธิภาพในการเผยแพร่ความรู้และข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่เกษตรกร และการเกษตรกรรมของประเทศ ดังนั้น การจัดตั้งชมรมก็จะช่วยให้มีการแลกเปลี่ยน ความรู้ข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนประสบการณ์และแนวความคิดใหม่ ๆ ที่ทันสมัยของสื่อมวลชนสาย การเกษตรทุกแขนง

3. สนับสนุนการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนและเป็นที่ยั่งยืนแก่เกษตรกร

สะท้อนให้เห็นถึงจิตวิญญาณของสื่อมวลชนที่มีต่อบทบาทหน้าที่ของสังคม คือ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไว้ให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม และร่วมมือกับภาครัฐ และภาคเอกชนนำเสนอข้อมูลข่าวสารอย่างเป็นกลางเพื่อผลประโยชน์ของเกษตรกรเป็นหลักและเพื่อความมั่นคงในการประกอบอาชีพทางเกษตรกรรมทุกประเภท

4. ไม่มุ่งแสวงหาผลกำไรทางเศรษฐกิจ

สะท้อนให้เห็นถึงสามัญสำนึกในวิชาชีพและจรรยาบรรณของสื่อมวลชน ตลอดจนอุดมการณ์ของชมรมที่จัดตั้งขึ้นว่าเป็นองค์กรที่มุ่งแต่สร้างประโยชน์ให้กับสมาชิกและอาชีพ การเกษตรโดยรวม ไม่ใช่องค์กรจัดตั้งขึ้นเพื่อการค้าหรือธุรกิจที่มุ่งแต่สร้างรายได้หรือผลกำไรทาง เศรษฐกิจ

สำหรับสมาชิกของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย มีความพิเศษหรือความเด่นอยู่ ตรงที่เปิดกว้างให้กับบุคคลในวงการเกษตรทุกแขนงเข้าร่วมเป็นสมาชิก มีใช้เฉพาะสื่อมวลชนสาย การเกษตรเท่านั้น ดังนั้น สมาชิกของชมรม จึงมีความหลากหลาย แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) สมาชิกสามัญ 2) สมาชิกวิสามัญ 3) สมาชิกกิตติมศักดิ์ (รายละเอียดดูที่หน้า 77)

กิจกรรมของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย แบ่งออกได้เป็น 4 กิจกรรม ทั้งนี้ ชมรมจะเป็นผู้จัดกิจกรรมเองโดยตรง เพื่อเป็นการเชื่อมโยงสมาชิกเข้าด้วยกัน นอกจากนี้ยังเปิดให้บุคคลทั่วไปที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมได้ในทุกกิจกรรมอีกด้วย ซึ่งสามารถเรียงลำดับการจัดกิจกรรมของชมรมจากน้อยไปหามากได้ดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมการจัดเสวนาทางวิชาการ เพื่อระดมความคิดเห็นของคนในวงการเกษตรต่อสถานการณ์ทางการเกษตรหรือปัญหาการเกษตรอย่างเร่งด่วน เช่น การเสวนาทางวิชาการเรื่อง ปัญหาปุ๋ยปลอม เป็นต้น ผลของการจัดเสวนาทางวิชาการ จะนำไปสู่หนทางการแก้ไขปัญหาทางการเกษตร ตลอดจนการผลักดันในระดับนโยบายของประเทศ

2. กิจกรรมการจัดสัมมนาเชิงวิชาการ ในประเด็นเกี่ยวกับความอยู่รอดของการเกษตรไทย หรือความมั่นคงในการประกอบอาชีพทางการเกษตร เช่น การสัมมนาเชิงวิชาการเรื่อง ปลูกัดไทย เพื่อการส่งออก เป็นต้น ผลจากการจัดสัมมนาเชิงวิชาการของชมรม จะทำให้สมาชิกและผู้สนใจได้รับข้อมูลรอบด้านและมีความมั่นใจได้ว่า ควรจะลงทุนในอาชีพนั้น

3. กิจกรรมการจัดสารคดีและฝึกอบรมทางการเกษตรต่าง ๆ เช่น การทำสบู่ - แชมพูจากสมุนไพร เป็นต้น ซึ่งผลที่เกิดจากการจัดกิจกรรมนี้ ก็คือ ทำให้สมาชิกและผู้สนใจได้รับความรู้ในวิธีการผลิตและสามารถนำไปประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้

ทั้งนี้ กิจกรรมที่ 1-3 ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยจะจัดให้มีขึ้นโดยเฉลี่ยปีละ 2-3 ครั้ง เท่านั้น เนื่องจากชมรมไม่มีคนรับผิดชอบและจัดการโดยตรงอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ กิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรมต้องมีการเตรียมพร้อมด้านข้อมูลข่าวสารให้ทันต่อสถานการณ์การเกษตรอยู่ตลอดเวลาอีกด้วย

4. กิจกรรมการจัดทัศนศึกษาทางการเกษตรหรือการออกค่ายทิวไรเกษตร เป็นกิจกรรมที่ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยมีการจัดมากที่สุด โดยเฉลี่ยปีละ 4-6 ครั้ง ลักษณะการออกค่ายทิวไรเกษตรนั้น เป็นการเน้นให้ผู้รับสารคือ สมาชิกและผู้สนใจ ได้รับความรู้ทางการเกษตรในเชิงปฏิบัติ โดยการได้สัมผัสครบทุกส่วนของอาตายนะทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ปาก กาย และใจ โดยที่ชมรมจะพาคณะสมาชิกและผู้สนใจไปพบเกษตรกร หรือเจ้าของธุรกิจเกษตร ทั้งที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จ หรือผ่านความล้มเหลวมาก่อน เพื่อให้สมาชิกได้ซักถามและเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงของบุคคล เหล่านั้นว่าเป็นเพราะเหตุใด ตลอดจนสมาชิกก็จะได้รับคำแนะนำหรือแนวทางการปฏิบัติที่ผ่านมาจากที่ได้ลองผิดลองถูกมาแล้ว ซึ่งผลของการจัดกิจกรรมทิวไรเกษตรนี้ จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการลงทุนทำการเกษตรกรรมต่าง ๆ ของเกษตรกรมือใหม่ กล่าวคือจะได้ไม่ต้องสูญเสียเงินไปกับการทำการเกษตรกรรมที่ทำตามกระแสนิยม หรือทำตาม ๆ กันไปโดยหวังที่จะร่ำรวยแบบคนอื่น ๆ เหล่านี้บ้าง

กล่าวได้ว่า กิจกรรมทัวร์เกษตรนี้เองที่ทำให้ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยเป็นที่รู้จัก จนมีการขยายเครือข่ายกว่า 400 คน ในปัจจุบัน และมีภาพเป็นบวกในสายตาของบุคคลทั่วไป ตลอดจนสมาชิกและพันธมิตร เนื่องจากกิจกรรมทัวร์เกษตรแพร่หลายไปในช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสารทางการเกษตร วิทยุ โทรทัศน์ และการบอกปากต่อปากของสมาชิก นอกจากนี้ยังทำให้มีการนำเสนอข่าวสารทางการเกษตรใหม่ ๆ ในลักษณะของภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดขึ้นมากมายโดยสื่อมวลชนสายการเกษตร และโดยการผลักดันของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย

ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย

ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย ก่อตั้งขึ้นอย่างไม่เป็นทางการในปี 2541 โดยกลุ่มสื่อมวลชนสายการเกษตรกลุ่มเล็กๆ จำนวน 6 คน ที่มีความคิดก้าวไกลเป็นกลุ่มแกนนำในการก่อตั้งชมรม ซึ่งมีที่มาจากกรณีเปิดใจพูดคุยกันเกี่ยวกับปัญหาในการทำงานของสื่อมวลชนสายการเกษตรของผู้ก่อการหลักหรือ ผู้ก่อการเริ่มแรก จำนวน 2 คน คือ นายปัญญา เจริญวงศ์ หัวหน้าข่าวเกษตร หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ (ภาคเอกชน) และนายถวิล สุวรรณมณี ผู้ประกาศข่าว สถานีวิทยุกระจายเสียงมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (ภาคราชการ) ในงานเลี้ยงปีใหม่ 2541 (มกราคม 2541) ซึ่งเป็นการจัดเลี้ยงสังสรรค์และถือโอกาสขอบคุณสื่อมวลชนสายการเกษตรไปด้วยพร้อมกัน จัดโดยกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยมีทีมงานฝ่ายประชาสัมพันธ์ของกรมวิชาการเกษตร เป็นผู้ประสานเชิญสื่อมวลชนสายการเกษตรทั้งหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร วิทยุ และโทรทัศน์ มาร่วมงาน

นายปัญญา เจริญวงศ์ เป็นผู้จุดประกายความคิดเรื่องการรวมตัวของสื่อมวลชนสายการเกษตรขึ้นก่อน โดยให้ข้อสังเกตว่า การทำงานข่าวของสื่อมวลชนสายการเกษตรมีลักษณะการจัดกระจายกันอยู่ตามสื่อต่าง ๆ สื่อบางสื่อมีการหมุนเวียนผู้สื่อข่าวมาให้ทำข่าวเกษตร หรือสื่อมวลชนบางคนก็เป็นคอลัมนิสต์หรือผู้สื่อข่าวอิสระ ทำหน้าที่แสดงความคิดเห็นหรือรายงานข่าวเกษตรให้กับสื่อต่าง ๆ หลาย ๆ สื่อในเวลาเดียวกัน ทำให้สื่อมวลชนสายการเกษตรไม่ค่อยจะรู้จักกันเท่าไรนัก นอกจากนี้ยังมีผลทำให้เกิดปัญหาการนำเสนอข่าวสารที่ไม่เป็นในทิศทางเดียวกัน ส่งผลให้เกษตรกรได้รับความเสียหาย ซึ่งนายถวิล สุวรรณมณี ก็มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ทั้งสองคนจึงได้พูดคุยและปรึกษากันว่า สื่อเกษตรน่าจะมารวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อนเหมือนกับสื่ออื่น ๆ ได้แล้วเป็นจังหวะเดียวกันกับที่ นายเกียรติพันธ์ จันทราปัดย์ ซึ่งเป็นผู้จัดทำรายการเกี่ยวกับการเกษตร (ภาคธุรกิจ) ให้กับทีวีช่อง 5 ก็เข้ามาทักทายและร่วมวงสนทนาในเรื่องเดียวกันกับที่นายปัญญาและนายถวิลพูดคุยกันอยู่ก่อน ปรากฏว่านายเกียรติพันธ์เห็นด้วยและสนับสนุนความคิดในการรวมตัวของสื่อเกษตรทันที (ดูแผนภูมิที่ 2 ก)

จากเหตุการณ์ดังกล่าวข้างต้นทำให้พบว่ามื่อมีสื่อมวลชนถึง 3 แขนง และ 3 ส่วนที่เห็นด้วยกับความคิดในการรวมตัวของสื่อมวลชนสายการเกษตรและได้มีการก่อตัวรวมตัวกัน นั่นคือหนังสือพิมพ์คือ ภาคเอกชน วิทยุ คือ ภาคราชการ และโทรทัศน์ คือ ภาคธุรกิจ

ความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในการรวมตัวสื่อเกษตรให้เป็นชมรมหรือสมาคมในอนาคต เป็นสิ่งที่เชื่อมโยงให้นายปัญญา และนายถวิล ซึ่งเป็นผู้ก่อการหลักนั้นรวมพลังกันอย่างเหนียวแน่น

นับจากงานเลี้ยงปีใหม่ 2541 เป็นต้นมา นายปัญญา และนายถวิลก็พูดคุยปรึกษาหารือเรื่องดังกล่าวกันมาโดยตลอดโดยใช้โอกาสที่ออกไปทำข่าวแล้วพบกันในงานข่าวนั้น ๆ พุดคุยกันอย่างไม่เป็นทางการ ขณะเดียวกันทั้งสองคนก็มีการแพร่กระจายความคิดการรวมตัวของสื่อเกษตรไปที่สื่อมวลชนสายการเกษตรที่อยู่ในวงการเกษตรมายาวนานและมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางอีก 3 คน ได้แก่ นายเปรมปรี ฌ สงขลา เจ้าของนิตยสารเคหการเกษตร (ภาคธุรกิจ) นายประพันธ์ ผลเสวก บรรณาธิการอาวุโส วารสารเทคโนโลยีชาวบ้านในเครือหนังสือพิมพ์มติชน, ข่าวสด (ภาคเอกชน) และ ดร. ไตรรัตน์ สุนทรประภัสสร หัวหน้าข่าวเกษตร หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ (ภาคเอกชน) ปรากฏว่าทั้งสามคนก็มีแนวคิดที่เห็นพ้องต้องกันกับนายปัญญา และนายถวิล รวมถึงนายเกียรติพันธ์ด้วย

ดังนั้นการก่อตัวของผู้ก่อการหลักในระยะเริ่มแรกที่มีเพียง 2 คน คือ นายปัญญา และนายถวิล จึงกลายมาเป็นการรวมกลุ่มของแกนนำ (ประมาณเดือนมีนาคม 2541) ซึ่งเป็นกลุ่มสื่อมวลชนสายการเกษตรกลุ่มเล็ก ๆ จำนวน 6 คน ที่มีความคิดกว้างไกลและอาจถือได้ว่าเป็นตัวแทนของสื่อเกษตรในแขนงต่าง ๆ ครอบคลุมทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุ และสื่อโทรทัศน์ นอกจากนี้ยังเป็นตัวแทนของสื่อที่มาจากส่วนของภาคราชการ ภาคเอกชน และภาคธุรกิจอย่างครบเครื่องอีกด้วย (ดูแผนภูมิที่ 2 ข)

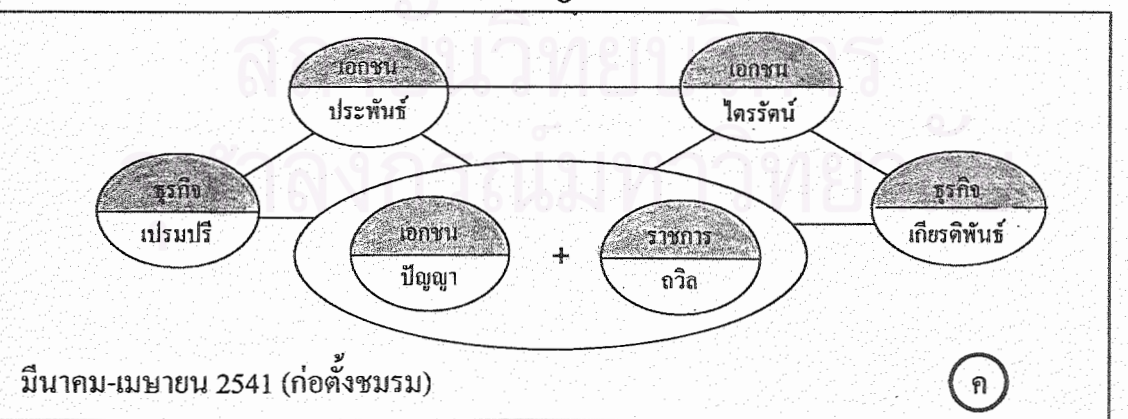
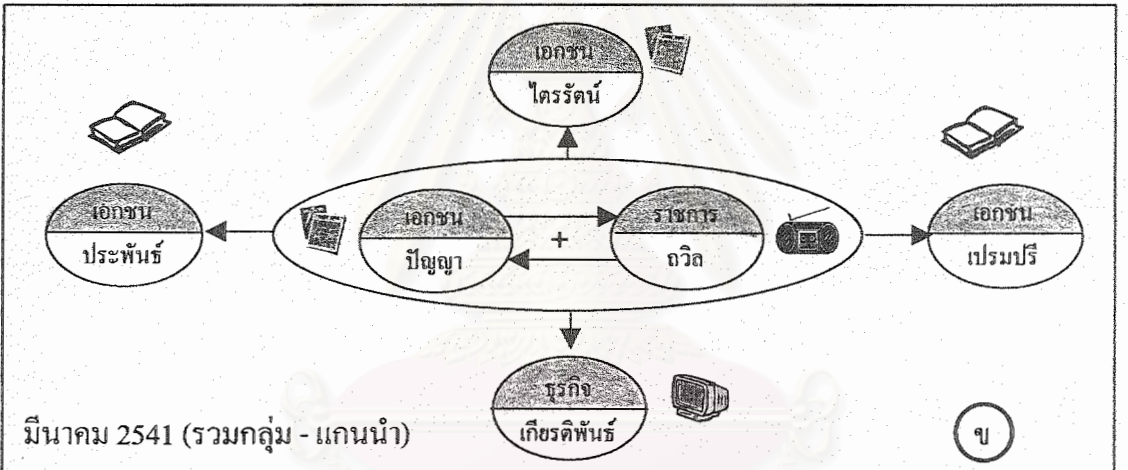
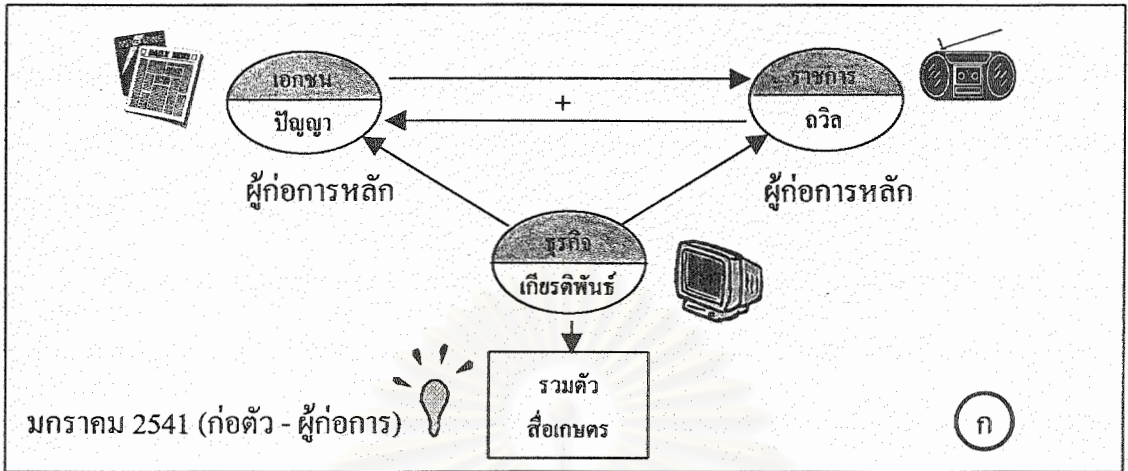
ประมาณเดือนมีนาคม-เมษายน 2541 แกนนำทั้ง 6 คน ได้ตกลงร่วมกันว่าจะจัดตั้งเป็นชมรมขึ้นมาก่อนโดยใช้ชื่อว่า ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย และควรจะมีคณะกรรมการชั่วคราวขึ้นมาก่อน 1 ชุด เพื่อทำงานให้เป็นรูปธรรมชัดเจน (ดูแผนภูมิที่ 2 ค)

ผลจากการรวมกลุ่มแกนนำในครั้งนั้น ปรากฏว่ามีการจัดตั้งคณะกรรมการชั่วคราว จำนวน 5 คน โดยเลือกจากในกลุ่มแกนนำนั่นเอง ซึ่ง ดร. ไตรรัตน์ สุนทรประภัสสร ได้รับความเห็นชอบจากกลุ่มให้เป็นประธานชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย เนื่องจากกลุ่มแกนนำ เห็นร่วมกันว่า ดร. ไตรรัตน์ มีความเหมาะสมทั้งด้านวิสัยทัศน์และคุณวุฒิ นอกจากนี้หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ หน้าเกษตร ยังเป็นสื่อสิ่งพิมพ์รายวันที่มีพลังและเป็นที่รู้จักของผู้บริโภคสื่อเกษตร มากกว่าสื่อแขนงอื่น ๆ อีกด้วยเนื่องจากมีหน้าเกษตรเต็มหน้าและมีเป็นประจำทุกวัน

สำหรับคณะกรรมการชั่วคราวอีก 4 คน ได้แก่ นายปัญญา เจริญวงศ์ ได้รับตำแหน่งเป็นเลขาธิการ, นายถวิล สุวรรณมณี ได้รับตำแหน่งเป็นเหรัญญิก, นายเกียรติพันธ์ จันทราทิตย์ ได้รับตำแหน่งเป็นประชาสัมพันธ์ และนายเปรมปรี ฌ สงขลา ได้รับตำแหน่งเป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการ ส่วนนายประพันธ์ ผลเสวก ไม่ขอรับตำแหน่งใดๆ ในคณะกรรมการชั่วคราว เนื่องจากมีอายุมากและมีภาระงานประจำมาก แต่ทางกลุ่มแกนนำก็ขอร้องให้ช่วยเป็นที่ปรึกษาเชิงรายได้ให้กับชมรม ซึ่งนายประพันธ์ ก็ยอมรับในตำแหน่งดังกล่าว

ดังนั้นการจัดตั้งชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย โดยมีคณะกรรมการชั่วคราวขึ้นมาก่อนเป็นตัวตั้ง หรือเรียกว่า เป็นการตั้ง “ตุ๊กตา” ขึ้นมาทำงานบริหารชมรม เพียง 5 คน จึงส่งผลให้การจัดตั้งเป็นชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว นับจากที่มีการก่อตัวของผู้ก่อการหลักเกิดขึ้น

ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะขอนำเสนอเป็นแผนภูมิเพื่อให้เห็นถึงพัฒนาการของชมรมสื่อมวลชนเกษตร แห่งประเทศไทย ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 พัฒนาการของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย

ภายหลังจากการก่อตั้งชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยแล้ว คณะกรรมการชั่วคราว จึงได้มีการจัดประชุมอย่างเป็นทางการกับเพื่อนสื่อมวลชนสายเกษตรอื่น ๆ รวมถึงนักวิชาการเกษตร ทั้งนี้ก็เพื่อขอความคิดเห็นและแนวร่วมสนับสนุนจัดตั้งชมรม อีกทั้งยังเป็นการขอความเห็นชอบจากที่ประชุมเพื่อให้คณะกรรมการชั่วคราวที่แต่งตั้งกันเองนั้นได้อำสาทำงานให้เห็นเป็นจริงเป็นจังขึ้นมาก่อนด้วย

การประชุมอย่างเป็นทางการครั้งแรกในเดือน เมษายน 2541 มีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมด 22 คน สามารถแบ่งเป็นสื่อแขนงต่าง ๆ ได้ดังนี้ หนังสือพิมพ์ เช่น นายสุภชัย นิลวนิช (มติชน), นางสาวศิริพร วิริยะศิริตระกูล (บ้านเมือง), นิตยสาร เช่น นายวณิช วณิชกุล (สัตว์เศรษฐกิจ), วิทยุ เช่น นายสว่าง เติลคพันธ์ (สถานีวิทยุฯ มก.), ทวี เช่น นายวิโรจน์ ประกอบพิบูล (ทีวีช่อง 9) นักวิชาการเกษตร เช่น ดร. สุรพล จันทราปัติย์ (สถาบันคณะกรรมการเพื่อการวิจัยและจัดการดินสากล) เป็นต้น

ผลการประชุม ปรากฏว่า ได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมให้จัดตั้งชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย และมีการแต่งตั้งกรรมการกลางจำนวน 10 คน เพื่อปฏิบัติงาน ซึ่งอาจวิเคราะห์ได้ว่าเป็นการเลือกกรรมการกลางเพื่อให้เป็นตัวแทนของสื่อแขนงต่าง ๆ ดังนี้

- หนังสือพิมพ์ 1 คน คือ นายสุภชัย นิลวนิช (มติชน)
- นิตยสาร 3 คน คือ นายประเสริฐ ว่องไวเจริญสุข (สัตว์เศรษฐกิจ), นายวณิช วณิชกุล (สัตว์เศรษฐกิจ), นายธีรพันธ์ กิติธรรมเสถียร (ผู้นำเศรษฐกิจ)
- ทวี 2 คน คือ นายวิโรจน์ ประกอบพิบูล (ทีวีช่อง 9) และนางปาริชาติ กุลรักษา (ทีวีช่อง 11)
- นักวิชาการเกษตร 2 คน คือ ดร. สุรพล จันทราปัติย์ (สถาบันคณะกรรมการเพื่อการวิจัยและจัดการดินสากล) และ อาจารย์ดีพร้อม ไชยวงศ์เกียรติ (คณะวิทยาศาสตร์ ม.เกษตรศาสตร์)
- บริษัทเอกชน 1 คน คือ นางจุฬารัตน์ เสรีเชษฐพงษ์ (แปซิฟิค)

แต่ในทางปฏิบัติแล้ว กรรมการกลางส่วนใหญ่มีภาระงานมากทั้งงานประจำและงานส่วนตัว ทำให้ไม่ได้มีส่วนร่วมในการทำงานให้กับชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยตั้งแต่แรกจนถึงปัจจุบันนี้ และกรรมการบางคนก็ขาดการติดต่อสื่อสารกับชมรมอย่างสิ้นเชิง ส่วนทางชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยเองก็ไม่ได้มีการจัดกิจกรรมเพื่อนัดพบปะสังสรรค์กับสมาชิกหรือมีการ

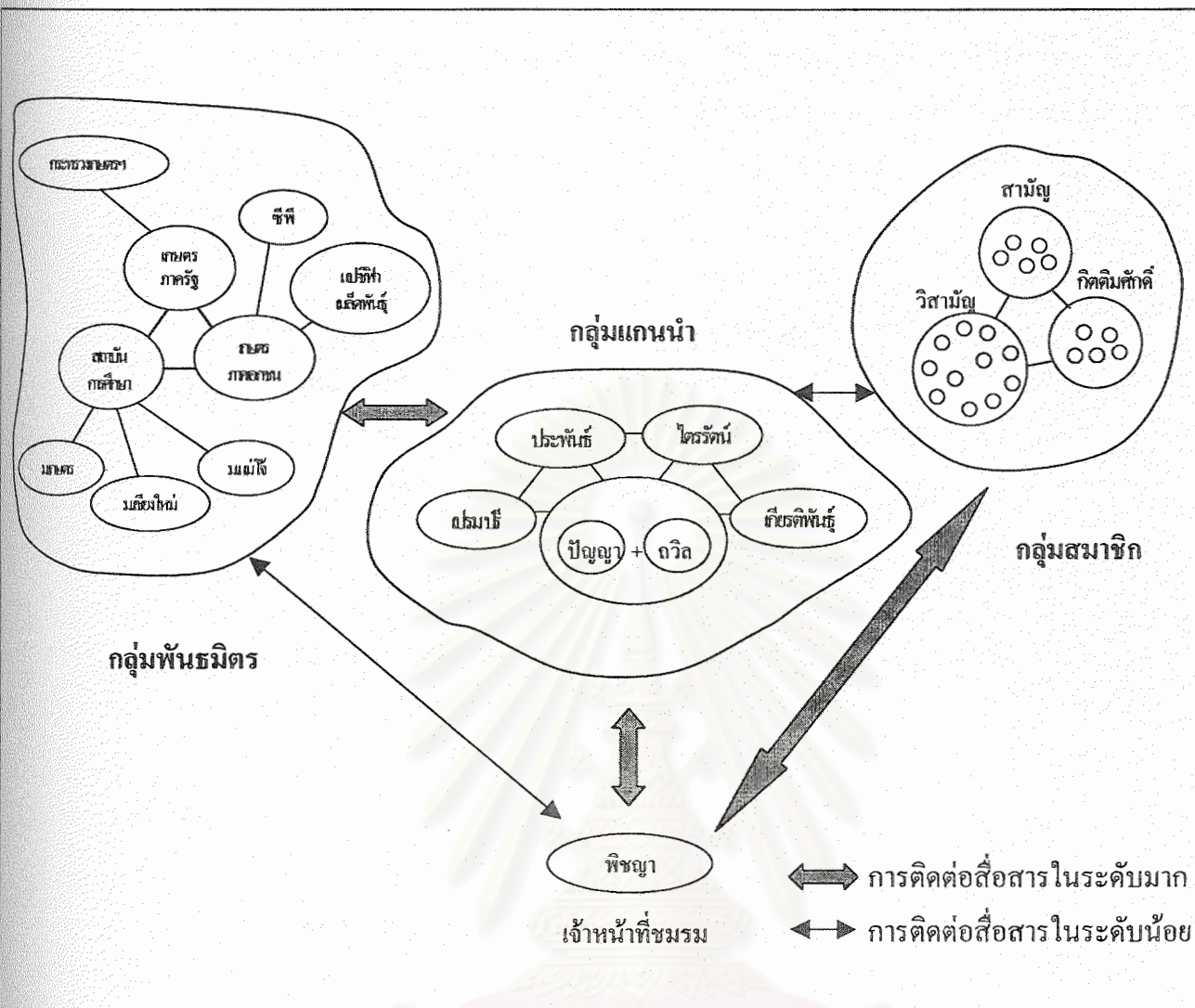
เรียกประชุมอย่างเป็นทางการด้วย ส่งผลให้การบริหารงานและการทำงานมาจากคณะกรรมการชั่วคราวจำนวน 5 คน เท่านั้น ซึ่งลักษณะการทำงานของคณะกรรมการชั่วคราวนั้นจะเป็นลักษณะการทำงานของอาสาสมัคร ไม่มีเงินเดือน เบี้ยเลี้ยง หรือเบี้ยประชุมใด ๆ และเพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระงานเกี่ยวกับงานธุรการ งานเอกสาร การประชุมต่าง ๆ ทางคณะกรรมการชั่วคราวจึงตัดสินใจร่วมกันที่จะว่าจ้างบุคคลภายนอกซึ่งไม่ใช่สื่อมวลชน มาทำหน้าที่ดังกล่าวโดยได้รับเงินเดือนประจำ ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2541 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งก็คือ นางสาวพิชญา พงสาวกุล เจ้าหน้าที่ของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยคนแรกและคนเดียวซึ่งมีตำแหน่งเป็นเลขานุการชมรม

คั้งนั้นที่มาของการเป็นชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งปี 2541 จนถึงปี 2545 ก็ยังคงเป็นชมรมอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งมีคณะกรรมการชั่วคราวเป็นกลุ่มคนทำงานชุดแรกและชุดเดิมอยู่จนทุกวันนี้ จนเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สื่อเกษตรอื่น ๆ มองว่าผลงานของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยยังมีไม่มาก และเป็นผลงานของคนเพียงกลุ่มเดียว ส่งผลให้สมาชิกเครือข่ายในกลุ่มสมาชิกประเภทสามัญซึ่งเป็นสื่อมวลชนสายการเกษตร มีการขยายตัวค่อนข้างน้อย เมื่อเทียบกับสมาชิกเครือข่ายในกลุ่มสมาชิกประเภทวิสามัญ ซึ่งเป็นบุคคลทั่วไป

ผลการวิจัย

ปัญหานำการวิจัยข้อที่ 1 : ลักษณะเครือข่ายของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย และการสื่อสารในเครือข่าย

ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า ลักษณะเครือข่ายของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย สามารถสรุปเป็นแผนภูมิได้ ดังนี้

แผนภูมิที่ 3 ลักษณะเครือข่ายของชมรมสี่มวชนเกษตรแห่งประเทศไทย

เพื่อให้เข้าใจลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของชมรมสี่มวชนเกษตรแห่งประเทศไทย
อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจะขออธิบาย โดยแยกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. องค์ประกอบของเครือข่าย
2. การสื่อสารภายในเครือข่าย

องค์ประกอบของเครือข่าย

องค์ประกอบของเครือข่ายประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มแกนนำ 2) กลุ่มสมาชิก
3) กลุ่มพันธมิตร ซึ่งในแต่ละกลุ่มมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันในลักษณะเป็นเครือข่าย โดยมี
รายละเอียด ดังนี้

1. กลุ่มแกนนำ หรืออาจเรียกได้ว่า ส่วนการบริหารจัดการของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย ผลการศึกษาวิจัยพบว่า กลุ่มแกนนำคือ กลุ่มผู้ก่อการสำคัญที่เป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างเครือข่ายชมรม ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ประธานชมรม คณะกรรมการชั่วคราว และเจ้าหน้าที่ชมรม

1.1 ประธานชมรม ได้แก่ ดร.ไตรรัตน์ สุนทรประภัสสร หัวหน้าข่าวเกษตร น.ส.พ. เติลินิวส์ ซึ่งกลุ่มแกนนำได้ตกลงเห็นชอบร่วมกัน โดยใช้หลักเกณฑ์ของความอาวุโสในการเลือกประธานชมรม ดังที่นายปัญญา เจริญวงศ์ ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ ดังนี้

“ทางกลุ่มด้วยกันก็บอกว่า เฮ้ย ลองตั้งเป็นตุ๊กตาเข้ามาทำงานกันหน่อย อย่างนั้นแหละครับ ก็ได้เลือกประธานกัน ทางกลุ่มก็เห็นว่า คุณไตรรัตน์ สุนทรประภัสสร ตอนนั้นเขายังเป็นหัวหน้าข่าวเกษตร น.ส.พ. เติลินิวส์ อยู่ เขาก็มีอาวุโสทั้งเรื่องวัยวุฒิ คุณวุฒิ ก็เชิญให้เขาเป็นประธาน เขาก็ยอมรับ ช่วงนั้นเป็นการแต่งตั้งกันอยู่ในกลุ่ม 5-6 คนนี้”

ปัญญา เจริญวงศ์/เลขาธิการ

1.2 คณะกรรมการชั่วคราว คือ กลุ่มบุคคลกลุ่มเดียวกันกับกลุ่มผู้ก่อการ ซึ่งกลุ่มบุคคลกลุ่มนี้เสนอตัวเป็นผู้ทำงาน เพื่อบุกเบิกจัดตั้งชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยให้เป็นรูปเป็นร่าง ดังนั้น คณะกรรมการชั่วคราวชุดนี้จึงเป็นเพียงการตั้ง “ตุ๊กตา” ขึ้นมาทำงานบริหารชมรมเท่านั้น

ผลจากการศึกษาเอกสารพบว่า คณะกรรมการชั่วคราวมีจำนวน 5 คน ดังนี้

- นายเปรมปรี ฌ สงขลา เจ้าของนิตยสารเกษตรการเกษตร เป็นที่ปรึกษาชมรม/คือผู้ก่อการร่วม
- ดร.ไตรรัตน์ สุนทรประภัสสร หัวหน้าข่าวเกษตร น.ส.พ. เติลินิวส์ เป็นประธานชมรม/คือผู้ก่อการร่วม
- นายปัญญา เจริญวงศ์ หัวหน้าข่าวเกษตร น.ส.พ. ไทยรัฐ เป็นเลขาธิการ/คือผู้ก่อการหลัก
- นายถวิล สุวรรณณิ ผู้ประกาศข่าว สถานีวิทยุ มก. เป็นเหรัญญิก/คือผู้ก่อการหลัก
- นายเกียรติพันธ์ จันทราปัดย์ ผู้จัดการรายการเกษตรทางทีวีสีช่อง 5 เป็นประชาสัมพันธ์/คือผู้ก่อการร่วม

และพบว่า นายประพันธ์ ผลเสวก บรรณาธิการอาวุโส วารสารเทคโนโลยีชาวบ้าน (ในเครือ น.ส.พ. มติชน, ข่าวสด) ซึ่งเป็นผู้ก่อการร่วม ไม่รับตำแหน่งในคณะกรรมการชั่วคราว เนื่องจากมีอายุมากแล้ว แต่ได้รับเป็นที่ปรึกษาในเชิงรายได้ให้กับชมรมเนื่องจากมีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาทางการเกษตรหรือการออกค่ายทัวร์เกษตรมาก่อน

1.3 เจ้าหน้าที่ชมรม มีเพียง 1 คนเท่านั้น คือ นางสาวพิชญา พงสาวกุล ทำงานในตำแหน่งเลขานุการชมรม โดยได้รับเงินเดือนประจำตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2541 จนถึงปัจจุบัน

การทำงานของเจ้าหน้าที่ชมรม อยู่ภายใต้การบริหารงานของคณะกรรมการชั่วคราว จากผลการศึกษาวิจัยพบว่า ในทางปฏิบัติแล้ว เจ้าหน้าที่ชมรมจะทำงานตามคำสั่งของ นายปัญญา เจริญวงศ์ เลขธิการ และนายถวิล สุวรรณมณี เจริญญิก มากกว่าคนอื่น ๆ เนื่องจากกรรมการทั้งสองคนจะเป็นผู้รับคำสั่งจากประธานชมรมและคณะกรรมการชั่วคราว จากนั้นจึงมาบริหารงานและสั่งการกับเจ้าหน้าที่ชมรมโดยตรง ทำให้ความสัมพันธ์ของเจ้าหน้าที่ชมรมกับกรรมการทั้งสองคนดังกล่าว มีความใกล้ชิดในสายงานการบังคับบัญชามากกว่ากรรมการคนอื่น ๆ นอกจากนี้อำนาจการตัดสินใจในบางเรื่องที่เป็นภารกิจประจำ ประธานชมรมก็ให้อำนาจแก่นายปัญญา เจริญวงศ์ ในฐานะเลขธิการ ให้ดำเนินการสั่งการกับเจ้าหน้าที่ชมรมได้ทันที เช่น เรื่องการบริหารงานภายในชมรม และการติดต่อสื่อสารกับสมาชิก เป็นต้น

2. กลุ่มสมาชิก จากการศึกษาเอกสารพบว่า กลุ่มสมาชิกมี 3 ประเภท ได้แก่ 1) สมาชิกสามัญ 2) สมาชิกวิสามัญ 3) สมาชิกกิตติมศักดิ์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 สมาชิกสามัญ ได้แก่ ผู้ประกอบอาชีพสื่อมวลชนเกษตรเป็นหลัก แขนงวิทยุ หรือโทรทัศน์ หรือสิ่งพิมพ์เกี่ยวกับการเกษตรที่ทำหน้าที่เผยแพร่ข่าวสารผ่านสื่อในสังกัดที่ยังเปิดกิจการอยู่ ซึ่งได้ยื่นคำขอเข้าเป็นสมาชิก มีจำนวนประมาณ 20-25 คน

2.2 สมาชิกวิสามัญ ได้แก่ บุคคลในวงการศึกษาศึกษา ฝึกอบรม และวิจัยด้านการเกษตร ผู้ประกอบการเกษตรกรรมทุกประเภท หรือบุคคลผู้ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ทั้งภาครัฐและเอกชน และยื่นคำขอเข้าเป็นสมาชิกมีจำนวนประมาณ 450 คน

2.3 สมาชิกกิตติมศักดิ์ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ องค์กร สถาบัน ซึ่งคณะกรรมการชมรมมีมติเป็นเอกฉันท์ให้เชิญเข้าเป็นสมาชิก และผู้นั้นหรือองค์กรนั้นตอบรับคำเชิญ มีจำนวนประมาณ 13 คน

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า กลุ่มสมาชิกเครือข่ายเป็นกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทั้งที่เป็นบุคคลและองค์กรคือ ทั้งสื่อมวลชนสายการเกษตร นักวิชาการ นักวิจัย นักประชาสัมพันธ์ ไปจนถึงเกษตรกรและประชาชนทั่วไป รวมทั้งองค์กร สถาบันทางการเกษตรภาครัฐบาลและภาคเอกชนที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคต

3. กลุ่มพันธมิตร คือ บุคคล กลุ่มบุคคล หน่วยงาน สถาบันหรือองค์กรทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการที่ให้การสนับสนุนการดำเนินงานของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ให้ข้อเท็จจริง ให้ข้อมูลข่าวสาร เปิดสถานที่ให้เยี่ยมชมเพื่อศึกษาดูงานทางการเกษตร หรือสนับสนุนทางด้านสถานที่ อุปกรณ์สิ่งของต่าง ๆ แก่ชมรม เป็นต้น ซึ่งกลุ่มพันธมิตรนี้มิได้เป็นสมาชิกของชมรม

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า กลุ่มพันธมิตรหลัก ๆ ที่นับว่าเป็นเครือข่ายของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย ซึ่งแบ่งตามหน่วยงานแล้วมี 5 หน่วยงาน ได้แก่ 1) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 3) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 4) มหาวิทยาลัยแม่โจ้ 5) หน่วยงานเกษตรภาคเอกชน เช่น บริษัทในเครือเจริญโภคภัณฑ์ (ซี.พี.), บริษัท แปซิฟิคเมล็ดพันธุ์ จำกัด ฯลฯ โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นหน่วยงานการเกษตรภาครัฐ พบว่า ให้การช่วยเหลือในด้านข้อมูลและแหล่งข่าว ตลอดจนการเชื่อมต่อประสานงานหน่วยงานต่าง ๆ ในสังกัด เช่น สำนักเกษตรจังหวัด ฯลฯ รวมทั้งคัดเลือกผลงานการเกษตรดีเด่นสาขาต่าง ๆ ในแต่ละจังหวัดให้ทางชมรมนำไปเผยแพร่

3.2 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นสถาบันการศึกษาในส่วนกลางที่เปิดการสอนทางด้านเกษตร พบว่าให้ความสนับสนุนในด้านสถานที่ทำการแก่ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย โดยยกเว้นค่าธรรมเนียม สนับสนุนอุปกรณ์สิ่งของในสำนักงาน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ เครื่องโทรศัพท์ ฯลฯ และให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับทิศทางงานของชมรมเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมาย นอกจากนี้ยังให้ความช่วยเหลือด้านข้อมูล งานวิจัย แหล่งข่าว การเชื่อมต่อกับหน่วยงานอื่น ๆ ในสังกัด เช่น สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ ฯลฯ รวมถึงการเปิดสถานที่ให้เยี่ยมชมเพื่อศึกษาและดูงาน ได้แก่ สวนแสนปาล์ม, เกษตรทฤษฎีใหม่ และคาวบอยแลนด์ ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน จ.นครปฐม

3.3 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นสถาบันการศึกษาในส่วนภูมิภาคซึ่งเป็นภาครัฐที่เปิดการเรียนการสอนในคณะเกษตร

3.4 มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เป็นสถาบันการศึกษาในส่วนภูมิภาคอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นภาครัฐและเปิดการสอนในคณะเกษตรเช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ดังนั้น ในการให้ความร่วมมือและช่วยเหลือของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในข้อ 3.3 และมหาวิทยาลัยแม่โจ้ในข้อ 3.4 แก่ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย จึงพบว่าเป็นการให้ความสนับสนุนร่วมมือและช่วยเหลือในด้านวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เช่น ข้อมูลความรู้ทางการเกษตร งานวิจัยทางการเกษตรที่ค้นพบใหม่ หรือการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางด้านสถานการณ์การเกษตรในปัจจุบัน ซึ่งก็คือการให้การช่วยเหลือทางด้านข่าวสารซึ่งกันและกัน

3.5 หน่วยงานเกษตรภาคเอกชน เช่น บริษัทในเครือเจริญโภคภัณฑ์ (ซี.พี.) บริษัทแปซิฟิคเมล็ดพันธุ์ จำกัด ฯลฯ ตลอดจนเจ้าของสวน ไร่ ฟาร์มของเกษตรกรในพื้นที่ต่าง ๆ พบว่า เป็นพันธมิตรที่ให้การช่วยเหลือด้านข้อมูลข่าวสารทางการปฏิบัติจริง เพื่อเป็นแนวทางให้กับเกษตรกรมือใหม่ได้นำไปประยุกต์ใช้ต่อไป โดยจะเป็นในลักษณะของการเป็นแหล่งข่าวให้ข้อมูล คำแนะนำ เทคนิคต่าง ๆ ตลอดจนการเปิดสถานที่ให้เยี่ยมชมดูงาน

นอกจากนี้ ในความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานทางการเกษตรภาครัฐบาลและเอกชน รวมทั้งสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนในคณะเกษตรดังกล่าวข้างต้น ยังพบว่า มีความสนิทสนมและรู้จักกันหมด เพราะอยู่ในวงการเกษตรและวงการศึกษาเหมือนกัน โดยมีการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนทางวิชาการ ตลอดจนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความรู้ทางการเกษตรใหม่ ๆ ซึ่งกันและกัน ทั้งในด้านของบุคคล เครื่องมือ และงบประมาณ

การสื่อสารภายในเครือข่าย

การพิจารณาว่าการสื่อสารภายในเครือข่ายของชมรมที่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยมีลักษณะอย่างไรนั้น ผู้วิจัยขอเอาประเด็นในการสื่อสารมาเป็นตัวตั้ง เพื่ออธิบายให้เห็นลักษณะการสื่อสารภายในเครือข่ายได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จากผลการศึกษาวิจัยพบว่า สามารถแบ่งประเด็นในการสื่อสารภายในเครือข่ายได้เป็น 7 ประเด็น ดังนี้

1. การสื่อสารในประเด็นการจัดกิจกรรมออกค่ายทัวร์เกษตร
2. การสื่อสารในประเด็นสถานการณ์เกษตรของประเทศ
3. การสื่อสารในประเด็นการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ภายในชมรม
4. การสื่อสารในประเด็นการประสานข้อมูลและแบ่งปันข้อมูล
5. การสื่อสารในประเด็นความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของชมรม
6. การสื่อสารในประเด็นทั่ว ๆ ไป
7. การสื่อสารในประเด็นเรื่องส่วนตัว

1. การสื่อสารในประเด็นการจัดกิจกรรมออกค่ายทัวร์เกษตร

จุดเริ่มต้นการสื่อสารเกิดขึ้นที่คณะกรรมการชั่วคราว ซึ่งจะใช้วิธีการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal communication) เป็นหลักผ่านเวทีกิจกรรมออกค่ายทัวร์เกษตร ทั้งการสื่อสารแบบที่เป็นทางการและแบบที่ไม่เป็นทางการ

สำหรับประเด็นในการสื่อสารจะเป็นประเด็นเกี่ยวกับ

- การจัดทำกำหนดการทัวร์เกษตร
- ประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมทัวร์เกษตร
- การทำข่าวในพื้นที่
- การแจ้งสมาชิกและเชิญชวนให้ไปร่วมกิจกรรม

การสื่อสารในประเด็นนี้เป็นการสื่อสารสองทาง (Two-way communication) อย่างมีขั้นตอน สามารถแบ่งออกได้ 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ขั้นแสวงหาข้อมูล ขั้นที่ 2 ขั้นสำรวจพื้นที่ ขั้นที่ 3 ขั้นตัดสินใจ ขั้นที่ 4 ขั้นเผยแพร่ข่าวสาร ขั้นที่ 5 ขั้นปฏิบัติการหรือขึ้นลงพื้นที่ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นตอนการสื่อสารและวิธีการสื่อสาร

ขั้นที่ 1 ขั้นแสวงหาข้อมูล

คณะกรรมการชั่วคราวจะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเพื่อเลือกสถานที่ในการจัดออกค่ายทวิ์เกษตร ในแต่ละครั้งว่า จะพาสมาชิกไปศึกษาดูงานที่ภูมิภาคไหน จังหวัดใด และจะไปดูงานการเกษตรเรื่องอะไรบ้างที่มีชื่อเสียงของจังหวัด รวมถึงการเกษตรรูปแบบใหม่ ๆ ที่น่าสนใจ ตลอดจนเจ้าของสวน ฟาร์ม ไร่ หรือเกษตรกรรายย่อยทั้งที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพการเกษตร และไม่ประสบความสำเร็จ เพื่อให้สมาชิกได้มาศึกษาหาความรู้ในลักษณะเรียนทางลัดกับผู้ที่ประสบความสำเร็จโดยตรง ซึ่งโดยส่วนตัวแล้ว คณะกรรมการชั่วคราวแต่ละคนก็จะเก็บสังสมข้อมูล และมีประสบการณ์ในพื้นที่ต่าง ๆ อยู่บ้างแล้ว ในฐานะที่เป็นสื่อมวลชนสายการเกษตร

ดังนั้นในขั้นแสวงหาข้อมูลนี้จะเป็นการสื่อสารสองทางระหว่างคณะกรรมการชั่วคราวหรือสื่อสารกันเองภายในกลุ่มแกนนำก่อนอย่างไม่เป็นทางการ

โดยใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย ได้แก่ การพบปะพูดคุยกันแบบเห็นหน้าคำคา การโทรศัพท์แจ้งข้อมูลเบื้องต้น และการประชุมอย่างไม่เป็นทางการ ของคณะกรรมการชั่วคราว

เมื่อได้ข้อสรุปจากคณะกรรมการแล้วจะไปพื้นที่ใด เลขานุการ ก็จะสั่งการให้นางสาว พิชญา พงสาวกุล เจ้าหน้าที่ชมรม แสวงหาข้อมูลรายละเอียดเพิ่มเติม โดยเจ้าหน้าที่ชมรมจะติดต่อข้อมูลจากทางจังหวัดผ่านทางเกษตรจังหวัด หรือเกษตรอำเภอ หรือสหกรณ์จังหวัด โดยใช้วิธีการโทรศัพท์พูดคุยอย่างไม่เป็นทางการระหว่างกันและเมื่อได้รับข้อมูลต่าง ๆ แล้วเจ้าหน้าที่ชมรมจะรวบรวมข้อมูลทั้งหมดนำเสนอแก่เลขานุการชมรม ซึ่งเลขานุการชมรม ก็จะส่งต่อข้อมูลไปที่คณะกรรมการเพื่อขอความเห็นชอบอีกครั้งหนึ่ง

การแสวงหาข้อมูลอาศัยเส้นทางการไหลของข่าวสารในแนวนอน คือ การสื่อสารระหว่างกลุ่มแกนนำด้วยกันเอง

นายปัญญา เจริญวงศ์ และนายถวิล สุวรรณมณี กล่าวถึงขั้นตอนการเลือกหรือแสวงหาสถานที่จัดทัวร์เกษตร ดังนี้

“พวกเรา (คณะกรรมการชั่วคราวหรือแกนนำ – ผู้วิจัย) ก็จะคุยกันนะครับ ว่าตอนนี้จะไร่น่าสนใจจะเป็นพืช เป็นสัตว์ หรืออะไรใหม่ ๆ ที่น่าสนใจ ถ้าเราจะพาสมาชิกไปศึกษาดูงาน จะไปช่วงไหนถึงจะได้ดูเรื่องนี้ เรื่องนั้น อะไรทำนองนี้ละครับ”

ปัญญา เจริญวงศ์ / เลขานุการ

“การค้นหาเนี่ยมันอยู่ในสมองของเราอยู่แล้วใช่ไหม เพราะว่าเราเป็นนักข่าวรุ่นเก่าก็กั๊กกันทั้งนั้นเลยนะ ทีนี้ก็มาคุยกันว่า มาเลือกกันว่า เช่นว่าเราจะไปทางเหนือเนี่ยจะไปดูอะไรกันบ้าง”

ถวิล สุวรรณมณี / เพร่ญญิก

นางสาวพิชญา พงสาวกุล กล่าวถึงการแสวงหาข้อมูลในการจัดทัวร์เกษตร ดังนี้

“ที่ปัญญาจะเป็นคนสั่งพี่ให้หาข้อมูล เช่น พื้นที่ภาคเหนือตอนล่างมีจังหวัดใดน่าสนใจ มีข้อมูลเกี่ยวกับพืช สัตว์ ประมงใหม่ ๆ ที่น่าสนใจบ้าง จากนั้นพี่ก็หาข้อมูลโดยการโทรศัพท์สอบถามจากเกษตรจังหวัดเกษตรอำเภอ แล้วก็รวบรวมข้อมูลที่ได้ทั้งหมดเสนอให้พี่ปัญญา”

พิชญา พงสาวกุล / เจ้าหน้าที่ชมรม

ขั้นที่ 2 ขั้นสำรวจพื้นที่

การสื่อสารในขั้นสำรวจพื้นที่ที่จะเป็นการติดต่อประสานงานระหว่างชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยกับทางจังหวัด โดยเจ้าหน้าที่ชมรมจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานในเบื้องต้นกับทางเกษตรจังหวัดเป็นหลัก โดยใช้วิธีการสื่อสารอย่างไม่เป็นทางการ คือ โทรศัพท์พูดคุยโดยตรงและขออนัดหมายวันเวลาเพื่อเข้าพบและสำรวจพื้นที่ ซึ่งในบางจังหวัดหรือในพื้นที่บางแห่งก็ต้องทำหนังสือออกจากชมรมอย่างเป็นทางการส่งไปทางโทรสาร (แฟกซ์) ก่อนล่วงหน้าการไปสำรวจพื้นที่ด้วย

นอกจากนี้การไปสำรวจพื้นที่จะเป็นไปในลักษณะของการแนะนำชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยให้เป็นที่รู้จักกับหน่วยงานทางการเกษตรระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และพูดคุยกันถึงประเด็นการจัดกิจกรรมออกค่ายทัวร์เกษตรว่าเป็นการจัดพาสื่อมวลชนทุกแขนงและสมาชิกมาสัมผัสกับของจริงเพื่อนำความรู้ที่ได้รับนั้นไปเผยแพร่และนำไปปรับใช้ต่อไป

ผลการศึกษาวิจัยพบว่าบุคคลหลักที่ไปสำรวจพื้นที่ได้แก่ ประธาน เลขานุการ เหนรัญญิก และเจ้าหน้าที่ชมรม นอกจากนี้ก็อาจจะมีสมาชิกที่เป็นสื่อมวลชนเกษตรไปร่วมสำรวจพื้นที่ด้วยเพราะเหตุว่า การไปสำรวจพื้นที่แต่ละครั้งก็เท่ากับว่าเป็นการไปทำข่าวเพื่อนำออกเผยแพร่โดยทันทีหรือเก็บข้อมูลไว้เพื่อทำข่าวสนับสนุนในโอกาสต่อ ๆ ไป

ดังนั้น การสื่อสารในการสำรวจพื้นที่ อาศัยเส้นทางการไหลของข่าวสารในแนวนอน คือ การสื่อสารระหว่างกลุ่มแกนนำกับกลุ่มพันธมิตร

นายถวิล สุวรรณมณี และนายปัญญา เจริญวงศ์ ได้กล่าวถึงการไปสำรวจพื้นที่ ดังนี้

“ก่อนที่จะพาคนอื่นไปดู เราต้องไปดูก่อน ต้องผ่านเราก่อน คือ ผ่านคณะกรรมการตรงนี้ว่ามันน่าจะ *get* จริง ๆ หรือเปล่า วิธีการคือตรงนี้สำคัญมาก การประสานงาน เราจะประสานก่อน *survey* ประสานไปทางจังหวัด ผ่านทางผู้ว่า เกษตรจังหวัด สหกรณ์จังหวัด แล้วแต่ที่ที่เราจะไป ดูว่าส่วนที่เกี่ยวข้องนั้นมีอะไรบ้าง แต่ส่วนใหญ่จะเป็นเกษตรจังหวัด”

ถวิล สุวรรณมณี / เหนรัญญิก

“ผม แล้วก็ประธาน จะพาน้อง ๆ (เจ้าหน้าที่ชมรม / สื่อมวลชนที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิก - ผู้วิจัย) ไปสำรวจไปเลือกกันว่าเอาตรงนี้ แล้วก็ก็มีคุณถวิล ซึ่งเป็นเหนรัญญิกไปด้วย การไปสำรวจก็คือการไปดู ๆ มา แล้วก็เอามาปรึกษากันว่า ไหนี่น่าสนใจนะ แต่ก็ไม่ใช่ทั้งหมดนะฮะ”

ปัญญา เจริญวงศ์ / เลขานุการ

ขั้นที่ 3 ขั้นตัดสินใจ

หลังจากการไปสำรวจพื้นที่มาแล้ว เลขานุการจะสั่งให้เจ้าหน้าที่ชมรมทำการสรุปข้อมูลอีกครั้งว่าพื้นที่ไหน มีอะไร ต้องประสานกับใคร แล้วใครเป็นคนให้ความรู้ ฯลฯ ซึ่งเลขานุการจะนำข้อมูลสรุปครั้งสุดท้ายนี้ไปตัดสินใจร่วมกันในคณะกรรมการชั่วคราว ซึ่งเป็นการตัดสินใจในระดับกลุ่มรวมทั้งเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ชมรมได้มีส่วนร่วมและตัดสินใจด้วย โดยใช้วิธีการสื่อสาร สองทางแบบเป็นทางการ คือการประชุม ต่อจากนั้น เจ้าหน้าที่ชมรมจะจัดทำร่างกำหนดการหรือโปรแกรมการเดินทางซึ่งจะประกอบไปด้วย วัน เวลา สถานที่ ชื่อบุคคลที่ให้ความรู้ หรือชื่อเจ้าของสวน ฟาร์ม ไร่ เกษตรกรรายย่อย พร้อมหมายเลขโทรศัพท์ โทรสาร และข้อความแนะนำพื้นที่ที่จะไป โดยสรุปว่าจะไปศึกษาดูงานอะไรบ้าง เป็นต้น โดยเจ้าหน้าที่ชมรมจะนำร่างกำหนดการดังกล่าวเสนอแก่เลขานุการ และเลขานุการจะนำเสนอแก่ประธานให้เป็นผู้ตัดสินใจครั้งสุดท้าย จากนั้นจึงนำออกเผยแพร่ไปยังสมาชิก

ดังนั้น การสื่อสารในการตัดสินใจ อาศัยเส้นทางการไหลของข่าวสารในแนวนอน คือ การสื่อสารระหว่างกลุ่มแกนนำด้วยกันเอง

ขั้นที่ 4 ขั้นเผยแพร่ข่าวสาร

ผลการศึกษาวิจัยจากการสัมภาษณ์และจากเอกสารพบว่า การเผยแพร่ข่าวสารการจัดกิจกรรมออกค่ายทัวร์เกษตร มีวิธีการสื่อสารและช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย โดยมีเนื้อหาสาระที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ผู้ส่งสารออกไปยังมีหลากหลายอีกด้วย

กล่าวคือ ผู้ส่งสารแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ เจ้าหน้าที่ชมรม, ผู้ก่อการหรือแกนนำและสมาชิก ซึ่งจะมีประเด็นเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการแจ้งกำหนดการทัวร์เกษตรและเชิญชวนให้ไปร่วมกิจกรรม และการแนะนำบุคคล หน่วยงาน ตลอดจนอาชีพทางการเกษตรที่ชมรมจะจัดพาไปศึกษาดูงาน โดยใช้ช่องทางการสื่อสาร และวิธีการสื่อสารอย่างไม่เป็นทางการผ่านสื่อมวลชน สื่อบุคคล การใช้โทรศัพท์และโทรสาร และการสื่อสารอย่างเป็นทางการ ได้แก่ การใช้จดหมาย ซึ่งผู้รับสารที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักคือ สมาชิกของชมรม

ทั้งนี้ ผู้วิจัยขอสรุปเป็นตารางกระบวนการสื่อสารในการเผยแพร่ข่าวสารการจัดทัวร์เกษตร ดังนี้

ผู้ส่งสาร	เนื้อหาสาร	ช่องทางการสื่อสาร	ผู้รับสาร
1. เจ้าหน้าที่ชมรม	<ul style="list-style-type: none"> - แจ้งการจัดกิจกรรมทัวร์เกษตรและกำหนดการเดินทาง - เชิญชวนสมาชิกและผู้สนใจไปเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ๆ และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 	<ul style="list-style-type: none"> - จดหมาย - โทรศัพท์ } (การสื่อสารสองทาง) - พบปะพูดคุย (การสื่อสารสองทาง) - โทรสาร (การสื่อสารทางเดียว) 	<ul style="list-style-type: none"> - สมาชิก
2. ผู้ก่อการ/แกนนำ	<ul style="list-style-type: none"> - เล่าถึงเกษตรกรในพื้นที่ที่ไปพบไปดูงานว่าประสบความสำเร็จอย่างไร - แจ้งข่าวประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมออกค่ายทัวร์เกษตรของชมรม - เขียนแนะนำการประกอบอาชีพการเกษตรกรแปลกๆ ใหม่ๆ แล้วสรุปท้ายด้วยการแจ้งข่าวประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมออกค่ายทัวร์เกษตร - แนะนำบุคคลและหน่วยงานทางการเกษตรที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่จะไปทัวร์เกษตรว่ามีอะไรที่น่าสนใจและความก้าวหน้าทางการเกษตรต่างๆ ฯลฯ 	<ul style="list-style-type: none"> - วิद्यุ (การสื่อสารทางเดียว) - โทรศัพท์พูดคุยกับผู้ฟังหลังไมโครโฟน (การสื่อสารสองทาง) - หนังสือพิมพ์ (การสื่อสารทางเดียว) - นิตยสาร/วารสาร (การสื่อสารทางเดียว) - หนังสือพิมพ์ (การสื่อสารทางเดียว) - นิตยสาร/วารสาร (การสื่อสารทางเดียว) - โทรทัศน์ (การสื่อสารทางเดียว) 	<ul style="list-style-type: none"> - สมาชิก - ประชาชนทั่วไป
3. สมาชิก	<ul style="list-style-type: none"> - ข่าวสารการจัดกิจกรรมของชมรม - ชักชวนกันไปร่วมกิจกรรม 	<ul style="list-style-type: none"> - โทรศัพท์ (การสื่อสารสองทาง) - บอกต่อปากต่อปาก (การสื่อสารสองทาง) 	<ul style="list-style-type: none"> - สมาชิก - เพื่อน -ญาติพี่น้อง - คนรู้จักใกล้ชิด

ตารางที่ 1 กระบวนการสื่อสารในการเผยแพร่ข่าวสารการจัดทัวร์เกษตร

กล่าวคือ ผู้ส่งสารที่เป็นเจ้าหน้าที่ชมรม จะมีหน้าที่ในการเผยแพร่ข่าวสารการจัดกิจกรรม ทวีร์เกษตรให้แก่สมาชิกโดยตรง ซึ่งจะใช้วิธีการสื่อสารทั้งแบบที่เป็นทางการ โดยเป็นการสื่อสารทางเดียว คือ การใช้จดหมายแจ้งข่าวส่งตรงไปถึงสมาชิก และวิธีการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ ทั้งที่เป็นการสื่อสารทางเดียวและการสื่อสารสองทาง การสื่อสารทางเดียว ได้แก่ การใช้โทรสารส่ง กำหนดการทวีร์เกษตร การสื่อสารสองทาง ได้แก่ การใช้โทรศัพท์และการพบปะพูดคุยกับสมาชิกที่เดินทางมาขอรายละเอียดเกี่ยวกับการทวีร์เกษตรที่ชมรม เช่น กำหนดการทวีร์เกษตร กำหนดการเดินทาง ที่พัก ค่าใช้จ่าย เป็นต้น

ผู้ส่งสารที่เป็นผู้ก่อการหรือแกนนำ จะเผยแพร่ข่าวสารการจัดกิจกรรมทวีร์เกษตรผ่านช่องทาง การสื่อสารที่เป็นสื่อมวลชน ซึ่งผู้ก่อการแต่ละคนนั้นทำงานอยู่ ดังนั้นผู้รับสารจึงมีทั้งสมาชิก ชมรมและประชาชนทั่วไป วิธีการสื่อสารจึงเป็นการสื่อสารแบบที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งมีรูปแบบทั้ง การสื่อสารทางเดียวและการสื่อสารสองทาง กล่าวคือ การสื่อสารทางเดียว ได้แก่ การใช้สื่อวิทยุ เล่าถึงความสำเร็จของการประกอบอาชีพการเกษตรกรรมของเกษตรกรในพื้นที่ที่ชมรมจัดไป ทวีร์เกษตร พร้อมกับแจ้งข่าวประชาสัมพันธ์การจัดทวีร์เกษตรของชมรม การใช้สื่อสิ่งพิมพ์คือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และวารสารทางการเกษตร เพื่อแนะนำการประกอบอาชีพการเกษตรกรรม แปลก ๆ ใหม่ ๆ ในลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น แล้วสรุปท้ายด้วยการเชิญชวนผู้สนใจที่ต้องการ ศึกษาดูงานในอาชีพดังกล่าวสามารถไปร่วมกิจกรรมทวีร์เกษตรกับชมรมได้ (รายละเอียดดูที่ หน้าผนวก ค.) การใช้สื่อทีวี เผยแพร่ความก้าวหน้าในวิธีการเพาะปลูก การผลิต การตลาด เพื่อการ ส่งออกของสินค้าเกษตรที่น่าสนใจของเกษตรกร เจ้าของสวน ฟาร์ม ไร่ ตลอดจนหน่วยงานการเกษตร ของภาครัฐและเอกชน ซึ่งอยู่ในพื้นที่ที่ชมรมจะจัดไปทวีร์เกษตร สำหรับการสื่อสารสองทาง ได้แก่ การโทรศัพท์พูดคุยแสดงความคิดเห็นและให้รายละเอียดเกี่ยวกับการไปทวีร์เกษตรของชมรมกับ ผู้ฟังรายการวิทยุเกษตร ซึ่งเป็นการพูดคุยหลังไมโครโฟน

ผู้ส่งสารที่เป็นสมาชิกชมรม จะใช้วิธีการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ และเป็นการสื่อสาร สองทางกับเพื่อนสมาชิกชมรมเดียวกัน รวมทั้งสื่อสารกับเพื่อนฝูงญาติพี่น้อง และคนรู้จักใกล้ชิด ได้แก่ การใช้โทรศัพท์ และการบอกปากต่อปาก เกี่ยวกับการชักชวนไปทวีร์เกษตรด้วยกัน

ดังนั้น การสื่อสารในการเผยแพร่ข่าวสารการจัดทวีร์เกษตร อาศัยเส้นทางกรไหลของ ข่าวสารในแนวนอน คือ การสื่อสารระหว่างกลุ่มแกนนำกับกลุ่มสมาชิก และการสื่อสารระหว่าง สมาชิกภายในเครือข่าย

คังนี่

นายถวิล สุวรรณมณี กล่าวถึงวิธีการเผยแพร่ข่าวสารการจัดกิจกรรมออกค่ายทัวร์เกษตร

“เราไปได้ข้อมูลที่เราเห็นว่ามันดี เอ๊ะ อันนี้ถ้าคนมาดูเนีย มันน่าจะเกิดความคิดขึ้นมา โดยการใช้สื่อวิทยุ หนังสือพิมพ์ สื่อออกไปเช่นว่า เราได้ไปดูสวนกล้วยไม้ของ คุณสิทธิชัย ที่ราชบุรีมาแล้ว แล้วก็เขาเป็นเกษตรกรพันธุ์แท้ที่พยายามต่อสู้จนกระทั่งว่าเขาเป็นเจ้าของกิจการใหญ่ส่งออกไปตลาดโลกได้แล้ววันนี้ คนฟังแล้วเข้าใจในเรื่องนี้อะยากจะไปดูอยากทำตามเค้าด้วย เลยก็ตามไป ไปดูแล้วไปเรียนรู้ด้วย”

ถวิล สุวรรณมณี / เพรียญกัญญิก

นอกจากนี้นายวรงค์ เพ็ชรศรี กล่าวถึงการได้รับข่าวสารเผยแพร่กิจกรรมออกค่ายทัวร์เกษตรและได้เผยแพร่ต่อดังนี้

“ก่อนไปทัวร์ ชมรมจะจัดส่งเอกสารล่วงหน้ามาให้ ก็ก็จะบอกว่า จะไปไหนบ้างไปพบเกษตรกรคนใด มีจุดเด่นอย่างไร น่าสนใจตรงไหน มีเบอร์โทรศัพท์ของเกษตรกรให้เสร็จสรรพ อันนี้ผมว่าเป็นข้อมูลที่ดีมากครับ จากนั้นผมจะศึกษาข้อมูลจากเอกสารของชมรม จากสื่อต่าง ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต แล้วก็โทรศัพท์คุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนสมาชิก ชมรมว่าเป็นไปได้หรือไม่ แล้วเวลามาทัวร์เราก็จะคุยกันต่อ”

วรงค์ เพ็ชรศรี / สมาชิกวิสามัญ

ดังนั้น การสื่อสารในการเผยแพร่ข่าวสาร อาศัยเส้นทางการไหลของข่าวสารในแนวนอน คือ การสื่อสารระหว่างกลุ่มแกนนำกับกลุ่มสมาชิก และการสื่อสารระหว่างสมาชิกภายในเครือข่าย

ขั้นที่ 5 ขั้นปฏิบัติการหรือจั่นลงพื้นที่

ในขั้นปฏิบัติการนี้คือการที่สมาชิกและผู้สนใจลงพื้นที่โดยไปร่วมกิจกรรมออกค่ายทัวร์เกษตรกับชมรมซึ่งการสื่อสารในขั้นนี้เป็นการสื่อสารสองทางแบบเห็นหน้าคำตา ในรูปแบบของการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ กล่าวคือ ชมรมโดยเจ้าหน้าที่และคณะกรรมการจะมีการแนะนำสมาชิกแต่ละคนว่าเป็นใคร ทำอาชีพอะไร มาร่วมกิจกรรมกี่ครั้งแล้วเป็นต้น โดยในรณบัสแต่ละคัน

จะมีกรรมการของชมรม ผู้เชี่ยวชาญทางการเกษตรหรือนักวิชาการเกษตรที่จะมาพูดคุยและให้ข้อมูลทางการเกษตร ตลอดจนตอบข้อซักถามและให้คำปรึกษาแนะนำบรรด วิจารณ์สื่อสารแบบนี้ ทำให้สมาชิกได้รู้จักกับกรรมการ และนักวิชาการเกษตร ตลอดจนสื่อมวลชนต่าง ๆ ที่ไปร่วมกิจกรรมด้วย นอกจากนี้สมาชิกยังได้สื่อสารพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยตรงกับเกษตรกร และสร้างความสัมพันธ์ในลักษณะเป็นเครือข่ายที่เมื่อมีปัญหาหรือต้องการความช่วยเหลือเมื่อใดก็จะทำการเชื่อมต่อกันได้โดยทันที

ดังนั้น การสื่อสารในการปฏิบัติการ อาศัยเส้นทางการไหลของข่าวสารในแนวนอนคือการสื่อสารระหว่างกลุ่มแกนนำกับกลุ่มสมาชิก และการสื่อสารระหว่างสมาชิกภายในเครือข่าย

นายประสงค์ บุญถึง กล่าวถึงการไปร่วมกิจกรรมออกค่ายทัวร์เกษตร ดังนี้

“ไปทัวร์แล้วก็ได้ฟังนักวิชาการเขาบรรยายในรถ ผมจดด้วยถ่ายรูปด้วย เก็บไว้เป็นความรู้ เป็นช่องทางเสริมอาชีพ หรืออย่างเกษตรกรที่ไปดูเนี่ย ผมจะซักถามจนเรียกว่าหมดข้อสงสัย”

ประสงค์ บุญถึง / สมาชิกวิสามัญ

2. การสื่อสารในประเด็นสถานการณ์การเกษตรของประเทศ

จากผลการศึกษาวิจัยพบว่า การสื่อสารในประเด็นสถานการณ์การเกษตรของประเทศ เป็นการสื่อสารสองทาง ที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารต่างสลับสับเปลี่ยนบทบาทผลัดกันเป็นผู้ส่งสาร และผู้รับสาร ได้แก่ แกนนำ/เจ้าหน้าที่ชมรม สมาชิก พันธมิตร โดยใช้รูปแบบการสื่อสารทั้งที่เป็นทางการ ได้แก่ การประชุม การแถลงข่าว การสัมมนาทางวิชาการ การสื่อสารที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ การพบปะพูดคุย โทรศัพท์ และสื่อบุคคล นอกจากนี้ยังมีการใช้การสื่อสารทางเดียวที่ไม่เป็นทางการ คือ การใช้โทรสารในการสื่อสารอีกด้วย สำหรับประเด็นที่กลุ่มแกนนำ กลุ่มสมาชิก (สามัญ) และกลุ่มพันธมิตร แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกันนั้นเป็นประเด็นเกี่ยวกับ

- ข่าวที่เป็นปัญหาการเกษตรในขณะนั้น
- ข่าวที่เป็นผลกระทบต่อเกษตรกรหรือเสียหายต่อเกษตรกร
- ข่าวที่เป็นความคืบหน้าเกี่ยวกับเทคโนโลยีหรืองานวิจัยทางการเกษตร
- ข่าวเผยแพร่จากองค์กร

ทั้งนี้ ผู้วิจัยขอสรุปเป็นตารางกระบวนการสื่อสารในประเด็นสถานการณ์การเกษตรของประเทศไทย ดังนี้

ผู้ส่งสาร	เนื้อหาสาร	ช่องทางการสื่อสาร	ผู้รับสาร
1. แกนนำ	<ul style="list-style-type: none"> - ข่าวสารที่เป็นปัญหาการเกษตรในขณะนั้น - ข่าวที่เป็นผลกระทบต่อเกษตรกรหรือเสียหายต่อเกษตรกร 	<ul style="list-style-type: none"> - พบปะพูดคุย (การสื่อสารสองทาง) 	<ul style="list-style-type: none"> - สมาชิกสามัญ (สื่อมวลชนสายการเกษตร)
2. พันธมิตร	<ul style="list-style-type: none"> - ข่าวที่เป็นปัญหาการเกษตรในขณะนั้น - ข่าวที่เป็นผลกระทบต่อเกษตรกรหรือเสียหายต่อเกษตรกร - ข่าวที่เป็นความคืบหน้าเกี่ยวกับเทคโนโลยีหรืองานวิจัยทางการเกษตร - ข่าวเผยแพร่จากองค์กร 	<ul style="list-style-type: none"> - การประชุม - การแถลงข่าว - การสัมมนาทางวิชาการ - พบปะแหล่งข่าว - โทรศัพท์ - สื่อบุคคล ได้แก่ นักประชาสัมพันธ์ 	<ul style="list-style-type: none"> - แกนนำ - สมาชิกสามัญ (การสื่อสารสองทาง)
3. เจ้าหน้าที่ชมรม	<ul style="list-style-type: none"> - ข่าวที่เป็นปัญหาการเกษตรในขณะนั้น - ข่าวที่เป็นผลกระทบต่อเกษตรกรหรือเสียหายต่อเกษตรกร - ข่าวที่เป็นความคืบหน้าเกี่ยวกับเทคโนโลยีหรืองานวิจัยทางการเกษตร - ข่าวเผยแพร่จากองค์กร 	<ul style="list-style-type: none"> - โทรศัพท์ (การสื่อสารสองทาง) - พบปะพูดคุย (การสื่อสารสองทาง) - โทรสาร (การสื่อสารทางเดียว) 	<ul style="list-style-type: none"> - แกนนำ - สมาชิกสามัญ

ตารางที่ 2 กระบวนการสื่อสารในประเด็นสถานการณ์การเกษตรของประเทศไทย

กล่าวคือ โดยส่วนใหญ่กลุ่มแกนนำและกลุ่มสมาชิกประเภทสามัญ ซึ่งเป็นสื่อมวลชนสาย การเกษตร จะสื่อสารกันในประเด็นสถานการณ์การเกษตรของประเทศเพื่อเป็นการตรวจสอบ ข้อมูลและทบทวนข่าวตลอดจนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันระหว่างสื่อ โดยจะใช้วิธีการสื่อสาร สองทางอย่างไม่มีเป็นทางการสลับกันเป็นผู้ส่งสารและผู้รับสาร ได้แก่ การพูดคุยกัน แบบเห็นหน้า คำตาเวลาไปทำข่าว หรือพบปะเจอเจอในงานต่าง ๆ หรือนัดพบปะสังสรรค์กัน ซึ่งจะทำให้ได้ ข้อมูลจากสื่อต่าง ๆ และทำให้รู้ถึงทิศทางและสภาพการณ์ของสถานการณ์การเกษตรของประเทศ ในขณะนั้นว่าเป็นอย่างไร

นอกจากนี้แกนนำและสมาชิกสามัญ คือ สื่อมวลชนสายการเกษตรยังมีการสื่อสารกับกลุ่ม พันธมิตร เช่น แหล่งข่าวหรือองค์กรทางการเกษตรทั้งภาครัฐและเอกชน โดยอาจจะผ่านช่องทางการสื่อสารของสื่อบุคคล คือ นักประชาสัมพันธ์ ประจำองค์กร หรือไม่ผ่านช่องทางการสื่อสารนี้ก็ได้ ซึ่งถ้ามองในแง่ของลักษณะความสัมพันธ์แล้ว สื่อมวลชนสายการเกษตรจะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับกลุ่มพันธมิตรเนื่องจากเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบโดยตรง โดยจะใช้การสื่อสารสองทางที่เป็น การสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นหลักทั้งแบบทางการ ได้แก่ การประชุม การแถลงข่าว การสัมมนา ทางวิชาการและไม่เป็นทางการ ได้แก่ การนัดพบกับแหล่งข้อมูลหรือแหล่งข่าว และการใช้ โทรศัพท์สอบถามข้อมูล

ขณะเดียวกัน กลุ่มแกนนำและกลุ่มสมาชิก ก็ยังได้รับข่าวสารในประเด็นสถานการณ์ การเกษตรของประเทศจากชมรมสื่อมวลชนแห่งประเทศไทยอีกช่องทางหนึ่ง เนื่องจากชมรมทำหน้าที่ เป็นศูนย์กลางของข้อมูลข่าวสาร โดยการสื่อสารนั้นจะเริ่มจากเมื่อเจ้าหน้าที่ชมรมได้รับข่าวเผยแพร่ จากองค์กรต่าง ๆ แล้วนำมาจัดลำดับความสำคัญ จากนั้นจึงใช้วิธีสื่อสารและช่องทางการสื่อสาร แตกต่างกันไปเป็นกรณี ๆ ไป

ในกรณีที่ข่าวนั้นเป็นข่าวเร่งด่วนและสำคัญ เจ้าหน้าที่ชมรมก็จะส่งต่อข้อมูล โดยใช้วิธีการ สื่อสารสองทางอย่างไม่มีเป็นทางการ ได้แก่ การพูดคุยแจ้งข่าวแก่สมาชิกที่มีโอกาสพบปะเจอเจอ การใช้โทรศัพท์ติดต่อแจ้งข่าวและใช้การสื่อสารทางเดียวอย่างไม่มีเป็นทางการคือการส่งโทรสารไป ให้สมาชิก พร้อมกับเขียนข้อความไว้บนบอร์ดข่าวของสำนักงานชมรมด้วย ตัวอย่างเช่น ข่าวการจัด แถลงข่าว, ข่าวปัญหาการเกษตร, ข่าวการจัดสัมมนา เป็นต้น ในกรณีที่ไม่มีเป็นข่าวเร่งด่วนและสำคัญ เจ้าหน้าที่ชมรมก็จะเก็บข่าวไว้ในแฟ้มข่าวเพื่อเป็นข้อมูลให้แก่สมาชิกและบุคคลทั่วไป ตัวอย่างเช่น ข่าวประชาสัมพันธ์เรื่องผลงานวิจัยทางการเกษตร, ข่าวแนะนำเกษตรกรให้ระวังโรคระบาดของพืช และสัตว์ เป็นต้น

นอกจากนี้ ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยยังทำหน้าที่ประสานงานเชิญสื่อมวลชน สายการเกษตร ทั้งที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิก มาทำข่าวการสัมมนาพิเศษ หรือร่วมกิจกรรม การประชุมทางวิชาการขององค์กร ทางการเกษตรที่ร้องขอความช่วยเหลือไปที่ชมรมอีกด้วย โดยใช้การสื่อสารทางเดียวอย่างไม่มีเป็นทางการ คือ การใช้โทรสาร และใช้การสื่อสารสองทางอย่าง ไม่มีเป็นทางการ คือ การพบปะพูดคุยและการใช้โทรศัพท์

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ของชมรมกับกลุ่มพันธมิตรจะเป็นเสมือนช่องทาง การสื่อสารที่ผ่านเข้ามาเพื่อส่งต่อให้แก่สมาชิกเท่านั้น สำหรับการวิเคราะห์และตรวจสอบข่าวเพื่อ ความถูกต้องก่อนส่ง ไปถึงเกษตรกรหรือผู้บริโภคข่าวนั้นจะเกิดขึ้นในการสื่อสารระหว่างกลุ่มแกน นำและกลุ่มสมาชิกมากกว่าชมรม

ดังนั้นการสื่อสารในประเด็นสถานการณ์การเกษตรของประเทศ อาศัยเส้นทางการไหลของ ข่าวสารในแนวนอน คือ การสื่อสารระหว่างกลุ่มแกนนำกับกลุ่มสมาชิก การสื่อสารระหว่างกลุ่ม แกนนำกับพันธมิตร และการสื่อสารระหว่างกลุ่มสมาชิกกับพันธมิตร

นายปัญญา เจริญวงศ์ นายถวิล สุวรรณมณี นายคมสัน ทิพย์จักรรัตน์ และนายดำรงเกียรติ ฆมาลา กล่าวถึง ประเด็นสถานการณ์การเกษตรของประเทศดังนี้

“อย่างเรื่องปุ๋ยปลอม เราก็เข้าไปร่วมกับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดย ลักษณะที่ว่า ช่วยในด้านการประชาสัมพันธ์บ้าง ในด้านการเชิญสื่อมวลชนเข้ามาร่วม แล้วก็ร่วมเป็นเจ้าภาพจัดสัมมนา โดยการที่ว่าตัวที่เป็นผู้เข้าร่วมสัมมนา เพื่อที่จะถือว่าเป็นหนึ่งในคณะทำงาน คณะเจ้าภาพทำนองนี้ ในนามของชมรม เพื่อที่จะเข้าไปในบทบาทนี้ หลังจากนั้น เราก็มีการถ่ายทอดออกไปเป็นข่าวว่า ตอนนี้อย่าง มก. (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ – ผู้วิจัย) เขาได้ทำอย่างนี้ละ นักวิชาการเขาทำอย่างนี้ละ สื่อสารออกไป ผ่านสื่อต่าง ๆ”

ปัญญา เจริญวงศ์ / เลขานุการ

“สถานการณ์ข่าวเกษตร ชมรมไม่ได้ติดต่อโดยตรงกับแหล่งข่าว แต่ นักข่าวมีความสัมพันธ์โดยตรง ขณะเดียวกันนักข่าวก็เป็นสมาชิกของ ชมรม เพราะฉะนั้นพอมีข่าวเกิดขึ้นกับองค์กร นักข่าวไปทำ ก็มาเชื่อมโยงข่าวโดยเป็นการบอกข่าวต่อ ๆ กันไป เวลาไปทำข่าวอาจไปในนาม ของชมรมบ้าง หน้าเกษตรกรบ้างแล้วมาทำข่าวเผยแพร่ออกทางหน้าสื่อ นั้น ๆ

ถวิล สุวรรณมณี / เภรัญญิก

“การได้ข้อมูลทางการเกษตร ก็มาจากเพื่อนฝูงบ้าง อาจารย์ที่เป็นที่ปรึกษา ของชมรมบ้าง ส่งข้อมูลมาให้ ตัวอย่างเช่น เรื่องสบู่ดำ ที่ใช้เป็นเชื้อเพลิงในเครื่องยนต์ดีเซล ซึ่งเป็นงานวิจัยใหม่ที่ประสบผลสำเร็จอย่างนั้นะ พอผมได้ข้อมูล ก็จะส่งต่อให้คนอื่น ๆ ด้วยทั้งที่เป็นสมาชิกแล้วก็ไม่เป็นสมาชิก ก็นัดคุยกัน โทรศัพท์คุยกัน เจอกันตามงานก็พูดคุยบอกข่าวกันต่อ ๆ ไป ส่วนใหญ่ไม่เป็นทางการหรอกครับ”

คมสัน ทิพย์จักรรัตน์ / สมาชิกสามัญ

“ประเด็นหลัก ๆ ที่พูดคุยกันก็จะเป็นพวกข่าวเกษตรที่กำลัง Hot กันอยู่ หรือพวกข่าวย้อนหลังที่สื่ออื่น ๆ นำเสนอไปแล้ว แต่เราต้องการนำเสนอในประเด็นที่ยาวกว่า ก็จะพูดคุยกับสื่อที่นำเสนอไปก่อนว่ามี Background ที่มาอย่างไร ประเด็นใดที่เล่นข่าวไปแล้ว เรียกว่าเป็นการเช็คข้อมูล เช็คข่าวกันก่อน เพื่อจะได้ไปนำเสนอข่าวยาว ๆ ในแนวของเราต่อไป สิ่งที่เราคุยกันเกี่ยวกับข่าวหรือประเด็นสถานการณ์เกษตรก็เพื่อจะได้มีการนำเสนอข้อมูลให้ถูกต้องที่สุดแก่ผู้บริโภคนั่นเอง”

ดำรงเกียรติ มาลา / สมาชิกสามัญ

3. การสื่อสารในประเด็นการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ภายในชมรม

จากผลการศึกษาวิจัยพบว่า การสื่อสารในประเด็นการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ภายในชมรม จะสื่อสารกันในกลุ่มแกนนำและที่ปรึกษาชมรมเป็นหลัก โดยใช้การสื่อสารระหว่างบุคคล ซึ่งเป็นการสื่อสารสองทางและมีรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ การพบปะพูดคุย การใช้โทรศัพท์ การเข้าพบที่ปรึกษาชมรม โดยนายปัญญา เจริญวงศ์ ผู้ก่อการหลักหรือแกนนำ ซึ่งมีตำแหน่งเป็นเลขาธิการชมรม จะเป็นผู้ที่รู้ปัญหาต่าง ๆ ภายในมากที่สุด รองลงมาคือ นายถวิล สุวรรณมณี ผู้ก่อการหลักหรือแกนนำซึ่งมีตำแหน่งเป็นเหรียญชมรม และคนสุดท้ายก็คือนางสาวพิชญา พงสาวกุล เจ้าหน้าที่ชมรมในฐานะเป็นผู้ปฏิบัติ เนื่องจากทั้งสามคนนี้เป็นผู้ที่ทำงานร่วมกันโดยตรง โดยที่อำนาจการตัดสินใจการแก้ไขปัญหาจะอยู่ในรูปแบบของการตัดสินใจร่วมกันในระดับกลุ่ม ซึ่งก็คือกลุ่มแกนนำ โดยที่ประธานชมรม และคณะกรรมการจะรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันแบบพี่น้องหรือแบบครอบครัวเดียวกัน

ประเด็นการแก้ไขปัญหาด่าง ๆ ภายในชมรม สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ

1) ประเด็นเกี่ยวกับนโยบายและการบริหารชมรม 2) ประเด็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมต่าง ๆ

ทั้งนี้ ผู้วิจัยขอสรุปเป็นตารางกระบวนการสื่อสารในประเด็นการแก้ไขปัญหาด่าง ๆ ภายในชมรม ดังนี้

ผู้ส่งสาร	เนื้อหาสาร	ช่องทางการสื่อสาร	ผู้รับสาร
1. แกนนำ	- ปัญหา นโยบายและ การบริหารชมรม	- พบปะพูดคุย (การสื่อสารสองทาง) - โทรศัพท์ (การสื่อสารสองทาง) - การเข้าพบที่ปรึกษา ชมรม (การสื่อสารสองทาง)	- แกนนำ - ที่ปรึกษาชมรม
	- ปัญหาการจัดกิจกรรม ต่าง ๆ	- พบปะพูดคุย (การสื่อสารสองทาง) - โทรศัพท์ (การสื่อสารสองทาง)	- แกนนำ - เจ้าหน้าที่ชมรม

ตารางที่ 3 กระบวนการสื่อสารในประเด็นการแก้ไขปัญหาด่าง ๆ ภายในชมรม

กล่าวคือ กลุ่มแกนนำจะมีการสื่อสารระหว่างกันในลักษณะการสื่อสารสองทางแบบไม่เป็นทางการและไม่เลือกโอกาส ได้แก่ การพบปะพูดคุย การใช้โทรศัพท์ และการเข้าพบที่ปรึกษาชมรมในประเด็นการสื่อสาร การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับนโยบายและการบริหารชมรม นั่นคือ เมื่อใดที่กลุ่มแกนนำมาพบปะเจอกันก็จะพูดคุยและปรึกษากันรวมทั้งอาจมีการตัดสินใจร่วมกันในการแก้ไขปัญหานั้นทันที และในบางโอกาสก็จะใช้วิธีโทรศัพท์พูดคุยถึงปัญหาและแนวทางแก้ไขกันก่อน ต่อจากนั้นจึงจะนัดหมายมารวมกลุ่มกันและขอเข้าพบที่ปรึกษาของชมรมเพื่อขอรับคำปรึกษาสำหรับที่ปรึกษาที่แกนนำขอเข้าพบและหารือเป็นประจำ ได้แก่ ศ.ดร.ธีระ สุตะบุตร อดีตอธิการบดี มก. อาจารย์ชัยวัฒน์ ศีตะจิตต์ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์ มก. เป็นต้น

ดังนั้น การสื่อสารในประเด็นการแก้ไขปัญหาด่าง ๆ เกี่ยวกับนโยบายและการบริหารชมรม อาศัยเส้นทางการไหลของข่าวสารในแนวนอนคือการสื่อสารระหว่างกลุ่มแกนนำ และการสื่อสารระหว่างกลุ่มแกนนำกับที่ปรึกษาชมรม

นายปัญญา เจริญวงศ์และอาจารย์ชัยวัฒน์ ศีตะจิตต์ กล่าวถึงประเด็นการแก้ไขปัญหาดังนี้

“เราทำงานร่วมกัน เราก็ฟังความเห็นซึ่งกันและกันนะครับ คือ เราให้ความสำคัญซึ่งกันและกันให้ความเคารพกันเป็นที่เบื้บนึ่ง เป็นครอบครัว อย่างที่ทราบว่าผมเป็นเพียงแค่กรรมการชั่วคราวที่ทำงานให้กับชมรมนี้ เพราะฉะนั้นนโยบายหรือว่าการบริหารงานภายในชมรมมันยังต้องมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มันยังไม่เข้าที่ผมกับคุณถวิลแล้วก็ประธานจะพูดคุยกันเป็นส่วนใหญ่ ก็มีการแก้ไขปัญหากันไปบ้าง”

ปัญญา เจริญวงศ์/เลขาธิการ

“ส่วนใหญ่ก็เจอกัน เดินสวนกันก็จะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน เนื่องจากที่ทำการอยู่ใกล้กัน”

ชัยวัฒน์ ศีตะจิตต์/

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์ มก.

สำหรับการสื่อสารในประเด็นการแก้ไขปัญหากับการจัดกิจกรรมต่าง ๆ กลุ่มแกนนำจะใช้วิธีการสื่อสารสองทางอย่างไม่เป็นทางการ ได้แก่ การพบปะพูดคุย และการใช้โทรศัพท์ ซึ่งการสื่อสารในประเด็นนี้เป็นประเด็นที่กลุ่มแกนนำโดยเฉพาะนายปัญญา เจริญวงศ์ เลขาธิการ นายถวิล สุวรรณมณี เทรย์ญิก และนางสาวพิชญา พงสาวกุล เจ้าหน้าที่ชมรมมีการสื่อสารกันมากที่สุด และอำนาจการตัดสินใจส่วนใหญ่จะเป็นการตัดสินใจร่วมกันในระดับกลุ่มของแกนนำทั้ง 3 คนนี้ ซึ่งอาศัยเส้นทางกรไหลของข่าวสารในแนวนอน คือ การสื่อสารระหว่างกลุ่มแกนนำ และในบางครั้งก็เป็นการตัดสินใจ แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าหรือโดยทันที

นางสาวพิชญา พงสาวกุล กล่าวถึงประเด็นการแก้ไขปัญหาการจัดกิจกรรมดังนี้

“คนที่คอยแก้ไขปัญหาคือทุกคนก็จะเป็น 2 คนนี้ คือถ้าอยู่ในระหว่างการเตรียมการจัดสัมมนาหรือทัวร์เกษตร ถ้าพี่ปัญญา พี่ถวิล ไม่เข้ามาที่ชมรม ก็จะใช้วิธีโทรศัพท์ เข้ามาสั่งงาน พี่ก็จะบอกมีปัญหาย่างนี้ ๆ นะ พี่สองคนเค้าก็จะรับไปแก้ไขหรืออย่างในระหว่างทัวร์เกษตร เกิดมีปัญหาวិทยากรที่เราคิดต่อไปเกิดมาซ้ำ ก็ได้พี่สองคนนี้แหละรับหน้า”

พิชญา พงสาวกุล / เจ้าหน้าที่ชมรม

4. การสื่อสารในประเด็นการประสานข้อมูลและแบ่งปันข้อมูล

จากผลการศึกษาวิจัย พบว่าประเด็นการประสานข้อมูลและแบ่งปันข้อมูล เป็นประเด็นการสื่อสารที่กลุ่มแกนนำ กลุ่มสมาชิก (สามัญ) และกลุ่มพันธมิตร มีการสื่อสารกันในลักษณะการสื่อสารสองทางแบบไม่เป็นทางการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหน้าที่ของชมรมซึ่งเป็นคนประสานงานหลักของชมรมกับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่าง ๆ และสมาชิก จะมีความคุ้นเคยในการใช้ช่องทางการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการในการประสานข้อมูลและแบ่งปันข้อมูล โดยอาศัยลักษณะความสัมพันธ์ส่วนตัวเป็นตัวเบี่ยงทางให้ การสื่อสารสองทางแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่ การแนะนำตัว และทำความรู้จักซึ่งกันและกัน การพบปะพูดคุยแบบเห็นหน้าค่าตา การบอกปากต่อปาก การใช้โทรศัพท์ รวมไปถึงการที่แกนนำหรือเจ้าหน้าที่ชมรมพาสมาชิกเครือข่ายไปเข้าพบและรู้จักกับแหล่งข่าวเพื่อการติดต่อประสานข้อมูลกันเองต่อไป นอกจากนี้ ยังใช้การสื่อสารทางเดียวแบบไม่เป็นทางการ คือ ใช้โทรสารในการส่งข้อมูลระหว่างกันอีกด้วย

สำหรับข้อมูลที่ได้จากการประสานและมีการแบ่งปันข้อมูลกันนั้น ส่วนใหญ่เป็นข้อมูลเกี่ยวกับ

- ข่าวสถานการณ์การเกษตรในปัจจุบัน
- ข่าวเผยแพร่จากองค์กร
- แหล่งข่าวใหม่ ๆ

ทั้งนี้ ผู้วิจัยขอสรุปเป็นตารางกระบวนการสื่อสารในประเด็นการประสานข้อมูลและแบ่งปันข้อมูล ดังนี้

ผู้ส่งสาร	เนื้อหาสาร	ช่องทางการสื่อสาร	ผู้รับสาร
1. แกนนำ/ เจ้าหน้าที่ชมรม	<ul style="list-style-type: none"> - ข่าวสถานการณ์การเกษตรในปัจจุบัน - ข่าวเผยแพร่จากองค์กร - แหล่งข่าวใหม่ ๆ 	<ul style="list-style-type: none"> - พบปะพูดคุย (การสื่อสารสองทาง) - โทรศัพท์ (การสื่อสารสองทาง) - การแนะนำตัว (การสื่อสารสองทาง) - การพาสมาชิกเข้าพบแหล่งข่าว (การสื่อสารสองทาง) 	<ul style="list-style-type: none"> - สมาชิกสามัญ (สื่อมวลชนสายการเกษตร) - พันธมิตร

ตารางที่ 4 กระบวนการสื่อสารในประเด็นการประสานข้อมูลและแบ่งปันข้อมูล

ผู้ส่งสาร	เนื้อหาสาร	ช่องทางการสื่อสาร	ผู้รับสาร
2. สมาชิกสามัญ	- ข่าวสถานการณ์การเกษตรในปัจจุบัน - ข่าวเผยแพร่จากองค์กร - แหล่งข่าวใหม่ ๆ	- โทรศัพท์ - บอกต่อปากต่อปาก - การพบปะพูดคุย	- สมาชิกสามัญ (การสื่อสารสองทาง)

ตารางที่ 4 กระบวนการสื่อสารในประเด็นการประสานข้อมูลและแบ่งปันข้อมูล (ต่อ)

กล่าวคือ กลุ่มแกนนำหรือเจ้าหน้าที่ชมรมจะสื่อสารกับกลุ่มสมาชิกสามัญ ซึ่งก็คือ สื่อมวลชนสายการเกษตร โดยใช้วิธีการสื่อสารสองทางอย่างไม่เป็นทางการ ได้แก่ การพบปะพูดคุย และการใช้โทรศัพท์ เพื่อแบ่งปันข้อมูลเกี่ยวกับข่าวสารทางการเกษตร จากองค์กรต่าง ๆ ตลอดจนการให้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งข้อมูลใหม่ ๆ ที่สมาชิกสามารถเจาะข่าวหรือขอข้อมูลข่าวสารทางการเกษตรในเชิงลึกได้

นอกจากนี้ แกนนำหรือเจ้าหน้าที่ชมรมยังมีการใช้ช่องทางการแนะนำตัวเองกับกลุ่มพันธมิตรโดยใช้โอกาสในการไปร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับหน่วยงานนั้น ๆ ทำความรู้จักกันและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างแกนนำ เจ้าหน้าที่ชมรม และกลุ่มพันธมิตรให้เกิดขึ้น เพื่อความคล่องตัวในการติดต่อประสานงานและขอข้อมูล รวมถึงแกนนำ เจ้าหน้าที่ชมรม จะใช้ช่องทางการสื่อสารคือ การพาสมาชิกเข้าพบแหล่งข่าวหรือกลุ่มพันธมิตร เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับกลุ่มพันธมิตรให้เกิดขึ้น ซึ่งการใช้ช่องทางการสื่อสารแบบนี้มีความจำเป็นและเหมาะสมอย่างยิ่ง ถ้าสมาชิกเป็นสื่อมวลชนสายการเกษตรที่สังกัดสื่อเกษตรเล็ก ๆ ไม่ค่อยเป็นที่รู้จัก หรือเป็นสื่อเกษตรใหม่ที่เกิดขึ้น จะช่วยให้กลุ่มพันธมิตรเกิดความรู้สึกที่ดีและให้การช่วยเหลือในด้านข้อมูลแก่สมาชิกมากกว่าการที่สมาชิกติดต่อสื่อสารไปเอง ดังนั้น การแนะนำตัว และการพาสมาชิกเข้าพบแหล่งข่าว จึงเป็นช่องทางการสื่อสารที่เป็นการสื่อสารสองทางอย่างไม่เป็นทางการในการสื่อสารระหว่างกลุ่มแกนนำกับกลุ่มพันธมิตร

ทั้งนี้ กลุ่มแกนนำหรือเจ้าหน้าที่ชมรมยังมีการสื่อสารทางเดียวแบบไม่เป็นทางการ คือ การใช้โทรสารในการส่งข่าวสารและแบ่งปันข้อมูลให้แก่สมาชิกอีกด้วย

สำหรับกลุ่มสมาชิกสามัญที่เป็นสื่อมวลชนสายการเกษตรด้วยกัน จะสื่อสารกันในรูปแบบของการสื่อสารสองทางอย่างไม่เป็นทางการ ได้แก่ การใช้โทรศัพท์ การบอกต่อปากต่อปาก และการพบปะพูดคุยกัน โดยจะเป็นการแบ่งปันข้อมูลในประเด็นข่าวสารสถานการณ์การเกษตร ข่าวสารองค์กร การบอกแหล่งข่าว ตลอดจน แนะนำแหล่งข่าวใหม่ ๆ แลกเปลี่ยนกัน

ดังนั้น การสื่อสารในประเด็นการประสานข้อมูลและแบ่งปันข้อมูล จึงอาศัยเส้นทางการไหลของข่าวสารในแนวนอน คือ การสื่อสารระหว่างกลุ่มแกนนำกับสมาชิก การสื่อสารระหว่างกลุ่มแกนนำกับพันธมิตร และการสื่อสารระหว่างสมาชิกด้วยกัน

นายคมสัน ทิพย์จักรรัตน์ นายดำรงเกียรติ มาลา และนางสาวพิชญา พงสาวกุล กล่าวถึงในประเด็นการประสานข้อมูล และแบ่งปันข้อมูลดังนี้

“ได้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการเกษตรของประเทศจากชมรม และได้การประสานเชื่อมต่อนักวิชาการและบุคคล ๆ เช่นหน่วยงานประชาสัมพันธ์ของกรมกองต่าง ๆ ในลักษณะนี้นะครับ ชมรมก็เหมือนหน่วยงานหลักของสื่อมวลชนเกษตร โดยเฉพาะสื่อเกษตรใหม่ ที่เกิดขึ้น จำเป็นต้องใช้ชมรมเชื่อมโยงกับฝ่ายประชาสัมพันธ์หน่วยงานต่าง ๆ ให้จะได้รับความร่วมมือมากกว่า”

คมสัน ทิพย์จักรรัตน์/สมาชิกสามัญ

“เราเชื่อมต่อกันอยู่แล้ว บางทีก็คุยกันสองสามสายก็มี ก็จะเป็นเรื่องข่าวบ้าง บอกแหล่งข่าวหรือแนะนำแหล่งข่าวใหม่ ๆ แลกเปลี่ยนกันใครรู้จักใคร ว่าต้องตามข้อมูลที่ใครก็บอกแหล่งข่าวให้กัน “แบ่งปันกัน”

ดำรงเกียรติ มาลา / สมาชิกสามัญ

“การประสานข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเรื่องข่าวเผยแพร่จากองค์กร ก็จะมีการขอรายละเอียดเพิ่มเติมจากฝ่ายประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานนั้นถ้าสมาชิกสนใจก็จะส่งข้อมูลให้ บางทีก็จะซักถามสมาชิกก่อนว่าข้อมูลนี้หรือยัง

พิชญา พงสาวกุล/เจ้าหน้าที่ชมรม

5. การสื่อสารในประเด็นความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของชมรม

การสื่อสารในประเด็นนี้ กลุ่มแกนนำและกลุ่มสมาชิก (สามัญ) จะใช้วิธีการสื่อสารสองทางในแบบที่ไม่เป็นทางการเป็นหลัก ได้แก่ การพบปะพูดคุย การบอกปากต่อปาก การใช้โทรศัพท์ โดยอาศัยเส้นทางการไหลของข่าวสารในแนวนอน คือ การสื่อสารระหว่างกลุ่มแกนนำ การสื่อสารระหว่างสมาชิก และการสื่อสารระหว่างกลุ่มแกนนำกับสมาชิก

สำหรับประเด็นความเคลื่อนไหวด้านต่าง ๆ ของชมรม ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชมรม และความคืบหน้าในการร่างธรรมนูญหรือระเบียบข้อบังคับของชมรม

ทั้งนี้ ผู้วิจัยขอสรุปเป็นตารางกระบวนการสื่อสารในประเด็นความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของชมรม ดังนี้

ผู้ส่งสาร	เนื้อหาสาร	ช่องทางการสื่อสาร	ผู้รับสาร
1. แกนนำ	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดกิจกรรม สัมมนาวิชาการและการ จัดทัวร์เกษตรของ ชมรม - ความคืบหน้าในการ ร่างธรรมนูญ หรือระเบียบข้อบังคับ ของชมรม 	<ul style="list-style-type: none"> - พบปะพูดคุย (การสื่อสารสองทาง) - การใช้โทรศัพท์ (การสื่อสารสองทาง) - พบปะพูดคุย (การสื่อสารสองทาง) - การใช้โทรศัพท์ (การสื่อสารสองทาง) 	<ul style="list-style-type: none"> - แกนนำ - สมาชิกสามัญ (สื่อมวลชนสาย การเกษตร) - แกนนำ - สมาชิกสามัญ
2. สมาชิกสามัญ	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดกิจกรรม สัมมนาวิชาการและการ จัดทัวร์เกษตรของ ชมรม - ความคืบหน้าในการ ร่างธรรมนูญ หรือระเบียบข้อบังคับ ของชมรม 	<ul style="list-style-type: none"> - พบปะพูดคุย (การสื่อสารสองทาง) - การใช้โทรศัพท์ (การสื่อสารสองทาง) - พบปะพูดคุย (การสื่อสารสองทาง) - การใช้โทรศัพท์ (การสื่อสารสองทาง) 	<ul style="list-style-type: none"> - สมาชิกสามัญ

ตารางที่ 5 กระบวนการสื่อสารในประเด็นความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของชมรม

กล่าวคือ กลุ่มแกนนำจะใช้วิธีการสื่อสารระหว่างกลุ่มแกนนำและสมาชิกสามัญที่เป็นสื่อมวลชนสายการเกษตร ด้วยการสื่อสารสองทางอย่างไม่เป็นทางการเป็นหลัก ได้แก่ การพบปะพูดคุย การใช้โทรศัพท์ และการบอกปากต่อปาก เกี่ยวกับประเด็นความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของชมรม เช่น ความเคลื่อนไหวในการจัดกิจกรรมสัมมนาทางวิชาการ การจัดทัวร์เกษตร รวมถึงความเคลื่อนไหวในการเติบโตของชมรม ได้แก่ ความคืบหน้าในการร่างธรรมนูญหรือระเบียบข้อบังคับของชมรม เป็นต้น

นอกจากนี้ ในกลุ่มสมาชิกสามัญก็มีการสื่อสารด้วยวิธีการสื่อสารสองทางอย่างไม่เป็นทางการ ได้แก่ การพบปะพูดคุย การใช้โทรศัพท์ และการบอกปากต่อปาก ในประเด็นความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของชมรม เช่นเดียวกับกลุ่มแกนนำ

นายถวิล สุวรรณมณี และ นางพิชญา พงสาวกุล กล่าวถึงประเด็นความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของชมรม ดังนี้

“สำหรับพี่เวลาไปเจอใครหรือเพื่อนสื่อด้วยกัน ถามชมรมตอนนี้เป็นอย่าง
อย่างไร โด่ไปถึงไหนแล้ว อะไรทำนองเนี่ย พี่ก็จะเล่าความคืบหน้าให้
ฟัง แล้วก็ให้เขาช่วยกันบอกต่อ ๆ ไปด้วย”

ถวิล สุวรรณมณี / เหมัญญิก

“นักข่าวใหม่ ๆ เขาก็มีกลุ่มของเขาเหมือนกัน พี่ก็ลองสอบถามเขาดู
เขาก็บอกว่า ก็มีการคุยกันในกลุ่มเหมือนกัน เช่น เรื่องธรรมนูญเนี่ย เรื่อง
การจัดกิจกรรม การจัดทัวร์เกษตรไปโน่นไปนี่ ชวนกันไป”

พิชญา พงสาวกุล / เจ้าหน้าที่ชมรม

6. การสื่อสารในประเด็นทั่ว ๆ ไป

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การสื่อสารในประเด็นทั่ว ๆ ไป เป็นประเด็นที่กลุ่มสมาชิก (สามัญ) มีการสื่อสารระหว่างกัน โดยใช้การสื่อสารสองทางอย่างไม่เป็นทางการ ได้แก่ การพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ซึ่งประเด็นการสื่อสารในประเด็นทั่ว ๆ ไปเป็นประเด็นเกี่ยวกับเรื่องข่าวสารการบ้านการเมืองในปัจจุบัน รวมถึงเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น ค่าครองชีพสูง สภาพเศรษฐกิจย่ำแย่ เป็นต้น

ทั้งนี้ ผู้วิจัยขอสรุปเป็นตารางกระบวนการสื่อสารในประเด็นทั่ว ๆ ไป ดังนี้

ผู้ส่งสาร	เนื้อหาสาร	ช่องทางการสื่อสาร	ผู้รับสาร
1. สมาชิกสามัญ (สื่อมวลชนสาย การเกษตร)	- ข่าวสารการบ้านการ เมืองในปัจจุบัน - เรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิด ขึ้นในสังคม เช่น ค่า ครองชีพสูง สภาพ เศรษฐกิจย่ำแย่ เป็นต้น	- พบปะพูดคุย (การสื่อสารสองทาง)	สมาชิกสามัญ

ตารางที่ 6 กระบวนการสื่อสารในประเด็นทั่ว ๆ ไป

กล่าวคือ กลุ่มสมาชิกซึ่งเป็นผู้สื่อข่าวการเกษตร จะมีการสื่อสารระหว่างกันในประเด็นที่เป็นเรื่องทั่ว ๆ ไป โดยใช้วิธีการสื่อสารสองทางแบบไม่เป็นทางการ คือ การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในเวลาพบกันตามงานต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นการอุ่นเครื่องก่อนการทำงาน เพื่อให้รู้ว่าทิศทางการทำงานเมืองตอนนี้เป็นอย่างไร ใครคิดเห็นอย่างไร เวลาทำงานร่วมกันหรือมาพบเจอกันจะได้มีหัวข้อสนทนา นอกจากนี้ ยังสามารถใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการเชื่อมโยงกับข่าวสารการเกษตรด้วย

ดังนั้น การสื่อสารในประเด็นทั่ว ๆ ไป อาศัยเส้นทางการไหลของข่าวสารในแนวนอนคือการสื่อสารระหว่างสมาชิกด้วยกัน

นายถวิล สุวรรณมณี กล่าวถึงการสื่อสารในประเด็นทั่ว ๆ ไป ดังนี้

“ส่วนมากเจอกันตามงาน หรือรอแหล่งข่าวอยู่ก็จะคุยกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในเรื่องข่าวสารการบ้านเมือง เพื่อให้รู้ว่าทิศทางใครคิดอย่างไร ก็จะต้องรู้จักกันไว้บ้าง เอาไว้เป็นฐานข้อมูลและใช้เชื่อมโยงข่าวสารกันต่อ”

ถวิล สุวรรณมณี/เหรียญก

7. การสื่อสารในประเด็นเรื่องส่วนตัว

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การสื่อสารในประเด็นเรื่องส่วนตัวเป็นประเด็นที่กลุ่มสมาชิก (สามัญ) มีการสื่อสารระหว่างกันโดยใช้การสื่อสารสองทางอย่างไม่เป็นทางการ ได้แก่ การพบปะพูดคุยแบบเห็นหน้าค่าตา และการใช้โทรศัพท์ติดต่อสอบถามกัน ซึ่งประเด็นในการสื่อสารในประเด็นเรื่องส่วนตัวจะเป็นประเด็นในเรื่องเกี่ยวกับสารทุกข์สุขดิบ ชีวิตประจำวัน เรื่องราวครอบครัว เรื่องกระดูกกระฉิก เช่น เรื่องเพื่อน คนรัก เป็นต้น ซึ่งสมาชิกมักจะพูดคุยกันอยู่ในกลุ่มเพื่อนสนิทของตน

ทั้งนี้ ผู้วิจัยขอสรุปเป็นตารางกระบวนการสื่อสารในประเด็นเรื่องส่วนตัว ดังนี้

ผู้ส่งสาร	เนื้อหาสาร	ช่องทางการสื่อสาร	ผู้รับสาร
1. สมาชิกสามัญ (สื่อมวลชนสาย การเกษตร)	- เรื่องส่วนตัว เช่น สาร- ทุกข์สุขดิบ เรื่องราว ของครอบครัว รวมถึง เรื่องกระดูกกระฉิก ต่าง ๆ ได้แก่ เรื่องเกี่ยว กับเพื่อน คนรัก เป็นต้น	- พบปะพูดคุย (การสื่อสารสองทาง) - โทรศัพท์ (การสื่อสารสองทาง)	สมาชิกสามัญ

ตารางที่ 7 กระบวนการสื่อสารในประเด็นเรื่องส่วนตัว

กล่าวคือ กลุ่มสมาชิกสามัญซึ่งเป็นสื่อมวลชนสายการเกษตร จะมีการสื่อสารระหว่างกันในประเด็นที่เรื่องส่วนตัว โดยใช้วิธีการสื่อสารสองทางแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่ การพบปะพูดคุยกัน และการใช้โทรศัพท์ ซึ่งกลุ่มสมาชิกจะมีการพูดคุยกันในประเด็นเรื่องราวส่วนตัวกับกลุ่มเพื่อนสนิทของตน เพื่อเป็นการผ่อนคลายหรือระบายความในใจต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกใจ

ดังนั้น การสื่อสารในประเด็นเรื่องส่วนตัว อาศัยเส้นทางไหลของข่าวสารในแนวนอน คือ การสื่อสารระหว่างสมาชิกด้วยกัน

นายดำรงเกียรติ มาลา กล่าวถึง การสื่อสารในประเด็นเรื่องส่วนตัว ดังนี้

“ในกลุ่มก็มักจะพูดคุยกันเสมอ ๆ เวลาไปทำข่าวเจอกัน หรือไปเที่ยว ไป
ทัวร์เกษตรด้วยกัน ไม่เลือกเวลา สถานที่หรอกนะ ก็เป็นเรื่องของสาร
ทุกข์สุขดิบในชีวิตประจำวัน เป็นเรื่องส่วนตัว กระดูกกระฉิกทำนองนี้ ก็
มีเม้าท์กันบ้างตามประสาเพื่อนฝูง พอให้กระชุ่มกระชวยฮะ”

ดำรงเกียรติ มาลา/สมาชิกสามัญ

**ปัญหาการนำวิจัยข้อที่ 2 : ปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อตัวและขยายตัวของเครือข่ายชมรมสื่อมวลชน
เกษตรแห่งประเทศไทย**

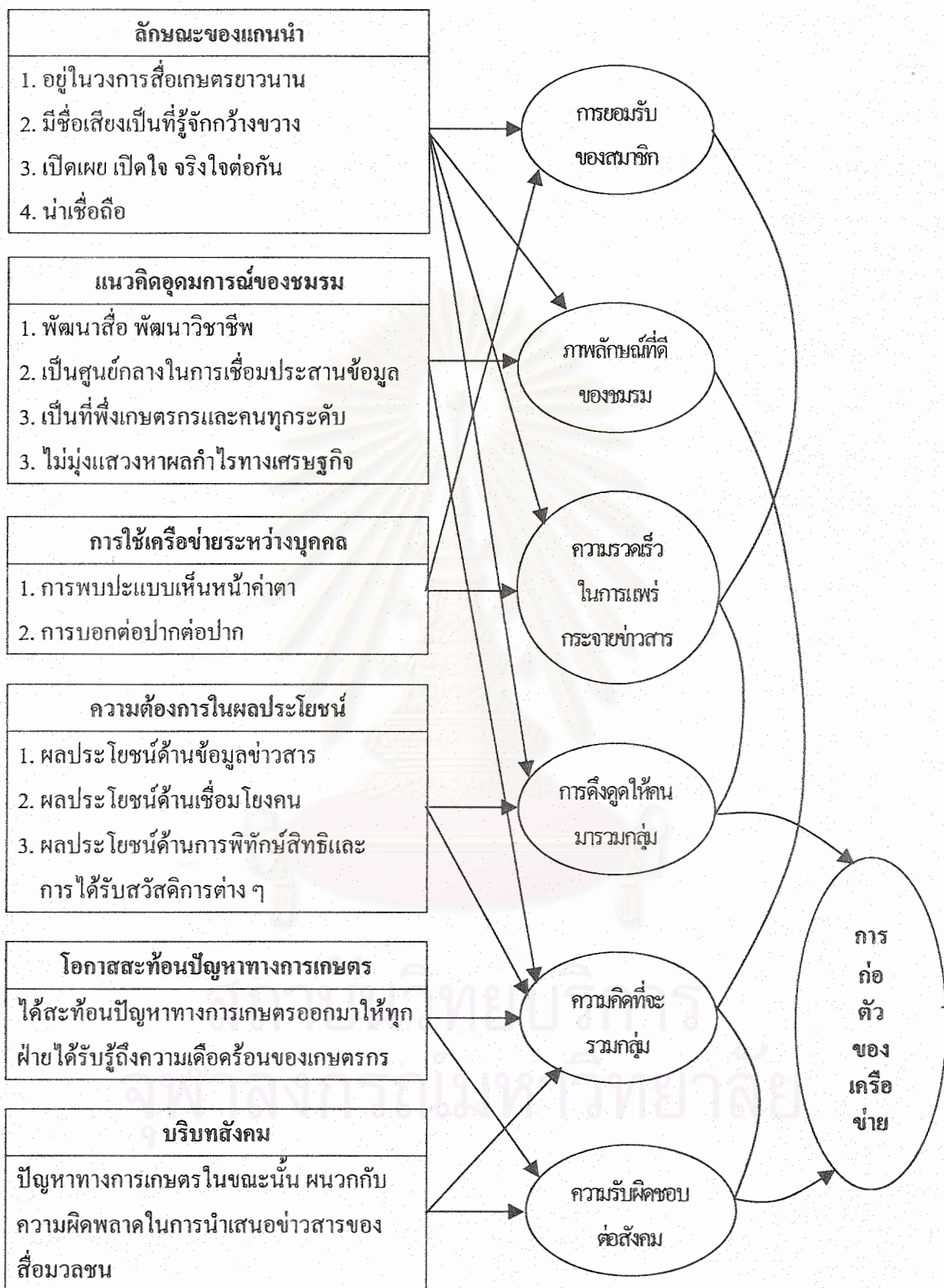
ผู้วิจัยขอแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อตัวของเครือข่าย
ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย และ 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการขยายตัวของเครือข่ายชมรม
สื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อตัวของเครือข่ายชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย

จากการศึกษาวิจัยพบว่า มีหลายปัจจัยด้วยกันที่มีผลต่อการตัดสินใจของบุคคลจนเกิดการ
ก่อตัวเป็นชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย โดยสามารถแบ่งออกเป็น 6 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัย
เชิงลักษณะของแกนนำ 2) ปัจจัยเชิงลักษณะของแนวคิดอุดมการณ์ของชมรม 3) การใช้ช่องทาง
เครือข่ายระหว่างบุคคล 4) ความต้องการในผลประโยชน์ 5) โอกาสในการสะท้อนปัญหาทาง
การเกษตร และ 6) ปัจจัยเชิงบริบทสังคม

ทั้งนี้ ผู้วิจัยขอสรุปเป็นแผนภูมิเพื่อแสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อตัวของเครือข่าย
ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อตัวของเครือข่ายชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย

จากแผนภูมิปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อตัวของเครือข่าย สามารถอธิบายโดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ปัจจัยเชิงลักษณะของแกนนำ

ประกอบด้วยคุณลักษณะของแกนนำที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1. การอยู่ในวงการสื่อเกษตรมายาวนาน 2. มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกว้างขวาง 3. เปิดเผย เปิดใจ และจริงใจต่อกัน 4. มีความน่าเชื่อถือ

จากคุณลักษณะของแกนนำดังกล่าว ก่อให้เกิดผลต่อการเป็นที่ยอมรับของกลุ่มสมาชิก ทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีของชมรม เกิดความรวดเร็วในการแพร่กระจายข่าวสารการก่อตั้งชมรม และยังเป็นการดึงดูดให้คนมารวมกลุ่มกันอย่างรวดเร็วอีกด้วย

กล่าวคือ แกนนำที่ก่อตัวและรวมกลุ่มกันจัดตั้งชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย ล้วนแล้วแต่เป็นผู้ประกอบอาชีพสื่อมวลชนสายการเกษตรและอยู่ในวงการวิชาชีพมายาวนานเกิน 10 ปี ขึ้นไปในแต่ละคน

นอกจากนี้ แกนนำแต่ละคนก็อยู่ในสื่อเกษตรที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักกว้างขวางของกลุ่มผู้บริโภคสื่อเกษตร ทั้งหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ และโทรทัศน์ ซึ่งแกนนำจะอาศัยช่องทางการสื่อสารผ่านสื่อที่ตนสังกัดอยู่ถ่ายทอดความคิดเห็นของตนออกไปสู่มวลชน ทำให้เพื่อนร่วมวิชาชีพด้วยกัน และผู้บริโภคสื่อเกษตรรู้จักบุคลิกลักษณะเฉพาะของแต่ละคน รู้รูปแบบความคิดการทำงาน และความต้องการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสื่อมวลชน ตลอดจนเกษตรกรให้ดีขึ้น

ดังนั้น เมื่อแกนนำมาพบปะกัน โดยบังเอิญจากการสื่อสารสองทางแบบที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งทำให้การพูดคุยมีลักษณะเปิดเผย เปิดใจ และจริงใจต่อกัน ก่อให้เกิดความน่าเชื่อถือทั้งในแง่ของลักษณะคำพูดและในแง่ของตัวบุคคล ดังนั้น การก่อตัวและรวมกลุ่มกันของแกนนำจึงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วดังคำสัมภาษณ์ของนายถวิล สุวรรณมณี ดังนี้

“ปกติเรารู้จักกันมาก่อน มีความเป็นพี่เป็นน้องกัน เราคุยกันด้วยความจริงใจ เราควักอุดมการณ์มาวางไว้ แทบจะไม่ต้องชวนกันเลย ก็เข้ามารวมตัวกันก่อตั้งชมรมขึ้นมาแล้ว

ถวิล สุวรรณมณี/แกนนำหลัก-เหรียญก

2) ปัจจัยเชิงลักษณะของแนวคิดอุดมการณ์ของชมรม

เป็นปัจจัยที่เชื่อมโยงจากลักษณะของแกนนำที่เข้ามาร่วมกันเพราะมีแนวคิดและอุดมการณ์สอดคล้องกัน ดังนั้น จึงผลักดันให้เกิดเป็นแนวคิดอุดมการณ์ของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย และได้รับการตอบสนองจากสื่อต่าง ๆ ก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีกับชมรม และเกิดความคิดที่จะรวมกลุ่มกัน

แนวคิดอุดมการณ์ของชมรม สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1. พัฒนาสื่อพัฒนาวิชาชีพ 2. เป็นศูนย์กลางในการเชื่อมประสานข้อมูล 3. เป็นที่พึ่งของเกษตรกรและบุคคลทุกระดับ 4. ไม่มุ่งแสวงหาผลกำไรทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะเห็นได้ว่า แนวคิดข้างต้น เป็นแนวคิดอุดมการณ์ที่เป็นประโยชน์แก่สมาชิก เกษตรกร และสังคม โดยแสดงให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนที่เป็นผู้สร้างบรรยากาศของการพัฒนาให้เกิดขึ้น และเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยส่งผลให้มีก่อตัวของเครือข่ายชมรม ดังคำสัมภาษณ์ของนายปัญญา เจริญวงศ์ ดังนี้

“เราตั้งเป้าเพื่อที่จะพนักำล้งสื่อมวลชนเกษตรให้เป็นหนึ่ง เพื่อที่จะไม่ให้มีการสะเปะสะปะ ให้มีการมาร่วมกิจกรรมกันแล้วก็เพื่อให้มีการนำเสนอข่าวสารสู่มวลชนอย่างเที่ยงตรง เที่ยงธรรม เพื่อที่จะให้ผู้บริโภคข่าวได้รู้อะไรในสิ่งที่ถูกต้อง แล้วถ้าเรามาอยู่ในตัวนี้ เป็นกลางแล้วนะครับ ในอนาคตเราก็จะมีพลังผลักดันหรือเป็นผู้ขุดอะไรออกมาดีแค่นั้น เพราะว่าผู้บริโภคข่าวในตัวนี้จะเป็นเกษตรกรเขาจะ ได้รับตัวนี้”

ปัญญา เจริญวงศ์/แกนนำ-เลขาธิการ

3) การใช้ช่องทางเครือข่ายระหว่างบุคคล

ประกอบด้วยช่องทางการสื่อสาร หรือวิธีการสื่อสารสองทางอย่างไม่เป็นทางการ ได้แก่ 1. การพบปะแบบเห็นหน้าค่าตา และ 2. การบอกต่อปากต่อปาก

ผลจากศึกษาวิจัย พบว่า การก่อตัวของเครือข่ายชมรมเกิดขึ้นจากลักษณะของช่องทางการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการก็คือ การใช้ช่องทางระหว่างบุคคลหรือเครือข่ายระหว่างบุคคลเป็นหลัก เนื่องจากสามารถส่งข่าวสารด้วยความรวดเร็วที่สูงกว่าเครือข่ายที่เป็นทางการเพราะไม่ต้องผ่านการตรวจสอบซึ่งจะทำให้ข่าวสารเป็นไปด้วยความล่าช้า โดยเครือข่ายระหว่างบุคคลจะติดต่อสื่อสารกันด้วยวิธีการพบปะกันแบบเห็นหน้าค่าตา และสื่อสารกันด้วยวิธีการบอกต่อหรือบอกปากต่อปากมากที่สุด ซึ่งก็คือ ช่องทางที่ผู้ก่อการหรือแกนนำและสมาชิกมีความคุ้นเคยและทำงานร่วมกันอยู่แล้ว ดังนั้น จึงทำให้ง่ายต่อการก่อตัวของเครือข่าย

4) ความต้องการในผลประโยชน์

จากการศึกษาวิจัยพบว่า เกษนนำและสมาชิกที่มาวมกลุ่มกันได้นั้นเกิดจากความ ต้องการในผลประโยชน์อันเกี่ยวเนื่องมาจากการงานในอาชีพที่ต้องการข่าวสารที่ถูกต้องตลอดเวลา และจากความไม่มั่นคงในอาชีพของคนที่มีรายได้น้อยแต่ค่าครองชีพสูง ดังนั้น ความต้องการใน ผลประโยชน์จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ดึงดูดให้คนมารวมกลุ่มและมีความคิดที่จะรวมกลุ่มกัน ความต้องการในผลประโยชน์ สามารถแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1. ความต้องการผลประโยชน์ทางด้านข้อมูลข่าวสาร ที่ต้องการให้ชมรมเป็นศูนย์กลางของข้อมูลข่าวสารทางการเกษตร ทั้งในแง่การตลาดและการผลิต เพื่อการส่งออก ซึ่งสมาชิก จะได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง และมีการนำเสนอในทิศทางเดียวกัน

2. ความต้องการผลประโยชน์ทางการเชื่อมโยงคน จากการทำชมรมเป็นศูนย์กลาง ของข้อมูลข่าวสารทางการเกษตร ซึ่งมีการติดต่อสื่อสารกับหน่วยงานและบุคคลต่าง ๆ มากมายจน เกิดเป็นเครือข่ายของชมรม ดังนั้น สมาชิกก็จะได้รับประโยชน์จากการที่ชมรมทำหน้าที่ประสาน และเชื่อมโยงให้ซึ่งจะทำให้ได้รับความร่วมมือมากกว่าที่สมาชิกติดต่อสื่อสารเอง

3. ผลประโยชน์ทางการพิทักษ์สิทธิและการได้รับสวัสดิการต่าง ๆ เนื่องจาก ผู้ประกอบอาชีพสื่อมวลชนเป็นลูกจ้างส่วนใหญ่ และมีรายได้น้อย ทำให้ไม่มีความมั่นคง ดังนั้น การรวมกลุ่มเป็นชมรมจะช่วยให้สมาชิกมีความอบอุ่นและมั่นใจได้ว่า มีพลังต่อสู้กับนายจ้างในการ พิทักษ์สิทธิ์ต่าง ๆ เช่น ถูกไล่ออกจากงานโดยไม่ได้รับความเป็นธรรม นอกจากนี้ สมาชิกก็ยังได้รับความช่วยเหลือในเรื่องสวัสดิการต่าง ๆ เช่น ทุนการศึกษาของบุตร, ทุนช่วยเหลือพนักงาน เป็นต้น

5) โอกาสสะท้อนปัญหาทางการเกษตร

จากการศึกษาวิจัยพบว่า โอกาสในการสะท้อนปัญหาทางการเกษตร ก่อให้เกิดความคิด ที่จะรวมกลุ่มและเกิดความรับผิดชอบต่อสังคม ดังนั้นจึงเป็นปัจจัยหนึ่งในการผลักดันให้มีการ ก่อตัวและมารวมกลุ่มกัน ซึ่งก็คือ การได้สะท้อนปัญหาทางการเกษตรออกมาให้ทุกฝ่ายได้รับรู้ถึง ความเดือดร้อนของเกษตรกร เพื่อช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้ดีขึ้น และเพื่อการ พัฒนาการเกษตรของประเทศไทยมีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น โดยเกษนนำและสมาชิกต่างมีความ ภาครัฐมีใจที่ได้มีส่วนในการช่วยเหลือสังคม

6) ปัจจัยเชิงบริบทสังคม

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ปัจจัยเชิงบริบทสังคมเกี่ยวกับปัญหาการเกษตรในขณะนั้น ซึ่ง ก็คือ กระแสการส่งเสริมการเลี้ยงนกหว้าของสื่อมวลชน เป็นชนวนสำคัญที่ทำให้เกิดก่อตัวและ สามารถมารวมกลุ่มกันได้ของสื่อมวลชนสายการเกษตร เนื่องจากเป็นความผิดพลาดในการนำ เสนอข่าวสารในลักษณะของการส่งเสริมออกไปอย่างรวดเร็วโดยมิได้มีการวิเคราะห์ตรวจสอบ

แหล่งที่มาให้ดีเสียก่อน นอกจากนี้กระแสทางสังคมก็รุนแรงมาก เพราะเกษตรกรได้รับความเสียหายมากจนถึงกับหมดเนื้อหมดตัวอันเนื่องมาจากความเชื่อถือในข่าวสารของสื่อมวลชน ดังนั้นปัจจัยบริบทสังคมในประเด็นนี้ จึงผลักดันให้สื่อมวลชนต้องออกมารับผิดชอบและเกิดความคิดที่จะมารวมกลุ่มกัน ส่งผลให้มีการก่อตั้งและจัดตั้งเป็นชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยในเวลาต่อมา

จากปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อตัวของเครือข่ายชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยทั้ง 6 ปัจจัยดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบที่อยู่เบื้องหลังการก่อตัวของเครือข่ายชมรม รวมถึงเหตุผลทางความคิดที่เป็นแรงผลักดันและเชื่อมโยงให้คนมารวมกลุ่มกัน

กล่าวคือ ปัจจัยเชิงลักษณะของแกนนำ ทำให้สมาชิกเกิดการยอมรับในตัวของแกนนำ ซึ่งแกนนำนี้ยังทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อชมรม และยังเป็นเครือข่ายบุคคลที่มีความรวดเร็วในการส่งต่อข่าวสารและแพร่กระจายข่าวสารการรวมตัวของสื่อมวลชนสายการเกษตร ตลอดจนลักษณะของแกนนำยังเป็นเครื่องมือในการดึงดูดให้คนมารวมกลุ่มกันอีกด้วย

แนวคิดอุดมการณ์ของชมรม เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่อยู่เบื้องหลังการก่อตัวของเครือข่าย เนื่องจาก แนวคิดอุดมการณ์ทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีของชมรม และยังเป็นกลไกที่ทำให้เกิดความคิดที่จะมารวมกลุ่มกันเพื่อก่อตั้งชมรมตามแนวคิดอุดมการณ์ที่ตั้งไว้

การใช้เครือข่ายระหว่างบุคคล เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ และเหมาะสมกับการก่อตัวและจัดตั้งชมรมนี้เป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากมีความรวดเร็วในการแพร่กระจายข่าวสาร

นอกจากนี้ ความต้องการในผลประโยชน์ของบุคคล ยังเป็นกลไกสำคัญที่ดึงดูดให้คนมารวมกลุ่มและเป็นแรงจูงใจที่ส่งผลต่อความคิดที่จะรวมกลุ่มกันของบุคคลเหล่านั้นด้วย

สำหรับโอกาสในการสะท้อนปัญหาการเกษตรของกลุ่มสื่อมวลชนสายการเกษตร และบริบททางสังคมซึ่งเกิดปัญหาทางการเกษตร ผนวกกับความผิดพลาดในการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนสายการเกษตรนั้น ทำให้เกิดการขับเคลื่อนทางความคิดที่จะต้องรวมกลุ่มกัน ซึ่งเป็นความรับผิดชอบต่อสังคมที่สื่อมวลชนจะละทิ้งหรือเพิกเฉยไปไม่ได้

ดังนั้น เมื่อนำปัจจัยต่าง ๆ และสิ่งที่อยู่เบื้องหลังความคิดดังกล่าวข้างต้น มาวิเคราะห์เชื่อมโยงหาสาเหตุของการก่อตัวของเครือข่ายชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยแล้ว พบว่าการยอมรับแกนนำซึ่งเป็นเครือข่ายบุคคลนั้นทำให้เกิดความรวดเร็วในการแพร่กระจายข่าวสารและดึงดูดให้คนมารวมกลุ่มกันได้อย่างรวดเร็วขึ้น ส่งผลให้เกิดการก่อตัวของเครือข่ายชมรม

นอกจากนี้ ยังพบอีกว่า ภาพลักษณ์ที่ดีของชมรมสามารถเชื่อมโยงให้เกิดความคิดที่จะรวมกลุ่มและเกิดเป็นความรับผิดชอบต่อสังคม ดังนั้น ผลที่เกิดขึ้นตามมาก็คือ เกิดการก่อตัวของเครือข่ายชมรมในที่สุด

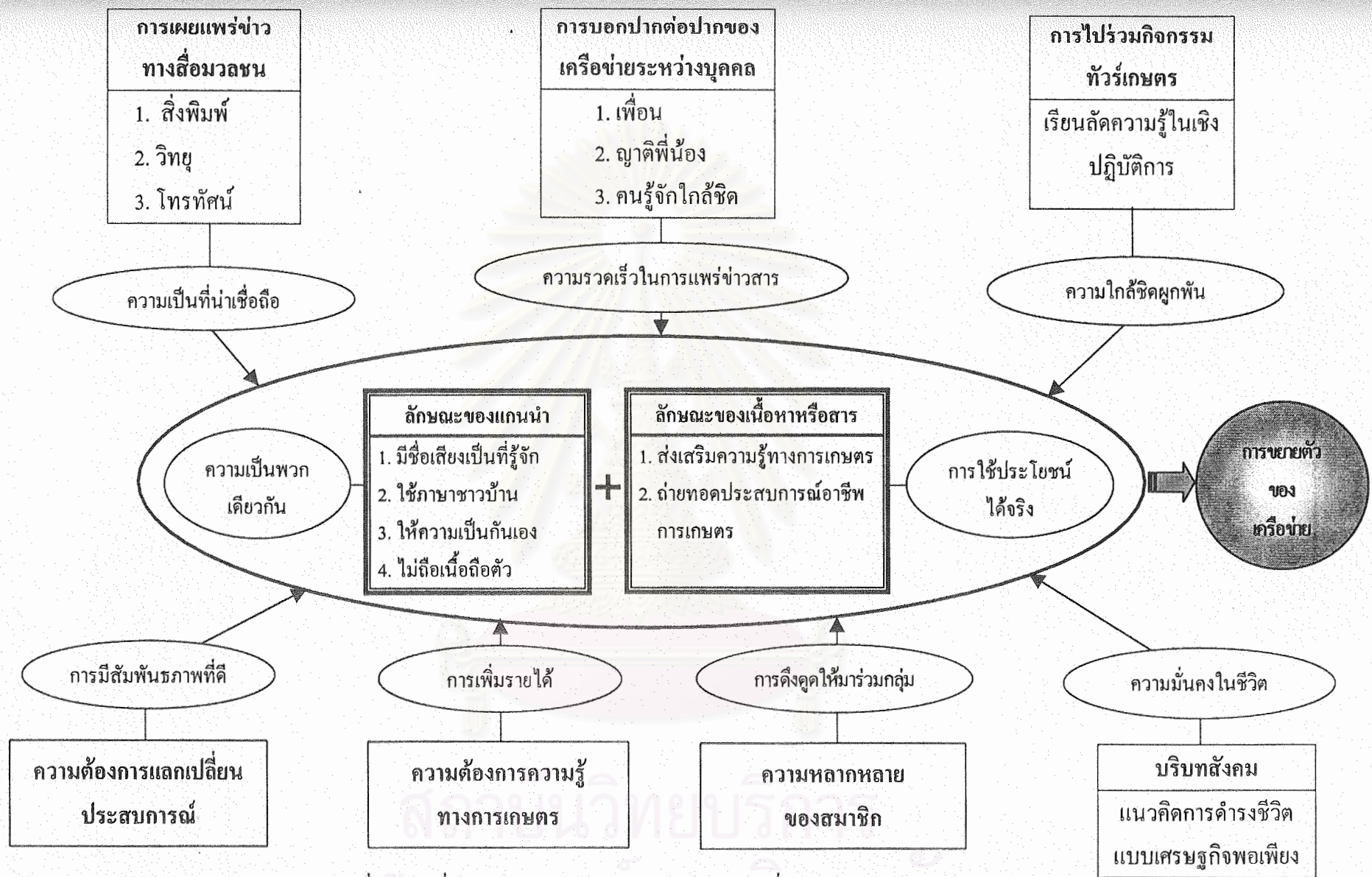
2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการขยายตัวของเครือข่ายชมรม

ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการขยายตัวของเครือข่ายชมรม ประกอบด้วย 9 ปัจจัย สามารถแบ่งออกได้เป็นปัจจัยหลัก ซึ่งประกอบด้วย 1) ปัจจัยเชิงลักษณะของแกนนำ 2) ปัจจัยเชิงลักษณะของเนื้อหาหรือสาร และปัจจัยสนับสนุน ซึ่งประกอบด้วย 1) การเผยแพร่ข่าวทางสื่อมวลชน 2) การบอกปากต่อปากของเครือข่ายระหว่างบุคคล 3) การไปร่วมกิจกรรมทั่วรั้วเกษตร 4) ความหลากหลายของสมาชิก 5) ความต้องการความรู้ทางการเกษตร 6) ความต้องการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และ 7) ปัจจัยเชิงบริบทสังคม

ทั้งนี้ ผู้วิจัยขอสรุปเป็นแผนภูมิเพื่อแสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการขยายตัวของเครือข่าย ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 5 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการขยายตัวของเครือข่ายชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย

จากแผนภูมิปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการขยายตัวของเครือข่าย สามารถอธิบายโดยมีรายละเอียด ดังนี้

ปัจจัยหลัก

1) ปัจจัยเชิงลักษณะของแกนนำ

ผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะของแกนนำเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลกระทบต่อการขยายตัวของเครือข่ายอย่างมาก ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ 1. มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก 2. ใช้ภาษาชาวบ้าน 3. ให้ความเป็นกันเอง และ 4. ไม่ถือเนื้อถือตัว

กล่าวคือ แกนนำคือคณะกรรมการชั่วคราวที่ลงไปร่วมกิจกรรมและสัมผัสกับสมาชิกโดยตรง ซึ่งแกนนำแต่ละคนล้วนเป็นสื่อมวลชนที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักของผู้บริโภคสื่อเกษตร จึงทำให้เป็นจุดดึงดูดความสนใจของสมาชิก

นอกจากนี้ลักษณะของแกนนำที่เป็นสื่อมวลชนนั้น มักจะสื่อสารด้วยคำพูดที่เรียกว่าเป็น “ภาษาชาวบ้าน” อยู่แล้วในการถ่ายทอดข่าวสารและความรู้ทางการเกษตร เป็นผลให้แกนนำและสมาชิกสามารถสื่อสารกันอย่างเข้าอกเข้าใจมากขึ้น เรียกได้ว่า พูดภาษาเดียวกัน นอกจากนี้ความเป็นกันเองและไม่ถือเนื้อถือตัวของแกนนำยังทำให้เกิดความรู้สึกที่ดี

จากคุณลักษณะสำคัญของแกนนำดังกล่าว ทำให้สมาชิกเครือข่ายเกิดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน ดังนั้น สมาชิกจึงมีความไว้วางใจ และกล้าที่จะพูดคุยซักถามกับแกนนำโดยตรงในเรื่องเกี่ยวกับความรู้ทางการเกษตรต่าง ๆ ตลอดจนสมาชิกยังมีมุมมองที่ดีต่อแกนนำ คือ เชื่อมั่นว่าแกนนำเป็นที่พึ่งของสมาชิก แกนนำสามารถให้ความช่วยเหลือทางด้านความรู้และการแก้ไขปัญหาทางการเกษตร ตลอดจนสามารถเชื่อมโยงให้สมาชิกได้รู้จักกับนักวิชาการทางการเกษตรหรือองค์กร หน่วยงานทางการเกษตร ตามที่สมาชิกต้องการได้ จึงส่งผลให้มีการขยายตัวของเครือข่ายเพิ่มมากขึ้น

2) ปัจจัยเชิงลักษณะของเนื้อหาหรือสาร

จากผลการศึกษาวิจัยพบว่า ปัจจัยเชิงลักษณะของเนื้อหาหรือสารเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลกระทบต่อการขยายตัวของเครือข่าย เนื่องจากว่าลักษณะของเนื้อหาหรือสารที่แกนนำและชมรมส่งไปถึงสมาชิกนั้นมีความสอดคล้องและตรงกับความต้องการของสมาชิกเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ 1. เป็นเนื้อหาที่ส่งเสริมความรู้ทางการเกษตร 2. เป็นเนื้อหาที่ถ่ายทอดประสบการณ์ทางอาชีพการเกษตรกรรม

นอกจากนี้เนื้อหาหรือสารยังเป็นเรื่องที่สังเกตเห็นได้ ไม่สลับซับซ้อนเพราะเป็นการถ่ายทอดจากประสบการณ์จริงที่มีตัวตนและมีตัวอย่างให้เห็นแล้ว โดยใช้ภาษาที่ไม่เป็นทางการ

คือ ภาษาชาวบ้าน จึงทำให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ ดังนั้นลักษณะของเนื้อหาหรือสารจึงเป็นปัจจัยหลักอีกประการหนึ่งที่ส่งผลให้มีการขยายตัวของเครือข่ายเพิ่มขึ้น เนื่องจากสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง อีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์ รักษา และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน และการมีส่วนร่วมของประชาชนระดับรากหญ้า เพื่อให้มีโอกาสได้แสดงความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ที่มีความจำเพาะและหาได้ยากผ่านกิจกรรมการดำเนินงานของชมรม

ปัจจัยสนับสนุน

1) การเผยแพร่ข่าวทางสื่อมวลชน

จากการศึกษาวิจัยพบว่า การเผยแพร่ข่าวสารสื่อมวลชนเป็นปัจจัยสนับสนุนที่ส่งผลต่อการขยายตัวของเครือข่าย เนื่องจากว่า สมาชิกจะได้รับข่าวสารกิจกรรมและข่าวสารความรู้ทางการเกษตรจากชมรม ผ่านช่องทางการเผยแพร่ทางสื่อมวลชน ได้แก่ 1. สื่อสิ่งพิมพ์ คือหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และวารสารทางการเกษตร 2. วิทยุ และ 3. สื่อโทรทัศน์

กล่าวคือ การเผยแพร่ข่าวทางสื่อมวลชน เป็นช่องทางการสื่อสารที่เปิดกว้างและส่งไปถึงคนจำนวนมากในเวลาเดียวกัน รวมทั้งสื่อมวลชนยังเป็นสื่อที่มีพลัง และผู้รับสารให้ความเชื่อถือเป็นอย่างมาก ผลการวิจัยพบว่า หนังสือพิมพ์ คือสื่อที่สมาชิกได้รับทราบข่าวสารของชมรมมากที่สุด และจะติดตามข่าวอย่างต่อเนื่อง รองลงมาคือ นิตยสารและวารสารทางการเกษตร สื่อวิทยุ และสื่อโทรทัศน์ ตามลำดับ

นอกจากนี้การเผยแพร่ข่าวทางสื่อมวลชน ยังส่งผลให้ผู้บริโภคสื่อเกษตร รวมถึงบุคคลทั่วไปได้รับรู้ว่ามีชมรมนี้เกิดขึ้น และยังได้รับความรู้ทางการเกษตรผ่านการเผยแพร่ของชมรมอีกด้วย

ดังนั้น การเผยแพร่ข่าวสารทางสื่อมวลชน จึงทำให้ชมรมนี้เป็นที่รู้จักของคนในวงกว้าง ซึ่งนับเป็นปัจจัยสนับสนุนที่ส่งผลต่อการขยายตัวของเครือข่ายปัจจัยหนึ่ง

2) การบอกปากต่อปากของเครือข่ายระหว่างบุคคล

จากการศึกษาวิจัยพบว่า การบอกปากต่อปากของเครือข่ายระหว่างบุคคล เป็นปัจจัยสนับสนุนที่ส่งผลต่อการขยายตัวของเครือข่าย

เครือข่ายระหว่างบุคคลนี้ ได้แก่ 1. เพื่อนสนิท 2.ญาติพี่น้อง และ 3. คนรู้จักใกล้ชิด โดยช่องทางเครือข่ายระหว่างบุคคล ด้วยการสื่อสารในลักษณะบอกปากต่อปาก เกี่ยวกับชมรม เช่น เป็นชมรมที่ดี มีการจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเกษตรของประเทศ หรือให้การดูแลสมาชิกอย่างอบอุ่นเสมือนเป็นคนในครอบครัวเดียวกัน เปิดโอกาสให้สมาชิกได้รู้จักกับคนในวงการเกษตรอื่น ๆ โดยชมรมเป็นตัวเชื่อมประสานที่ดีให้ ฯลฯ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เมื่อมีการส่งข้อมูล

โดยใช้เครือข่ายระหว่างบุคคลด้วยวิธีบอกปากต่อปาก ต่อ ๆ กันไปนั้น ได้สร้างความรวดเร็วในการเผยแพร่ข่าวสารของชมรมให้เกิดขึ้นและขยายไปได้กว้างตามเครือข่ายที่แต่ละบุคคลติดต่อกันอยู่พร้อมกันนี้ ยังสร้างความเชื่อถือในข่าวสารให้เกิดขึ้นได้เพราะเครือข่ายระหว่างบุคคลอีกด้วย

ดังนั้น การสร้างความรวดเร็วในการทำให้ชมรมเป็นที่รู้จักของคนโดยทั่วไป และสนใจที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายด้วยช่องทางการสื่อสารเครือข่ายระหว่างบุคคลด้วยการบอกปากต่อปาก จึงนับเป็นปัจจัยสนับสนุนปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการขยายตัวของเครือข่าย

3) การไปร่วมกิจกรรมทั่วประเทศไทย

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ช่องทางการสื่อสารโดยการไปร่วมกิจกรรมทั่วประเทศไทยกับชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยนั้น เป็นปัจจัยสนับสนุนที่ส่งผลต่อการขยายตัวของเครือข่ายมากที่สุด เนื่องจากสมาชิกและผู้ที่เป็นไปร่วมกิจกรรมทั่วประเทศไทยจะสัมผัสกับความรู้ในเชิงปฏิบัติการที่นำไปใช้ได้ทันที อีกทั้งยังเป็นการเรียนรู้ลัดทางการเกษตรที่ได้ผลตามความต้องการของสมาชิกและผู้สนใจอีกด้วย ซึ่งโอกาสที่บุคคลทั่วไปจะเข้าไปศึกษาดูงานตามหน่วยงานหรือบริษัทเอกชน หรือเจ้าของธุรกิจเกษตรรายใหญ่ ๆ นั้นเป็นไปได้ยากมาก ดังนั้น การใช้ช่องทางการไปร่วมกิจกรรมทั่วประเทศไทย จึงเท่ากับว่าเป็นการได้กำไรจากการเรียนรู้บุคคลที่ประสบผลสำเร็จในชีวิตหรือแม้กระทั่งเคยล้มเหลวมาก่อน นอกจากนี้ยังเป็นช่องทางที่ทำให้สมาชิกมีความใกล้ชิดกับชมรมมากยิ่งขึ้น และผู้ที่เป็นไปร่วมกิจกรรมทั่วประเทศไทยก็จะรู้จักชมรมมากขึ้นด้วย ส่งผลให้เกิดความผูกพันใกล้ชิดและเกิดการขยายตัวของเครือข่าย

4) ความหลากหลายของสมาชิก

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ความหลากหลายของสมาชิกเป็นปัจจัยสนับสนุนที่ส่งผลต่อการขยายตัวของเครือข่าย เนื่องจากการเปิดกว้างให้กับบุคคลในทุกสาขาอาชีพ สามารถสมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมได้ มิใช่จะจำกัดเฉพาะการรับสมาชิกที่เป็นสื่อมวลชนสายการเกษตรเท่านั้น แต่เป็นการรวมบุคคลทางการเกษตรอื่น ๆ เข้าร่วมเป็นสมาชิกของชมรมด้วย

ดังนั้น จึงเป็นการดึงดูดให้คนที่มีความสนใจทางการเกษตร และมีความเกี่ยวข้องกับเกษตร เช่น นักวิชาการ นักวิจัย นักประชาสัมพันธ์ เกษตรกรและประชาชนทั่วไป ให้มารวมกลุ่มกัน ซึ่งส่งผลให้มีการขยายตัวของเครือข่ายนั่นเอง

นอกจากนี้ลักษณะความหลากหลายของสมาชิก ยังก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านข้อมูลข่าวสาร กล่าวคือ ทำให้ชมรมได้รับข้อมูลข่าวสารในทุก ๆ ด้านและสามารถประสานข้อมูลที่มีความหลากหลายนั้นให้กับเกษตรกรได้รับประโยชน์โดยตรง รวมทั้งการที่มีความหลากหลายของสมาชิกยังเป็นช่องทางให้ผู้ผลิตกับผู้จำหน่ายมาพบกันโดยตรง ส่งผลให้เกิดการสร้างรายได้ และพัฒนาการเกษตรของประเทศ

5) ความต้องการความรู้ทางการเกษตร

จากการศึกษาพบว่า ความต้องการความรู้ทางการเกษตรเป็นปัจจัยสนับสนุนที่ส่งผลต่อการขยายตัวของเครือข่าย กล่าวคือ สมาชิกส่วนใหญ่มีความสนใจและต้องการความรู้ทางการเกษตรเพื่อไปประกอบเป็นอาชีพเสริมหรืออาชีพใหม่ ช่วยสร้างรายได้หลังจากการเกษียณอายุหรือลาออกจากงานก่อนการเกษียณอายุ เนื่องจากว่าสมาชิกส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ทางการเกษตรมาก่อนเลย ดังนั้น จึงคาดหวังที่จะได้รับความรู้ทางการเกษตรจากชมรม ซึ่งชมรมก็ตอบสนองความต้องการของสมาชิกและผู้สนใจอย่างเต็มที่ ทั้งด้านความรู้เชิงปฏิบัติการจากเกษตรกร ความรู้จากนักวิชาการหรือจากแกนนำ และความรู้จากเอกสาร จึงทำให้สมาชิกมีความพอใจ และส่งผลให้มีการขยายตัวของเครือข่ายจากปัจจัยสนับสนุนปัจจัยนี้

6) ความต้องการแลกเปลี่ยนประสบการณ์

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ความต้องการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของสมาชิกเป็นปัจจัยสนับสนุนที่ส่งผลต่อการขยายตัวของเครือข่าย อีกทั้งยังเป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีให้เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกเครือข่าย รวมทั้งพันธมิตรอีกด้วย

กล่าวคือ สมาชิกต้องการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางการเกษตร การตลาด การผลิต และการส่งออกสินค้าเกษตรกับ บรรดาเจ้าของธุรกิจ เกษตรกร และเพื่อนสมาชิกด้วยกัน โดยที่ชมรมเป็นตัวกลางเชื่อมโยงให้ระหว่างคนที่มีความรู้หรือประสบการณ์คือเกษตรกรกับคนที่ไม่มีประสบการณ์คือสมาชิก ซึ่งทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกัน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาการเกษตร และการขยายตัวของเครือข่ายจากปัจจัยสนับสนุนปัจจัยนี้คือความต้องการแลกเปลี่ยนประสบการณ์นั่นเอง

7) ปัจจัยเชิงบริบทสังคม

จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยเชิงบริบทสังคมเป็นปัจจัยสนับสนุนอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการขยายตัวของเครือข่าย ปัจจัยเชิงบริบทสังคมนี้ ได้แก่ แนวคิดการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นกระแสทางสังคมที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายอยู่ในขณะนี้ ภายหลังจากที่ประเทศไทยเกิดวิกฤตการณ์ ปี 2540 นั้น ทำให้คนไทยส่วนใหญ่ หันมาสนใจการเกษตรมากขึ้น และกลับมาใช้ชีวิตแบบดั้งเดิมคือ การประกอบอาชีพทางการเกษตร โดยดำรงชีวิตแบบพอมีพอกิน สามารถอุ้มชูตัวเองได้ให้มีพอเพียงกับตัวเอง อย่างเหมาะสมกับอัตภาพและสิ่งแวดล้อม

ดังนั้นปัจจัยบริบทสังคมในแนวคิดนี้ จึงสอดคล้องกับความเป็นจริงในสังคมและสอดคล้องกับความต้องการของคนโดยทั่วไปที่ต้องการสร้างความมั่นคงให้กับชีวิต เมื่อมีชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยเกิดขึ้นและตอบสนองแนวคิดนี้ได้ จึงส่งผลให้มีการขยายตัวของเครือข่าย

จากปัจจัยหลักและปัจจัยสนับสนุนรวม 9 ปัจจัยดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบที่อยู่เบื้องหลังการขยายตัวของเครือข่ายชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย นอกจากนี้ปัจจัยทั้ง 9 ปัจจัย ยังสามารถวิเคราะห์ให้เห็นถึงความคิดรวบยอดที่เป็นแรงผลักดันหรือแรงส่งให้เกิดมีการขยายตัวของเครือข่ายชมรมอีกด้วย

กล่าวคือ ปัจจัยหลักซึ่งเป็นปัจจัยในเชิงลักษณะของแกนนำ ได้ความคิดรวบยอดตรงที่ “ความเป็นพวกเดียวกัน” ทำให้มีการติดต่อกสื่อสารกันอย่างสะดวกระหว่างสมาชิกและแกนนำ รวมทั้งมีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ในลักษณะของการมีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งของชมรม ซึ่งผลที่ตามมาก็คือ เกิดการขยายตัวของเครือข่าย

จากลักษณะของแกนนำ นำไปสู่ปัจจัยหลักที่เชื่อมโยงกับแกนนำ นั่นก็คือ ปัจจัยเชิงลักษณะของเนื้อหาหรือสารที่แกนนำและชมรม รวมทั้งพันธมิตร ส่งไปให้กับสมาชิก ซึ่งลักษณะของเนื้อหาหรือสารนั้นได้ความคิดรวบยอด คือ “การนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง” ทำให้สมาชิกมีความเชื่อมั่นในชมรมมากยิ่งขึ้น และผลที่ตามมาก็คือ มีการขยายเครือข่ายเพิ่มขึ้น

ดังนั้น ความคิดรวบยอดทั้ง 2 ประการ คือ ความเป็นพวกเดียวกัน และการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง จึงเป็นแรงส่งที่สำคัญและมีพลังอย่างมากในการที่จะทำให้เกิดการเริ่มต้นของการขยายตัวของเครือข่ายชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย

นอกจากนี้แล้ว ปัจจัยสนับสนุนอื่นๆ ก็ทำให้ได้ความคิดรวบยอดที่เปรียบได้กับแรงเสริมให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายชมรมเพิ่มขึ้นด้วย ซึ่งก็คือ การเผยแพร่ข่าวสารทางสื่อมวลชน ได้ความคิดรวบยอดคือ “มีความน่าเชื่อถือ”, การบอกปากต่อปากของเครือข่ายระหว่างบุคคล ได้ความคิดรวบยอดคือ “มีความรวดเร็วในการแพร่ข่าวสาร” การไปร่วมกิจกรรมทวิภาคี ทำให้ได้ความคิดรวบยอดตรงที่ “มีความใกล้ชิดผูกพัน” กับชมรม, ความหลากหลายของสมาชิก ได้ความคิดรวบยอดใน “การดึงคู่หูให้คนมารวมกลุ่มกัน”, ความต้องการความรู้ทางการเกษตร ได้ความคิดรวบยอดคือ “การเพิ่มรายได้” ให้กับครอบครัว, ความต้องการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ได้ความคิดรวบยอดคือ ทำให้ได้ “สัมพันธภาพที่ดี” และ บริบททางสังคม ทำให้ได้ความคิดรวบยอดตรงที่ “มีความมั่นคงในชีวิต”

ซึ่งเมื่อนำปัจจัยหลัก ปัจจัยสนับสนุน และความคิดรวบยอดมาเชื่อมโยงกัน จะเห็นได้ว่า ผลที่เกิดขึ้นตามมามีความสอดคล้องตรงกันในทุกปัจจัย คือ เกิดการขยายตัวของเครือข่ายชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยเพิ่มขึ้นทั้งจากกลุ่มสมาชิก และกลุ่มพันธมิตรอย่างเห็นได้ชัด

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์เครือข่ายการสื่อสารเพื่อพัฒนาการเกษตรของชมรมสี่มวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะเครือข่ายของชมรมสี่มวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย การสื่อสารในเครือข่ายชมรมสี่มวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย รวมทั้งปัจจัยที่มีผลต่อการก่อตัวและขยายตัวของเครือข่ายชมรมสี่มวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย

การวิจัยนี้ใช้หลักการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ซึ่งใช้วิธีสุ่มตัวอย่างโดยอาศัยหลักเครือข่าย (Network Sampling) จำนวนทั้งสิ้น 30 คน ประกอบด้วยกลุ่มผู้ก่อการ 3 คน กลุ่มคณะกรรมการชั่วคราว 3 คน กลุ่มสมาชิก 18 คน กลุ่มพันธมิตร 3 คน และกลุ่มสี่มวลชนเกษตรที่ยังมิได้เป็นสมาชิกของชมรม 3 คน ทั้งนี้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลตั้งแต่วันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2545 ถึงวันที่ 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาใน 2 ประเด็นคือ

1. ลักษณะเครือข่ายชมรมสี่มวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยและการสื่อสารในเครือข่าย
2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อตัวและขยายตัวของเครือข่ายชมรมสี่มวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย

โดยมีข้อสรุปที่ได้จากผลการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

ปัญหาการวิจัยข้อที่ 1 : ลักษณะเครือข่ายของชมรมสี่มวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยและการสื่อสารในเครือข่าย

ลักษณะเครือข่ายของชมรมสี่มวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยเป็นเครือข่ายการสื่อสารที่มีความหลากหลายโดยมีองค์ประกอบของเครือข่าย และการสื่อสารภายในเครือข่ายดังนี้

องค์ประกอบของเครือข่าย

ประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ 1. กลุ่มแกนนำ 2. กลุ่มสมาชิก และ 3. กลุ่มพันธมิตร โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. กลุ่มแกนนำ คือ กลุ่มผู้ก่อการสำคัญที่เป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างเครือข่ายชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ประธานชมรม คณะกรรมการชมรม และเจ้าหน้าที่ชมรม

1.1 ประธานชมรม ได้แก่ ดร.ไตรรัตน์ สุนทรประภัสสร หัวหน้าข่าวเกษตร หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ซึ่งกลุ่มแกนนำได้ตกลงเห็นชอบร่วมกันโดยใช้หลักเกณฑ์ของความอาวุโสทั้งด้านวัยวุฒิและคุณวุฒิในการเลือกประธานชมรมครั้งนี้

1.2 คณะกรรมการชั่วคราว คือ กลุ่มบุคคลกลุ่มเดียวกับกลุ่มผู้ก่อการ (6 คน) ซึ่งคณะกรรมการชั่วคราวมีจำนวนทั้งสิ้น 5 คน ดังนี้

- นายเปรมปรี ฌ สงขลา เจ้าของนิตยสารเกษตรการเกษตร เป็นที่ปรึกษาชมรม/คือผู้ก่อการร่วม
- ดร. ไตรรัตน์ สุนทรประภัสสร หัวหน้าข่าวเกษตร หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ เป็นประธานชมรม /คือผู้ก่อการร่วม
- นายปัญญา เจริญวงศ์ หัวหน้าข่าวเกษตร หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เป็นเลขานุการ/คือผู้ก่อการหลัก
- นายถวิล สุวรรณมณี ผู้ประกาศข่าว สถานีวิทยุ มก. เป็นเหรัญญิก / คือผู้ก่อการหลัก
- นายเกียรติพันธ์ จันทราปัดย์ ผู้จัดการรายการเกษตรทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 5 เป็นประชาสัมพันธ์ /คือผู้ก่อการร่วม

สำหรับนายประพันธ์ พลเสวก บรรณาธิการอาวุโส วารสารเทคโนโลยีชาวบ้าน (ในเครือหนังสือพิมพ์มติชน, ข่าวสด) ซึ่งเป็นผู้ก่อการร่วม ไม่ได้รับตำแหน่งในคณะกรรมการชั่วคราว เนื่องจากอายุมากแล้ว แต่ได้รับเป็นที่ปรึกษาในเชิงรายได้ให้กับชมรม เพราะมีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาทางการเกษตร หรือการออกค่ายทัวร์เกษตรมาก่อน

1.3 เจ้าหน้าที่ชมรม ได้แก่ นางสาวพิชญา พงสาวกุล ทำงานในตำแหน่งเลขานุการของชมรม โดยรับค่าจ้างเป็นเงินเดือนประจำ

2. **กลุ่มสมาชิก** คือ กลุ่มคนที่มีความหลากหลายทั้งที่เป็นบุคคลและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับวงการเกษตร ซึ่งสามารถเข้าร่วมเป็นสมาชิกของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยได้โดยการสมัครเข้าเป็นสมาชิก หรือโดยได้รับการเชื้อเชิญจากทางชมรมให้ เข้าเป็นสมาชิก

กลุ่มสมาชิก แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1. สมาชิกสามัญ 2. สมาชิกวิสามัญ และ 3. สมาชิกกิตติมศักดิ์

2.1 **สมาชิกสามัญ** ได้แก่ ผู้ประกอบอาชีพสื่อมวลชนเกษตรเป็นหลักในสาขาวิทยุหรือโทรทัศน์ หรือสิ่งพิมพ์เกี่ยวกับการเกษตรที่ทำหน้าที่เผยแพร่ข่าวสารผ่านสื่อในสังกัดที่ยังเปิดกิจการอยู่ ซึ่งได้ยื่นคำขอเป็นสมาชิก มีจำนวนประมาณ 20-25 คน

2.2 **สมาชิกวิสามัญ** ได้แก่ บุคคลในวงการศึกษา ฝึกอบรม และวิจัยด้านการเกษตร ผู้ประกอบการเกษตรกรรมทุกประเภท หรือบุคคลผู้ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรทั้งภาครัฐและเอกชน และยื่นคำขอเป็นสมาชิก มีจำนวนประมาณ 450 คน

2.3 **สมาชิกกิตติมศักดิ์** ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ องค์กร สถาบัน ซึ่งคณะกรรมการมีมติเป็นเอกฉันท์ให้เชิญเข้าเป็นสมาชิก และผู้นั้นหรือองค์กรนั้นตอบรับคำเชิญ มีจำนวนประมาณ 13 คน

3. **กลุ่มพันธมิตร** คือ บุคคล กลุ่มบุคคล หน่วยงาน สถาบัน หรือองค์กรทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการที่ให้การสนับสนุนการดำเนินงานของชมรม ซึ่งกลุ่มพันธมิตรนี้มีได้เป็นสมาชิกของชมรม

กลุ่มพันธมิตรหลักที่นับได้ว่าเป็นเครือข่ายของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย ประกอบด้วย 5 หน่วยงาน ได้แก่ 1. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 3. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 4. มหาวิทยาลัยแม่โจ้ และ 5. หน่วยงานเกษตรภาคเอกชน เช่น กลุ่มบริษัทในเครือเจริญโภคภัณฑ์ (ซี.พี.), บริษัทแปซิฟิคเมล็ดพันธุ์ จำกัด ฯลฯ

3.1 **กระทรวงเกษตรและสหกรณ์** คือหน่วยงานเกษตรภาครัฐโดยเป็นพันธมิตรที่ให้การช่วยเหลือในด้านข้อมูลข่าวสาร แหล่งข่าวด้านการเกษตร ตลอดจนทำหน้าที่เชื่อมต่อประสานงานหน่วยงานต่างๆ ในสังกัดทั้งที่เป็นหน่วยงานส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค รวมทั้งดำเนินการคัดเลือกผลงานทางการเกษตรดีเด่นในสาขาต่างๆ ในแต่ละจังหวัดให้กับชมรมเพื่อนำไปเผยแพร่ และเปิดสถานที่ให้ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยเข้าเยี่ยมชมเพื่อศึกษาดูงาน

3.2 **มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์** คือ สถาบันการศึกษาภาครัฐในส่วนกลางที่เปิดการเรียนการสอนทางด้านการเกษตรในสาขาต่างๆ ในแบบที่เป็นทางการตามระบบการศึกษา และในแบบที่ไม่เป็นทางการ (เช่นการจัดหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้น) เป็นพันธมิตรของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย ที่ให้การสนับสนุนด้านสถานที่ทำการของชมรม รวมทั้งวัสดุอุปกรณ์สิ่งของในสำนักงาน โดยยกเว้นค่าธรรมเนียม ตลอดจนให้คำปรึกษาเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติงาน

ของชมรม ทั้งที่เป็นหลักวิชาการและการประยุกต์ใช้จากประสบการณ์ที่ผ่านมา นอกจากนี้ยังให้ความช่วยเหลือด้านข้อมูล งานวิจัย แหล่งข่าว การเชื่อมต่อกับหน่วยงานอื่นๆ ในสังกัด กับทั้งการเปิดสถานที่ให้เยี่ยมชมเพื่อศึกษาและดูงาน

3.3 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และเป็นสถาบันการศึกษาภาครัฐในส่วนภูมิภาคที่เปิดการเรียนการสอนในคณะเกษตรศาสตร์

3.4 มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เป็นสถาบันการศึกษาภาครัฐในส่วนภูมิภาคที่เปิดการเรียนการสอนในคณะเกษตรศาสตร์ เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่โดยทั้ง 2 สถาบัน เป็นพันธมิตรที่ให้การสนับสนุนด้านข่าวสารของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย โดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันทางวิชาการใหม่ๆ หรือพัฒนาการเกษตรในรูปแบบใหม่ เพื่อนำไปเผยแพร่

3.5 หน่วยงานเกษตรภาคเอกชน เช่น กลุ่มบริษัทในเครือเจริญโภคภัณฑ์ หรือ ซี.พี. และบริษัทแปซิฟิคเมล็ดพันธุ์ จำกัด นอกจากนี้ยังมีเจ้าของสวน ไร่ ฟาร์มของเกษตรกรในพื้นที่ต่างๆ กลุ่มนี้ถือเป็นพันธมิตรที่ให้การช่วยเหลือด้านข้อมูลข่าวสารในการปฏิบัติจริง เพื่อเป็นแนวทางให้กับเกษตรกรมือใหม่ได้นำไปประยุกต์ใช้ต่อไป โดยเป็นไปในลักษณะของการเป็นแหล่งให้ข้อมูล คำแนะนำ เทคนิควิธีการต่างๆ ตลอดจนการเปิดสถานที่ให้เยี่ยมชมดูงาน

การสื่อสารในเครือข่าย

การสื่อสารในเครือข่ายเป็นการสื่อสารในแนวระนาบหรือแนวนอน สามารถแบ่งออกเป็นประเด็นในการสื่อสารที่สมาชิกแลกเปลี่ยนกัน หรือมีการส่งผ่านไปยังสมาชิกส่วนต่าง ๆ ภายในเครือข่าย จำนวนทั้งสิ้น 7 ประเด็น ได้แก่

1. การสื่อสารในประเด็นการจัดกิจกรรมออกค่ายทัวร์เกษตร
 2. การสื่อสารในประเด็นสถานการณ์การเกษตรของประเทศ
 3. การสื่อสารในประเด็นการแก้ไขปัญหาต่างๆ ภายในชมรม
 4. การสื่อสารในประเด็นการประสานข้อมูลและแบ่งปันข้อมูล
 5. การสื่อสารในประเด็นความเคลื่อนไหวต่างๆ ของชมรม
 6. การสื่อสารในประเด็นทั่วไป
 7. การสื่อสารในประเด็นเรื่องส่วนตัว
- ทั้ง 7 ประเด็นดังกล่าวข้างต้นมีรายละเอียดดังนี้

1. การสื่อสารในประเด็นการจัดกิจกรรมออกค่ายทัวร์เกษตร

เป็นประเด็นของการสื่อสารซึ่งมีจุดเริ่มต้นที่คณะกรรมการชั่วคราว โดยมักจะมีการพูดคุยในประเด็นที่เกี่ยวกับการจัดทำกำหนดการทัวร์เกษตร การประชาสัมพันธ์กิจกรรมทัวร์เกษตร การทำข่าวและรายงานข่าวในพื้นที่ การแจ้งกิจกรรมให้สมาชิกทราบ และการเชิญชวนให้สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรม

วิธีการสื่อสารใช้วิธีการสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นหลัก โดยผ่านเวทีกิจกรรมออกค่าย ทัวร์เกษตร โดยมีรูปแบบการสื่อสารทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผลจากการวิจัยพบว่าเป็นการสื่อสารที่มีขั้นตอน ซึ่งแบ่งได้เป็น 5 ขั้นตอนคือ ขั้นที่ 1 ขั้นแสวงหาข้อมูล ขั้นที่ 2 ขั้นสำรวจพื้นที่ ขั้นที่ 3 ขั้นตัดสินใจ ขั้นที่ 4 ขั้นเผยแพร่ข่าวสาร และขั้นที่ 5 ขั้นปฏิบัติการหรือชั้นลงพื้นที่

ขั้นที่ 1 ขั้นแสวงหาข้อมูล : เป็นการเสาะหาข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่และแนวทางการประกอบอาชีพทางการเกษตรที่น่าสนใจ ซึ่งเป็นการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการชั่วคราว หรือสื่อสารกันเองในกลุ่มแกนนำ ดังนั้นเส้นทางการไหลของข่าวสารจึงมีลักษณะเป็นแนวนอน โดยมีรูปแบบการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่ การพบปะพูดคุยแบบเห็นหน้าค่าตา การใช้โทรศัพท์ การประชุมกันอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นการสื่อสารสองทาง

ขั้นที่ 2 ขั้นสำรวจพื้นที่ : เป็นการติดต่อประสานงานและนัดหมายกับทางจังหวัด หรือพื้นที่ หรือ จุดที่จะไปจัดกิจกรรมออกค่ายทัวร์เกษตร ซึ่งเป็นการสื่อสารระหว่างกลุ่มแกนนำกับกลุ่มพันธมิตร ดังนั้นเส้นทางการไหลของข่าวสารจึงมีลักษณะเป็นแนวนอน โดยมีรูปแบบการสื่อสารทั้งแบบเป็นทางการ คือ หนังสือหรือจดหมายที่ออกจากชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย ส่งผ่านเครื่องโทรสาร ซึ่งเป็นการสื่อสารทางเดียว และการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ คือ การพูดคุยผ่านทางโทรศัพท์ซึ่งเป็นการสื่อสารสองทาง

ขั้นที่ 3 ขั้นตัดสินใจ : เป็นการตัดสินใจเพื่อกำหนดสถานที่ที่จะไปจัดทัวร์เกษตร และจัดทำกำหนดการเดินทาง ซึ่งเป็นการสื่อสารกันระหว่างกลุ่มแกนนำ ดังนั้นเส้นทางการไหลของข่าวสารจึงมีลักษณะเป็นแนวนอน โดยมีรูปแบบการสื่อสารในลักษณะที่เป็นทางการ คือ การประชุม ซึ่งเป็นการสื่อสารสองทาง ที่เปิดโอกาสให้สมาชิก แกนนำ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ชมรม ได้เข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น และตัดสินใจร่วมกัน

ขั้นที่ 4 ขั้นเผยแพร่ข่าวสาร : เป็นการเผยแพร่ข่าวสารในประเด็นการจัดกิจกรรมออกค่ายทัวร์เกษตรของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการแจ้งกำหนดการทัวร์เกษตร และเชิญชวนไปร่วมกิจกรรม รวมทั้งการแนะนำบุคคล หน่วยงาน ตลอดจนอาชีพทางการเกษตรที่ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยจะจัดพาไปศึกษาดูงาน

ผู้ส่งสาร ประกอบด้วยคน 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ เจ้าหน้าที่ชมรม, ผู้ก่อการหรือแกนนำ, และสมาชิก ซึ่งผู้รับสารที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก คือ สมาชิกของชมรม โดยจะมีการสื่อสารระหว่างกลุ่มแกนนำกับกลุ่มสมาชิก และการสื่อสารระหว่างสมาชิกกับสมาชิกในเครือข่าย ดังนั้น เส้นทางการไหลของข่าวสารจึงมีลักษณะเป็นแนวนอน

รูปแบบการสื่อสารมีทั้งแบบที่เป็นทางการ คือ จดหมายแจ้งข่าวการจัดกิจกรรมออกค่ายทัวร์เกษตรจากชมรมส่งตรงไปยังสมาชิก ซึ่งเป็นการสื่อสารทางเดียว และการสื่อสารแบบที่ไม่เป็นทางการ คือ การใช้สื่อบุคคลโดยวิธีการพบปะพูดคุย, การบอกปากต่อปาก, การใช้สื่อมวลชน

โดยการเผยแพร่ข่าวสารผ่านหนังสือพิมพ์รายวัน นิตยสาร วารสารทางการเกษตร รายการวิทยุ และรายการโทรทัศน์ที่มีรายการทางการเกษตรซึ่งเป็นการสื่อสารทางเดียว

ขั้นที่ 5 ขั้นปฏิบัติการหรือขั้นลงพื้นที่ : เป็นการทำงานร่วมกันของกลุ่มแกนนำผ่านเวทีการจัดกิจกรรมออกค่ายทัวร์เกษตร โดยเป็นการลงพื้นที่จริง และเป็นการทำกิจกรรมร่วมกันจริงๆ ระหว่างสมาชิก ซึ่งเป็นการสื่อสารระหว่างกลุ่มแกนนำกับกลุ่มสมาชิก และการสื่อสารระหว่างสมาชิกภายในเครือข่าย ดังนั้นเส้นทางการไหลของข่าวสารจึงมีลักษณะเป็นแนวนอน โดยมีรูปแบบการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ คือ การพบปะพูดคุยแบบเห็นหน้าค่าตา ซึ่งเป็นการสื่อสารสองทาง

2. การสื่อสารในประเด็นสถานการณ์การเกษตรของประเทศ

เป็นประเด็นในการสื่อสารที่กลุ่มแกนนำ กลุ่มสมาชิก (สามัญ) และกลุ่มพันธมิตร แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับประเด็นข่าวที่เป็นปัญหาทางการเกษตรในขณะนั้น ข่าวที่เป็นผลกระทบต่อเกษตรกร หรือส่งผลกระทบต่อเกษตรกร ข่าวที่เป็นความคืบหน้าเกี่ยวกับเทคโนโลยี หรืองานวิจัยทางการเกษตร และข่าวเผยแพร่จากองค์กร ทั้งนี้เพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลข่าวสาร การทบทวนข่าว และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันระหว่างสื่อ ซึ่งก็คือการวิเคราะห์ข่าว และตรวจสอบข่าว นั้นเอง

ผู้ส่งสารและผู้รับสารในประเด็นสถานการณ์การเกษตรของประเทศ จะสลับสับเปลี่ยนบทบาทโดยผลัดกันเป็นผู้ส่งสารและผู้รับสาร ซึ่งประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ แกนนำรวมทั้งเจ้าหน้าที่ชมรม, สมาชิกสามัญ (สื่อมวลชนสายการเกษตร), และ พันธมิตร โดยจะมีการสื่อสารกันระหว่างกลุ่มแกนนำกับกลุ่มสมาชิก การสื่อสารระหว่างกลุ่มแกนนำกับกลุ่มพันธมิตร และการสื่อสารระหว่างกลุ่มสมาชิกกับพันธมิตร ดังนั้นเส้นทางการไหลของข่าวสารจึงมีลักษณะเป็นแนวนอน

รูปแบบการสื่อสารมีทั้งแบบที่เป็นทางการ คือการประชุม การแถลงข่าว การสัมมนาทางวิชาการ ซึ่งเป็นการสื่อสารสองทาง และการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ คือ การพบปะพูดคุยแบบเห็นหน้าค่าตา การนัดพบแหล่งข่าว การใช้โทรศัพท์ และ การใช้สื่อบุคคล ได้แก่ นักประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานที่เป็นพันธมิตรกับชมรม ซึ่งเป็นการสื่อสารสองทาง นอกจากนี้ยังมีการใช้โทรสาร ซึ่งเป็นการสื่อสารทางเดียว

3. การสื่อสารในประเด็นการแก้ไขปัญหาต่างๆ ภายในชมรม

เป็นประเด็นในการสื่อสารที่กลุ่มแกนนำและที่ปรึกษาชมรม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ของชมรม ซึ่งแบ่งประเด็นการแก้ไขปัญหาเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นเกี่ยวกับนโยบายและการบริหารชมรม และประเด็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมต่างๆ

3.1 ประเด็นการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับนโยบายและการบริหารชมรม

เป็นประเด็นที่มีการสื่อสารระหว่างกลุ่มแกนนำด้วยตนเอง และการสื่อสารระหว่างกลุ่มแกนนำกับที่ปรึกษาชมรม ดังนั้น เส้นทางการไหลของข่าวสารจึงมีลักษณะเป็นแนวนอน โดยมีรูปแบบการสื่อสารแบบที่เป็นทางการ คือ การเข้าพบที่ปรึกษาชมรม เพื่อขอรับคำปรึกษา ซึ่งเป็นการสื่อสารสองทาง โดยที่ปรึกษาซึ่งแกนนำขอเข้าพบและปรึกษาหารือเป็นประจำ ได้แก่ ศ.ดร.ธีระ สุตะบุตร และอาจารย์ชัยวัฒน์ ศีตะจิตต์ การสื่อสารแบบที่ไม่เป็นทางการและไม่เลือกโอกาส คือ การพบปะพูดคุย และการโทรศัพท์ ซึ่งเป็นการสื่อสารสองทาง โดยที่อาจมีการตัดสินใจร่วมกันในกลุ่มผู้บริหารทันที

3.2 ประเด็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมต่างๆ

เป็นประเด็นที่มีการสื่อสารกันในระหว่างกลุ่มแกนนำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นายปัญญา เจริญวงศ์ เลขาธิการ นายถวิล สุวรรณมณี เหมรัญญิก และนางสาวพิชญา พงสาวกุล เจ้าหน้าที่ชมรมทั้งสามคนนี้ จะมีการสื่อสารกันมากที่สุด และอำนาจการตัดสินใจส่วนใหญ่จะเป็นการตัดสินใจร่วมกันในระดับกลุ่มของแกนนำทั้ง 3 คนนี้ ซึ่งในบางครั้งจะเป็นการตัดสินใจเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า หรือโดยทันทีเพื่อให้กิจกรรมของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยสามารถดำเนินการได้โดยต่อเนื่อง ดังนั้นเส้นทางการไหลของข่าวสารจึงมีลักษณะเป็นแนวนอน โดยมีรูปแบบการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ คือ การพบปะพูดคุย การใช้โทรศัพท์ ซึ่งเป็นการสื่อสารสองทาง

4. การสื่อสารในประเด็นการประสานข้อมูลและแบ่งปันข้อมูล

เป็นประเด็นในการสื่อสารที่กลุ่มแกนนำ กลุ่มสมาชิก(สามัญ) และกลุ่มพันธมิตรมีการประสานข้อมูลและแบ่งปันข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นข่าวสถานการณ์การเกษตรในปัจจุบัน ข่าวเผยแพร่จากองค์กร และแหล่งข่าวใหม่ ๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นการช่วยเหลือด้านข้อมูลข่าวสารการเกษตรระหว่างกันและกัน โดยมีชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย เป็นศูนย์กลาง หรือตัวเชื่อมระหว่างกลุ่ม โดยจะมีการสื่อสารระหว่างกลุ่มแกนนำกับสมาชิก การสื่อสารระหว่างกลุ่มแกนนำกับพันธมิตร และการสื่อสารระหว่างสมาชิกด้วยกัน ดังนั้นเส้นทางการไหลของข่าวสารจึงมีลักษณะเป็นแนวนอน

รูปแบบการสื่อสารเป็นแบบไม่เป็นทางการ คือ การพบปะพูดคุย การใช้โทรศัพท์ การบอกปากต่อปาก การแนะนำตัวกับพันธมิตร และการพาสมาชิกเข้าพบแหล่งข่าวหรือกลุ่มพันธมิตร ซึ่งเป็นการสื่อสารสองทาง และการใช้โทรสารส่งข้อมูลและแบ่งปันข้อมูลให้แก่สมาชิก ซึ่งเป็นการสื่อสารทางเดียว

5. การสื่อสารในประเด็นความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของชมรมฯ

เป็นประเด็นในการสื่อสารที่กลุ่มแกนนำและกลุ่มสมาชิก (สามัญ) มีการพูดคุยกันเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย และความคืบหน้าในการร่างธรรมนูญหรือระเบียบข้อบังคับของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นการสื่อสารระหว่างกลุ่มแกนนำด้วยกัน การสื่อสารระหว่างสมาชิก และการสื่อสารระหว่างกลุ่มแกนนำกับกลุ่มสมาชิก ดังนั้น เส้นทางการไหลของข่าวสารจึงมีลักษณะเป็นแนวนอนโดยมีรูปแบบการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ คือ การพบปะพูดคุย การบอกปากต่อปาก และการใช้โทรศัพท์ ซึ่งเป็นการสื่อสารสองทาง

6. การสื่อสารในประเด็นทั่วไป

เป็นประเด็นในการสื่อสารระหว่างกลุ่มสมาชิก (สามัญ) ด้วยกัน ดังนั้น เส้นทางการไหลของข่าวสารจึงมีลักษณะเป็นแนวนอน โดยกลุ่มสมาชิกจะมีการพูดคุยในประเด็นทั่วไปเกี่ยวกับข่าวสารการบ้านการเมืองในปัจจุบัน และเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น ค่าครองชีพสูง สภาพเศรษฐกิจที่ย่ำแย่ เป็นต้น โดยมีรูปแบบการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ คือ การพบปะพูดคุย ซึ่งเป็นการสื่อสารสองทาง

7. การสื่อสารในประเด็นเรื่องส่วนตัว

เป็นประเด็นในการสื่อสารระหว่างกลุ่มสมาชิก (สามัญ) ด้วยกัน ดังนั้นเส้นทางการไหลของข่าวสารจึงมีลักษณะเป็นแนวนอน โดยกลุ่มสมาชิกจะมีการพูดคุยในประเด็นเรื่องส่วนตัวเกี่ยวกับการสอบถามสารทุกข์สุขดิบซึ่งกันและกัน เรื่องราวในชีวิตประจำวัน เรื่องราวของครอบครัว รวมถึงเรื่องราวกระดูกกระชากต่าง ๆ ได้แก่ เรื่องเกี่ยวกับเพื่อน คนรัก เป็นต้น โดยมีรูปแบบการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ คือการพบปะพูดคุย และการใช้โทรศัพท์ ซึ่งเป็นการสื่อสารสองทาง และสมาชิกมักจะมีการพูดคุยในกลุ่มเพื่อนสนิทของตน

ปัญหานำการวิจัยข้อที่ 2 : ปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อตัวและขยายตัวของเครือข่ายชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อตัวของเครือข่ายชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย

ประกอบด้วย 6 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยเชิงลักษณะของแกนนำ 2) ปัจจัยเชิงลักษณะของแนวคิดอุดมการณ์ของชมรม 3) การใช้ช่องทางเครือข่ายระหว่างบุคคล 4) ความต้องการในผลประโยชน์ 5) โอกาสในการสะท้อนปัญหาทางการเกษตร และ 6) ปัจจัยเชิงบริบทสังคม โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

1) ปัจจัยเชิงลักษณะของแกนนำ ประกอบด้วย

- การอยู่ในวงการสื่อเกษตรมายาวนาน
- ความมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง
- มีความเปิดเผย กล้าเปิดใจ และจริงใจต่อกัน
- ความน่าเชื่อถือ

➔ ก่อให้เกิดการยอมรับระหว่างมวลสมาชิก เป็นภาพลักษณ์ที่ดีของชมรม มีความรวดเร็วในการแพร่กระจายข่าวสาร และยังสามารถดึงดูดคนมารวมกลุ่มเพื่อแสดงความคิดเห็นและแก้ไขปัญหาาร่วมกันได้

2) ปัจจัยเชิงลักษณะของแนวคิดอุดมการณ์ของชมรม ประกอบด้วย

- การพัฒนาสื่อ พัฒนาวิชาชีพ
- การเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมประสานข้อมูล
- การเป็นที่พึ่งให้แก่เกษตรกรและคนทุกระดับ
- ไม่มุ่งแสวงหาผลกำไรทางเศรษฐกิจ

➔ ก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีของชมรม และเกิดความคิดที่จะรวมกลุ่มกัน

3) การใช้ช่องทางเครือข่ายระหว่างบุคคล ได้แก่

- การพบปะแบบเห็นหน้าค่าตา
- การบอกต่อ ปากต่อปาก

➔ ก่อให้เกิดความรวดเร็วในการแพร่กระจายข่าวสารและเป็นที่ยอมรับของสมาชิก

4) ความต้องการในผลประโยชน์ ได้แก่

- ผลประโยชน์ด้านข้อมูลข่าวสาร
- ผลประโยชน์ด้านการเชื่อมโยงคน
- ผลประโยชน์ด้านการพิทักษ์สิทธิและการได้รับสวัสดิการต่างๆ

➔ ก่อให้เกิดการดึงดูดให้คนมารวมกลุ่ม และเกิดความคิดที่จะรวมกลุ่มกัน

5) โอกาสในการสะท้อนปัญหาทางการเกษตร

➔ ก่อให้เกิดความคิดที่จะรวมกลุ่ม และเป็นความรับผิดชอบต่อสังคม

6) ปัจจัยเชิงบริบทสังคม

คือ ปัญหาทางการเกษตรในขณะนั้น ผนวกกับความผิดพลาดในการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนต้งกรณีของการส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงนาหญ้าที่ทำให้เกษตรกรได้รับความเสียหายจากการลงทุนจนถึงกับสิ้นเนื้อประดาตัว

➔ ก่อให้เกิดสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคม และเกิดความคิดที่รวมกลุ่ม

จากปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อตัวของเครือข่ายชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย และสิ่งที่อยู่เบื้องหลัง ซึ่งเป็นเหตุผลทาง ความคิดของปัจจัยทั้ง 6 ปัจจัยดังกล่าวนี้ สามารถนำมาเชื่อมโยงให้เข้าใจถึงการก่อตัวของเครือข่ายได้ว่า การที่สมาชิกมีการยอมรับแกนนำ ซึ่งเป็นเครือข่ายระหว่างบุคคลที่ทำให้เกิดความรวดเร็วในการแพร่กระจายข่าวสาร และดึงดูดให้คนมารวมกลุ่มกันได้อย่างรวดเร็วขึ้นนั้น ผลที่เกิดขึ้นก็คือ เกิดการก่อตัวของเครือข่ายอย่างรวดเร็ว

นอกจากนี้ ภาพลักษณ์ที่ดีของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย สามารถเชื่อมโยงทางความคิดให้คนมารวมกลุ่มกัน และแสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อสังคมของสื่อมวลชน ดังนั้น ผลที่เกิดขึ้นตามมาก็คือเกิดการก่อตัวของเครือข่ายชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย ในที่สุด

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการขยายตัวของเครือข่ายชมรม

ประกอบด้วย ปัจจัยหลัก 2 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยเชิงลักษณะของแกนนำ 2) ปัจจัยเชิงลักษณะของเนื้อหาหรือสาร

ปัจจัยสนับสนุน 7 ปัจจัย คือ 1) การเผยแพร่ข่าวสารของสื่อมวลชน 2) การบอกปากต่อปากของเครือข่ายระหว่างบุคคล 3) การไปร่วมกิจกรรมทั่วรัเกษตร 4) ความหลากหลายของสมาชิก 5) ความต้องการความรู้ทางการเกษตร 6) ปัจจัยด้านความต้องการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และ 7) ปัจจัยเชิงบริบทสังคม

ปัจจัยหลัก

1) ปัจจัยเชิงลักษณะของแกนนำ ประกอบด้วย

- มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก
- ใช้ภาษาชาวบ้าน
- ให้ความเป็นกันเอง
- ไม่ถือเนื้อถือตัว

➔ ก่อให้เกิดความเป็นพวกเดียวกัน

2) ปัจจัยเชิงลักษณะของเนื้อหาหรือสาร ได้แก่

- ส่งเสริมความรู้ทางการเกษตร
- ถ่ายทอดประสบการณ์อาชีพทางการเกษตร

➔ ก่อให้เกิดการนำไปใช้ได้จริง

ปัจจัยสนับสนุน ประกอบด้วย

- 1) การเผยแพร่ข่าวทางสื่อมวลชน ได้แก่
 - สิ่งพิมพ์
 - วิทยุ
 - โทรทัศน์
 → ก่อให้เกิดความน่าเชื่อถือ

- 2) การบอกปากต่อปากของเครือข่ายระหว่างบุคคล ได้แก่
 - เพื่อนสนิท
 - ญาติพี่น้อง
 - คนรู้จักใกล้ชิด
 → ก่อให้เกิดความรวดเร็วในการแพร่กระจายข่าวสาร

- 3) การไปร่วมกิจกรรมทั่วๆ เกษตร
 คือ การเรียนถักความรู้ทางการเกษตรในเชิงปฏิบัติการ
 → ก่อให้เกิดความใกล้ชิดผูกพัน

- 4) ความหลากหลายของสมาชิก
 → ก่อให้เกิดการดึงดูดให้คนรวมกลุ่มกัน

- 5) ความต้องการความรู้ทางการเกษตร
 → ก่อให้เกิดการเพิ่มรายได้

- 6) ความต้องการแลกเปลี่ยนประสบการณ์
 → ก่อให้เกิดการมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

- 7) ปัจจัยเชิงบริบทสังคม
 คือ แนวคิดการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง
 → ก่อให้เกิดความมั่นคงในชีวิต

จากปัจจัยหลัก และปัจจัยสนับสนุน รวมทั้งสิ่งที่อยู่เบื้องหลังซึ่งเป็นเหตุผลทางความคิด หรือเรียกได้ว่าเป็นความคิดรวบยอดของปัจจัยต่าง ๆ ทั้ง 9 ปัจจัย เมื่อนำมาเชื่อมโยงกันแล้ว พบว่า ผลที่เกิดขึ้นมีความสอดคล้องตรงกันทุกปัจจัย คือ เกิดการขยายตัวของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยเพิ่มขึ้น ทั้งจากกลุ่มสมาชิกและกลุ่มพันธมิตรอย่างเห็นได้ชัด

อภิปรายผลการวิจัย

ปัญหานำการวิจัย หัวข้อที่ 1 : ลักษณะเครือข่ายของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย และการสื่อสารในเครือข่าย

จากผลการวิจัยพบว่า ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยเกิดจากการรวมตัวหรือรวมกลุ่มของสื่อมวลชนสายการเกษตรทั้ง 3 แขนง คือ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุ และสื่อโทรทัศน์ ซึ่งต้องการที่จะแก้ไขปัญหาการทำงานของสื่อมวลชนสายการเกษตรที่มีการนำเสนอข่าวที่ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ส่งผลให้เกษตรกรได้รับความเสียหาย โดยสาเหตุของปัญหานั้นเกิดจาก (1) ลักษณะการทำงานที่ต่างคนต่างทำ ไม่มีการวิเคราะห์ตรวจสอบข่าวระหว่างกัน และ (2) ขณะเดียวกัน สื่อ (Channels) ทางการเกษตรก็มีลักษณะผลุบ ๆ โผล่ ๆ ตามสภาพของเศรษฐกิจและนโยบายการส่งเสริมทางการเกษตรของประเทศ จึงทำให้สื่อมวลชนสายการเกษตรมีลักษณะกระจัดกระจายและไม่ค่อยจะรู้จักกันเท่าไร ดังนั้น จึงต้องมีการรวมตัวกันก่อตั้งเป็นชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย เพื่อเป็นแหล่งศูนย์รวมของสมาชิก และเป็นศูนย์กลางของข้อมูลข่าวสารการเกษตร

เมื่อพิจารณาลักษณะการรวมตัวของสื่อมวลชนสายการเกษตรจนกระทั่งก่อตั้งเป็นชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยแล้วพบว่า มีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มที่จิตติ มงคลชัยอรัญญา (ม.ป.ป. : 1) ได้กล่าวไว้ว่า “กลุ่ม” เป็นการรวมพลังของคนจำนวนหนึ่งเพื่อแก้ไขปัญหาที่ประสบอยู่ หรือร่วมกันกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (หรือหลายสิ่ง) เพื่อให้ได้รับประโยชน์ตามที่ตน (และกลุ่มของตน)ปรารถนา ซึ่งการรวมพลังนี้มี 2 นัย คือ รวมพลังเพื่อต่อรองเรียกร้องขอรับความช่วยเหลือจากภายนอกและรวมพลังเพื่อต่อรองดำเนินการด้วยตนเองให้มากที่สุด เพื่อแก้ไขปัญหาของตน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Scott Peck (1987) ที่กล่าวว่าชุมชนส่วนใหญ่มักจะเกิดขึ้นจากวิกฤตการณ์โดยเป็นการรวมตัวกันของบุคคล เพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เช่นเดียวกับการศึกษาของ มานิดา คอยระงับ (2543) อรอนันต์ วุฒิสาน (2543) และอรุณีวรรณ นาศรี (2544) ที่พบว่าเหตุผลเบื้องต้นของการรวมกลุ่มคือ การตระหนักในปัญหา การประสบปัญหาเหมือน ๆ กัน และความต้องการที่จะรวมกลุ่มกันเพื่อแก้ไขปัญหาของตน

สรุปได้ว่า ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยเกิดจากการรวมพลังของกลุ่มสื่อมวลชนสายการเกษตรเพื่อแก้ไขปัญหาการทำงานที่ประสบอยู่ โดยที่ความต้องการมีสังกัดคือจัดตั้งเป็นชมรมเพื่อเป็นแหล่งศูนย์รวมของสมาชิกและเป็นศูนย์กลางของข้อมูลข่าวสารการเกษตร

ลักษณะเครือข่ายของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย

จากผลการวิจัยพบว่า ลักษณะเครือข่ายของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยเป็นเครือข่ายการที่มีความหลากหลาย ซึ่งมีองค์ประกอบของเครือข่าย แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแกนนำ กลุ่มสมาชิก และกลุ่มพันธมิตร

การที่เครือข่ายมักจะมีกลุ่มคน 3 ประเภท คือ กลุ่มแกนนำ กลุ่มสมาชิก และกลุ่มพันธมิตร เป็นองค์ประกอบของเครือข่ายแทบทุกเครือข่ายนั้น ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ข่ายเป็นรูปแบบการติดต่อสื่อสารที่มนุษย์ใช้กันอยู่เป็นประจำ คือ การสื่อสารระหว่างบุคคลหรือกลุ่มคนในชีวิตประจำวัน แต่เมื่อมนุษย์ต้องการที่จะมารวมกลุ่มกันเป็นเครือข่าย ซึ่งมีสถานภาพทางสังคมเกิดขึ้น อันได้แก่ ประชาคม ชมรม สมาคม ฯลฯ นั้นจำเป็นต้องมีผู้ริเริ่มหรือแกนนำเครือข่ายเกิดขึ้นเพื่อดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดก่อนเสมอ จากนั้นจึงค่อย ๆ สร้างเครือข่ายขององค์กรโดยมักจะมีกลุ่มคนที่ให้ความสนใจและต้องการรวมกลุ่มเพื่อร่วมกันกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลายสิ่ง เพื่อให้ได้รับประโยชน์ตามที่ตนต้องการ (จิตติ มงคลชัยอรัญญา) ซึ่งเราเรียกว่า สมาชิกเครือข่าย รวมทั้งกลุ่มคนที่คอยให้การสนับสนุนช่วยเหลือ ตลอดจนเป็นแนวร่วมให้แก่องค์กรเพื่อให้องค์กรนั้นมีพลังมากยิ่งขึ้นที่เราเรียกว่า พันธมิตร ดังนั้น องค์ประกอบของเครือข่ายจึงมักจะต้องมีกลุ่มคนทั้ง 3 กลุ่มนี้เป็นองค์ประกอบและติดต่อเชื่อมโยงกันอยู่ด้วยเสมอ ดังที่กาญจนา แก้วเทพ (2538) ได้ให้ความหมายของเครือข่ายว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการประสานงานของกลุ่มบุคคล หรือองค์กรที่ต่างก็มีทรัพยากรของตัวเอง มีเป้าหมาย มีวิธีทำงาน และมีกลุ่มเป้าหมายของตัวเอง บุคคลกลุ่มหรือองค์กรเหล่านี้ได้เข้ามาประสานงานกันอย่างมีระยะเวลาานพอสมควร แม้อาจจะไม่ได้มีกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอก็ตาม แต่ก็จะมีการวางรากฐานเอาไว้ (เปรียบเสมือนมีสายโทรศัพท์ต่อไว้) เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีความต้องการที่จะขอความช่วยเหลือหรือขอความร่วมมือจากกลุ่มอื่น ๆ เพื่อแก้ปัญหา ก็สามารถติดต่อไปได้ ดังเช่น เครือข่ายของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยที่มีการประสานงานของกลุ่มคนทั้ง 3 ประเภท คือ กลุ่มแกนนำ กลุ่มสมาชิก และกลุ่มพันธมิตร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย

ศูนย์กลางของเครือข่าย พบว่าเป็น คณะกรรมการชั่วคราวของชมรมซึ่งเป็นกลุ่มแกนนำเครือข่ายนั่นเอง โดยมีชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยเป็นศูนย์กลางประสานงานเครือข่าย และมีเจ้าหน้าที่ของชมรมคอยทำหน้าที่ในการประสานการติดต่อระหว่างชมรมกับสมาชิกและพันธมิตร ทั้งนี้เพราะชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยมีรูปแบบการบริหารงานโดยคณะกรรมการ และผู้รับคำสั่งไปปฏิบัติต่อก็คือ เจ้าหน้าที่ของชมรม

เมื่อพิจารณาลักษณะเครือข่ายของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยแล้ว พบว่า มีความสอดคล้องกับการศึกษาของ เจษฎา รัตนเขมากร (2540) จารุณี พืชพิมานสกุล (2542) อรอนันต์ วุฒิสเสน (2543) และพรรมสิริ จิตรรัตน์ (2544) ซึ่งทำให้ทราบว่า เครือข่ายการสื่อสารที่

ศึกษาพบนั้นจะมีศูนย์กลางหรือแกนนำแล้วจึงทำการแพร่กระจายข่าวสารจากตำแหน่งศูนย์กลางหรือแกนนำไปสู่สมาชิกที่อยู่โดยรอบ ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะการสื่อสารของ Harold J. Leavitt ที่ได้ทดลองนำการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสารในเครือข่ายการสื่อสารว่า เป็นลักษณะของการสื่อสารแบบมีศูนย์กลาง เป็นการสื่อสารที่มีใครคนใดคนหนึ่งเป็นศูนย์กลางหรือทางผ่าน โดยที่สมาชิกคนอื่น ๆ ไม่มีการติดต่อกันโดยตรงแต่ต้องผ่านคนกลาง

การที่ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารจะต้องมีศูนย์กลางของเครือข่าย หรือศูนย์กลางข้อมูลข่าวสารของเครือข่ายเพื่อส่งไปยังสมาชิกนั้น ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ศูนย์กลางของเครือข่ายเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการยึดเหนี่ยวสมาชิกไว้ เนื่องจากมีประโยชน์ทำให้สมาชิกได้ติดต่อเชื่อมโยงและรู้จักกันมากขึ้น นอกจากนี้ ยังเป็นช่องทางของข้อมูลข่าวสารให้หลังไหลเข้ามาอย่างคล่องตัว และมีทิศทางที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ตลอดจนสามารถจัดระบบการส่งต่อข่าวสารไปยังสมาชิกได้อย่างรวดเร็ว ทำให้สมาชิกได้รับข่าวสารอย่างเท่าเทียมกัน ดังแนวคิดของ Emanuel Rosen (2545) ที่ว่า ศูนย์กลางเครือข่าย (Hubs) เป็นแหล่งข้อมูลและมีอิทธิพลในการถ่ายทอดความคิดเห็น รวมทั้งการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ ผู้เป็นศูนย์กลางเครือข่ายสามารถแยกแยะได้จากขนาดของอิทธิพลและแหล่งที่มาของอิทธิพลพร้อมกันไป โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. ศูนย์กลางเครือข่ายขนาดปกติ (Regular Hubs) หมายถึง กลุ่มคนทั่วไปที่สามารถถ่ายทอดความคิดเห็นหรือเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องไปยังบุคคลอื่น ๆ เพียง 2-3 คนเท่านั้น ไปจนถึงคนเป็นสิบคน
2. ศูนย์กลางเครือข่ายขนาดใหญ่ (Mega Hubs) หมายถึง กลุ่มคนที่มีอิทธิพลในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารไปยังคนทั่ว ๆ ไปได้เป็นหลายล้านคน โดยปกติแล้วกลุ่มคนเหล่านี้ ได้แก่ นักหนังสือพิมพ์ กลุ่มคนมีชื่อเสียง กลุ่มนักวิเคราะห์วิจารณ์ และกลุ่มนักการเมือง
3. ศูนย์กลางเครือข่ายผู้เชี่ยวชาญ (Expert Hubs) หมายถึง กลุ่มคนที่มีความรู้ความชำนาญในด้านใดด้านหนึ่งหรือมีอำนาจหน้าที่ในเรื่องนั้น ๆ จนทำให้มีอิทธิพลในการถ่ายทอดความคิดเห็นและเผยแพร่ข่าวสารในเรื่องดังกล่าว
4. ศูนย์กลางเครือข่ายทางสังคม (Social Hubs) หมายถึง กลุ่มคนที่มีกิจกรรมทางสังคมมากมาย รู้จักกับคนอื่น ๆ เป็นจำนวนมาก รวมถึง การได้รับความไว้วางใจจากคนทั่วไป จนทำให้มีอิทธิพลในการถ่ายทอดความคิดเห็นและเผยแพร่ข่าวสารต่าง ๆ

ดังนั้น จากการแบ่งประเภทผู้เป็นศูนย์กลางเครือข่ายของ Emanuel Rosen เมื่อนำมาเทียบเคียงกับงานวิจัยครั้งนี้ที่พบว่า ศูนย์กลางของเครือข่ายชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย คือ แกนนำแล้ว อาจกล่าวได้ว่า แกนนำของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย เข้าข่ายลักษณะการเป็นศูนย์กลางเครือข่าย 2 ประเภท คือ ศูนย์กลางเครือข่ายขนาดใหญ่และศูนย์กลางผู้เชี่ยวชาญ เนื่องจากแกนนำของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย คือ นักหนังสือพิมพ์ นักวิทยุ

นักโทรทัศน์ ซึ่งเป็นบุคคลที่ประกอบอาชีพทางด้านสื่อสารมวลชน ที่มีการติดต่อกับคนเป็นจำนวนมาก และยังเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถทางด้านการเกษตร เป็นอย่างดี อันเนื่องมาจากการสั่งสมข้อมูลจากการทำข่าวเกษตรยาวนานนับสิบปีของแกนนำ จึงทำให้เป็นแหล่งข้อมูลและมีอิทธิพลในการเผยแพร่ข่าวสาร ตลอดจนถ่ายทอดความคิดเห็นแก่สมาชิกเป็นอย่างมาก

สำหรับสมาชิกของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยนั้น จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มสมาชิกประกอบด้วยสมาชิก 3 ประเภท ประเภทที่ 1 สมาชิกสามัญ ได้แก่ สื่อมวลชนสายการเกษตร ทุกแขนง ที่สมัครเป็นสมาชิก ประเภทที่ 2 สมาชิกวิสามัญ ได้แก่ นักวิชาการเกษตร นักวิจัย นักวิชาการศึกษา นักประชาสัมพันธ์ เกษตรกร และประชาชนทั่วไป ที่สมัครเป็นสมาชิก ประเภทที่ 3 สมาชิกกิตติมศักดิ์ ได้แก่ บุคคลและองค์กร ซึ่งชมรมเชื้อเชิญให้เข้าเป็นสมาชิก ทั้งนี้ การที่ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยมีสมาชิกหลากหลายประเภท เป็นเพราะต้องการให้ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยบรรลุวัตถุประสงค์ของการเป็นศูนย์กลางข้อมูลข่าวสารทางการเกษตร ตลอดจนเป็นองค์กรที่ได้รับความเชื่อถือจากสังคมในการให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกร และผลักดัน ให้การพัฒนาการเกษตรของประเทศบรรลุซึ่งประสิทธิผล

สิ่งพิเศษที่พบเกี่ยวกับสมาชิกในเครือข่ายคือ กลุ่มสมาชิกเครือข่ายเป็นกลุ่มคนที่มีความหลากหลายในวงการเกษตรต่าง ๆ ไม่เฉพาะแต่สื่อมวลชนสายการเกษตรเท่านั้น ซึ่งผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า การที่ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยมีสมาชิกหลากหลายประเภท ส่งผลให้ชมรมได้รับทราบข้อมูลรอบด้านจากสมาชิกทุกประเภท และมีการถ่ายทอดข้อมูลให้ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา ซึ่งนับว่า เป็นจุดแข็งของชมรม เพราะข้อมูลต่าง ๆ ที่จะส่งต่อให้เกษตรกรหรือประชาชนจะได้รับการวิเคราะห์และตรวจสอบกลับเพื่อยืนยันความถูกต้อง สร้างความน่าเชื่อถือให้กับชมรมมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ข้อควรระวังในการมีสมาชิกหลากหลายประเภทก็คือ การให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมให้มากที่สุด ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยเทคนิคทางการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกเป็นอย่างมาก กล่าวคือ การมีการติดต่อสื่อสารกันอยู่เสมอ ๆ ระหว่างสมาชิกด้วยกันจะทำให้กลุ่มมีความสัมพันธ์อย่างเหนียวแน่น มีความเข้าใจกันดี สามารถปรับตัวเข้าหากันได้ (เสนาะ ดิยาวี, 2541) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ เวทีนี้ สตะเวทิน (2542) ที่พบว่า เครือข่ายประชาคมบางลำพู มีความเข้มแข็งและมีอำนาจต่อรองมาก ทั้งนี้ เพราะมีการสื่อสารพบปะ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการทำกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องจนพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกมากขึ้น เช่นเดียวกับการศึกษาของ อรอนันต์ วุฒิสาน (2543) และเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของสมาชิกในเครือข่าย เป็นกระบวนการที่สำคัญมากในการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่าย ดังนั้น การที่ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยมีสมาชิกหลากหลาย ก็ยังต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกมากยิ่งขึ้น เพื่อความเข้มแข็งของชมรม

ทางด้านกลุ่มพันธมิตรเครือข่ายนั้น จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มพันธมิตรหลักที่นับได้ว่าเป็นเครือข่ายของชมรมประกอบด้วย 5 หน่วยงาน ได้แก่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ และหน่วยงานภาคเอกชน เช่น กลุ่มบริษัทในเครือเจริญโภคภัณฑ์ (ซี.พี.) บริษัท แปซิฟิคเม็ลต์พันธุ จำกัด เป็นต้น กล่าวคือ กระทรวงเกษตร

และสหกรณ์ เป็นหน่วยงานเกษตรภาครัฐบาล ซึ่งประกอบด้วยกรมต่าง ๆ ได้แก่ กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กรมประมง กรมปศุสัตว์ กรมพัฒนาที่ดิน เป็นต้น ที่ทำหน้าที่ตอบสนองนโยบายทางการเกษตรของประเทศ โดยจะเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารทางการเกษตรที่ครบถ้วนทุกสาขา ส่วนมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยแม่โจ้ก็เป็นสถาบันการศึกษาภาครัฐที่เปิดการสอนทางด้านเกษตรศาสตร์ ซึ่งเป็นแหล่งความรู้หรือต้นตอของความรู้ทางการเกษตร ดังนั้น จึงเป็นแหล่งข้อมูลทางวิชาการที่สำคัญให้กับชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย สำหรับหน่วยงานภาคเอกชน ได้แก่ กลุ่มบริษัทในเครือเจริญโภคภัณฑ์ (ซี.พี.) บริษัท แปซิฟิค เมล็ดพันธุ์ จำกัด รวมไปถึงเจ้าของสวน ฟาร์ม ไร่ และเกษตรกรรายย่อยอื่น ๆ จัดเป็นแหล่งที่ให้ข้อมูล คำแนะนำ ตลอดจนเทคนิควิธีการในทางปฏิบัติแก่เกษตรกรมือใหม่

ดังนั้น เราอาจสรุปได้ว่า พันธมิตรของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย ประกอบไปด้วยบุคคลและองค์กร ใน 3 กลุ่มใหญ่ คือ 1. หน่วยงานเกษตรภาครัฐ 2. สถาบันการศึกษาทางการเกษตร และ 3. หน่วยงานเกษตรภาคเอกชน ซึ่งทั้ง 3 กลุ่มนี้ มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันในด้านของบุคลากร เครื่องมือ และงบประมาณสนับสนุนทางการเกษตร การที่ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยมีความสัมพันธ์กับบุคคลและองค์กรจนพัฒนาความสัมพันธ์เป็นพันธมิตรทั้ง 3 กลุ่มดังกล่าวนี้ เป็นเพราะว่า ชมรมต้องการมีแหล่งอ้างอิงในเชิงข้อมูลข่าวสาร และเชิงวิชาการทางการเกษตร ทั้งในส่วนที่เป็นภาครัฐ ภาคเอกชน รวมทั้งสถาบันการศึกษาซึ่งเป็นองค์ความรู้ทางการเกษตร นอกจากนี้ยังต้องการการประสานความร่วมมือที่ดีระหว่างกันในการติดต่อสื่อสารอย่างรวดเร็วอีกด้วย ซึ่งผู้วิจัยจะขอยกไปอภิปรายถึงบทบาทของเครือข่าย คือ แกนนำ สมาชิกและพันธมิตร รวมทั้งบทบาทของบุคคลในเครือข่ายชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยพร้อมกันต่อไป

เมื่อพิจารณาถึงการรวมตัวกันของพันธมิตรเครือข่ายแล้วพบว่า เป็นการรวมตัวกันเพื่อผลประโยชน์ในด้านส่วนรวมและผลประโยชน์ในด้านส่วนตัว กล่าวคือ ผลประโยชน์ในด้านส่วนรวมนั้น ได้แก่ การที่พันธมิตรได้ทำหน้าที่ถ่ายทอดนโยบายทางการเกษตรสู่เกษตรกรและประชาชนให้เป็นที่เข้าใจถูกต้องตรงกัน ผ่านทางชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย และให้บริการข้อมูลข่าวสารทางการเกษตรตามบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานทางการเกษตรภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา ส่วนทางด้านผลประโยชน์ส่วนตัวก็คือ กลุ่มพันธมิตรต้องการความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสื่อมวลชน ซึ่งก็คือชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยนอกจากนี้ยังต้องการความมีชื่อเสียง และต้องการได้รับความช่วยเหลือในด้านการเผยแพร่ข่าวสารในอันดับต้น ๆ ของชมรม ในขณะที่ชมรมหรือเครือข่ายเองก็ต้องการข้อเท็จจริงหรือข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องชัดเจน ตลอดจนแหล่งข่าวที่เชื่อถือได้ และการอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ เช่น สถานที่ บุคคล และเวลา เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของบุญเกิด มาอ่อน (2537) ที่ว่าเหตุผลของการเข้าร่วมกลุ่มกัน นอกจากเพื่อทำประโยชน์ให้กับสังคมแล้วยังแฝงด้วยผลประโยชน์ส่วนตัว ดังนั้น การเป็นเครือข่ายของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยจึงเกิดขึ้นเมื่อมีผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างแกนนำ สมาชิกและพันธมิตร

ในเรื่องบทบาทของชายและบุคคลในเครือข่ายของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย จากผลการวิจัยพบว่า แกนนำ สมาชิก และพันธมิตร สามารถแบ่งบทบาทหน้าที่ได้ดังนี้

1. แกนนำ มีบทบาทเป็นศูนย์กลางของเครือข่าย (Network Hubs) มีหน้าที่ในด้านการให้ความช่วยเหลือสมาชิกในการเป็นแหล่งข้อมูลและผู้เชี่ยวชาญทางด้านการเกษตร การประสานเชื่อมโยงระหว่างข่าย การติดต่อสื่อสารกับหน่วยงานภายนอก และควบคุมการไหลของข่าวสารรวมทั้งการแพร่กระจายข่าวสารไปยังสมาชิกและบุคคลภายนอก

เมื่อเปรียบเทียบผลการศึกษารูปแบบบทบาทของศูนย์กลางเครือข่ายกับแนวคิดของ Monge (1987) พบว่า แกนนำสามารถสวมบทบาทได้หลายบทบาทแล้วแต่กรณี ๆ ไป กล่าวคือ แกนนำมีบทบาทเทียบเคียงได้กับ Star คือ เป็นคนที่เชื่อมโยงกับสมาชิกจำนวนมากภายในเครือข่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นายปัญญา เจริญวงศ์ ผู้ก่อการหลัก/เลขาธิการ และนายฉวิล สุวรรณมณี ผู้ก่อการหลัก/เหรัญญิก มีบทบาทใกล้เคียงกับ Star อย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากทั้งสองคนเป็นบุคคลที่สมาชิกชื่นชอบและรู้จักมากที่สุดในกลุ่มแกนนำ เพราะไปร่วมกิจกรรมทั่วๆไปกับสมาชิกทุกครั้ง และให้ความเป็นกันเองกับสมาชิกในการให้คำปรึกษาแนะนำทางด้านการเกษตรเสมอมา

หรือหากจะเปรียบเทียบผลการศึกษารูปแบบบทบาทของศูนย์กลางเครือข่ายกับแนวคิดของ Hellweg (1997 : 178) พบว่า นายปัญญา เจริญวงศ์ และนายฉวิล สุวรรณมณี มีบทบาทเทียบเคียงเป็น Gatekeeper คือ เป็นเสมือนเครื่องกรองข้อมูลข่าวสาร ทั้งที่รับเข้าภายในเครือข่าย และส่งออกนอกเครือข่าย โดยเป็นผู้ตัดสินใจว่าข้อมูลข่าวสารใดควรจะผ่านเข้าออกบ้าง จึงทำให้ นายปัญญา และนายฉวิลเป็นผู้มีอิทธิพลภายในเครือข่าย รวมทั้งยังมีบทบาทเป็น Boundary-Spanning Role หรือ Cosmopolite คือ ทำหน้าที่เชื่อมโยงเครือข่ายเข้ากับสิ่งแวดล้อมภายนอก ซึ่งก็คือการสร้างเครือข่ายพันธมิตรเชื่อมโยงกับชมรมได้อย่างกว้างขวาง เช่นเดียวกับ ดร.ไตรรัตน์ สุนทรประภัสส์ ผู้ก่อการร่วม/ประธานชมรม ที่มีบทบาทเป็น Cosmopolite เหมือนกัน เพราะทั้งสามคนอยู่ในกลุ่มแกนนำเครือข่ายอีกทั้งยังเป็นสื่อมวลชนสายการเกษตรที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป และมีหน้าที่ในการติดต่อสื่อสารกับหน่วยงานภายนอกเพื่อสร้างความสัมพันธ์ในลักษณะของเครือข่ายที่ให้ความช่วยเหลือระหว่างกัน

นอกจากนี้ ยังพบว่า เจ้าหน้าที่ชมรม คือ นางสาวพิชญา พงสาวกุล มีบทบาทเทียบเคียงได้กับศูนย์กลางเครือข่าย (Network Hubs) หรือเป็นคนประสานงาน (Node) ของเครือข่ายนั่นเอง โดยจะมีหน้าที่ในการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมของชมรมและข่าวสารทางการเกษตรแก่สมาชิก รวมทั้งบุคคลภายนอก ซึ่งเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับแนวคิดของ Monge พบว่า เจ้าหน้าที่ชมรมมีบทบาทเทียบเคียงได้กับ Liaison คือ เป็นผู้ประสานงานเชื่อมโยงระหว่างสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ เข้าด้วยกัน รวมทั้งเชื่อมโยงกับพันธมิตรและบุคคลภายนอกที่ให้ความสนใจต่อชมรม

สรุปได้ว่า ในกลุ่มแกนนำ ซึ่งเป็นศูนย์กลางของเครือข่ายนั้น บุคคลที่มีบทบาทในการเป็นศูนย์กลางเครือข่ายหรือที่เรียกว่าคนประสานงาน สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ระดับ คือ (1) ระดับบริหาร ได้แก่ แกนนำ และ (2) ระดับปฏิบัติการ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ชมรม โดยบุคคลทั้ง 2 ระดับนี้ จะมีบทบาทในการให้ข้อมูลข่าวสารแตกต่างกันไปตามหน้าที่และความรับผิดชอบ กล่าวคือ แกนนำ มีบทบาทในการให้ข้อมูลเชิงลึกทางด้านการเกษตรแก่สมาชิกที่มาขอรับคำปรึกษาแนะนำ

ตลอดจนยังทำตัวเป็นแหล่งอ้างอิงให้กับสมาชิกในการประสานการติดต่อกับกลุ่มพันธมิตรเพื่อขอข้อมูลทางการเกษตรในเชิงความรู้ทางวิชาการ นอกจากนี้แกนนำยังเป็นผู้ที่รับข้อมูลทางการเกษตรโดยตรงจากกลุ่มพันธมิตรและนำมาเผยแพร่แก่สมาชิกอีกทอดหนึ่งด้วย ส่วนเจ้าหน้าที่ชมรมนั้นมีบทบาทในการประสานงานเกี่ยวกับข้อมูลทางการเกษตรเบื้องต้นกับกลุ่มพันธมิตร และนำมาเผยแพร่แก่สมาชิกที่มีความสนใจในเรื่องดังกล่าว เช่น กำหนดวาระข่าวสารการจัดสัมมนา การประชุมทางวิชาการ การแถลงข่าวที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เป็นต้น รวมทั้งการมีบทบาทในการให้ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับชมรม กิจกรรมของชมรมแก่สมาชิกและผู้สนใจภายนอก อย่างไรก็ตาม ทั้งแกนนำและเจ้าหน้าที่ชมรมจัดว่าเป็นคนประสานงานภายในเครือข่ายของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย

2. สมาชิก มีบทบาทในด้านการให้ความร่วมมือและสนับสนุนช่วยเหลือในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันกับชมรม ซึ่งสมาชิกทั้ง 3 ประเภท ได้แก่ สมาชิกสามัญ สมาชิกวิสามัญ และสมาชิกกิตติมศักดิ์ มีบทบาทเป็น Membership คือ กลุ่มบุคคลที่เป็นสมาชิกในกลุ่มตามแนวคิดของ Monge

3. พันธมิตร มีบทบาทเป็นแหล่งอ้างอิง แหล่งข้อมูลข่าวสารทางการเกษตร และการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนทางความคิดเห็นแก่แกนนำ และสมาชิกของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย

ข้อสังเกตที่พบในการศึกษาคั้งนี้คือ ในการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มแกนนำกับพันธมิตร และกลุ่มสมาชิกกับพันธมิตรนั้นจะมีบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางหรือคนประสานงานของกลุ่มพันธมิตรเข้ามาเกี่ยวข้อง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริม เกษตรอำเภอ เกษตรจังหวัด ฯลฯ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ภาครัฐ สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ นอกจากนี้ยังมีเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ของสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนทางด้านเกษตรศาสตร์ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานเกษตรภาคเอกชนต่าง ๆ บุคคลเหล่านี้จะทำหน้าที่ให้ข้อมูลข่าวสารทางการเกษตรในเบื้องต้นเกี่ยวกับข่าวสารทาง การเกษตรของหน่วยงาน เช่น การประชุมสัมมนาทางวิชาการด้านการเกษตร งานวิจัยงานฝึกอบรมทางการเกษตร เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะเครือข่าย “ความแนบแน่นของความสัมพันธ์แบบหลวม” (The Strength of Weak Ties) ที่มีการติดต่อพบปะกันของคนที่อยู่ไกลหรือมีความสัมพันธ์แบบคนรู้จักกันระหว่างบุคคลภายนอกข่ายและบุคคลภายในข่าย ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารเพิ่มขึ้นและส่งข้อมูลข่าวสารใหม่ ๆ ให้กันและกัน นอกจากนี้ยังใช้ความแนบแน่นของความสัมพันธ์แบบหลวมระหว่างแกนนำกับคนประสานงานภายนอกเป็น “สะพาน” ในการเชื่อมโยงไปสู่แหล่งอ้างอิงกลุ่มอื่น ๆ เพื่อขอความสนับสนุนอีกด้วย เช่น เกษตรจังหวัด มีส่วนเชื่อมโยงหน่วยงานการเกษตรต่าง ๆ ในพื้นที่ เจ้าของสวน ฟาร์ม ไร่ ตลอดจนเกษตรกรรายย่อยต่าง ๆ ให้เข้ามาร่วมดำเนินกิจกรรมกับชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย

ดังจะเห็นได้ว่า บทบาทของบุคคลในเครือข่ายของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย มีลักษณะที่ยืดหยุ่น คือ สามารถสวมบทบาทได้หลายบทบาทแล้วแต่สถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมในขณะนั้น ซึ่งผลการศึกษาคั้งนี้กับการศึกษาของพรณสิริ จิตรรัตน์ (2544) พบว่ามีความสอดคล้องกัน คือ บทบาทของบุคคลภายในเครือข่ายมีบทบาทแบบยืดหยุ่นได้

การสื่อสารในเครือข่าย

จากลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยที่มีลักษณะเครือข่ายที่หลากหลาย และมีลักษณะการสื่อสารแบบมีศูนย์กลาง โดยมีแกนนำและเจ้าหน้าที่ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของข้อมูลข่าวสารและมีคนประสานงานทั้งที่เป็นบุคคลภายในและบุคคลภายนอกเป็นตัวเชื่อมต่อกับกลุ่มต่าง ๆ นั้นยังพบว่า เป็นการสื่อสารในแนวระนาบหรือแนวนอน (Horizontal Communication) เนื่องจากกลุ่มต่าง ๆ ในเครือข่ายมีระดับเท่าเทียมกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่เสนาะ ดิยาว (2541 : 442) ได้กล่าวไว้ว่า การสื่อสารในแนวนอนเกิดขึ้นระหว่างบุคคลในระดับเดียวกันและเป็นสิ่งแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เพราะพื้นฐานของการสื่อสารนี้ขึ้นอยู่กับบรรยากาศของความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ดังนั้นการสื่อสารในแนวนอนจึงมีลักษณะค่อนข้างจะเป็นการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการ

ข้อสังเกตที่พบเกี่ยวกับการสื่อสารในเครือข่ายก็คือ เครือข่ายนี้แทบจะไม่มีการสื่อสารในแนวตั้ง (Vertical Communication) ให้เห็นเลย แม้ว่าการบริหารและการดำเนินงานภายในเครือข่ายจะมีคณะกรรมการชั่วคราว ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการเป็นผู้บังคับบัญชา และมีเจ้าหน้าที่ชมรมเป็นผู้ได้บังคับบัญชาหรือผู้ปฏิบัติงานก็ตาม เนื่องจากคณะกรรมการชั่วคราวมีลักษณะไม่เป็นทางการโดยมีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่เป็นพี่เป็นน้อง และมีสถานภาพเป็นสื่อมวลชนอย่างเท่าเทียมกัน ส่งผลให้การปกครองผู้ได้บังคับบัญชาเป็นไปในรูปแบบเดียวกัน คือ ใช้การปกครองในระบบพี่สอนน้อง ซึ่งเป็นการสื่อสารในแนวนอน

เสนาะ ดิยาว (2541) ได้อธิบายไว้ว่า การสื่อสารในแนวนอนเป็นกิจกรรมทางการสื่อสารที่เสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลให้ดีขึ้น แต่ก็มีผลกระทบต่อสื่อสารในรูปแบบอื่น ๆ สิ่งที่ควรระวังก็คือ การขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน การทำงานอาจเกิดความผิดพลาดและไม่เป็นแบบอย่างเดียวกัน และก่อให้เกิดการแข่งขันซึ่งกันและกันระหว่างเพื่อนร่วมงาน ซึ่งผลของการแข่งขันจะกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้ และเมื่อนำแนวคิดนี้มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับเครือข่ายการสื่อสารในเครือข่าย โดยเฉพาะการสื่อสารระหว่างกลุ่มแกนนำ คือ คณะกรรมการชั่วคราวรวมทั้งเจ้าหน้าที่ชมรม แล้วผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า การที่ชมรมเกิดปัญหาภายในเกี่ยวกับการบริหารงานในชมรมนั้น สาเหตุประการสำคัญน่าจะมาจากการใช้การสื่อสารในแนวระนาบ ซึ่งตรงกับแนวคิดข้างต้นที่ให้ระมัดระวังปัญหาและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นได้ คือ การขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคณะกรรมการชั่วคราว ดังนั้นจึงควรที่จะเปลี่ยนมาใช้การสื่อสารในแนวตั้ง ทั้งการสื่อสารจากบนลงล่าง (Downward Communication) และการสื่อสารจากล่างขึ้นบน (Upward Communication) เพราะจะทำให้การสื่อสารมีลักษณะเป็นทางการส่งผลให้การปฏิบัติงานมีระบบระเบียบมากยิ่งขึ้น เช่นเดียวกับที่ กรซวัล หอมไกรลาส (2540 : 25) ได้กล่าวไว้ว่า ในการปฏิบัติงานควรเริ่มจากการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการในระยะแรก เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกแล้วจึงตามด้วยการสื่อสารแบบเป็นทางการในภายหลัง หรือใช้ควบคู่กันไป

ภายในเครือข่ายการสื่อสารของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย พบว่า มีประเด็นในการสื่อสารกัน 7 ประเด็น โดยใช้การสื่อสารระหว่างบุคคล ซึ่งแบ่งออกได้เป็นการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ และการสื่อสารแบบเป็นทางการ ที่มีทิศทางการสื่อสารแบบทางเดียว และการสื่อสารแบบสองทาง ในทุกประเด็นการสื่อสาร และยังพบว่า เส้นทางการไหลของข่าวสารเป็นแบบแนวนอนในทุกประเด็นการสื่อสารอีกด้วย คือ ประเด็นการจัดกิจกรรมออกค่ายทัวร์เกษตร ประเด็นสถานการณ์การเกษตรของประเทศ ประเด็นการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ภายในชมรม ประเด็นการประสานข้อมูล และแบ่งปันข้อมูล ประเด็นความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของชมรม ประเด็นทั่ว ๆ ไป และประเด็นเรื่องส่วนตัว

เมื่อพิจารณาในด้านการสื่อสารระหว่างบุคคลซึ่งเป็นการสื่อสารที่เกิดขึ้นในทุกประเด็นการสื่อสารในเครือข่ายนั้น เป็นเพราะว่า เครือข่ายการสื่อสารของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยมีความเป็นกันเองและเป็นส่วนตัว นอกจากนี้ประเด็นในการสื่อสารก็เป็นประเด็นที่แลกเปลี่ยนความคิดใหม่ ๆ ระหว่างกัน ดังนั้น การใช้การสื่อสารระหว่างบุคคลผ่านเวทีกิจกรรมออกค่ายทัวร์เกษตร หรือผ่านเวทีการสัมมนา การประชุม การแถลงข่าว ฯลฯ จึงก่อให้เกิดความรวดเร็ว น่าเชื่อถือ และเกิดการยอมรับความคิดใหม่ ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ Lazarsfeld and Mansel (1986 : 97) ที่กล่าวว่า การสื่อสารระหว่างบุคคลมีบทบาทสำคัญ เพราะเป็นการสื่อสารที่มีความเป็นกันเองและเป็นส่วนตัว ก่อให้เกิดความคุ้นเคย ซึ่งจะช่วยให้เกิดการยอมรับความคิดได้ง่ายขึ้น และจากรายงานการวิจัยต่าง ๆ ที่ผ่านมาก็มีข้อสรุปสอดคล้องกันคือ รูปแบบการสื่อสารระหว่างบุคคลในลักษณะเห็นหน้าค่าตาหรือเผชิญหน้าเป็นการสื่อสารสองทาง (Two-way Communication) มีบทบาทสำคัญต่อการโน้มน้าวใจและชักจูงใจ เพราะเมื่อผู้รับสารเกิดความไม่แน่ใจก็สามารถที่จะซักถามหรือขอคำยืนยันจากแหล่งสารได้ทันที ในระยะเวลาอันรวดเร็ว (เกศินี จุฑาวิจิตร, 2542)

สำหรับเส้นทางการไหลของข่าวสารที่เป็นแบบแนวนอนในทุกประเด็นการสื่อสารนั้นก็ เป็นเพราะว่า การสื่อสารในเครือข่ายนี้ นับว่ากลุ่มต่าง ๆ มีระดับความเท่าเทียมกันทุกกลุ่มไม่มีต่ำกว่าหรือสูงกว่า ทางฐานะหรือฐานะันดรศักดิ์ ดังที่ผู้วิจัยแสดงความคิดเห็นไว้ตั้งแต่ต้น ซึ่งนับว่ารูปแบบการสื่อสารในแนวนอนหรือแนวระนาบนี้ เป็นผลดีในการร่วมกันแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องตามหลักของการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมที่เน้นกระบวนการโต้ตอบกันของสมาชิก (Dialectic Process) บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน (ปาริชาติ สถาปิตานนท์ สโรบล, 2542) โดยการสื่อสารภายในกลุ่มแกนนำหรือสมาชิกเองก็ดี หรือการสื่อสารระหว่างกลุ่มก็ดี ไม่ว่าจะเป็นประเด็นการสื่อสารใดก็ตาม จะเป็นการทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน โดยมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและชี้ให้เห็นถึงผลประโยชน์ที่กลุ่มและเกษตรกรจะได้รับ รวมถึงกระบวนการในการดำเนินกิจกรรมด้วย

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งที่พบเกี่ยวกับการสื่อสารในเครือข่ายก็คือ ช่องทางในการติดต่อสื่อสารไม่ได้ใช้วิธีใดวิธีหนึ่ง แต่ใช้พร้อม ๆ กันหลายช่องทาง ในทุกประเด็นการสื่อสาร ตัวอย่างเช่น ประเด็นการจัดกิจกรรมออกค่ายทัวร์เกษตรในชั้นเผยแพร่ข่าวสาร พบว่า มีการใช้จดหมาย โทรศัพท โทรสาร และการพูดคุยแบบเห็นหน้าค่าตา ระหว่างเจ้าหน้าที่ชมรมกับสมาชิก นอกจากนี้ ยังมีการใช้วิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร/วารสาร และทีวีในการเผยแพร่ข่าวสารการกิจกรรม

ออกค่ายทัวร์เกษตร ระหว่างผู้ก่อการ/แกนนำกับสมาชิก รวมถึงยังมีการใช้โทรศัพท์ และการบอกต่อปากต่อปาก ในระหว่างสมาชิกด้วยกันอีกด้วย ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า การจะใช้ช่องทางใดในการติดต่อสื่อสาร ขึ้นอยู่กับว่าใครเป็นผู้ส่งสาร เนื้อหาของสารนั้นมีความซับซ้อนแค่ไหน อย่างไร แล้วส่งสารนั้นไปถึงใคร และจุดมุ่งหมายที่ต้องการให้เกิดผลนั้นคืออะไร แล้วผลเป็นอย่างไร องค์กรประกอบต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นตัวกำหนดในการเลือกใช้ช่องทางในการสื่อสารว่า จะใช้ช่องทางใดบ้าง เพื่อให้การสื่อสารนั้นมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสถานการณ์ในการสื่อสาร ดังนั้น การที่จะกำหนดรูปแบบการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการในข่ายการสื่อสารในกลุ่มย่อยจึงเป็นเรื่องยุ่งยาก เพราะรูปแบบมักจะเกิดขึ้นเป็นการชั่วคราว ไม่นั่นอน และเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา (เสนาะ ดิยาวีร์, 2541 : 187)

สรุปได้ว่า การสื่อสารในเครือข่ายเป็นการสื่อสารในแนวระนาบหรือแนวนอน โดยให้การสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นหลักผ่านเวทีกิจกรรมต่าง ๆ เส้นทางการไหลของข่าวสารเป็นแบบแนวนอน และมีการใช้ช่องทางการสื่อสารพร้อม ๆ กันหลายช่องทางในทุกประเด็นการสื่อสาร

นอกจากนี้ ข้อสังเกตที่พบในการสื่อสารในประเด็นการจัดกิจกรรมออกค่ายทัวร์เกษตร พบว่ามีคนที่ทำหน้าที่ประสานงาน (Node) หรือ “ตัวเชื่อม” ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกข่ายที่ให้ความช่วยเหลือในการสำรวจพื้นที่และลงพื้นที่จัดกิจกรรมออกค่ายทัวร์เกษตร ซึ่งเป็นการแสวงหาความร่วมมือจากคนในพื้นที่ เพื่อเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร และโน้มน้าวให้เกษตรกรและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทัวร์เกษตรของชมรม “ตัวเชื่อม” นี้ได้แก่ เกษตรอำเภอ เกษตรจังหวัด สหกรณ์จังหวัด ปลัดจังหวัด และผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งบุคคลเหล่านี้มีบทบาทอย่างเต็มที่ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและโน้มน้าวให้เกษตรกรและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ดังที่ได้อภิปรายไว้ในบทบาทของกลุ่มพันธมิตร

เมื่อพิจารณาถึงประสิทธิภาพของข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของเกษตรกรและประชาชนในพื้นที่แล้ว พบว่า ข้อมูลข่าวสารมีความทันสมัย รวดเร็ว และเกษตรกรก็ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งในการดำเนินกิจกรรมทัวร์เกษตร ซึ่งมีความสอดคล้องกับศักดิ์ดา ทวีขศรี (2532) ที่ศึกษาข่ายงานการสื่อสารกับการยอมรับนวัตกรรมในกลุ่มขนาดเล็ก และเวทินี สตะเวทิน (2542) ที่ศึกษาการสื่อสารในการจัดการประชามติบางลำพู ซึ่งทำให้ทราบว่า “ตัวเชื่อม” ช่วยในการเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายให้เป็นไปอย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ ทำให้อัตราการเผยแพร่ของข่าวสารเพิ่มขึ้น โดยเกษตรกรและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมนั้น

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า บทบาทของตัวเชื่อมในกรณีนี้กับชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย มีลักษณะพึ่งพาอาศัยกัน ดังสุภาภิตที่ว่า “น้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า” เนื่องจากตัวเชื่อม ซึ่งเปรียบเสมือนแหล่งข่าว หรือผู้ให้ข่าว มีหน้าที่ในการให้ข้อมูลข่าวสารและเผยแพร่ข่าวสาร ส่วนชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย ซึ่งก็คือสื่อ (Channel) มีหน้าที่ในการถ่ายทอดสาร คือ เผยแพร่ข่าวสารไปยังผู้รับสาร ดังนั้น จึงเป็นการง่ายที่ทั้งสองฝ่ายจะจับมือกันแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน โดยในการติดต่อสื่อสารกันนั้นใช้วิธีการที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ ขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์ของตัวเชื่อมนั้น ๆ และยังขึ้นอยู่กับระบบระเบียบของทางราชการ ซึ่งจะใช้เป็นตัวกำหนดหรือไม่ใช้ก็ได้แล้วแต่กรณีและการตัดสินใจของผู้มีอำนาจในการให้ข่าวสาร ซึ่งผู้วิจัยมองว่า การให้ข่าวสารในลักษณะขอบเขตที่ว่าพื้นที่ของเรามีอะไรน่าสนใจ หรือใครประกอบอาชีพการเกษตรในระดับ

ดีเด่น รวมทั้งการเป็นตัวเชื่อมนัดหมายเกษตรกรในพื้นที่ให้กับสื่อมวลชนในการทำข่าวหรือเยี่ยมชม
 ภูมานั้น สามารถทำได้โดยทันทีอย่างไม่เป็นทางการ เนื่องจากการติดต่อสื่อสารในระดับ
 บุคคล แต่ถ้าหากเป็นการติดต่อสื่อสารในระดับองค์กรด้วยกันแล้ว ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรจะต้อง
 ใช้รูปแบบ การสื่อสารที่เป็นทางการเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือและการได้รับความร่วมมือตอบกลับมา

นอกจากนี้หากพิจารณาในด้านความแตกต่างระหว่างบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสาร
 (Sender) กับบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้เผยแพร่ (Communicator) ตามแนวคิดของ Windahl (1992 : 9)
 ที่กล่าวว่า ในการวางแผนการสื่อสารจะต้องคำนึงถึงบทบาทหน้าที่ของบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้ส่ง
 สาร (Sender) ซึ่งหมายถึงผู้ที่มีข้อมูลข่าวสารและต้องการที่จะส่งข่าวสารออกไป กับบุคคลที่ทำหน้าที่
 เป็นผู้เผยแพร่ (Communicator) หมายถึง ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการจัดการกับข้อมูลข่าวสารโดย
 คำนึงถึงรูปแบบวิธีการสื่อสารที่จะสื่อออกไปและเผยแพร่ออกไปให้ถึงกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้ เพื่อให้รู้
 ถึงบทบาทหน้าที่ที่แท้จริงและแยกแยะให้ออกว่าใครคือผู้ส่งสาร ใครคือผู้เผยแพร่ในประเด็นการ
 สื่อสารนั้น ๆ และเมื่อไหร่ที่จะต้องสวมบทบาทนั้น เพื่อให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากที่สุด

เมื่อเทียบเคียงแนวคิดของ Windahl เกี่ยวกับบทบาทของผู้ส่งสารและผู้เผยแพร่กับการศึกษา
 วิจัยครั้งนี้ พบว่า เกษนนำ จะทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้เผยแพร่ในกรณีของการเผยแพร่ข่าวสาร
 การจัดการกิจกรรมทัวร์เกษตร เพราะว่าเกษนนำเป็นผู้ที่มีข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับเนื้อหาของกิจกรรม
 ทัวร์เกษตร เนื่องจากเป็นผู้ดำเนินการจัดการกิจกรรมเอง อีกทั้งยังสวมบทบาทของสื่อมวลชนสาย
 การเกษตร ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในการเผยแพร่ข่าวสารและเป็นที่ยึดของคนจำนวนมากที่บริโภค
 สื่อเกษตร ดังนั้น ข่าวสารที่เผยแพร่ออกไปในลักษณะของตัวอักษรที่เรียบเรียงเป็นข่าว, บทความ,
 สกู๊ปข่าวทางหนังสือพิมพ์หน้าข่าวเกษตร นิตยสาร วารสารทางการเกษตร ตลอดจนข่าวสารที่
 เผยแพร่ออกไปในลักษณะของคำพูดทางวิทยุและโทรทัศน์ จึงทำให้เป็นที่น่าเชื่อถือและได้รับ
 การติดตามอย่างต่อเนื่องจากสมาชิกและผู้สนใจจำนวนมาก

ส่วนเจ้าหน้าที่ชมรมในกรณีของการเผยแพร่ข่าวสารการจัดการกิจกรรมทัวร์เกษตรนั้น จะทำหน้าที่
 เป็นผู้รับสาร โดยรับข้อมูลรายละเอียดการจัดการกิจกรรมทัวร์เกษตรจากการถ่ายทอดข้อมูลของเกษนนำ
 และจากการไปลงพื้นที่ในชั้นสำรวจพื้นที่ด้วยตนเอง นอกจากนี้ยังทำหน้าที่เป็นผู้เผยแพร่โดยการ
 แจ้งกำหนดการและเนื้อหารายละเอียดการจัดการกิจกรรมทัวร์เกษตรไปยังสมาชิก ในลักษณะของ
 จดหมายจากชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย ทั้งนี้ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความโปร่งใสที่มี
 ระเบียบ มีความน่าเชื่อถือ ส่งผลให้เกิดการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิก หากพิจารณา
 ในด้านสถานภาพของบุคคลแล้วเจ้าหน้าที่ชมรมคือ ผู้ปฏิบัติงาน ดังนั้น ความเป็นทางการของข้อมูล
 จึงต้องใช้รูปแบบของจดหมายในนามขององค์กรส่งไปยังสมาชิก เช่นเดียวกับการสื่อสารใน
 ประเด็นสถานการณ์การเกษตรของประเทศ ประเด็นการประสานข้อมูลและแบ่งปันข้อมูล เจ้าหน้าที่
 ชมรมจะทำหน้าที่เป็นผู้รับสารจากเกษนนำและพันธมิตร รวมถึงผู้ที่ทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมหรือคน
 ประสานงานภายนอกข่าย ซึ่งจะรับสารเกี่ยวกับข่าวที่เป็นปัญหาการเกษตรในขณะนั้น ข่าวที่เป็นผล
 กระทบต่อเกษตรกรหรือเสียหายต่อเกษตรกร ข่าวที่เป็นความคืบหน้าเกี่ยวกับเทคโนโลยีหรืองาน
 วิจัยทางการเกษตร ข่าวเผยแพร่จากองค์กร การแถลงข่าวการจัดสัมมนาทางวิชาการ ตลอดจนการ
 แนะนำแหล่งข่าวใหม่ ๆ ให้รู้จักกับเจ้าหน้าที่ชมรม ซึ่งหากพิจารณาในด้านเนื้อหาของข้อมูลต่าง ๆ
 ดังกล่าวแล้ว เจ้าหน้าที่ชมรมจะได้รับทราบข้อมูลในภาพรวมอย่างกว้าง ๆ เท่านั้น ตัวอย่างเช่น รู้ว่า

ขณะนี้ มีประเด็นปัญหาการเกษตรเกี่ยวกับเรื่องปุ๋ยปลอม แต่ไม่รู้ลึกในข้อมูลเชิงเนื้อหาของข่าว หรือในเนื้อหาทางด้านวิชาการ หรือรู้ว่ากระทรวงเกษตรและสหกรณ์จะจัดแถลงข่าวการจัดงานวันเกษตรแห่งชาติ โดยรู้อาจจะจัดกิจกรรมเมื่อไหร่ ที่ไหน มีอะไรที่น่าสนใจในกิจกรรมนั้นบ้าง แต่ไม่รู้ลึกถึงข้อมูลเชิงข่าวเพียงพอที่จะนำไปเขียนข่าวเผยแพร่ได้ ถึงแม้ว่าเจ้าหน้าที่ชมรมจะสวมบทบาทผู้สื่อข่าวของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยในการเข้าร่วมฟังการแถลงข่าว การสัมมนา การอภิปรายต่าง ๆ ก็ตาม ซึ่งเป็นเพราะว่า เจ้าหน้าที่ชมรมไม่ใช่ผู้สื่อข่าวที่แท้จริง และไม่ได้มีหน้าที่โดยตรงในการเป็นผู้สื่อข่าว อย่างไรก็ตาม เจ้าหน้าที่ชมรมก็ยังทำหน้าที่เป็นผู้เผยแพร่ข่าวสารให้แก่สมาชิกเกี่ยวกับข้อมูลในภาพรวมของข่าวสารการเกษตร ปัญหาการเกษตรต่าง ๆ และข่าวเผยแพร่ที่ได้รับจากองค์การเกษตรภาครัฐและเอกชนรวมทั้งสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนทางด้านเกษตรศาสตร์ ซึ่งสมาชิกเองก็มีความไวใจ เชื่อใจในข้อมูลที่ได้รับจากเจ้าหน้าที่ชมรม เนื่องจากบทบาทของเจ้าหน้าที่ชมรมเป็นผู้ประสานงานระหว่างข่ายและเชื่อมโยงกลุ่มต่าง ๆ เข้าด้วยกัน นอกจากนี้ข่าวสารที่เจ้าหน้าที่ส่งไปทางเครื่องโทรสารก็ปรากฏหัวกระดาษซึ่งมีตรา (Logo) ขององค์การเกษตรต่าง ๆ สามารถอ้างอิงเป็นหลักฐานได้ และนอกจากนี้เจ้าหน้าที่ชมรมยังทำหน้าที่เป็นผู้เผยแพร่แนะนำแหล่งข่าวใหม่ ๆ ให้แก่สมาชิกอีกด้วย

สำหรับพันธมิตรนั้นจะทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารในประเด็นสถานการณ์การเกษตรของประเทศโดยการให้สัมภาษณ์แก่สื่อมวลชนโดยตรงและการแสดงความคิดเห็นผ่านทางการประชุม การแถลงข่าว การสัมมนาทางวิชาการ ฯลฯ โดยแกนนำ และสมาชิกสามัญ ซึ่งเป็นสื่อมวลชนก็จะทำหน้าที่เป็นทั้งผู้รับสารและผู้เผยแพร่ข่าวสารออกไปสู่ประชาชน ตัวอย่างเช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จัดแถลงนโยบายการพัฒนาการเกษตรของประเทศ การแก้ไขปัญหาการค้าพืชผลและผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ การประกันราคาสินค้าทางการเกษตร สินค้าทางการเกษตรที่มีการส่งออกเป็นจำนวนมาก ฯลฯ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จัดแถลงข่าวเผยแพร่งานวิจัยทางการเกษตรใหม่ ๆ การสัมมนาทางวิชาการในประเด็นปัญหาทางการเกษตรเพื่อเป็นเวทีให้นักวิจัย นักวิชาการ เกษตรกร ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้น ๆ ได้มาพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ฯลฯ หรือหน่วยงานเกษตรภาคเอกชน เช่น ซี.พี. แนะนำวิธีการแก้ไขปัญหาไข่ไก่ล้นตลาด การให้ความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันการศึกษาทางด้านเกษตรศาสตร์ในการคิดค้นปรับปรุงพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ฯลฯ ซึ่งจะเห็นได้ว่า พันมิตรต่าง ๆ เหล่านี้ทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสาร โดยใช้ช่องทางการสื่อสาร ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ หากพิจารณาในด้านช่องทางหรือโอกาสในการสื่อสารแล้วพบว่า พันมิตรทุกกลุ่มมีโอกาสนในการเป็นผู้ส่งสารอย่างเท่าเทียมกัน เนื่องจากข่าวสารทางการเกษตรเป็นข่าวเชิงพัฒนา จึงไม่มีการแข่งขันหรือแย่งชิงประเด็นข่าว

นอกจากนี้ พันมิตรยังมีบทบาทเป็นผู้รับสารในประเด็นการประสานข้อมูลและแบ่งปันข้อมูล คือ ได้รับการแนะนำให้รู้จักกับสื่อมวลชนสายการเกษตร ซึ่งเป็นผู้สื่อข่าวรุ่นใหม่ ๆ จากแกนนำ หรือเจ้าหน้าที่ชมรม ดังนั้น การที่ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยใช้ช่องทางของการทำข่าวและโอกาสในการแนะนำสมาชิกให้เป็นที่รู้จักแก่พันธมิตรซึ่งมีความหลากหลายทั้งที่เป็นบุคคลและองค์กร จึงทำให้มีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย ทั้งในด้านการเชื่อมโยงคนและเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างกันผ่านเวทีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เป็นผลให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย

ปัญหานำการวิจัยข้อที่ 2 : ปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อตัวและขยายตัวของเครือข่ายชมรมสื่อมวลชน เกษตรแห่งประเทศไทย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อตัวของเครือข่ายชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย

จากผลการวิจัยพบว่า มี 6 ปัจจัย ได้แก่ ลักษณะของแกนนำ ลักษณะของแนวคิดอุดมการณ์
ของชมรม การใช้ช่องทางเครือข่ายระหว่างบุคคล ความต้องการในผลประโยชน์ โอกาสในการ
สะท้อนปัญหาทางการเกษตร และบริบทสังคม

- **ลักษณะของแกนนำ** พบว่าคุณลักษณะสำคัญของแกนนำที่ทำให้สมาชิกยอมรับในตัว
แกนนำและเกิดเป็นภาพลักษณ์ที่ดีของสังคม ส่งผลให้การแพร่กระจายข่าวสารการรวมตัวของ
สื่อมวลชนสายการเกษตรเป็นไปอย่างรวดเร็ว รวมทั้งยังดึงดูดให้คนมารวมกลุ่มกัน ก็คือ การที่
แกนนำนั้นเป็นผู้ที่อยู่ในวงการสื่อเกษตรมายาวนาน เป็นคนที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับกว้างขวาง มี
ความน่าเชื่อถือและเป็นคนเปิดเผย กล้าเปิดใจ และจริงใจต่อกัน ซึ่งลักษณะดังกล่าวทำให้แกนนำมี
การรวมกลุ่มกันได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน และต่างฝ่ายต่างก็รับรู้ถึงปัญหา
การทำงานของสื่อมวลชนสายการเกษตรเป็นอย่างดี รวมทั้งมีความต้องการในเรื่องเดียวกัน คือ การ
พัฒนาคุณภาพชีวิตของสื่อมวลชนและเกษตรกรให้ดีขึ้น ซึ่งก็คือ ลักษณะความคล้ายคลึงกัน
(Homophile) ของผู้ส่งสารและผู้รับสาร ประกอบกับแกนนำมีการพบปะพูดคุยกันอย่างไม่เป็น
ทางการ จึงทำให้การพูดคุยมีลักษณะเปิดเผย กล้าเปิดใจระหว่างกัน และจริงใจต่อกัน จนทำให้เกิด
การรวมกลุ่มขึ้นมา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Schramm (1960) ที่กล่าวว่า การที่ผู้ส่งสารและ
ผู้รับสารมีประสบการณ์ร่วมกัน การสื่อสารก็จะสะดวก เช่นเดียวกับที่ Roger (1971) กล่าวว่า
การสื่อสารจะเกิดขึ้นบ่อยครั้งมีประสิทธิภาพ และเป็นไปด้วยความราบรื่น เมื่อผู้ร่วมสื่อสารมี
ลักษณะคล้ายคลึงกัน

- **ลักษณะของแนวคิดอุดมการณ์ของชมรม** พบว่า แนวคิดที่ก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีของ
ชมรม ทำให้เกิดความคิดที่จะรวมกลุ่มกันนั้น ได้แก่ การพัฒนาสื่อพัฒนาวิชาชีพ การเป็นศูนย์กลาง
ในการเชื่อมประสานข้อมูล การเป็นที่พึ่งของเกษตรกรและบุคคลทุกระดับ และการไม่มุ่งหาผล
กำไรทางเศรษฐกิจ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดอุดมการณ์ที่เป็นประโยชน์แก่สมาชิกเกษตรกร
และสังคม อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนที่เป็นผู้สร้างบรรยากาศของการ
พัฒนาให้เกิดขึ้น กล่าวคือ การกระตุ้นและให้เป็นมโนภาพและความรู้แก่ประชาชนในด้านการ
พัฒนาต่าง ๆ ก่อให้เกิดความสนใจในสิ่งต่าง ๆ และเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและสิ่งที่ควร
จะเป็นในอนาคตว่าควรจะดีกว่าปัจจุบัน (จุมพล รอดคำดี, 2532) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์ของ
สื่อมวลชนในการทำงานเพื่อการพัฒนาประเทศ

- การใช้เครือข่ายระหว่างบุคคล พบว่า มีความรวดเร็วในการแพร่กระจายข่าวสาร และยังเป็นที่ยอมรับของสมาชิกอีกด้วย ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งส่งผลให้มีการก่อตัวของเครือข่าย เนื่องจากเครือข่ายระหว่างบุคคล หรือผู้ส่งสารที่มีความน่าเชื่อถือ ซึ่งก็คือ แกนนำของเครือข่ายนี้ จะใช้วิธีการติดต่อสื่อสารกันในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ คือ การพบปะกันตามงานข่าวต่าง ๆ และสื่อสารกันด้วยวิธีการบอกต่อหรือบอกปากต่อปากในการเผยแพร่ความคิดเรื่องความร่วมมือกันของสื่อมวลชนสายการเกษตร โดยเริ่มจากคนที่รู้จักเป็นการส่วนตัวมาก่อน ซึ่งช่องทางสื่อสารในลักษณะดังกล่าวนับว่าเป็นที่คุ้นเคยกันในสายการทำงานร่วมกันอยู่แล้วระหว่างแกนนำและสมาชิก ดังนั้นจึงทำให้ง่ายต่อการก่อตัวของเครือข่าย อีกทั้งยังสามารถส่งข่าวสารได้อย่างรวดเร็วไม่ต้องผ่านการตรวจสอบอีกด้วย ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Rogers and Maynen (1969 : 234) ที่กล่าวว่า สื่อบุคคลเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจยอมรับนวัตกรรม

- ความต้องการในผลประโยชน์ พบว่า ผลประโยชน์คือสิ่งดึงดูดให้คนเกิดความคิดที่จะรวมกลุ่มและดึงดูดให้มารวมกลุ่มกันที่สุดในที่สุด ความต้องการในผลประโยชน์ของเครือข่ายนี้ได้แก่ผลประโยชน์ทางด้านข้อมูลข่าวสาร ผลประโยชน์ด้านเชื่อมโยงคน และผลประโยชน์ด้านการพิทักษ์สิทธิและการได้รับสวัสดิการต่าง ๆ ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงความต้องการในผลประโยชน์ที่กลุ่มแกนนำและสมาชิกรวมกลุ่มกันนั้น เป็นเพราะสาเหตุจากการทำงานในอาชีพสื่อมวลชนที่ต้องการข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องตลอดเวลา และอีกสาเหตุหนึ่งก็คือ ความไม่มั่นคงในอาชีพสื่อมวลชนซึ่งเป็นลูกจ้างที่มีรายได้น้อย แต่ค่าครองชีพสูง ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ วรพันธ์ สุวรรณบุหะ (2535) และพรณศิริ จิตรรัตน์ (2544) ที่ทำให้ทราบว่า การรวมกลุ่มหรือการดำรงอยู่ได้ของกลุ่มจะต้องมีการจัดสรรผลประโยชน์ให้กับสมาชิกภายในกลุ่ม

- โอกาสในการสะท้อนปัญหาทางการเกษตร พบว่า โอกาสคือช่องทางที่ก่อให้เกิดความคิดที่จะรวมกลุ่มของสื่อมวลชน เพื่อสะท้อนปัญหาทางการเกษตรให้ทุกฝ่ายได้รับรู้ถึงความเดือดร้อนของเกษตรกร ซึ่งก็คือความรับผิดชอบต่อสังคมของสื่อมวลชนนั่นเอง นอกจากนี้ยังพบอีกว่า แกนนำและสมาชิกที่ก่อตัวรวมตัวกันนั้นต่างมีความภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคม ซึ่งหมายความว่า เครือข่ายนี้มีได้แสวงหาแต่ผลประโยชน์ส่วนตน แต่ยังคงคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมในการพัฒนาการเกษตรของประเทศไทยอีกด้วย ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของบุญเกิด มาอ่อน (2537) และพรณศิริ จิตรรัตน์ (2544) ที่ทำให้ทราบว่า การเข้าร่วมกลุ่มกันนั้นเกิดจากความต้องการในผลประโยชน์ส่วนตัว และผลประโยชน์ส่วนรวม

- บริบทสังคม พบว่า บริบทสังคม คือ ปัญหาทางการเกษตรที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น ซึ่งก็คือ กระแสการส่งเสริมการเลี้ยงนาหญ้าของสื่อมวลชน ผนวกกับความผิดพลาดในการนำเสนอข่าวสารการส่งเสริมการเลี้ยงนาหญ้าของสื่อมวลชน ส่งผลให้สื่อมวลชนเกิดความสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคม และเกิดความคิดที่จะมารวมกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหา ซึ่งตรงกับกฎพลังแห่ง “บริบท” (Power of Context) ของ Gladwell ที่กล่าวถึงพลังของสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ตามมา นั่นคือการก่อตัวของเครือข่ายชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย

เมื่อพิจารณาถึงโอกาสในการสะท้อนปัญหาทางการเกษตร และปัจจัยเชิงบริบทสังคม แล้วพบว่า คือ การเข้าไปมีส่วนร่วมของบุคคลทางสังคมนั่นเอง ซึ่งการมีส่วนร่วมในการก่อตัวของเครือข่ายนี้มีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของ นีรันดร์ จงวุฒิเวทย์ (อ้างใน ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, 2527 : 182-183) คือ เกิดจากความเป็นห่วงกังวล ความเดือดร้อน และความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อปัญหาทางการเกษตร และการนำเสนอข่าวสารอย่างผิดพลาดของสื่อมวลชน ดังนั้น จึงก่อให้เกิดการตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มไปในทิศทางที่ต้องการ

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อตัวของเครือข่ายชมรม เกิดจากปัจจัยทั้ง 6 ปัจจัยดังกล่าวข้างต้น โดยมีสิ่งที่อยู่เบื้องหลังปัจจัยต่าง ๆ เหล่านั้นเป็นตัวเชื่อมโยง ซึ่งสามารถสรุปให้เห็นถึงลักษณะของการก่อตัวได้ 2 ลักษณะ คือ การก่อตัวเกิดจาก 1. การที่สมาชิกยอมรับแกนนำซึ่งเป็นเครือข่ายระหว่างบุคคลที่ทำให้เกิดความรวดเร็วในการแพร่กระจายข่าวสาร จึงทำให้เกิดการดึงดูดคนให้มารวมกลุ่มกันและก่อตัวได้อย่างรวดเร็ว และ 2. ภาพลักษณ์ที่ดีของชมรม ทำให้เกิดความคิดที่จะมารวมกลุ่มเพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมของสื่อมวลชน ดังนั้น ผลที่เกิดขึ้นตามมาก็คือการก่อตัวของเครือข่ายชมรมในที่สุด

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการขยายตัวของเครือข่ายชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย

จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการขยายตัวของเครือข่ายชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย สามารถแบ่งออกได้เป็นปัจจัยหลัก 2 ปัจจัย คือ ลักษณะของแกนนำ และลักษณะของเนื้อหาหรือสาร และปัจจัยสนับสนุน คือ การเผยแพร่ข่าวทางสื่อมวลชน การบอกปากต่อปากของเครือข่ายระหว่างบุคคล การไปร่วมกิจกรรมทัวร์เกษตร ความหลากหลายของสมาชิก ความต้องการความรู้ทางการเกษตร ความต้องการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และบริบทสังคม

ปัจจัยหลัก

- ลักษณะของแกนนำ พบว่า ด้วยคุณลักษณะของแกนนำที่เป็นคนที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของผู้บริโภคสื่อเกษตร ซึ่งใช้ภาษาชาวบ้านในการถ่ายทอดข่าวสารความรู้ทางการเกษตร โดยให้ความเป็นกันเอง และไม่ถือเนื้อถือตัวของแกนนำในการพบปะพูดคุยกับสมาชิกนั้น ก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นพวกพ้องเดียวกัน ดังนั้น ช่องว่างทางด้านฐานะอันครัดคักที่เป็นสื่อมวลชน และนักวิชาการจึงไม่มีระหว่างแกนนำและสมาชิก แต่ตรงกันข้ามสมาชิกมีการยึดแกนนำเป็นที่พึ่งในการแก้ไขปัญหาทางการเกษตรของพวกเขา รวมทั้งใช้แกนนำในการอ้างอิงหรือเชื่อมโยงเข้ากับบุคคลที่เป็นนักวิชาการทางการเกษตร และองค์กร หน่วยงานทางการเกษตร ตามที่สมาชิกต้องการ ได้ ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้ว แกนนำจึงเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลให้มีการขยายตัวของเครือข่ายชมรม เนื่องจากแกนนำลงไปทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิกทุกครั้ง จึงก่อให้เกิดความใกล้ชิดผูกพัน และมีความเหนียวแน่นในกลุ่มเป็นอย่างมาก ซึ่งลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดความผูกพันของกลุ่มที่ Rogers และ D. Lowance Kincaid (1981) ได้กล่าวไว้ว่า การพบปะติดต่อกันเป็นประจำ ทำให้เกิดความรู้สึกคุ้นเคย และเกิดความไว้วางใจเหมือนเป็นเครือญาติหรือพวกพ้องเดียวกัน สอดคล้องกับ Marwin E. Shaw (อ้างใน หลุย จำปาเทศ, 2522) ที่กล่าวว่า ความใกล้ชิดสนิทสนมกันมีส่วนให้มีการรวมกลุ่มกันได้ เช่นเดียวกับ Walther (1997) ได้กล่าวไว้ว่า ความรู้สึกของความเป็นหนึ่งเดียวกันเกิดจากความสัมพันธ์อันยาวนานก่อให้เกิดความมีเอกภาพของกลุ่มสังเกตได้จากความใกล้ชิดผูกพันและความสนิทสนมของสมาชิก

หรือหากจะเปรียบเทียบผลการศึกษาโดยอาศัยกฎคนพิเศษจำนวนหนึ่ง (The Law of the Few) ของ Malcom Gladwell (อ้างใน ปาริชาติ สถาปัตตานนท์, 2544) ที่กล่าวถึงบุคคลจำนวนหนึ่งในสังคมที่มีคุณสมบัติพิเศษจะพบว่า คุณลักษณะของแกนนำเครือข่ายชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย สอดคล้องกับคุณลักษณะของกลุ่ม “คนตัวเล็ก ๆ” ที่ทำหน้าที่เป็นพาหะนำ (โรค) เรือง และส่งผลให้มีการขยายตัวของเครือข่ายชมรมเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ แกนนำจะมีลักษณะเป็นนักเชื่อม (Connector) หมายถึง บุคคลที่รู้จักคนมาก สามารถเข้าถึงสมาชิกจำนวนมากภายในเครือข่าย และสามารถเชื่อมประสานภายในเครือข่ายได้ นอกจากนี้แกนนำยังมีลักษณะเป็นแหล่งข่าวที่รอบรู้ (Marven) หมายถึง บุคคลที่มักจะมีข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ มากมาย และสนใจใฝ่รู้เกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารใหม่ ๆ อยู่เสมอ ซึ่งเป็นลักษณะอย่างหนึ่งของสื่อมวลชน นอกจากนี้คุณสมบัติอีกประการหนึ่งของกลุ่มแหล่งข่าวที่รอบรู้ก็คือ มีความจริงใจในเรื่องที่พูด และใส่ใจใฝ่ดีในความรู้สึกของผู้ฟัง ดังนั้น กลุ่มแหล่งข่าวที่รอบรู้จึงมักได้รับความเชื่อถือ และการเคารพนับถือจากผู้ฟังเสมือนเป็นครูอาจารย์ ส่งผลให้คนกลุ่มต่าง ๆ วิ่งเข้ามาหาเพื่อขอข้อมูลและความรู้ต่าง ๆ อยู่เสมอจากคุณลักษณะต่าง ๆ ของกฎพิเศษจำนวนหนึ่งกับคุณลักษณะของแกนนำทำให้การแพร่ระบาดของ (โรค) เรืองรวมเป็นไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้มีการขยายตัวของเครือข่ายชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย

- **ลักษณะของเนื้อหาหรือสาร พบว่า** เป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลให้มีการขยายตัวของเครือข่าย เนื่องจากสมาชิกเครือข่ายมีความต้องการที่จะนำเนื้อหาหรือสาร ไปใช้ประโยชน์ในด้านการปฏิบัติ ได้จริง มิใช่เป็นเพียงแค่การได้รับความรู้เฉย ๆ ในทางทฤษฎี ดังนั้น ลักษณะของเนื้อหาที่พบใน เครือข่ายนี้จึงเป็นเนื้อหาที่ส่งเสริมความรู้ทางการเกษตรที่ใช้ภาษาง่าย ๆ ไม่สลับซับซ้อน อีกทั้งยังเป็นเนื้อหาที่ถ่ายทอดมาจากประสบการณ์จริงที่มีตัวตน และประสบผลสำเร็จมาแล้ว สิ่งที่พบใน เนื้อหาก็คือ ชมรมมีการอนุรักษ์รักษาและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน และการมีส่วนร่วม ของประชาชนระดับรากหญ้า โดยเปิดโอกาสให้แสดงความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ที่มีความจำเพาะและหาคว้าได้ยากผ่านกิจกรรมการดำเนินงานของชมรม ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับ กฎว่าด้วย “ความเข้มข้นของสาร” (Rule of Stickiness) ใน Tipping Point จากแนวคิดของ Gladwell ที่กล่าวว่า ความเข้มข้นของสาร คือการที่เนื้อหาสาระหรือคุณสมบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ เนื้อหาสาระสามารถติดตราตรึงใจ และก่อให้เกิดผลกระทบได้เป็นอย่างดีในสังคมเช่นเดียวกัน แนวคิดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพของ Scott M. Cutlip and Allen H. Center (1978) ที่กล่าวไว้ว่า ข่าวสารที่ดีจะต้องมีความหมายสำหรับผู้รับ โดยมีสาระประโยชน์แก่กลุ่มนั้น ๆ หรือมีสิ่งที่เขา ต้องการจะได้ผลประโยชน์ เช่นเดียวกับ Wilber Schramm (1995) ที่กล่าวว่า ข่าวสารนั้นต้องใช้ สัญลักษณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่เข้าใจตรงกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร รวมทั้งต้องกระตุ้นหรือเร่ง ความต้องการของผู้รับสารและชี้แนะวิธีการในเชิงปฏิบัติด้วย สรุปได้ว่า ข่าวสารที่มีประสิทธิภาพ และตรงกับความต้องการของผู้รับสาร ทำให้เกิดการขยายตัวของเครือข่าย

ปัจจัยสนับสนุน

- **การเผยแพร่ข่าวสารทางสื่อมวลชน พบว่า** มีการเผยแพร่ข่าวสารของชมรมสื่อมวลชน เกษตรแห่งประเทศไทย ทางสื่อสิ่งพิมพ์ นิตยสาร วารสารทางการเกษตร สื่อวิทยุ และสื่อโทรทัศน์ ซึ่งการใช้ช่องทางสื่อมวลชน เป็นปัจจัยสนับสนุนที่ส่งผลต่อการขยายตัวของเครือข่าย เนื่องจากสื่อมวลชน เป็นสื่อที่ผู้รับสารให้ความน่าเชื่อถือเป็นอย่างยิ่ง การติดต่อสื่อสารสามารถทำได้อย่างกว้างขวาง เพราะเป็นการใช้สื่อมวลชนทำการสื่อสารกับมวลชนเกษตรในเวลาอันรวดเร็ว และจากผลการวิจัยที่ผ่านมา พบว่า สื่อมวลชนทำหน้าที่ได้ดีในการให้ข่าวสารเพื่อการพัฒนาการเกษตร (วิทยา คำรงค์เกียรติศักดิ์, 2529)

นอกจากนี้ผลจากการวิจัยยังพบว่า หนังสือพิมพ์คือสื่อที่สมาชิกได้รับทราบข่าวสาร ของชมรมมากที่สุด รองลงมาคือ นิตยสาร วารสารทางการเกษตร วิทยุและโทรทัศน์ ตามลำดับ ซึ่ง ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า ผู้รับสารซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายของเครือข่ายชมรมนี้ จัดอยู่ในกลุ่มที่มีความรู้ ทางการศึกษาและชอบบริโภคข่าวสารทางการเกษตรทางหน้าหนังสือพิมพ์เพราะมีความหลากหลาย ของเนื้อหา ทั้งในรูปแบบของข่าว, สกู๊ปข่าว ซึ่งมีความทันสมัยในข้อมูลทางการเกษตร ลักษณะ ดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ Ryan (1971) ที่พบว่า คนทั่วไปมีความเชื่อถือหนังสือพิมพ์มากที่สุด

โดยเฉพาะในเรื่องกิจการสาธารณะ และข่าววิทยาศาสตร์ สอดคล้องกับการศึกษาของ อูทซ์วอร์ธ อินทรโศก (2534) ที่ยืนยันว่า ข่าวสารการเกษตรผ่านสื่อโทรทัศน์ไม่ได้คำนึงถึงผลประโยชน์ของกลุ่มเกษตรกรโดยตรง

หากเปรียบเทียบผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้กับ ปัญญา เมฆบุตร (2527) พบว่ามีข้อแตกต่างกัน คือ สื่อโทรทัศน์เป็นสื่อที่เกษตรกรนำความรู้ไปปฏิบัติเพื่อการปรับปรุงอาชีพมากที่สุด ในขณะที่หนังสือพิมพ์เป็นสื่อที่เกษตรกรนำความรู้ไปปฏิบัติน้อยที่สุด เนื่องจากเกษตรกรมีปัญหาในเรื่องการอ่านไม่เข้าใจและหายาก ซึ่งผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า กลุ่มผู้รับสารซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย มีใช้กลุ่มเกษตรกร แต่เป็นกลุ่มประชาชนทั่วไปที่มีความสนใจทางการเกษตร รวมทั้งต้องการประกอบอาชีพการเกษตรกรรมนั่นเอง

- การบอกปากต่อปากของเครือข่ายระหว่างบุคคล พบว่า สื่อบุคคลที่ใช้วิธีการบอกปากต่อปากที่ส่งผลให้มีการขยายตัวของเครือข่าย ได้แก่ เพื่อนสนิท ญาติพี่น้อง และคนรู้จักใกล้ชิด เนื่องจากมีลักษณะของความสัมพันธ์ส่วนตัว ซึ่งมีอิทธิพลต่อการชักจูงและโน้มน้าวใจสูง สอดคล้องตามทฤษฎีความสัมพันธ์ของ De Fleur (อ้างในเกศินี จุฑาวิจิตร, 2542 : 110) ที่ชี้ให้เห็นว่า ความสัมพันธ์แบบเครือข่ายมีบทบาทต่อการตัดสินใจว่าจะยอมรับการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ เช่นเดียวกับแนวคิดของเสถียร เชยประทับ (2528) ที่กล่าวไว้ว่า สื่อบุคคลเป็นสื่อที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคลอื่น ๆ ตามที่บุคคลนั้นต้องการ โดยอาศัยวิธีการที่ไม่เป็นทางการคือ การบอกปากต่อปาก เช่นเดียวกับ Castillo (1979) ที่ศึกษาเกี่ยวกับช่องทางการติดต่อสื่อสารและแหล่งความรู้ทางเกษตรที่ได้รับ พบว่า สื่อบุคคลมีความสำคัญที่สุด สรุปได้ว่า สื่อบุคคลมีบทบาทสำคัญในการชักจูงใจให้เข้าร่วมกิจกรรมของชมรมและส่งผลให้มีการขยายเครือข่าย ด้วยวิธีการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการ คือ การบอกปากต่อปาก ซึ่งก่อให้เกิดความรวดเร็วในการแพร่กระจายข่าวสาร

- การไปร่วมกิจกรรมทั่วๆ เกษตร พบว่า เป็นช่องทางการสื่อสารที่ส่งผลต่อการขยายตัวของเครือข่ายมากที่สุด เนื่องจากเป็นการเรียนลัดความรู้ทางเกษตรในเชิงปฏิบัติการที่ได้ผลในการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงตรงตามความต้องการของสมาชิกและผู้สนใจ ซึ่งโอกาสที่บุคคลทั่วไปจะเข้าไปศึกษาดูงานตามหน่วยงานหรือบริษัทเอกชน หรือเจ้าของธุรกิจเกษตรรายใหญ่ ๆ เป็นไปได้ยากมาก นอกจากนี้การไปร่วมกิจกรรมทั่วๆ เกษตรยังเป็นช่องทางที่ทำให้สมาชิกมีความใกล้ชิดผูกพันกับชมรมมากยิ่งขึ้น เนื่องจากจะมีการติดต่อสื่อสารกันอย่างใกล้ชิดในลักษณะการสื่อสารสองทางอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งมีการซักถามหรือมีปฏิริยาตอบกลับระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร สอดคล้องกับแนวคิดของ Marvin E. Shaw (อ้างใน หลุย จำปาเทศ) กล่าวไว้ว่า กิจกรรมของกลุ่มมีความสำคัญต่อการเข้าร่วมกลุ่มของบุคคลอย่างยิ่ง เช่นเดียวกับแนวคิดขั้นตอนในการสร้างกลุ่มและเครือข่ายของ พัฒน์ บุญรัตนพันธ์ (2517) ที่กล่าวว่า การส่งเสริมกิจกรรมเป็นประโยชน์ที่ทำให้

กลุ่มได้เคลื่อนไหวและเป็นการฝึกกลุ่มให้ได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และสอดคล้องกับการศึกษาของ พงษ์ โชคสวัสดิ์ไพศาล (2544) ที่ทำให้ทราบว่า การจัดช่องทางให้สมาชิกมีการพบปะกันอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งก็คือการจัดกิจกรรม เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างเครือข่าย

- ความหลากหลายของสมาชิก พบว่า เป็นการเปิดโอกาสและเป็นการดึงดูดให้คนที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกัน มารวมกลุ่มกัน ไม่ใช่เฉพาะแต่เพียงสื่อมวลชนสายการเกษตรเท่านั้น จึงส่งผลให้มีการขยายตัวของเครือข่ายได้ง่ายขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Marvin E. Shaw (อ้างใน หลุย จำปาเทศ) ที่กล่าวว่า คนเข้ามารวมกลุ่มกันได้ เพราะมีเป้าหมายความสนใจที่เหมือนกัน

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตไว้ว่า การที่ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยเปิดรับสมาชิกอย่างหลากหลาย ก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านข้อมูลข่าวสารย้อนกลับ กล่าวคือ ทำให้ชมรมได้รับข้อมูลข่าวสารในทุก ๆ ด้านและสามารถประสานข้อมูลที่มีความหลากหลายนั้นให้กับเกษตรกรได้รับประโยชน์โดยตรง รวมทั้งยังเป็นช่องทางให้ผู้ผลิตกับผู้จำหน่ายมาพบกันโดยตรงส่งผลให้เกิดการสร้างรายได้ และเป็นการพัฒนาการเกษตรของประเทศ

- ความต้องการความรู้ทางการเกษตร พบว่า เป็นความต้องการความรู้ทางการเกษตรเพื่อสร้างรายได้เสริมหรือรายได้หลักให้กับครอบครัว และสมาชิกส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ทางการเกษตรมาก่อนเลย จึงคาดหวังที่จะได้รับความรู้แบบเรียนลัด สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ทันทีซึ่งชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยก็ตอบสนองได้อย่างเต็มที่ตามความต้องการสมาชิก ดังที่ได้อภิปรายผลไว้ในปัจจัยหลักด้านเนื้อหาหรือสารที่ส่งผลต่อการขยายตัวของเครือข่าย

- ความต้องการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ พบว่า สมาชิกต้องการให้ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยเป็นตัวเชื่อมโยงให้ระหว่างคนที่มีความรู้ คือเกษตรกร กับคนที่ไม่มีประสบการณ์ คือสมาชิก เพื่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกันในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งส่งผลให้มีการขยายตัวของเครือข่าย

- บริบทสังคม พบว่า บริบทสังคมเกี่ยวกับแนวคิดการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นกระแสสังคมที่ได้รับความนิยมในปัจจุบันนี้ เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้มีการขยายตัวของเครือข่ายเนื่องจากแนวคิดดังกล่าวเป็นที่สังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน ได้แก่ การเกษตรทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งมีความสอดคล้องกับความเป็นจริงในสังคม และสอดคล้องกับความต้องการของคนโดยทั่วไปที่ต้องการสร้างความมั่นคงให้กับชีวิต ดังนั้น การเกิดขึ้นของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยจึงตอบสนองกับแนวคิดนี้ได้อย่างสอดคล้องตรงกัน ซึ่งตรงกับแนวคิดของ Gladwell ในเรื่องกฎของพลังแห่งบริบทที่ว่า เมื่อบริบทเปลี่ยนแปลง กระแสการแพร่ระบาดก็มีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย นั่นคือ การขยายตัวของเครือข่ายชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย

1.1 จากการวิจัยที่ค้นพบว่า ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยเกิดปัญหาในการบริหารงานภายในชมรมอันเนื่องมาจากการใช้การสื่อสารในแนวระนาบหรือแนวนอน ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นผลให้ขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกันนั้น ชมรมควรจะปรับเปลี่ยนวิธีการสื่อสารเสียใหม่ กล่าวคือ ในระยะแรกของการรวมกลุ่มเพื่อปฏิบัติงาน ควรเริ่มจากการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นการสื่อสารในแนวนอน เพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานร่วมกัน แล้วจึงตามด้วยการสื่อสารแบบเป็นทางการ ซึ่งเป็นการสื่อสารในแนวตั้งเพื่อทำความเข้าใจในวัตถุประสงค์ร่วมกันในการปฏิบัติงานตามที่ได้รับคำสั่งมอบหมาย หรือใช้วิธีการสื่อสารแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการควบคู่กันไป จะช่วยให้การบริหารงานภายในชมรมเป็นไปอย่างราบรื่นและมีระบบระเบียบมากยิ่งขึ้น

1.2 จากการวิจัยที่ค้นพบว่า สมาชิกของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยมีความหลากหลาย ดังนั้น จึงควรที่จะจัดกิจกรรมร่วมระหว่างสมาชิกภายในเครือข่าย ซึ่งเป็นวิธีการสื่อสารสองทางที่ช่วยให้สมาชิกภายในเครือข่ายได้รู้จักกันและมีความสามัคคีกันยิ่งขึ้น นอกจากนี้กิจกรรมที่จัดขึ้นควรจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมและสอดคล้องกับแนวคิดของอุดมการณ์ของชมรมคือ เป็นที่พึ่งให้แก่เกษตรกรและคนทุกระดับ เช่น กิจกรรมมอบทุนการศึกษาให้แก่บุตรเกษตรกรที่เรียนดีแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สามารถจัดร่วมกับการจัดทัศนศึกษาออกค่ายทัวร์เกษตรในพื้นที่ต่าง ๆ ได้พร้อมกัน โดยกล่าวได้ว่า การจัดกิจกรรมในรูปแบบนี้เป็นการสร้างผลงานร่วมกันของสมาชิก เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกร ทำให้สมาชิกมองเห็นจุดยืนหรือบทบาทของสมาชิกชมรมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับเครือข่าย

2.1 จากการวิจัยที่ค้นพบว่า แกนนำเป็นศูนย์กลางของเครือข่าย ซึ่งมีบทบาทในการเชื่อมโยงกลุ่มคนต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก และมีอิทธิพลในการถ่ายทอดความคิดเห็นและเผยแพร่ข่าวสารรวมทั้งยังเป็นที่ยึดเหนี่ยวของสมาชิกนั้นหากต้องการให้เครือข่ายธำรงรักษาอยู่ได้ จำเป็นต้องมีกลุ่มคนกลุ่มนี้แสดงจุดยืนเพื่อรักษาเครือข่ายเอาไว้ ซึ่งคุณลักษณะของแกนนำจะต้องเป็นคนที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิก มีความเชี่ยวชาญ รู้จักคนกว้างขวาง จริงใจและมีความน่าเชื่อถือ นอกจากนี้การบริหารดำเนินงานในเครือข่ายไม่จำเป็นต้องเป็นกลุ่มแกนนำกลุ่มเดิมเสมอไป ควรเปิดโอกาสให้กลุ่มแกนนำกลุ่มใหม่ได้เข้ามาผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนบริหารข่ายบ้าง เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งในกลุ่มและยังทำให้การบริหารและการดำเนินงานภายในเครือข่ายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.2 จากการวิจัยที่ค้นพบว่า เครือข่ายมีลักษณะเป็นเครือข่ายที่มีความหลากหลาย โดยมีคนประสานงานภายในข่ายและภายนอกข่าย ให้ความช่วยเหลือเชื่อมโยงคนกลุ่มต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ดังนั้น คุณลักษณะของคนประสานงานจึงเป็นสิ่งสำคัญ กล่าวคือ ควรจะเป็นบุคคลที่สามารถเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการรวมตัวกันเป็นอย่างดี เพื่อจะได้ทำหน้าที่ประสานงานได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว รวมทั้งมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องออกไปด้วย

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการก่อตัวของเครือข่าย

3.1 จากการวิจัยที่ค้นพบว่า แกนนำเป็นปัจจัยสำคัญในการก่อตัวและรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่าย ดังนั้น จึงควรค้นหาแกนนำให้พบซึ่งสามารถใช้กฎของคอนพิเศษตามแนวคิดของ Gladwell ค้นหาแกนนำที่มีคุณลักษณะของการเป็นนักเชื่อม (Connector) แห่ลงข่าวที่รือบรู้ (Marven) และ เซลล์แมน (Salesman) เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นของการก่อตัวเป็นเครือข่าย

3.2 จากการวิจัยที่ค้นพบว่า การรวมกลุ่มกันเกิดจากความต้องการที่จะแก้ไขปัญหาาร่วมกัน นอกจากนี้ยังต้องมีบรรยากาศที่ไม่เป็นทางการเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เช่น ในงานเลี้ยงสังสรรค์หรือในร้านอาหาร เป็นต้น ดังนั้น การก่อตัวของเครือข่ายอื่น ๆ ควรคำนึงถึงบรรยากาศที่ไม่เป็นทางการด้วยเช่นกัน เนื่องจากบรรยากาศที่ไม่เป็นทางการจะเป็นจุดเริ่มต้นในการพูดคุยอย่างเป็นกันเองระหว่างกลุ่มแกนนำ และทำให้แกนนำกล้าที่จะเปิดเผยข้อมูล รวมถึงมีความจริงใจที่จะก่อตัวเป็นเครือข่ายเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

3.3 จากการวิจัยที่ค้นพบว่า การรวมกลุ่มกันเกิดจากความต้องการในผลประโยชน์ร่วมกัน ดังนั้น กลุ่มควรแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ผลประโยชน์ที่สมาชิกจะได้รับเมื่อเข้าร่วมกลุ่มคืออะไร ซึ่งจะเป็นการจูงใจให้สมาชิกเข้าร่วมกลุ่ม

3.4 จากการวิจัยที่ค้นพบว่า การรวมกลุ่มเกิดจากพลังของ “บริบท” ซึ่งเป็นตัวเร่งให้กระบวนการก่อตัวและรวมกลุ่มเกิดได้เร็วขึ้น ดังนั้น หากต้องการให้ข่ายเกิดก็ต้องนำพลังของ “บริบท” เข้ามาผนวกกับปัจจัยอื่น ๆ ด้วยจึงจะเกิดการก่อตัวของเครือข่าย

4. ข้อเสนอแนะสำหรับการขยายตัวของเครือข่าย

4.1 จากการวิจัยที่ค้นพบว่า คุณลักษณะของแกนนำเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการขยายตัวของเครือข่าย โดยสอดคล้องกับกฎของคอนพิเศษของ Gladwell ที่กล่าวว่า กลุ่มบุคคลกลุ่มนี้เป็น

พวกพาหะนำ (โรค) เรื่อง ให้แพร่กระจายไปอย่างรวดเร็ว คือคุณสมบัติของการเป็นนักเชื่อม (Connector) และแหล่งข่าวที่รอบรู้ (Marven) ดังนั้น แก่นนำควรมีลักษณะเช่นเดียวกับกฎของคนพิเศษดังกล่าว และควรจะค้นหาแก่นนำให้พบโดยค้นหาคุณลักษณะเพิ่มเติมอีกประการหนึ่ง คือการเป็นเซลส์แมน (Salesman) ที่มีเทคนิคในการสร้างความเชื่อถือ มีศิลปะในการโน้มน้าวใจคน สามารถผูกมิตรไมตรีและความไว้นือเชื่อใจกับคนกลุ่มต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เพื่อให้การขยายตัวของเครือข่ายเป็นไปได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น

4.2 จากการวิจัยที่ค้นพบว่า ลักษณะของเนื้อหาหรือสารที่มีความเข้มข้น สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันนั้น เป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการขยายตัวของเครือข่าย ดังนั้น เครือข่ายที่จะขยายตัวได้ต่อไป ควรจะต้องคำนึงถึงเนื้อหาหรือสารที่มีความเข้มข้นเพียงพอและตรงกับความต้องการของสมาชิก

4.3 จากการวิจัยที่ค้นพบว่า กิจกรรมเป็นปัจจัยสนับสนุนที่ส่งผลต่อการขยายตัวของเครือข่าย ดังนั้น เครือข่ายที่ต้องการให้ขยายเติบโตและมีการขยายตัวควรจะต้องจัดหาเวทีหรือพื้นที่ให้คนมาพบปะกัน โดยมีบรรยากาศที่ไม่เป็นทางการและทางการผสมผสานอยู่ในกิจกรรมนั้น ๆ นอกจากนี้ ทุกคนที่มาร่วมกิจกรรมจะต้องได้เติมเต็มความรู้กลับไปตามที่ต้องการ จึงจะทำให้ข่ายมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว

4.4 จากการวิจัยที่ค้นพบว่า การบอกปากต่อปากของเครือข่ายระหว่างบุคคลเป็นปัจจัยสนับสนุนที่ส่งผลต่อการขยายตัวของเครือข่าย ดังนั้น เครือข่ายควรพิจารณาและให้ความสำคัญกับช่องทางการสื่อสารแบบปากต่อปาก ซึ่งมีลักษณะที่ไม่เป็นทางการ แต่มีอำนาจสูงในการแพร่กระจายข่าวสารอย่างรวดเร็ว และควรจะค้นหาบุคคลเหล่านี้ให้พบเพื่อให้เขาเป็นคนพูดหรือบอกต่อเกี่ยวกับเครือข่าย เนื่องจากบุคคลเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้รับสาร ส่งผลให้ข่ายมีการเติบโตและขยายตัวอย่างรวดเร็ว

5. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

5.1 การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะเครือข่ายการสื่อสารของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยเท่านั้น ควรจะได้มีการทำวิจัยเพื่อศึกษาถึงเครือข่ายการสื่อสารของชมรมสื่อมวลชนอื่น ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน เช่น ชมรมสื่อมวลชนส่งเสริมการท่องเที่ยว ว่ามีลักษณะแตกต่างไปจากชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยนี้อย่างไร เพื่อนำมาเปรียบเทียบและค้นหาจุดเด่นจุดด้อยซึ่งกันและกัน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงาน และดำเนินการของชมรมให้มีประสิทธิภาพและความเข้มแข็งต่อไป

5.2 ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรจะได้มีการทำวิจัยเชิงปริมาณหรือวิธีการศึกษาเครือข่าย โดยใช้ระบบคอมพิวเตอร์เพื่อศึกษาชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยในหัวข้อเดียวกัน หรือในลักษณะที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งจะได้นำมาประกอบกันทำให้ภาพเครือข่ายการสื่อสารของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

5.3 การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อตัวและขยายตัวของเครือข่ายชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยเท่านั้น ควรจะได้มีการทำวิจัยเพิ่มเติมเพื่อศึกษาถึงปัจจัยอุปสรรคที่อาจส่งผลให้ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยต้องล่มสลายไป เพื่อจะได้นำมาเป็นแนวทางในการป้องกันและธำรงรักษาชมรมเอาไว้

5.4 จากการวิจัยที่ค้นพบว่า การจัดกิจกรรมทวิภาคี เป็นกิจกรรมที่มีรูปแบบและเนื้อหาที่เข้มข้นเป็นที่ดึงดูดใจของสมาชิก ในการวิจัยครั้งต่อไปควรจะได้มีการศึกษาเพิ่มเติมถึงกระบวนการสื่อสารในการจัดกิจกรรมทวิภาคี เพื่อขยายเครือข่ายชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครือข่ายให้เข้มแข็ง และเชื่อมั่นได้ว่าเป็นหนทางในการพัฒนาการเกษตรให้ยั่งยืน

5.5 ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรจะได้มีการศึกษาเพิ่มเติมถึงกระบวนการสื่อสารเพื่อจัดการข้อมูลข่าวสารเพื่อพัฒนาการเกษตรของชมรมหรือองค์กร หน่วยงานภาครัฐ หรือภาคเอกชน ที่มีประสิทธิภาพว่า มีกระบวนการจัดทำข้อมูลอย่างไร ซึ่งจะทำให้ได้ฐานข้อมูลทางการเกษตร อันจะเป็นประโยชน์ในการเชื่อมโยงฐานข้อมูลต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อพัฒนาการเกษตรของประเทศในภาพรวม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- _____ . ราชกิจจานุเบกษา. ฉบับพิเศษ 84 ตอนที่ 101 (20 ตุลาคม 25103) : 1.
- กรรชวัล หอมไกรลาศ. รูปแบบการสื่อสารกับความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานรัฐวิสาหกิจ
ในสังกัดกระทรวงคมนาคม. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- กรรณิการ์ ชมดี. การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ : ศึกษาเฉพาะกรณี
โครงการสารภี ต.ท่าช้าง อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524.
- กาญจนา แก้วเทพ. การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนโดยถือมนุษย์เป็นศูนย์กลาง. วารสาร
มหาวิทยาลัยศิลปากร. กรุงเทพมหานคร, 2538.
- กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. สรุปผลการวิจัยโครงการวิจัยเพื่อประมวลองค์ความรู้เรื่อง “ระบบการ
สื่อสารเพื่อชุมชน”. วารสารนิเทศศาสตร์ 19 ฉบับที่ 2 (เมษายน - มิถุนายน 2544) : 5.
- กิตติ กันภัย. กลยุทธ์การณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่แนวใหม่. เอกสารประกอบการประชุมระดับ
ความคิดเรื่อง “แนวทางในการพัฒนาการรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่ในประเทศไทย”.
มูลนิธิรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่, 2543.
- เกศินี จุฑาวิจิตร. การสื่อสารเพื่อพัฒนาท้องถิ่น. นครปฐม : โรงพิมพ์สถาบันราชภัฏนครปฐม,
2542.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ ฉบับที่ 6 พ.ศ. 2530-2534. กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2529.
- จารุณี พัทธพิมานสกุล. การศึกษาเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มชีวิต. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- จุมพล รอดคำดี. สื่อมวลชนเพื่อการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2532.
- เจษฎา รัตนเขมากร. ศิลปินเพลงไทยและเครือข่ายการสื่อสารกับแฟนคลับ. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ภาควิชาสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะนิเทศศาสตร์. สาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ. กรุงเทพมหานคร :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521. (อัครสำเนา)
- ณรงค์ สมพงษ์. สื่อสารมวลชนเพื่องานส่งเสริม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์, 2543.
- ศศิญา เลาหตรีรานนท์. เครือข่ายการสื่อสารกลุ่มและบทบาทในการอนุรักษ์เพลงสุนทราภรณ์ของ
กลุ่มอนุรักษ์เพลงและลีลาสุนทราภรณ์. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาการ
ประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- ถวิล สุวรรณณณี. หัวหน้าข่าวสถานีวิทยุกระจายเสียงมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. สัมภาษณ์,
9 กุมภาพันธ์ 2545.
- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร :
ศักดิ์โสภณาการพิมพ์, 2527.

- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ ใน ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภการพิมพ์, 2527.
- บุญเกิด มาอ่อน. การศึกษาการรวมกลุ่มและการทำกิจกรรมร่วมกันของกลุ่มผู้ฟังวิทยุ จส. 100. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- ปณิธา รื่นบรรเทิง. กลยุทธ์การสื่อสารอันนำไปสู่การก่อตัวเป็นชุมชนพัฒนาของชุมชนมุสลิม กุฎีขาว แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- ประมะ สตะเวทิน. การสื่อสารมวลชน กระบวนการและทฤษฎี. กรุงเทพมหานคร : 2539.
- ประมะ สตะเวทิน. หลักนิเทศศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์, 2540.
- ประดิษฐ์ อดัญธิ. บทบาท แนวทาง และประสิทธิภาพของกรมส่งเสริมการเกษตรในการใช้การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542.
- ประทุม ฤกษ์กลาง ใน ยุบล เบญจรงค์กิจ. บริบทการสื่อสาร. โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์. ร่วมกันค้นหาเส้นทางการแพร่ระบาดของ “เรื่องราว”. เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ หลักสูตรการสื่อสารเพื่อการพัฒนาเปลี่ยนแปลง จัดโดย ประชาคมบ้าน, 2544.
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์ สโรบล. “การสื่อสาร : กลไกสำคัญในการก้าวสู่ประชาสังคม” จิตสำนึก สาธารณะและการสื่อสาร : กระบวนการสร้างประชาสังคม. กรุงเทพมหานคร : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2543
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์ สโรบล. การสื่อสารกลไกสำคัญในการก้าวสู่ประชาสังคมในศตวรรษที่ 21. เอกสารสำหรับการประชุมกลุ่มย่อยว่าด้วยเรื่อง “องค์ประกอบในการขับเคลื่อนประชาสังคม” ในการประชุมทางวิชาการทางวิชาการประชาสังคมครั้งที่ 1 มหาวิทยาลัยมหิดล, 2542.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2542.
- ปัญญา เมฆบุตร. ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการได้รับความรู้ทางการเกษตรจากสื่อมวลชนในอำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2527.
- พรรณศิริ จิตรรัตน์. เครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มการเมืองท้องถิ่นใน จ.ชลบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- พรสิทธิ์ พัฒนานารักษ์. การสื่อสารกับการพัฒนาการเกษตร. พิมพ์ครั้งที่ 4. เอกสารการสอนชุดวิชาสื่อสารเพื่อการพัฒนา หน่วยที่ 8. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมนิราช, 2533.
- พัชนี เขยจรยา และคณะ. แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

- พัฒน บุญรัตนพันธ์. การสร้างพลังชุมชนโดยกระบวนการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2517.
- พิบูลย์ เจียมอนุกุลกิจ. การเปลี่ยนแปลงระบบการค้าสินค้าเกษตรโลกต่อการพัฒนาการเกษตรของไทย, ข่าวเศรษฐกิจการเกษตร 423 (กุมภาพันธ์ 2535) : 3.
- ภุษา ศรีวิลาส. กระบวนการแก้ไขปัญหาของชุมชนที่อยู่บนพื้นฐานของการช่วยเหลือเกื้อกูลภายในชุมชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539.
- มานิดา คอยระงับ. การแพร่ของนวัตกรรมระบบเงินตราชุมชน “เบี้ยกุดชุม” ในอำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ และคณะ. บริบทการสื่อสาร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- โรเซน, เอ็มมานูเอล. กลยุทธ์การตลาดปากต่อปาก. แปลโดย ป.ฉัชยา. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, 2545.
- วรพันธ์ สุวรรณบุหะ. การรักษาอำนาจของกลุ่มการเมืองในระบบการเมืองท้องถิ่นไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มการเมือง “พลังสังคม” ในเทศบาลเมืองสงขลา. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- วิทยา คำรงเกียรติศักดิ์. การสื่อสารการเกษตร. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่ : สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้, 2529.
- วินิจ เกตุจำ และ คมเพชร ฉัตรศุกกุล. กระบวนการกลุ่ม. กรุงเทพมหานคร : โอเคียนสโตร์, 2522.
- วิรยา ขุนพรหม. การสร้างแนวคิดเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับความสามารถในการสื่อสารระดับกลุ่มในองค์กรไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาวาริชวิทยาและสื่อสารการศึกษ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- เวทีณี สดะเวทิน. การสื่อสารในการจัดการประชคมบางลำพู. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- ศักดิ์ ทวิชศรี. ข่ายงานการสื่อสารกับการยอมรับนวัตกรรมในกลุ่มขนาดเล็ก. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532.
- สุจินต์ ดาววีระกุล. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้าน : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านชนะเลิศการประกวดหมู่บ้านดีเด่น ระดับ จ.นครสวรรค์ ประจำปี พ.ศ. 2527. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527.
- เสถียร เชยประทับ. การสื่อสารเพื่อการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2528.
- เสนาะ ดิยาว. การสื่อสารในองค์กร. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.
- หลุย จำปาเทศ ใน ทิศนา แคมมณี. กลุ่มสัมพันธ์ : ทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติ เล่ม 1. โครงการเผยแพร่การสอนกลุ่มสัมพันธ์, 2532.

- อรอนันต์ วุฒิสเน. การสื่อสารในการก่อตัวและการขยายเครือข่ายของชมรมผู้เลี้ยงปลากะพงขาว อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- อรุณีวรรณ นาศรี. การสื่อสารในการจัดการประชามติทั้งปวง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- อุทัยวรรณ อินทร์โต. การให้บริการข่าวสารการเกษตรผ่านสื่อโทรทัศน์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

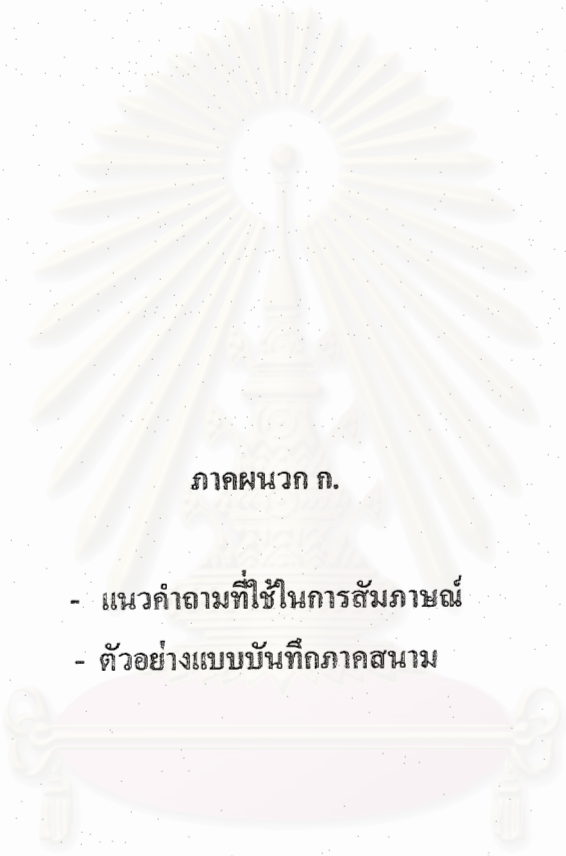
ภาษาอังกฤษ

- Bhasin, Kamla. "Breaking Barriers A South Asian Experience of Training for Participatory Development" Report of The Freedom from Hunger Campaign/Action for Development Regional Change Agents Programme. (March-May, 1978.)
- Davis, Keith. **Human Behavior or Work-Human Relations and Organizational Behavior.** New York : Mc Graw-Hill Book Company, 1972.
- Gladwell, M. **The Tipping Point : How little things can make a big difference.** New York : little, Brown and Company, 2000.
- Harold J. Leajitt. **Managerial Psychology.** Chicago : The University of Chicago Press, 1964.
- Harris, Thomas E. **Applied Organizaion Communication : Perspective, Principles and Pragmatics.** University of Alabama, 1993.
- Hartley Peter. **Group Communication.** London : Routledge, 1997.
- Lasswell, Harold D. "The Structure and Function of Communication in Society." In **The Communication of Idias.** New York : Harper and Row, 1984.
- Peck, M. Scott. **Different Drum Community Marking and Peace.** USA., 1987.
- Roger, Evercet M. and Shoemaker, F. Floyd. **Communication of Innovation : A Cross Cultural Approach.** New York : The Free Press, 1971.
- Ryan, Paul M. "An Emperical Study of the Relationship of Personal Value, News content and Media Credibility Perception." Ph.D. Dissertation. Southern Illinois University, 1971.
- Scharmm, Wilbure. **Mass Media and National Development : The Role of Information in the Development Countries.** Stanford : Stanford U.P., 1964.
- Schramm, wilbure ed. **The Process and Effects of Mass Communication.** Urbana : University of Illinois press, 1960.
- Scott M. Cutlip and Allen H. Center. **Effective Public Relations.** 5th ed. New Jersey : Prentic-Hall, 1978.
- Windahl, Sven., and Signitzer, Benno H., with Olson, Jean T. **Using Communication Theory.** London : Sage Publications, 1992.

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

- แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์
- ตัวอย่างแบบบันทึกภาคสนาม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

● แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ก่อการ และกลุ่มคณะกรรมการชั่วคราว

1. ข้อมูลเกี่ยวกับชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย

คำถาม

- การก่อตัวเป็นชมรมเกิดขึ้นได้อย่างไร มีการรวมกลุ่มเมื่อไหร่ อย่างไร ใครเป็นผู้ริเริ่ม และเกิดอะไรขึ้นบ้าง
- จุดประสงค์หรือเป้าหมายในการรวมกลุ่มเป็นอย่างไร
- ภารกิจหรือกิจกรรมของชมรมเป็นอย่างไร มีเป้าหมายอย่างไร
- ท่านมีบทบาทหน้าที่อย่างไรในชมรม

2. ลักษณะเครือข่ายของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย

คำถาม

- สมาชิกของชมรมคือใคร อย่างไร
- การบริหารจัดการชมรมเป็นอย่างไร ใครเป็นคนบริหาร
- ชมรมมีการติดต่อหรือประสานงานกับใคร หน่วยงานใดบ้าง และทำไมจึงต้องประสานงานกัน

3. การสื่อสารในเครือข่าย

คำถาม

- การสื่อสารในชมรมมีการสื่อสารกันในเรื่องใดบ้าง และเป็นไปในรูปแบบใด
- ท่านมีวิธีการส่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมของชมรมให้กับสมาชิกอย่างไร
- ท่านมีการพูดคุยขอความช่วยเหลือในการจัดกิจกรรมกับหน่วยงานภายนอกหรือไม่ หน่วยงานใดบ้าง และขอความช่วยเหลือในรูปแบบใด
- มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่มหรือไม่อย่างไร
- ใครเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจในกลุ่ม
- เมื่อมีปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้น ท่านเริ่มมีการพูดคุยกันอย่างไร ใครเป็นคนเริ่มต้น และมีวิธีการอย่างไรบ้าง

4. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของเครือข่าย

คำตอบ

- ท่านคิดว่าอะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้มีการก่อตัวและรวมตัวกันเป็นกลุ่มได้บ้าง
- ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการรวมตัวกันเป็นองค์กรอิสระ
- ท่านเข้ามามีส่วนร่วมในการก่อตัวของชมรมในขั้นตอนไหน ใครเป็นผู้ชักชวน และเพราะเหตุใด
- ท่านเป็นผู้นำของชมรมได้อย่างไร (ความเป็นมา) ใช้หลักเกณฑ์ใด
- แนวคิดอุดมการณ์ของชมรมเป็นอย่างไร
- ท่านคิดว่า การรวมตัวกันเป็นชมรมจะสามารถช่วยอะไรท่านได้บ้าง เพราะอะไร

5. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการขยายตัวของเครือข่าย

คำถาม

- สาเหตุใดที่ทำให้ชมรมดำเนินต่อไปนี้
- ท่านคิดว่าสมาชิกชมรมมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับตัวผู้นำเจ้าหน้าที่ชมรม และกิจกรรมของชมรม
- ท่านใช้วิธีการใดในการออกกล่าวชักชวนให้บุคคลเข้ามาร่วมกับชมรม
- ท่านคิดว่าสมาชิกชมรมมีลักษณะเฉพาะอย่างไร
- กิจกรรมแต่ละกิจกรรมของชมรมมีการดำเนินการอย่างไร

● แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์กลุ่มสมาชิก

1. ข้อมูลเกี่ยวกับชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย

คำถาม

- ท่านรู้จักชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยได้อย่างไร
- ท่านทราบถึงประวัติความเป็นมาของชมรมหรือไม่ อย่างไร
- ท่านทราบถึงกิจกรรมของชมรมหรือไม่ และเคยเข้าร่วมกิจกรรมบ้างหรือไม่ อย่างไร

2. ลักษณะเครือข่ายของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย

คำถาม

- ท่านเข้าร่วมเป็นสมาชิกของชมรมได้อย่างไร ตั้งแต่เมื่อใด และเพราะเหตุใดจึงเข้าร่วม
- ท่านได้มีการพูดคุย ติดต่อกับใครในชมรมบ้างหรือไม่
- ใครเป็นคนประสานหรือเชื่อมโยงท่านกับสมาชิกคนอื่น ๆ

- สมาชิกคนใดที่เป็นผู้กว้างขวางในกลุ่ม
- สมาชิกคนใดที่มักจะนำข้อมูลข่าวสารเข้ามาเผยแพร่ภายในกลุ่ม

3. การสื่อสารในเครือข่าย

คำถาม

- ท่านได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับชมรมในเรื่องใดบ้างและด้วยวิธีใด อย่างไร
- ท่านได้รับข้อมูลข่าวสารทางการเกษตรในเรื่องใดบ้าง และด้วยวิธีใด
- เมื่อท่านได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับชมรมหรือข่าวสารทางการเกษตรอื่น ๆ ท่านทำอย่างไร มีการถ่ายทอดให้กับใครหรือสมาชิกคนอื่น ๆ บ้างหรือไม่อย่างไร
- ท่านมีการพูดคุยกันกับสมาชิกคนอื่น ๆ หรือไม่ เรื่องอะไรบ้าง และเป็นไปในรูปแบบใด
- ท่านมีการติดต่อกับประธานชมรม เจ้าหน้าที่ชมรม คณะกรรมการชมรมคนใดบ้าง ด้วยเรื่องอะไร

4. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อตัวของเครือข่าย

คำถาม

- ท่านคิดว่าชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยมีจุดมุ่งหมายอย่างไร ท่านพอใจในจุดมุ่งหมายนั้นหรือไม่
- ท่านคิดว่า การเข้าร่วมเป็นสมาชิกของชมรมนั้นเป็นประโยชน์ต่อท่านหรือไม่อย่างไร เพราะอะไร
- ท่านทราบข่าวการรวมตัวกันจากใคร
- ท่านรู้จักใครในกลุ่มแกนนำหรือไม่ อย่างไร
- ท่านเข้าร่วมเป็นสมาชิกของชมรมด้วยตนเอง หรือมีใครชักชวนท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับบุคคลที่ชักชวน
- อะไรเป็นสาเหตุที่ท่านตัดสินใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกของชมรม

5. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการขยายตัวของเครือข่าย

คำถาม

- ท่านเคยเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมหรือไม่ กิจกรรมอะไร อย่างไร
- เมื่อท่านเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมแล้ว ท่านพอใจในกิจกรรมหรือไม่ อย่างไร
- ท่านได้มีการพูดคุยกันผู้อื่นในเรื่องกิจกรรมของชมรมบ้างหรือไม่ อย่างไร

- ท่านมีการพบปะกับสมาชิกคนอื่น ๆ สม่ำเสมอแค่ไหน ที่ไหนบ้าง และเป็นอย่างไร
- ท่านคิดว่าประธานชมรม คณะกรรมการชมรม เจ้าหน้าที่ชมรมมีลักษณะอย่างไร (เช่น เป็นกันเอง ให้คำปรึกษาแนะนำ มีความรู้)

● **แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์กลุ่มพันธมิตรและสื่อมวลชนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของชมรม**

คำถาม

- ท่านรู้จักชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทยหรือไม่ เมื่อใด
- ท่านทราบประวัติความเป็นมาของชมรมหรือไม่ จากใคร อย่างไร
- ท่านรู้จักใครบ้างในชมรม
- ท่านเคยเข้าร่วมในกิจกรรมของชมรมหรือไม่ อย่างไร
- ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของชมรมหรือไม่ อย่างไร และเพราะเหตุใด
- ท่านคิดว่าชมรมมีจุดมุ่งหมายอย่างไร
- ใครเป็นผู้มาติดต่อกับท่านในเวลาที่ชมรมต้องการความช่วยเหลือ
- ท่านมีการพูดคุยกับคณะกรรมการชมรมบ้างหรือไม่ ประเด็นอะไร
- เมื่อชมรมเกิดมีปัญหาคือ ท่านได้รับฟังปัญหาเหล่านั้นบ้างหรือไม่ พูดคุยกันอย่างไร และผลที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร
- เพราะเหตุใดท่านจึงยังไม่ได้สมัครเป็นสมาชิกชมรม (ถามสื่อมวลชนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกชมรม)
- ท่านคิดว่าชมรมมีส่วนช่วยในการพัฒนาการเกษตรหรือไม่ อย่างไร

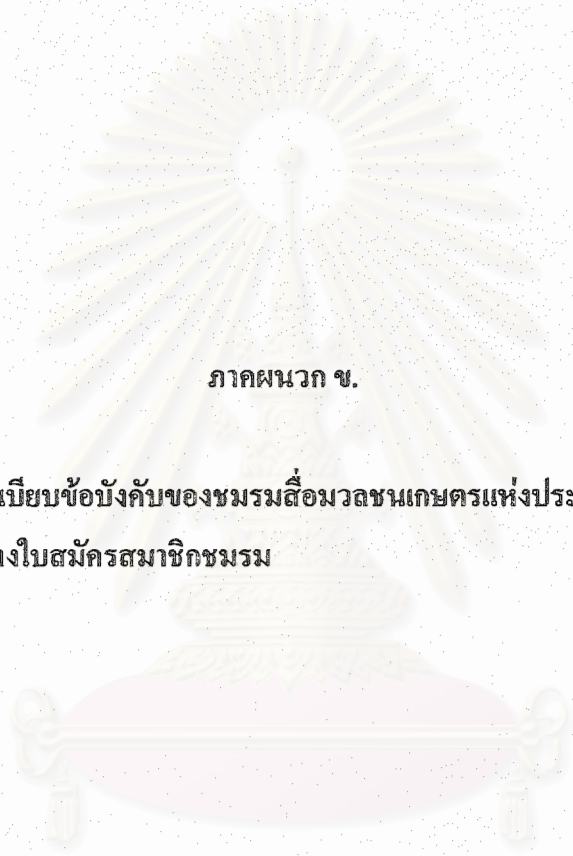
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตัวอย่างแบบบันทึกภาคสนาม

การสื่อสารในเครือข่าย	วันที่..... เวลา..... สถานที่..... ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์..... วิธีที่ใช้ในการเก็บข้อมูล.....
มีการสื่อสารกันในเรื่องใดบ้าง	ข้อสังเกต/สัมภาษณ์
และรูปแบบใด	
	การตีความข้อมูลเบื้องต้น

ตัวอย่างแบบบันทึกภาคสนาม

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อตัว ของเครือข่าย	วันที่..... เวลา..... สถานที่..... ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์..... วิธีที่ใช้ในการเก็บข้อมูล.....
สาเหตุที่ทำให้มีการก่อตัว	ข้อสังเกต/สัมภาษณ์
และรวมตัวกันเป็นกลุ่ม	
	การตีความข้อมูลเบื้องต้น

ภาคผนวก ข.

- ร่างระเบียบข้อบังคับของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย
- ตัวอย่างใบสมัครสมาชิกชมรม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข.

(ร่าง)

ข้อบังคับ

ของ

ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย

หมวดที่ 1

ข้อความทั่วไป

ข้อ 1. ชื่อชมรม

ชมรมนี้มีชื่อว่า “ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย” ใช้ชื่อย่อว่า “ช.ก.ท.” เรียกชื่อในภาษาอังกฤษว่า “Agricultural Mass Media Association of Thailand” ใช้ชื่อย่อว่า “AMMAT”

ข้อ 2. เครื่องของชมรม

ชมรมใช้เครื่องหมายรูปมือถือต้นข้าวอยู่ในกรอบสามเหลี่ยมพื้นสีเขียว ล้อมรอบด้วยวงกลมสีเหลือง มีอักษรย่อ ช.ก.ท. อยู่ภายใน

ข้อ 3. ที่ตั้งชมรม

สำนักงานของชมรม ตั้งอยู่เลขที่ 50 อาคารสารนิเทศ ชั้น 1 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900

หมวดที่ 2

วัตถุประสงค์

ข้อ 4. ชมรมนี้มีวัตถุประสงค์ต่อไปนี้

1) สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสื่อมวลชนเกษตรแขนงต่าง ๆ และส่งเสริมให้มีการร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้มากขึ้นระหว่างสมาชิก

2) ส่งเสริมให้ผู้ที่ทำหน้าที่สื่อมวลชนเกษตรได้แลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูลข่าวสาร ประสบการณ์ แนวความคิด และร่วมกันพัฒนารูปแบบ เทคนิคและวิธีการ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาวิชาการและวิชาชีพ ให้ก้าวหน้าทันเหตุการณ์และเกิดประสิทธิภาพในการเผยแพร่ความรู้และข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตร ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่เกษตรกร และการเกษตรกรรมของประเทศ

3) ส่งเสริมให้สื่อมวลชนเกษตรมีบทบาทในการช่วยเหลือสนับสนุนการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน โดยยังคงอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสมไว้ได้

4) เป็นศูนย์กลางประชาสัมพันธ์นำเสนอข้อมูลและข่าวสาร โดยร่วมมือกับภาครัฐ และภาคเอกชน เพื่อลดและยุติความขัดแย้งในวงการผลิต การค้าสินค้าและผลิตภัณฑ์เกษตรกรรมทุกประเภท

5) พัฒนาและส่งเสริมผู้ทำหน้าที่สื่อมวลชนเกษตร ให้มีความรู้ ความสามารถ และจรรยาวิชาชีพ เพื่อให้มีความมั่นคงก้าวหน้าในสายงานอาชีพ ตลอดจนมีสวัสดิภาพที่ดี ซึ่งจะอำนวยประโยชน์แก่การทำหน้าที่สื่อมวลชนเกษตรได้อย่างสมบูรณ์

6) ติดต่อกับสมาคม มูลนิธิ ชมรม องค์กร หรือสถาบันอื่น ๆ ซึ่งมีวัตถุประสงค์คล้ายคลึงกัน ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการสร้างความมั่นคง ความก้าวหน้า และความผาสุกของเกษตรกร และอาชีพการเกษตรโดยรวม

7) ไม่มุ่งแสวงหาผลกำไรทางเศรษฐกิจ

หมวดที่ 3

สมาชิกและสมาชิกภาพ

ข้อ 5. ประเภทสมาชิก

สมาชิกแบ่งออกเป็นสามประเภท และมีคุณสมบัติดังนี้

สมาชิกสามัญ ได้แก่ ผู้ประกอบอาชีพสื่อมวลชนเกษตรเป็นหลัก แขนงวิทยุ หรือโทรทัศน์ หรือสิ่งพิมพ์เกี่ยวกับการเกษตรที่ทำหน้าที่เผยแพร่ข่าวสารผ่านสื่อในสังกัดที่ยังเปิดกิจการอยู่ ซึ่งได้ยื่นคำขอเข้าเป็นสมาชิก

สมาชิกวิสามัญ ได้แก่ บุคคลในวงการศึกษาศึกษา ฝึกอบรม และวิจัยด้านการเกษตร ผู้ประกอบการเกษตรกรรมทุกประเภท หรือบุคคลผู้ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ซึ่งภาครัฐและเอกชน และยื่นคำขอเข้าเป็นสมาชิก

สมาชิกกิตติมศักดิ์ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ องค์กร สถาบัน ซึ่งคณะกรรมการชมรมมีมติเป็นเอกฉันท์ให้เชิญเข้าเป็นสมาชิก และผู้นั้นหรือองค์กร สถาบันนั้นตอบรับคำเชิญ

ข้อ 6. การสมัครเข้าเป็นสมาชิก

ผู้แสดงความจำนงสมัครเข้าเป็นสมาชิก จะต้องยื่นใบสมัครต่อนายทะเบียนตามแบบที่คณะกรรมการกำหนด โดยมีสมาชิกรับรองอย่างน้อย 2 ราย เมื่อนายทะเบียนรับใบสมัครแล้ว ให้นำใบสมัครเสนอต่อคณะกรรมการพิจารณาในคราวประชุมต่อไป

ข้อ 7. การพิจารณาคำขอสมัครเข้าเป็นสมาชิก

เมื่อคณะกรรมการได้ลงมติให้รับผู้สมัครเข้าเป็นสมาชิกแล้ว ให้เลขานุการแจ้งไปยังผู้สมัครให้นำเงินค่าลงทะเบียน และค่าบำรุงมาชำระภายในกำหนด 30 วัน

ข้อ 8. วันเริ่มสมาชิกภาพ

สมาชิกภาพเริ่มตั้งแต่วันที่ผู้สมัครได้ชำระค่าลงทะเบียนเข้าเป็นสมาชิก และค่าบำรุงประจำปีของชมรมครบถ้วนแล้ว เลขานุการจะได้นำชื่อสมาชิกใหม่ พร้อมเลขประจำตัวสมาชิก ประกาศให้สมาชิกทราบเป็นคราว ๆ ไป

ข้อ 9. การขาดจากสมาชิกภาพ

สมาชิกภาพจะสิ้นสุดลงในกรณีดังต่อไปนี้

1) ตาย หรือสิ้นสภาพนิติบุคคล

2) ลาออก

3) สิ้นเปลือง

4) ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุก เว้นแต่เป็นความผิดลหุโทษ หรือความผิดที่ได้

กระทำโดยประมาท

5) เป็นบุคคลที่ศาลสั่งให้เป็นผู้ไร้ความสามารถ หรือผู้เสมือนไร้ความสามารถ

6) คณะกรรมการลงมติให้ถอดถอนจากการเป็นสมาชิก โดยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนกรรมการทั้งหมด ด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้

(1) ประพฤติผิดศีลธรรมอันดี หรือผิดจรรยาวิชาชีพ หรือขาดความนิยมเชื่อถือจากสาธารณชน

(2) ประพฤติตนหรือทำการใด ๆ อันอาจนำความเสื่อมเสียมาสู่ชมรม และ/หรือชื่อเสียงของประเทศอันเป็นส่วนรวม

(3) กระทำการละเมิดข้อบังคับของชมรม หรือระเบียบ หรือคำสั่ง ที่คณะกรรมการได้กำหนดไว้

(4) ไม่ชำระเงินค่าบำรุงประจำปี หรือหนี้สินแก่ชมรม เป็นระยะเวลาเกินกว่า 6 เดือน หรือหลังจากที่ได้รับหนังสือเตือนจากเจ้าหน้าที่ผู้ได้รับมอบหมายจากชมรมครบ 3 ครั้งแล้ว

ข้อ 10. ทะเบียนสมาชิก

ให้นายทะเบียนจัดทำทะเบียนสมาชิกเก็บไว้ ณ สำนักงานของชมรม โดยอย่างน้อยให้มีรายการดังต่อไปนี้

(1) ชื่อ - สกุล ของบุคคล หรือชื่อขององค์การ สถาบันที่ใช้เป็นทางการ

- (2) ที่อยู่หรือที่ตั้งสำนักงานที่สามารถติดต่อได้ทางไปรษณีย์หรือไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ พร้อมหมายเลขโทรศัพท์ และ โทรสาร (ถ้ามี)
- (3) รายชื่อผู้ทำการแทนสมาชิกที่เป็นองค์การ หรือสถาบัน

หมวดที่ 4

สิทธิและหน้าที่ของสมาชิก

ข้อ 11. สิทธิของสมาชิกสามัญและสมาชิกวิสามัญ

- 1) ได้รับความช่วยเหลือและการสงเคราะห์ในเรื่องที่อยู่ในวัตถุประสงค์ของชมรมเท่าที่จะอำนวยได้
- 2) เสนอความคิดเห็นหรือให้คำแนะนำแก่ชมรมหรือคณะกรรมการในเรื่องใด ๆ ที่อยู่ในวัตถุประสงค์ของชมรม เพื่อนำมาซึ่งความมั่นคงและเจริญรุ่งเรืองของชมรม
- 3) มีสิทธิที่จะขอดูทะเบียนสมาชิก งบดุล บัญชีการเงิน หรือจะขอทราบเรื่องราวใด ๆ เกี่ยวกับงานในหน้าที่ของชมรมได้ โดยยื่นข้อซักถามมายังคณะกรรมการเป็นลายลักษณ์อักษร แต่คณะกรรมการทรงไว้ซึ่งสิทธิที่จะไม่ตอบ เมื่อเห็นว่าเรื่องราวนั้น ๆ หากเปิดเผยไปแล้วจะทำให้เกิดการทรงไว้ซึ่งสิทธิที่จะไม่ตอบ เมื่อเห็นว่าเรื่องราวนั้น ๆ หากเปิดเผยไปแล้วจะทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เกี่ยวข้อง หรือสาธารณชน
- 4) เข้าร่วมประชุมอภิปรายแสดงความคิดเห็น ซักถามกรรมการ เสนอญัตติในการประชุมใหญ่สมาชิก
- 5) มีสิทธิร้องต่อชมรมให้ช่วยเหลือ ในเมื่อเกิดความจำเป็นบางประการ
- 6) มีสิทธิประดับเครื่องหมายของชมรมได้ในโอกาสอันควร
- 7) สมาชิกสามัญมีสิทธิในการออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมใหญ่ สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งกรรมการ และสิทธิได้รับเลือกตั้งเป็นกรรมการบริหารชมรม

ข้อ 12. หน้าที่ของสมาชิก

- 1) ต้องปฏิบัติตามข้อบังคับของชมรม มติของที่ประชุมใหญ่ มติของคณะกรรมการ และหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมายจากชมรมด้วยความซื่อสัตย์โดยเคร่งครัด
- 2) ดำรงรักษาเกียรติและผลประโยชน์ส่วนได้เสียของชมรม
- 3) ส่งเสริมและสนับสนุนกิจการของชมรมให้มั่นคงและเจริญรุ่งเรือง มีความก้าวหน้าอยู่เสมอ
- 4) ต้องรักษาไว้ซึ่งความสามัคคีธรรมระหว่างสมาชิก และร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อย่างเต็มกำลังความสามารถตามโอกาสต่าง ๆ

5) ชำระค่าบำรุงให้แก่ชมรมตามกำหนด สมาชิกที่ต้องออกจากสมาชิกภาพด้วยเหตุใด ๆ ก็ตาม ต้องชำระค่าบำรุงและหนี้ที่ยังค้างอยู่ในขณะนั้นให้แก่ชมรมให้เสร็จสิ้น

6) สมาชิกที่เปลี่ยนชื่อ ย้ายที่อยู่ ย้ายที่ตั้งสำนักงาน หรือเปลี่ยนแปลงผู้แทนนิติบุคคล จะต้องแจ้งให้สมาชิกชมรมทราบเป็นลายลักษณ์อักษร ภายในกำหนดเวลา 30 วันนับแต่การเปลี่ยนแปลง

หมวดที่ 5

ค่าลงทะเบียนเข้าเป็นสมาชิก และค่าบำรุงชมรม

ข้อ 13. ค่าลงทะเบียนและค่าบำรุง

1) สมาชิกสามัญ	ค่าลงทะเบียนแรกเข้า	100	บาท
	ค่าบำรุงรายปี ๆ ละ	100	บาท
2) สมาชิกวิสามัญ	ค่าลงทะเบียนแรกเข้า	100	บาท
	ค่าบำรุงรายปี ๆ ละ	100	บาท

3) สมาชิกกิตติมศักดิ์ ไม่ต้องชำระค่าลงทะเบียน และค่าบำรุงแต่อย่างใด

สมาชิกสามัญหรือสมาชิกวิสามัญที่ประสงค์จะเป็นสมาชิกตลอดชีพ ต้องชำระค่าบำรุงจำนวน 10 เท่าของค่าบำรุงรายปี

หมวดที่ 6

คณะกรรมการบริหาร

ข้อ 14. ให้มีคณะกรรมการบริหารขึ้นคณะหนึ่ง จำนวนไม่น้อยกว่าสิบห้าคน และไม่เกินยี่สิบห้าคน ประกอบด้วยประธาน รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก ปฏิคม ประชาสัมพันธ์ ทะเบียน สวัสดิการ และกรรมการกลาง

ข้อ 15. กรรมการบริหารชมรมยกเว้นตำแหน่งประธานจะเป็นสมาชิกหรือวิสามัญก็ได้ แต่จะต้องผ่านการเลือกตั้งจากสมาชิกสามัญ

ข้อ 16. การให้ได้มาซึ่งประธานชมรม

ให้มีการเลือกตั้งประธานชมรมในวันประชุมใหญ่สามัญประจำปี โดยให้สมาชิกสามัญผู้ที่มีอาวุโสที่สุดในที่ประชุมเป็นประธานการเลือกตั้ง แล้วให้สมาชิกที่ประชุมเสนอชื่อของสมาชิกสามัญที่อยู่ในที่ประชุมใหญ่ ที่ตนเห็นสมควรเป็นประธานชมรม และมีสมาชิกในที่ประชุมใหญ่รับ

รองไม่น้อยกว่า 5 คน แล้วให้สมาชิกดำเนินการออกเสียงเลือกตั้งด้วยวิธีลงคะแนน ผู้ใดได้คะแนนสูงสุด ผู้นั้นได้เป็นประธานชมรม ถ้าได้คะแนนเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมใหญ่ชี้ขาด

ข้อ 17. การจัดตั้งคณะกรรมการบริหาร

การได้มาซึ่งกรรมการและการจัดตั้งกรรมการบริหาร ให้มีการเลือกตั้งกรรมการบริหารชมรมในวันประชุมใหญ่ประจำปีพร้อมประธาน โดยให้สมาชิกสามัญอาวุโสที่สุดเป็นประธานการเลือกตั้ง แล้วให้สมาชิกที่ประชุมเสนอชื่อสมาชิกจะเป็นสามัญหรือวิสามัญก็ได้อยู่ในที่ประชุม และให้มีสมาชิกสามัญในที่ประชุมรับรองไม่น้อยกว่า 5 คน แล้วให้สมาชิกสามัญดำเนินการออกเสียงเลือกตั้งด้วยวิธีการลงคะแนนลับ ผู้ใดได้คะแนนตั้งแต่อันดับที่หนึ่งถึงที่สิบสี่ ได้เป็นกรรมการบริหารชมรม

ข้อ 18. คณะกรรมการบริหารอยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปี เริ่มต้นและสิ้นสุดในวันประชุมใหญ่สามัญประจำปี ในระหว่างที่กรรมการบริหารชุดใหญ่ยังมีได้รับตำแหน่ง ให้คณะกรรมการบริหารชุดเดิมทำหน้าที่บริหารกิจการไปพลางก่อน แล้วส่งมอบงานให้คณะกรรมการบริหารชุดใหม่ ทั้งนี้ภายในเวลา 30 วัน นับแต่วันได้รับเลือกตั้งเป็นประธานชมรม

ข้อ 19. การพ้นจากตำแหน่งกรรมการ

กรรมการย่อมพ้นจากตำแหน่งในกรณีดังต่อไปนี้

- 1) ครบกำหนดออกตามวาระ
- 2) ตาย
- 3) ลาออก
- 4) ขาดจากสมาชิกภาพ
- 5) ขาดการประชุมคณะกรรมการบริหารเป็นเวลาสามครั้งติดต่อกัน โดยไม่แจ้งเหตุ

ขัดข้องให้ประธานหรือเลขาธิการทราบ

- 6) ล้มละลาย
- 7) ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุก เว้นแต่เป็นความผิดลหุโทษ หรือความผิดที่ได้

กระทำโดยประมาท

- 8) ถูกศาลสั่งให้เป็นผู้ไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ
- 9) ที่ประชุมใหญ่มีมติให้ถอดถอนด้วยคะแนนเสียงสองในสามของสมาชิกที่มาประชุม

ข้อ 20. กรณีที่กรรมการพ้นจากตำแหน่งกรรมการก่อนครบกำหนดออกตามวาระ คณะกรรมการอาจตั้งสมาชิกสามัญคนใดคนหนึ่งให้เป็นกรรมการแทนได้จนครบวาระของผู้ที่ตนแทนนั้น กรณี

คณะกรรมการพ้นจากตำแหน่งทั้งคณะก่อนครบกำหนดออกตามวาระ ให้คณะกรรมการซึ่งพ้นจากตำแหน่งนั้นดำเนินการจัดประชุมใหญ่ เพื่อเลือกตั้งกรรมการชุดใหม่ คณะกรรมการซึ่งได้รับการเลือกตั้งตามวรรคก่อน อยู่ในตำแหน่งได้ตามวาระของคณะกรรมการซึ่งพ้นจากตำแหน่งไป

ข้อ 21. คณะกรรมการบริหารมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

1) บริหารกิจการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และข้อบังคับของชมรม รวมทั้งมติของที่ประชุมใหญ่

2) วางระเบียบต่าง ๆ โดยไม่ขัดกับข้อบังคับนี้

3) แต่งตั้งอนุกรรมการเพื่อดำเนินการอย่างต่อเนื่องอย่างใดอย่างหนึ่งของชมรมที่เห็นสมควร

4) ช่วยเหลือติดต่อให้ความสะดวกแก่สมาชิกในการปฏิบัติหน้าที่ และการให้สวัสดิการตามวัตถุประสงค์ของชมรม

5) แต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาภาคีตมศักดิ์ คณะกรรมการที่ปรึกษา คณะกรรมการเฉพาะกิจ คณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นตามความจำเป็น เพื่อให้คำปรึกษาและเสนอนโยบาย มาตรการ และแนวทางในการบริหารกิจการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ รวมทั้งการแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ ความเป็นกรรมกรดังกล่าวช่วยอมสิ้นสุดลงเมื่อคณะกรรมการบริหารพ้นจากตำแหน่ง

ข้อ 22. คณะกรรมการบริหารแต่ละตำแหน่งมีหน้าที่ดังนี้

1) ประธาน มีหน้าที่อำนวยการบริหารกิจการของชมรมให้เป็นไปตามข้อบังคับและวัตถุประสงค์ของชมรม เป็นตัวแทนชมรมในการติดต่อกิจการงานกับองค์การหรือนุคคลภายนอก เป็นประธานการประชุมคณะกรรมการบริหารและการประชุมใหญ่ รวมทั้งมีอำนาจหน้าที่อื่น ๆ ตามที่ระบุไว้ในข้อบังคับนี้

2) รองประธาน มีหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือประธานชมรมในกิจการทั้งปวง อันอยู่ในอำนาจหน้าที่ของประธานชมรม ทำหน้าที่แทนประธานเมื่อได้รับมอบหมาย หรือเมื่อประธานไม่อยู่หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้

3) เลขานุการ มีหน้าที่ได้ตอบหนังสือ เก็บรักษาสรรพเอกสารและทรัพย์สินต่าง ๆ ของชมรม เป็นเลขานุการในที่ประชุมคณะกรรมการบริหารและที่ประชุมใหญ่สามัญประจำปี ติดต่อกับสมาชิกและทำกิจการอย่างอื่นที่มีได้กำหนดไว้ว่าเป็นหน้าที่ของผู้ใดโดยเฉพาะ นอกจากนี้มีหน้าที่ควบคุมดูแลจัดการกิจการของชมรม ควบคุมพนักงานเจ้าหน้าที่ของชมรมแต่การรับบุคคลเข้าทำงาน หรือให้ออกจากงาน เลขานุการจะกระทำได้ต่อเมื่อได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการบริหาร

4) เற்றுณิก มีหน้าที่รับผิดชอบเรื่องการเงินและพัสดุของชมรม ทำบัญชีการเงินและทะเบียนทรัพย์สิน ตลอดจนเรียกเก็บเงินค่าบำรุงจากสมาชิกเมื่อถึงกำหนด ลงลายมือชื่อในเอกสารรับหรือจ่ายเงินในกิจการของชมรม เก็บรักษาและจ่ายพัสดุของชมรม

5) ปฏิคม มีหน้าที่ดูแลต้อนรับและให้ความสะดวกแก่สมาชิกและผู้มาเยี่ยมเยียนชมรม จัดสถานที่ประชุม รับผิดชอบเรื่องการจัดเลี้ยงตามที่ชมรมกำหนดขึ้น และปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

6) ประชาสัมพันธ์ มีหน้าที่เชิญชวนหาสมาชิก เผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับกิจการและผลงานด้านต่าง ๆ ของชมรม สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างสมาชิกกับชมรม และเสนอแนะแนวทางที่จะเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดียิ่งขึ้นกับสมาชิกชมรมและสาธารณชน

7) นายทะเบียน มีหน้าที่จัดเก็บและรักษาทะเบียนสมาชิกของชมรมให้ตรงตามความเป็นจริง และเป็นปัจจุบันอยู่เสมอ รวมทั้งปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

8) สวัสดิการ มีหน้าที่ดูแลสวัสดิการของสมาชิก และปฏิบัติตามระเบียบว่าด้วยสวัสดิการของชมรม

9) กรรมการกลาง มีหน้าที่เข้าร่วมประชุมแสดงความคิดเห็นในการประชุมของคณะกรรมการบริหาร และช่วยเหลือปฏิบัติงานตามที่ประธานหรือที่ประชุมมอบหมาย รวมทั้งช่วยเหลืองานตามความต้องการและความจำเป็นแห่งกรณีต่าง ๆ

ข้อ 23. การประชุมคณะกรรมการบริหาร

ให้มีการประชุมคณะกรรมการบริหารอย่างน้อยสามเดือนต่อครั้ง

อนึ่ง เมื่อประธานกรรมการเห็นสมควรจะเรียกประชุมเป็นกรณีพิเศษ หรือกรรมการตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป อาจร้องขอให้ประธานกรรมการเรียกประชุมคณะกรรมการเป็นกรณีพิเศษก็ได้

ข้อ 24. การบอกกล่าวนัดประชุม

ให้เลขาธิการแจ้งกำหนดวัน เวลา สถานที่ และระเบียบวาระการประชุม ให้คณะกรรมการบริหารทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 7 วัน ยกเว้นกรณีรีบด่วน

ข้อ 25. องค์กรประชุมในการประชุมของคณะกรรมการบริหาร

การประชุมคณะกรรมการบริหารต้องมีกรรมการมาร่วมประชุมอย่างน้อยกึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด จึงจะนับว่าเป็นองค์ประชุม กิจการอันพึงกระทำการประชุมกรรมการได้แก่ กิจการอันเกี่ยวกับการปฏิบัติภารกิจทั่วไปของชมรม นอกเหนือจากกิจการที่จำเป็นจะต้องกระทำโดยการประชุมใหญ่สามัญประจำปี หรือการประชุมใหญ่วิสามัญ

ข้อ 26. มติของที่ประชุมคณะกรรมการบริหาร

ในการลงมติใด ๆ ให้ถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ กรรมการคนหนึ่งมีเสียงหนึ่งเสียง หากมีเสียงเสมอกันให้ประธานเป็นผู้ชี้ขาด ในกรณีที่ที่ประชุมคณะกรรมการลงมติอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายและ/หรือข้อบังคับนี้ให้ถือว่ามตินั้นใช้บังคับมิได้

ข้อ 27. ประธานในที่ประชุม

ให้ประธานชมรมเป็นประธานในการประชุมคณะกรรมการบริหารและการประชุมใหญ่ ถ้าประธานไม่อยู่หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองประธานผู้อาวุโสตามลำดับปฏิบัติหน้าที่แทน ถ้ารองประธานไม่อยู่ก็ให้เลขาธิการปฏิบัติหน้าที่ได้ ถ้าทั้งประธานชมรม รองประธาน และเลขาธิการไม่อยู่หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ที่ประชุมเลือกกรรมการบริหารคนใดคนหนึ่งทำหน้าที่ประธานการประชุมเฉพาะคราวนั้น ๆ

ข้อ 28. ภายใต้บังคับแห่งความในหมวดนี้ให้นำความในหมวดที่ 7 การประชุมใหญ่มาใช้บังคับโดยอนุโลม

หมวดที่ 7

การประชุมใหญ่

ข้อ 29. การประชุมใหญ่

ให้คณะกรรมการจัดให้มีการประชุมใหญ่สมาชิกอย่างน้อยปีละครั้ง การประชุมเช่นนี้เรียกว่า การประชุมสามัญ เพื่อคณะกรรมการจะได้แถลงกิจการที่ได้ดำเนินการมาในรอบปีให้สมาชิกทราบ หรือเพื่อเลือกตั้งประธานชมรมคนใหม่ถ้าถึงวาระ การประชุมใหญ่คราวอื่นนอกจากการประชุมใหญ่ตามวรรคก่อน เรียกว่า การประชุมใหญ่วิสามัญ

ข้อ 30. กำหนดการประชุมใหญ่

1) ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่เริ่มก่อตั้งชมรม ให้ผู้เริ่มก่อตั้งเรียกประชุมใหญ่สามัญเพื่อเลือกตั้งกรรมการเป็นครั้งแรก หลังจากนั้น ให้มีการประชุมใหญ่สามัญปีละครั้งภายในเดือนมกราคมของทุก ๆ ปี และให้มีการเลือกตั้งกรรมการในวันประชุมใหญ่สามัญนี้ทุก ๆ 2 ปี หลังจากวันประชุมใหญ่สามัญเลือกตั้งครั้งแรก

2) คณะกรรมการบริหารหรือสมาชิกสามัญไม่น้อยกว่า 25 คน อาจขอให้เปิดการประชุมใหญ่วิสามัญเมื่อใดก็ได้ โดยให้ทำคำร้องเป็นหนังสือยื่นต่อประธานหรือเลขาธิการชมรม

3) การประชุมใหญ่สามัญหรือการประชุมใหญ่วิสามัญ ต้องมีสมาชิกมาร่วมประชุมไม่น้อยกว่า 50 คน จึงจะถือเป็นองค์ประชุม

4) การประชุมใหญ่เรียกนัดเวลาใด เมื่อล่วงพ้นเวลานั้นไปแล้วถึงครึ่งชั่วโมง ถ้ามีสมาชิกไม่ครบองค์ประชุมตามข้อ 30 (3) หากการประชุมนั้นได้เรียกนัดเพราะสมาชิกร้องขอก็ให้เลิกประชุมได้เลย ถ้ามิใช่เพราะสมาชิกร้องขอ ก็ให้คณะกรรมการมีสิทธิเรียกนัดประชุมอีกครั้งหนึ่งภายในกำหนด 14 วัน การประชุมครั้งหลังนี้ไม่ว่าสมาชิกจะมาประชุมมากน้อยเพียงใดก็ให้ถือว่าเป็นองค์ประชุม

5) ที่ประชุมใหญ่อาจมีมติให้เลื่อนการประชุมไปในวันหรือเวลาอื่นใด แต่ในการประชุมที่เลื่อนมานั้นห้ามมิให้ปรึกษากิจการอื่นใด นอกจากกิจการที่ค้างจากที่ประชุมคราวก่อน

6) สมาชิกผู้ใดมีส่วนได้เสียเป็นพิเศษในเรื่องใดซึ่งที่ประชุมจะต้องลงมติชี้ขาด สมาชิกผู้นั้นจะออกเสียงลงคะแนนในเรื่องนั้นด้วยมิได้

7) การแสดงความคิดเห็น และการออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมใหญ่ เป็นสิทธิเฉพาะตัวของสมาชิก จะมอบฉันทะให้ผู้อื่นกระทำมิได้

8) การออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมใหญ่ โดยปกติใช้วิธีลงคะแนนเปิดเผยด้วยการชูมือเว้นแต่สมาชิกไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกที่มาประชุมร้องขอให้ลงคะแนนลับ

9) การออกเสียงลงคะแนนนั้น ในกรณีที่จะลงเสียงเท่ากัน ให้ประธานที่ประชุมออกเสียงลงคะแนนเป็นเสียงชี้ขาด

ข้อ 31. การบอกกล่าวนัดประชุม

คณะกรรมการจะต้องส่งหนังสือบอกกล่าวการประชุมใหญ่ไปให้สมาชิกทราบ โดยส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียน ณ ที่อยู่ของสมาชิกตามที่ปรากฏอยู่ในทะเบียน หรือส่งให้ถึงตัวสมาชิกก่อนวันประชุมใหญ่ไม่น้อยกว่า 14 วัน ในหนังสือบอกกล่าว ในระบุวัน เวลา สถานที่ และระเบียบวาระการประชุมอย่างชัดเจนด้วย

ข้อ 32. ประธานในที่ประชุม

ในการประชุมใหญ่ ให้ประธานคณะกรรมการเป็นประธานที่ประชุม ถ้าประธานไม่อยู่หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองประธานผู้อาวุโสตามลำดับปฏิบัติหน้าที่แทน ถ้ารองประธานไม่อยู่ก็ให้เลขาธิการปฏิบัติหน้าที่แทน ถ้าทั้งประธานชมรม รองประธาน และเลขาธิการไม่อยู่หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้คณะกรรมการเลือกกรรมการคนใดคนหนึ่งที่มาประชุม ทำหน้าที่ประธานประชุมเฉพาะคราวนั้น

ข้อ 33. กิจการอันต้องกระทำในที่ประชุมใหญ่สามัญประจำปีดังนี้

- 1) รับรองรายงานการประชุมใหญ่คราวก่อน
- 2) คณะกรรมการรายงานกิจการที่ได้กระทำในรอบปีที่ผ่านมา
- 3) พิจารณางบดุล
- 4) แต่งตั้งผู้สอบบัญชี และกำหนดเงินค่าป่วยการ
- 5) ข้อเสนอของคณะกรรมการ (ถ้ามี)
- 6) ญัตติของสมาชิก (ถ้ามี)
- 7) เลือกตั้งคณะกรรมการตามข้อ 20 เฉพาะในปีที่กำหนดให้มีการเลือกตั้ง
- 8) เรื่องอื่น ๆ (ถ้ามี)

ข้อ 34. การจัดทำรายงานการประชุม

รายงานการประชุมคณะกรรมการ การประชุมใหญ่ การประชุมสมาชิกอื่น ๆ และการประชุมอนุกรรมการหรือคณะทำงานที่เรียกชื่อเป็นอย่างอื่น ให้จดบันทึกไว้ทุกครั้ง และต้องเสนอต่อที่ประชุม เพื่อรับรองในคราวที่มีการประชุมครั้งต่อไป รายงานการประชุมที่ผ่านการรับรองแล้ว จะต้องจัดส่งให้เลขาธิการชมรมจัดเก็บรวบรวมไว้ เพื่อสมาชิกผู้สนใจจะขอดูได้ในเวลาทำการ

หมวดที่ 8

การเงิน เงินทุนพิเศษ และการบัญชี

ข้อ 35. วันสิ้นสุดปีทางบัญชี

รายงานการประชุมคณะกรรมการ การประชุมใหญ่ การประชุมสมาชิกอื่น ๆ และการประชุมอนุกรรมการหรือคณะทำงานที่เรียกชื่อเป็นอย่างอื่น ให้จดบันทึกไว้ทุกครั้ง และต้องเสนอต่อที่ประชุม เพื่อรับรองในคราวที่มีการประชุมครั้งต่อไป รายงานการประชุมที่ผ่านการรับรองแล้ว จะต้องจัดส่งให้เลขาธิการชมรมจัดเก็บรวบรวมไว้ เพื่อสมาชิกผู้สนใจจะขอดูได้ในเวลาทำการ

หมวดที่ 8

การเงิน เงินทุนพิเศษ และการบัญชี

ข้อ 35. วันสิ้นสุดปีทางบัญชี

ให้ถือเอาวันที่ 31 ธันวาคมของทุกปีเป็นวันสิ้นสุดปีทางบัญชีของชมรม

ข้อ 36. การจัดทำบุคคล

ให้คณะกรรมการบริหารจัดการทำบุคคลปีละหนึ่งครั้ง แล้วส่งให้ผู้ตรวจบัญชีอย่างช้าไม่เกินเดือนมกราคมของทุก ๆ ปี ให้ผู้ตรวจสอบบัญชีทำการตรวจสอบให้แล้วเสร็จภายในเดือนมีนาคมหรือก่อนวันประชุมใหญ่สามัญประจำปีไม่น้อยกว่าสามสิบวัน

คณะกรรมการต้องดำเนินการเสนอบุคคลซึ่งผู้ตรวจสอบบัญชีได้รับรองแล้วต่อที่ประชุมใหญ่สามัญ เพื่อพิจารณาอนุมัติภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันสิ้นปีทางบัญชี

ในการเสนอบุคคล ให้คณะกรรมการเสนอรายงานประจำปีแสดงผลการดำเนินงานของชมรมเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ด้วย

ให้คณะกรรมการนำส่งสำเนาบุคคล กับหนังสือบอกกล่าวนัดประชุมใหญ่สามัญ และรายงานประจำปี ไปยังสมาชิกก่อนวันประชุมใหญ่อย่างน้อย 14 วัน

ข้อ 37. อำนาจของผู้ตรวจสอบบัญชี

ให้ผู้ตรวจสอบบัญชีมีอำนาจเข้าตรวจสอบบัญชีและเอกสารต่าง ๆ เกี่ยวกับการเงินของชมรมและให้มีสิทธิสอบถามกรรมการและเจ้าหน้าที่ของชมรมทุกคน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับบัญชีและเอกสารนั้น ๆ ในการนี้ กรรมการและเจ้าหน้าที่จะต้องช่วยเหลือและให้ความสะดวกทุกประการ เพื่อการตรวจสอบเช่นนั้น

ข้อ 38. ให้ที่ประชุมใหญ่เป็นผู้แต่งตั้งผู้ตรวจสอบบัญชี และให้ผู้ตรวจสอบบัญชีอยู่ในตำแหน่งคราวละ 1 ปี

ข้อ 39. การเก็บรักษาสมุดบัญชีและเอกสารการเงิน

สมุดบัญชีและเอกสารการเงินจะต้องเก็บรักษาไว้ ณ สำนักงานของชมรม และให้อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของเหรัญญิก

ข้อ 40. การเงินของชมรม

เงินสดของชมรมจะต้องนำฝากไว้ ณ ธนาคารพาณิชย์แห่งใดแห่งหนึ่งหรือสถาบันการเงินที่มีธนาคารพาณิชย์เป็นผู้ถือหุ้น ซึ่งตั้งอยู่ในเขตท้องที่จังหวัดชมรมนี้ตั้งอยู่ ในนามของชมรมโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่หรือคณะกรรมการ ให้มีเงินทรองจ่ายเกี่ยวกับกิจการของชมรมในวงเงินไม่เกิน 5,000 บาท (ห้าพันบาทถ้วน) ในการนี้ เหรัญญิกเป็นผู้รับผิดชอบและเก็บรักษาตัวเงิน วงเงินทรองจ่ายอาจจะเปลี่ยนแปลงเพื่อความเหมาะสมแล้วแต่คณะกรรมการ การฝากและการถอนเงินจากธนาคาร ให้ประธานชมรมหรือรองประธานหรือเลขาธิการหรือเหรัญญิกลงนามร่วมกันไม่น้อยกว่า 2 คน

ข้อ 41. การจ่ายเงินของชมรม

ให้ประธานชมรมมีอำนาจจ่ายเงินเกี่ยวกับกิจการของชมรมได้ครั้งละไม่เกิน 3,000 บาท (สามพันบาทถ้วน) ในการจ่ายเงินครั้งละเกินกว่า 3,000 บาท (สามพันบาทถ้วน) ให้กระทำโดยมติจากที่ประชุมคณะกรรมการ จำนวนเงินสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม โดยการอนุมัติของคณะกรรมการ ในกรณีเร่งด่วนหรือเพื่อประโยชน์ของชมรม ให้ประธานมีอำนาจสั่งจ่ายเงินเกิน 3,000 บาทไปก่อนได้ แล้วเสนอขอความเห็นชอบต่อคณะกรรมการในการประชุมคราวถัดไป

การจ่ายเงินทุกครั้งจะต้องมีหลักฐานเป็นเอกสาร โดยมีลายมือชื่ออนุมัติของประธานชมรม หรือผู้รักษาการแทน

ให้เหรียญกษาปณ์ทำบัญชีแสดงฐานะการเงินประจำเดือนเสนอต่อคณะกรรมการบริหารทุกเดือน

ข้อ 42. เงินทุนและเงินทุนพิเศษ

เงินค่าบำรุงชมรม ที่เก็บจากสมาชิกสามัญและสมาชิกวิสามัญ ถือเป็นเงินทุนที่ชมรมต้องนำเข้าบัญชีเงินฝากธนาคารพาณิชย์แห่งใดแห่งหนึ่งในเขตท้องที่จังหวัดที่ชมรมตั้งอยู่ และสามารถนำเพียงดอกผลมาใช้ได้เท่านั้น

ชมรมอาจหาเงินทุนพิเศษเพื่อบำรุงกิจการและส่งเสริมความก้าวหน้าของชมรมได้ โดยการเชิญบุคคลภายนอกและสมาชิกร่วมกันบริจาค หรือกระทำการอื่นใดตามที่คณะกรรมการเห็นสมควรและไม่ขัดต่อกฎหมาย รวมทั้งไม่มีผลทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของชมรม และ/หรือของสื่อมวลชนเกษตรขาดความถูกต้อง เทียงธรรม

หมวดที่ 9

การแก้ไขข้อบังคับ การเลิกชมรม และการชำระบัญชี

ข้อ 43. การแก้ไขเปลี่ยนแปลง ตัดทอน หรือเพิ่มเติมข้อบังคับจะกระทำได้ก็แต่โดยคณะกรรมการเป็นผู้เสนอ หรือสมาชิกลงมตร่วมกันไม่ต่ำกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกสามัญทั้งหมด เสนอญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติม และที่ประชุมใหญ่มีมติให้แก้ไขเพิ่มเติมได้ด้วยคะแนนเสียงไม่ต่ำกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกที่มาประชุม การเสนอขอแก้ไขข้อบังคับไม่ว่าจะมาจากฝ่ายใด ให้เสนอรายละเอียดการขอเปลี่ยนแปลงมาเป็นลายลักษณ์อักษร ผ่านทางกรรมการบริหารเพื่อพิจารณาอนุมัติเสียขั้นหนึ่งก่อน แล้วจึงจะนำเข้าที่ประชุมใหญ่ โดยให้คณะกรรมการแจ้งให้สมาชิกทราบล่วงหน้าเป็นลายลักษณ์อักษรพร้อมกับหนังสือนัดประชุมก่อนวันประชุมอย่างน้อย 14 วัน

ข้อ 44. การเลิกชมรม

ชมรมนี้ตั้งขึ้นโดยไม่มีกำหนดเวลา และให้เลิกต่อเมื่อ

- 1) ที่ประชุมใหญ่มีมติให้เลิกด้วยคะแนนเสียงเกิน 3 ใน 4 ของสมาชิกที่มาประชุม
- 2) ถูกทางราชการสั่งให้เลิก

ข้อ 45. หากชมรมจะต้องเลิกเพราะเหตุใดก็ตาม ให้ที่ประชุมใหญ่คราวนั้นลงมติเลือกตั้งกำหนดตัวผู้ชำระบัญชีด้วยและให้คณะกรรมการชุดสุดท้ายเป็นผู้กระทำการชำระบัญชี เมื่อชำระบัญชีแล้วจะมีทรัพย์สินเหลืออยู่เท่าใดก็ตาม ก็โอนไปให้แก่องค์การสาธารณกุศลแห่งใดแห่งหนึ่งหรือหลายแห่ง ซึ่งเป็นนิติบุคคลในราชอาณาจักรไทยตามมติที่ประชุมใหญ่

หมวดที่ 10

บทเฉพาะกาล

ข้อ 46. เพื่อประโยชน์แห่งความในข้อบังคับ 6 ให้ผู้เริ่มก่อตั้งชมรมทุกคนเป็นสมาชิกสามัญ

ข้อ 47. ให้ใช้ข้อบังคับนี้ ตั้งแต่วันที่.....เป็นต้นไป

อาจารย์ชัยวัฒน์ ศีตะจิตต์
 ดร.สุรพล จันทราปัดย์
 ผู้ร่างธรรมนูญ

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตัวอย่างใบสมัครสมาชิกชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย

ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย

Agricultural Mass Media Association of Thailand

อาคารทศ 50 ปี ชั้น 1 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จุฬาร กรุงเทพฯ โทร.(02)942-8200-45 ต่อ 4104 , 940-5425-6 โทรสาร. (02)940-5425

Kasetsart University Golden Jubilee Administration and Information Center , Bangkok. Tel.(02)942-8200-45 Attn.4104 , 940-5425-6

ใบสมัครสมาชิกสามัญ

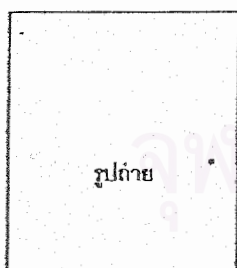
เขียนที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เรียน คณะกรรมการบริหารชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย

ข้าพเจ้าขอสมัครเป็นสมาชิกชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย โดยรับรองว่าจะปฏิบัติตามข้อบังคับและวัตถุประสงค์ของชมรมทุกประการ พร้อมกันนี้ ข้าพเจ้าขอแจ้งประวัติและคุณสมบัติมาเพื่อประกอบการพิจารณา ดังนี้

1. ชื่อ.....นามสกุล.....เกิดวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....
สัญชาติ.....เชื้อชาติ.....วุฒิการศึกษา.....สถานภาพ โสด สมรส
ชื่อ สามี ภรรยา.....อาชีพ.....มีบุตร.....คน
2. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่.....ตรอก/ซอย.....ถนน.....
แขวง/ตำบล.....เขต/อำเภอ.....จังหวัด.....รหัส.....โทร.....
3. ปัจจุบันข้าพเจ้าทำงานอยู่ที่.....ตำแหน่ง.....สำนักงานตั้งอยู่
เลขที่.....ตรอก/ซอย.....ถนน.....แขวง/ตำบล.....
เขต/อำเภอ.....จังหวัด.....รหัส.....โทร.....
4. ก่อนจะทำงานอยู่ ณ ที่ทำงานปัจจุบันได้เคยผ่านการทำงาน.....แล้ว ดังนี้
ครั้งแรกทำงานที่.....ตำแหน่ง.....เริ่มวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....
หลังจากนั้นได้ทำงานที่.....ตั้งแต่.....ถึง.....
.....ตั้งแต่.....ถึง.....
5. ข้าพเจ้าได้สมัครสมาชิกสามัญ พร้อมด้วยรูปถ่ายขนาด 1 นิ้ว จำนวน 2 รูป และสำเนาบัตรประชาชน หรือ
บัตรข้าราชการ

(ลงชื่อ).....ผู้สมัคร

(.....)

คำรับรอง

คณะกรรมการขอรับรองว่า.....ผู้ยื่นใบสมัครเป็นสมาชิกชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย ได้กรอกข้อความในใบสมัครนี้ตามความเป็นจริงและถูกต้องตามข้อบังคับที่ชมรมฯ ได้กำหนดไว้ทุกประการ จึงลงนามรับรองไว้เป็นหลักฐาน

ลงชื่อ.....ผู้รับรอง

(นายศุภชัย นิลวานิช)

นายกทะเบียนชมรมฯ

ลงชื่อ.....ผู้รับรอง

(นายปัญญา เจริญวงศ์)

เลขาธิการชมรมฯ

ภาคผนวก ก.

ตัวอย่างข่าวเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การจัดทัวร์เกษตร
ของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย
ระหว่างเดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม 2545 และ มกราคม 2546

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ดอกสะแบง

หลังฤดูฟ้า หน้าฤดูฝน

ไผ่ตงหวานเมืองเลย...

พืชพิเศษที่น่าขยายพันธุ์

ความผิดแผกจากธรรมชาติของพืช จะได้รับความนิยมมากกว่าที่อยู่ในสภาพปกติทั่วไป แม้ว่าสิ่งที่ผิดแผกไปนั้นจะมีลักษณะด้อยก็ยังได้รับความชมชอบ...อย่างเช่น พวกไม้แคระ อะไรเทือกนั้น

สำหรับที่นิยมอีกอย่างคือ ธรรมชาติของลูกผล ใบ หรือหน่อ ถ้ามีรสชาติที่ผิดเพี้ยนไป (ส่วนใหญ่จะในทางที่ดี อร่อย) ก็จะได้รับคามนิยม

ที่จังหวัดเลย ก็มีโชคดีในเรื่องความพิเศษของพืชพันธุ์ธัญญาหารอันเป็นที่เลื่องลือในยามนี้ก็คือ "ไผ่ตงหวาน" (ส่วนกระชายดำนั้นเป็นที่รู้จักมานานแล้ว แต่ก็เป็นที่พันธุ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะ ไม่ใช่ผิดเพี้ยนไปจากเดิม)

ไผ่ตงหวานของเมืองเลย มีลักษณะพิเศษคือ เอาหน่อของมันแบบว่าสดๆ ปอกเปลือกแล้วรับประทานเป็นผักสด จะมีรสชาติที่หวานกรอบ ไม่มีรสขมหรือขมแบบหน่อไม้อื่น ๆ ที่ก่อนจะรับประทานนั้นจะต้องต้มหรือลวกเพื่อให้รสขมนั้นจางลงเสียก่อน

ด้วยที่วไผ่ตงหวานของเมืองเลยนี้ กินได้สดๆ จึงเป็นที่นิยมของคนพื้นเมืองมาก ผลิออกมาทำไผ่ไม่พอกับความต้องการ โดยทั่วไปจึงจะไม่พบไผ่ตงหวานเมืองเลย ที่มาแปรรูปพร้อมบริโภคอย่างเช่นพวกไผ่ตงหวานดอง หรือว่าอัดป๊อป...

คนจึงไม่รู้จักไผ่ตงหวานเมืองเลยเท่าไรนัก

ไผ่ตงหวานเมืองเลยมีในทาง พืชศาสตร์ก็อยู่ในตระกูลเดียวกับ พืชตระกูลไผ่ อยู่ในสกุล BAMBUSA เป็นไผ่ขนาดเล็กลงกลาง ลักษณะทรงพุ่มลำไผ่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 3-5 เซนติเมตร สูงราวๆ 5-8 เมตร ไม้ไผ่ทั่วไปใช้ประโยชน์ได้เช่นไม้ไผ่อื่น (ลักษณะของลำจะตันคล้ายไผ่เลี้ยง)

วิธีขยายพันธุ์ ทำกัน 2 แบบคือ เพาะเมล็ดและใช้ตอเหง้า ซึ่งชาวสวนที่เป็นเกษตรกรในจังหวัดเลยเขาก็มีการแยกและขยายพันธุ์เพื่อจำหน่ายให้กับผู้สนใจนำไปปลูกเช่นกัน สมราคาแต่ละต้นก็ราคาไม่แพงนัก ราวๆ 25-30 บาท เท่านั้นเอง

เมื่อนำมาปลูกลงดิน ใช้เวลาประมาณ 2 ปีก็สามารถที่จะตัดหน่อรับประทานได้ หรือแม้แต่แขนงของมันก็ใช้รับประทานได้สดๆเช่นเดียวกับหน่อ

ปัจจุบันการปลูกแบบพัฒนา สามารถที่จะทำให้ไผ่ตงหวานเมืองเลย ออกหน่อได้ตลอดทั้งปี

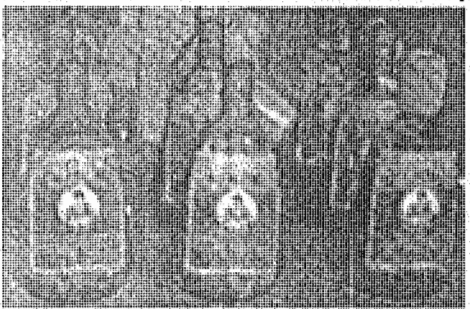
และในวันที่ 5 ธันวาคมที่จะถึงนี้ ทาง ชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย จะพาสมาชิกไปสัมผัสถึงนิเวศวิทยาของไผ่ตงหวานเมืองเลย และชมรสชาติแบบสดๆ (ไม่ต้องลวก ต้องต้ม) ให้ได้รู้ถึงลักษณะพิเศษของมัน...

...ใครอยากเข้าร่วมสังฆกรรมในกิจนี้ ก็ติดต่อได้ที่สำนักงานชมรมฯ อาคาร 50 ปี มก. โทร. 0-2940-5425-6 และ 0-2940-7453 ได้ทุกวันในเวลาราชการ.

ดอกสะแบง

ในช่วงหนาวนี้ มีโอกาสไปสัมผัสความงดงามที่ อ.ภูเรือ จ.เลย ที่มีสภาพภูมิอากาศ สภาพพื้นที่และดอกไม้เมืองหนาวจะร่วมแรงร่วมใจกัน ออกดอกเบ่งบานโชว์ความสวยสดงดงาม รวมทั้งยังมี "แม่คะนิง" เกาะบนกิ่งไม้ให้ชื่นชม

แะไปชมอุทยานแห่งชาติ "ภูกระดึง" ที่ อ.ภูกระดึง ช่วงระยะเทศกาลท่องเที่ยว แทนหาที่พักไม่ค่อยได้ คณะทัวร์ของกันเต็มไปหมด ก่อนขึ้นภู

กระดึงแะไปเยี่ยมชมสหกรณ์ศรีฐาน บ้านศรีฐาน ต.ภูกระดึง อ.ภูกระดึง พบกับลุงบุญฤทธิ์ สิงห์สถิตย์วัย 57 ปี ทราบมาว่าได้ออกมาก่อนเกษียณอายุราชการ เมื่อ 2 ปีที่ผ่านมา จากครูบ้านนอกของโรงเรียนบ้านสงป่าเปลือย "ผมไม่รู้จะพูดอย่างไร ที่ลาออกมาจากครู แต่สิ่งหนึ่งคือ ผมสอนหนังสือมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2514 จนลูกๆเรียนจบกันไปหมดแล้ว ขอมอบว่าเหนือ ยากหักผ่อน ประกอบกับช่วงเวลาที่ว่าง

กสิศกรสร้างรายได้ จากประติษฐ์ไฟไร้ราคา

จากการสอน เคยทำผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่อยู่จึงเข้ากลุ่มสหกรณ์ศรีฐาน จนกลายเป็นนักประดิษฐ์จากไม้ไผ่ในปัจจุบัน"

มาว่ากันถึงขั้นตอนแรกเตรียมไม้ไผ่มาเป็นวัสดุอุปกรณ์ จะใช้ไม้ชนิดไหนก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นไผ่ลาย, ไผ่หนาม, ไผ่รวก, ไผ่สีสุกหรือไผ่ตงและไผ่บงหวานก็นำมาทำได้ ینگเป็นไม้ไผ่ที่ออกดอกแล้ว ก่อนตายนำมาใช้ได้ ดีกว่าปล่อยให้ตายลงไปแล้วไร้ประโยชน์!!!

ตัดไม้ไผ่ออกเป็นท่อนขนาดพอใส่ลงไปหม้อต้มได้เพื่อไม่ให้แตกหัก ก่อนนำมาล้างมือแปรรูป ใส่น้ำแล้วติดไฟต้มไม้ไผ่ในความร้อนประมาณ 130 องศาเซลเซียส พร้อมกันนั้นให้ใส่สารกันเชื้อราลงไปด้วยเป็นการป้องกันเชื้อรา ใช้เวลาต้มไม้ไผ่ประมาณ 2 ชั่วโมง จากนั้นนำไม้ไผ่ที่ต้มสุกแล้วมาสะบัดน้ำออกให้หมด

ผลิตภัณฑ์ แก้วไวน์ แก้วน้ำ กระปุกออบสับ ถ้วยโถกรกพทจากไม้ไผ่

จึงเอาเข้าเตาอบความร้อนอีก

1- ชั่วโมงครึ่งก่อนนำออกวางไว้ในที่ร่ม ห้ามนำไปตากแดดเพราะจะทำให้ไม้ไผ่กรอบแห้งจนเกินไป เริ่มนำไม้ไผ่มาตัดขอบให้ได้ขนาดที่ต้องการ

นำไปขัดด้วยเครื่องเจียเพื่อให้ผิวของปล้องไม้กลมโค้งมนตามรูปแบบแก้วไวน์ ขั้นตอนนี้ต้องใช้กระดาษทรายลึกลับเบอร์ 2-3 ขึ้นไป เมื่อขัดได้รูปแบบที่เหมือนแก้วไวน์แล้ว ก็นำมาลงสี

ด้วยเครื่องสีให้เข้ามุมให้เรียบร้อย จึงนำมาลงสีกลายด้วยหัวแรงไฟฟ้าแล้วแต่ว่าจะต้องการข้อความใด??? ต่อจากนั้นก็ลงแล็กเกอร์ให้เงางาม สามารถขายได้ในราคาใบละ 25-40 บาทเลยทีเดียว นอกจากนี้แก้วไวน์ยังมีผลิตภัณฑ์อื่นๆเช่น แก้วน้ำ กระปุกออบสับ แจกัน ที่วางโทรศัพท์มือถือ และไม้เกาหลังเวลาเกิดอาการคัน!!!

แต่ความยากง่ายในการทำได้นั้นอยู่ที่ความตั้งใจฝึกฝนบวกความขยันนั่นเอง

เงินต้นทุนที่ใช้จ่ายลงไปเป็นการสร้างตู้บราคา 5,000 บาท เครื่องกลึง 3,000 บาท เครื่องเจีย 2,000 บาท และหม้อต้ม, ปากกาหัวแรงไฟฟ้า, กระดาษทราย แล็กเกอร์และสารกันเชื้อราอีกประมาณ 2,000 บาท เท่านี้ก็สามารถนำมาเป็นเครื่องมือใช้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ โดยสหกรณ์ศรีฐานลงทุนให้ก่อนปัจจุบันขายผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาดจนได้ต้นทุนคืนมาแล้ว

ตอนนี้กำลังทำทำไร่เข้ากลุ่มได้อย่างเป็นกอบเป็นกำ เนื่องจากมีตลาดต่างประเทศเข้ามาสั่งเป็นออเดอร์ส่งออกไปขาย จนผลิตออกไม่ทัน ช่วงนี้กำลังมองหาสมาชิกเข้ามาร่วมช่วยผลิตอยู่ ใครที่สนใจอยากไปชมของสัมผัสของจริง ในความเวลาของเดือนนี้ ติดต่อไปที่ 0-2940-5425, 0-2940-5428 ในเวลาราชการ แต่ไม่เว้นวันหยุดเสาร์-อาทิตย์.

ไชยรัตน์ สัมฉุน

ดอกสะแบง

หลังสู้ฟ้า หน้าสู้ดิน

กระชายดำ...พืชมหัศจรรย์จริงหรือ

เมื่อสัปดาห์ที่แล้ว ผมได้ติดตาม คณะชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย ที่จัดกิจกรรม เกษตรทัศนศึกษาจังหวัดเลย

หลังจากขึ้นเกษตรที่สูงภูเรือแล้ว ก็ไปเยือน "ภูเรือ ฟลาวเวอร์ เซ็นเตอร์" ของ คุณพีระพงษ์ สาคริกที่อันมีไม้ดอกไม้ใบนานาชนิด ทั้งที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ ที่ทำการทดลองและวิจัย ให้สามารถปลูกในเมืองไทยเข้าสู่ตลาดได้

และไม้ดอกไม้เมืองไทยที่นำมาพัฒนาพันธุ์เพื่อส่งขายในตลาดเมืองนอก ถือว่าเป็นฟาร์มหนึ่งที่ประสบความสำเร็จในช่วงเวลานี้

จากนั้นก็เข้าไปเยือนฟาร์ม "ไถ่จรวงรสถิตย์" ของ ท่านรสถิตย์ ภักดีศรีแพง รองผู้ว่าราชการจังหวัดเลย ถือว่าเป็นฟาร์มไถ่จรวงที่ใหญ่ที่สุดในจังหวัดเลย

ท่านรสถิตย์ มีแนวคิดว่าจะทำการพัฒนาการเลี้ยง ไถ่จรวงให้เป็นสัตว์เศรษฐกิจของจังหวัดเลยเลยทีเดียว จะมีการสนับสนุนให้ชาวบ้านเลี้ยงกัน โดยที่ท่านจะแจกพ่อแม่พันธุ์ให้ไปเป็นการนำร่องก่อน พร้อมกับแนะนำวิธีการเลี้ยงในทางวิชาการ

ซึ่ง ท่านรสถิตย์ จะเอาไถ่จรวงนี้เข้าไปโยงกิจกรรมการท่องเที่ยว มีการจัด เทศกาลกินไถ่จรวงเมืองเลย และได้ให้คำขวัญว่า "คิดถึงไถ่จรวง คิดถึงเมืองเลย ออหากินไถ่จรวง ต้องมาเมืองเลย"

คณะไปพักที่ โรงแรมเลยพาเลส ก็มีเมนูอาหารจานเด็ด ลาบไถ่จรวงกับ ไถ่จรวงคูนกระชายดำ แล้วก็บอกสรรพคุณว่า ลำพังไถ่จรวงนั้นก็เสริมพลังอยู่แล้ว เมื่อใส่กระชายดำเข้าไปอีก...จะยิ่งปิ่งเป็นสองเท่า (ว่าอย่างนั้น)

ทำไมเขาถึงเชื่อสรรพคุณของกระชายดำ คุณจำรัส เซ็นนิล แห่งสถานีวิจัยกรมประมงสันติ ซึ่งเป็นหนึ่งของผู้ศึกษาและเชี่ยวชาญในเรื่องสมุนไพร บอกว่า "กระชายดำ...สมุนไพรมหัศจรรย์" เนื่องจากว่ามันเป็นสมุนไพรที่มีสรรพคุณมากมาย จนแทบจะบรรยายไม่ไหว คือทั้งเป็นได้ทั้งยารักษาบำบัดโรค เป็นยาป้องกันโรค และเสริมพลัง (งานชาย)

ในความรู้ของเรื่องกระชายดำนี้ ถ้าจะนำมาถ่ายทอดกันนั้น ถือว่าเป็นตำราเล่มใหญ่เลยทีเดียว และต้องยุ่งยากมากในการถ่ายทอดวิชาการ แต่ว่าก็ไม่สิ้นหนทาง เพราะว่าจะมีการสัมมนาเชิงวิชาการขึ้นใน วันที่ 21 ธันวาคม ที่จะถึงนี้ ณ ห้องประชุมสุธรรมอารีกุล อาคาร 50 มก. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์บางเขน เริ่มตั้งแต่เวลาเช้าถึงงกลางคืนวันเดียว

ในการสัมมนา จะมีนักวิชาการ อย่างเช่น รศ.ดร.สุรพจน์ วงศ์ใหญ่ (ม.รังสิต) คุณวัชรพงษ์ พงษ์บริบูรณ์ (ชาวละอองเมสซ์) คุณปราโมทย์ ทิพย์พิณี (ชมพรไวน์นอร์) กับ พล.ต.ต.ประจวบ หวานไขแก้ว (กระชายดำนายพล) มาเป็นวิทยากร

และที่น่าสนใจมากที่สุดคือ นายมีนา แซ่ว่า ผู้มีประสบการณ์ จะมาเล่าถึงเมื่อครั้งที่ประสบเหตุ ต้องเดินทางจากภูหินร่องกล้า ไปจีนครั้งหนึ่งใช้เวลาถึง 2 เดือน...

...เขามีกระชายดำติดตัวไปด้วย เหนื่อยก็หาย ป่วยก็หาย
อยากรู้ว่าเขาทำอย่างไร พบกันที่ห้องสุธรรมฯครับ !!

ดอกสะแบง

ในช่วงก่อนปีใหม่ที่ผ่านมา ผู้เขียนได้มีโอกาสแวะเวียนไปสำรวจภาคการเกษตรแถวๆ จังหวัดน่าน ที่นั่นนอกจากชาวบ้านจะประกอบสัมมาชีพด้านการเกษตรเป็นหลักแล้ว จุดเด่นของภูมิประเทศที่เป็นป่าล้อมรอบ ยังเอื้อให้พวกเขาได้ใช้สอยประโยชน์จากป่าอีกด้วย

ลุงพุดิ สายธิรงค์ วัย 75 ปี ชาวบ้านหมู่ 6 อย่างใด บ้านวังดาว ต.สวก อ.เมือง จ.น่าน ผู้อาศัยป่าคำรงชีวิตก่อนจะออกมาปักหลักเปิดอควีพทำไร่ข้าว เล่าด้วยสำเนียงแปร่งตามสำเนียงชาวเหนือ ซึ่งจับใจความได้ว่า เต็มที่มีอาชีพเก็บของป่าขาย ซึ่งของป่าที่ว่า รวมถึง "มะตาว" หรือ "ลูกตาว" ด้วย

"ตาว" หรือคนใต้เรียก "จก" ส่วนภาคกลางรู้จักในชื่อ "ลูกชิด" เป็นพืชวงศ์ปาล์มที่มีถิ่นกำเนิดอยู่ในชวา ลูกใช้ทำน้ำตาล ส่วนเส้นใยจากใบใช้ทำแปรง-ทำเชือกเพราะมีความทนทาน สำหรับในประเทศไทยมีเพียงเก็บลูกมารับประทานเท่านั้น ยังไม่เคยพบเห็นการใช้ประโยชน์จากใบแต่

ลุงพุดิ สายธิรงค์ ไร่วังดาวน่าน

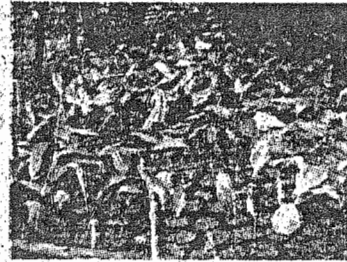
ปลูกข้าวเชิงการค้า พัฒนาใบป่าสู่เมือง

ลุงพุดิ เล่าว่า ในอดีตพื้นที่ป่าแถวจังหวัดน่าน มีต้นตาวจำนวนมาก

ต้นมะตาวที่กำลังออกผลสุกเต็มต้น.

แต่ด้วยประชากรที่เพิ่ม

ขึ้น ค้างมุงเข้าป่าเพื่อเก็บผลส่งโรงงาน ข้างที่ตัดยอดนำไปขาย ทำให้ตาวกำลังจะหมดไปจากป่าแล้วเวลานี้ กอปรกับ

ต้นกล้าที่เพาะด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน.

วงจรชีวิตของต้นตาวที่แปลกไปจากพันธุ์พืชชนิดอื่นๆ กล่าวคือเป็นพืชชอบอยู่ในป่าที่ที่มีความชื้นสูง ออกดอกครั้งเดียว เมื่อช่อดอกที่ออกเป็นพวงเกิดเป็นผล ต้นก็จะตายลงทันทีที่เมล็ดแก่หมดแล้ว และผลเมื่อแก่จัดจะไม่แตกกระเด็นออก เพราะเมล็ดมีสิ่งปกคลุมหนาแน่น ดังนั้นการสืบพันธุ์จึงเกิดขึ้นได้ยาก

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพป่าที่ถูกตัดทำลายในปัจจุบัน ได้ส่งผลกระทบต่อการใช้พันธุ์ตามธรรมชาติของมะตาวอย่างมาก ซึ่งหากปล่อยเช่นนี้ต่อไป ตาวต้องสูญพันธุ์แน่ๆ ลุงพุดิ จึงได้ลองเก็บตาวจากป่ามาเพาะในพื้นที่ราบ อาศัยภูมิปัญญาชาวบ้านทดลอง

อยู่หลายปีกว่าจะสำเร็จ (เคยมีคนนำไปเพาะแต่ไม่งอก) ซึ่งท่านได้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่สืบทอดมาหลายชั่วคนผ่านสถาบันการศึกษาที่มีชื่อหลายแห่ง... ปัจจุบันลุงพุดิไม่ต้องต่อเข้าไปเก็บตาวในป่าอีกต่อไป เพราะลำพัง 200 ต้นที่ปลูกไว้ก็เก็บไม่ไหวแล้ว

ผู้เล่าท่านนี้ นอกจากมีความสามารถในการเพาะขยายพันธุ์ตาวแล้ว ยังมีความเก่งกาจในเรื่องการปลูกสมุนไพรต่างๆ เกือบ 100 ชนิด โดยอาศัยระบบพืชเกื้อกูลแบบธรรมชาติ มีความเชี่ยวชาญในการนำสมุนไพรมาใช้ในด้านเวชศาสตร์ ที่เลื่องลือก็ได้แก่โรคเกี่ยวกับเอ็น ท้องร่วง ปวดหัว อาเจียน และที่เด็ดที่เป็นความลับ สร้างความเป็นชาวยุคใหม่ (หนุ่ม) ให้กับลุงพุดิ ก็คือ "ว่านนางก้าน"... ในภาษาเมือง นาง หมายถึง สาวๆ... ก้าน หมายถึง แหน้... ลองไปคิดเอาเองก็แล้วกันว่าขนาดไหน !!!

ชมรมสื่อมวลชนเกษตรฯ จะจัดทัศนศึกษาไปชมในวันที่ 18-16 ก.พ. 46 สนใจร่วมเดินทางไปด้วยกัน ติดต่อได้ที่ โทร.0-2940-5425-6 หรือ 0-2940-7458.

ดวงแก้ว คู่เบิ่งตระกูล

23 ปี เกษตรที่สูง โชว์ผลงานเพียบ

คุณธงชัย พุ่มพวง หรือที่ใครรู้จักในนาม “เบิร์ด เกษตรภาคเหนือ” ในตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์ สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 เชียงใหม่ ได้ส่งข่าวมาให้ผมว่า

หน่วยงานสำนักงานนั้น มีหน่วยงาน “ศูนย์ส่งเสริมการเกษตรที่สูง” อยู่ในสังกัด ซึ่งหน่วยงานนี้มีการปฏิบัติการเฉพาะพื้นที่ ดำเนินการรับผิดชอบการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสมเป็นผู้เชื่อมงานจากหน่วยงานวิจัยไปสู่เกษตรกร

และได้เข้าร่วม รัชสนองพระราชปณิธานขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวไทยภูเขา ให้มีความอยู่ดีกินดี มีความผาสุก และ มีความสำนึกในความเป็นคนไทย เป็นเวลามาถึง 23 ปี ที่กรมส่งเสริมการเกษตร ได้เข้าไปร่วมประสานงานกับโครงการหลวง (ปี 2522) แล้วได้ตั้งหน่วยงาน “ศูนย์ส่งเสริมเกษตรที่สูง” มีหน่วยงานครอบคลุม 6 จังหวัด คือ เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน แม่ฮ่องสอน กาญจนบุรี และเลย รวม 19 สถานี

ได้ให้การส่งเสริมกับชาวเขาเผ่าต่างๆ เช่น ม้ง กะเหรี่ยง จีนฮ่อ มูเซอดำ มูเซอแดง กะหล่อง ลีซอ มอญ ประจักษ์กัญญา โดยส่งเสริมให้ปลูกพืช เช่น กาแฟ พลับ ท้อ สาลี่ บัวย ไม้กระถาง กุหลาบ อโวคาโด มะละกอ สตรอเบอร์รี่ เหยอปีร่า แกลดิโอลัส ชา เห็ดหอม พืชผัก ฯลฯ รวมพื้นที่ประมาณ 3 แสนกว่าไร่ ส่วนใหญ่แล้วจะอยู่ในเขตภาคเหนือ

ตลอดระยะเวลา 23 ปี ในการประสานงานและปฏิบัติการส่งเสริมการเกษตรให้กับชาวเขานั้น มีอะไรที่เป็นผลคือออกมาเป็นรูปธรรมหลายหลาก ที่ยังไม่ได้นำผลงานเหล่านี้เสนอต่อสังคม

คุณอภิชาติ อติเวทิน ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 6 จึงอยากจะนำผลงานเหล่านี้ออกสู่มวลชน โดยกำหนดเอาวันที่ 1-3 กุมภาพันธ์ ขึ้น ณ ศูนย์ส่งเสริมเกษตรที่สูงดอยดุง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย เพื่อที่จะให้ผู้ที่สนใจและนักท่องเที่ยวได้เข้าไปสัมผัสกับผลงานที่เด่นๆและไม้ดอกไม้พุ่มหลากหลายชนิด เช่น ดอกทิวลิป ดอกกลีดิ ฯลฯ

นอกจากที่ดอยดุงแล้ว ยังมีพื้นที่ในจังหวัดเชียงราย อันมีอากาศที่ประทับใจ (ความหนาวที่ปีหนึ่งมีหนึ่งเดือน และในบางปีไม่มีเลย) คือที่ศูนย์ส่งเสริมการเกษตรชุมชนหัวแม่คำ ศูนย์ส่งเสริมเกษตรที่สูงดอยผาม่ม (ดอยผาม่มแห่งนี้ ทางชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย จะพาสมาชิกขึ้นไปสัมผัสในวันที่ 13 ก.พ. และวันที่ 14 แอปเปิ้ลเลนไทน์ที่ภูชี้ฟ้า)

การจัดเสนอผลงานเกษตรที่สูงครั้งนี้ ในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรฯ นายสรอรรถ กลิ่นประทุม จะเป็นประธานเปิดงาน

ดอกสะแบง

ที่มา : หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ วันจันทร์ที่ 20 มกราคม 2546, หน้า 7.

พ่าหม่น...พืชและอากาศหนาว ทำทายนักเที่ยว

วันอาทิตย์ที่จะถึงนี้ (2 ก.พ.) จะมีพิธีเปิดงานที่ ศูนย์เกษตรที่สูง ดอยตุงอำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย เพื่อที่จะได้นำเมล็ดผลต่างๆ ของเกษตรที่สูง พืชเมืองหนาวของบ้านเรา ออกสู่สายตาของสังคม โดยมี สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 เชียงใหม่ เป็น หัวเรือใหญ่...งานนี้จะมีถึงวันที่ 3 กุมภาพันธ์

ถ้าจะว่าไปแล้ว ใน พื้นที่เกษตรที่สูง นั้น ไม่ว่าจะอยู่ในสังกัด ของ กรมส่งเสริมการเกษตร หรือว่า กรมวิชาการเกษตร มักจะมี พืช ผักไม้ผลไม้ดอกไม้ที่ขึ้นชมนกันตลอดแทบทั้งปี...และเป็นแหล่งท่องเที่ยว เชิงเกษตรตามนโยบายรัฐบาล

เด่นๆ อีกแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงราย ก็มี ดอยพ่าหม่น ตำบล ลับเต่า อำเภอเทิง ซึ่งศูนย์ส่งเสริมการเกษตรแห่งนี้ เป็นแปลงทดลองพืช เมืองหนาว ก่อนที่จะนำ ไปส่งเสริมให้เกษตรกร ในพื้นที่สูงหรือชาวเขา ปลูกกัน

อย่างเช่นพวก ไม้ผลไม้ยืนต้นจะมี ชา จีน กาแฟอราบิกา พืช

สมุนไพรต่างๆ และผักปลอดสารพิษ ไม้ดอกไม้ประดับอันเป็นพืชเมืองหนาว อย่างเช่น คาร์เนชั่น เบญจมาศ หน้าวัว ฯลฯ

ด้วยที่ว่าพื้นที่แห่งนี้อยู่บนที่สูง และในช่วงฤดูนี้ บางครั้งอากาศ จะหนาวเหน็บ จึงเป็นสิ่งที่ทำทายนักท่องเที่ยวให้ขึ้นไปสัมผัส ทางหน่วยงาน ก็ได้จัดตั้ง ภูมิสถาปัตย์ให้เข้ากับบรรยากาศ ทำแปลงสาธิตต่างๆ ให้ได้ศึกษา และก็ทำพวก ไม้ดอกไม้ประดับกระถางเป็นของที่ระลึกของฝาก

ในวันที่ 13 กุมภาพันธ์ที่จะถึงนี้ ทางชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย จะได้นำสมาชิกขึ้นไปศึกษาในการพัฒนาเกษตรที่สูงแห่งนี้ ที่ จะได้สัมผัสกับบรรยากาศความหนาวต่ำกว่า 10 องศาเซลเซียส และในวัน รุ่งขึ้น ก็จะพากันไป แอปปี้วาลเลนไทน์บนยอดภูชี้ฟ้า พร้อมกับ พระอาทิตย์ที่ จะโผล่ขึ้นกลางทะเลหมอก ร่วมดมกลิ่นดอกกุหลาบด้วย

แล้วก็จะมาของแถมเมื่อเข้าสู่จังหวัดน่าน ชมการ สาวไหมและชิม แกงใบหม่อน สูดอร่อย อีกวันเข้าสู่เมืองแพร่ ก็เที่ยวชมพืชผักต้นไม้ผล ใน สถานีวิจัยพืชสวนแพร่ ของกรมวิชาการเกษตร และ ดูฟาร์มไก่ชนที่ อุดรดิตต์ อันเป็นกิจกรรมเกษตรที่สนศึกษาที่แสนสนุก

หากใครอยากจะร่วมสังสรรค์ในกิจกรรมนี้ ติดต่อได้ที่ สำนักงาน ชมรมฯ อาคาร 50 ปี มก. โทร. 0-2940-5425-6 หรือ 0-2940-7453... ทุกวัน.

ดอกสะแบง

ที่มา : หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ วันอังคารที่ 28 มกราคม 2546, หน้า 7.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางผกา มาศ ธนพัฒน์พงศ์ เกิดวันที่ 16 เมษายน พ.ศ. 2508 เป็นคนจังหวัดกรุงเทพมหานคร จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยได้รับปริญญาบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ (เอกการประชาสัมพันธ์) คณะบริหารธุรกิจ เมื่อปี พ.ศ. 2529 เริ่มทำงานครั้งแรกที่ บริษัท 77 สตูดิโอ โปรโมชั่น จำกัด ในตำแหน่งสคริปต์ไรเตอร์ เมื่อปี พ.ศ. 2530 จากนั้น เข้ารับราชการที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในตำแหน่งนักประชาสัมพันธ์ ระดับ 3 สังกัดกองกลาง สำนักงานอธิการบดี เมื่อปี พ.ศ. 2532 และได้เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท ที่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หลักสูตรปริญญาโทเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ภาคในเวลาราชการ) สาขานิเทศศาสตรพัฒนาการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ ในปีการศึกษา 2544

ปัจจุบันทำงานในตำแหน่งนักประชาสัมพันธ์ ระดับ 6 สังกัดกองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย